

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ім. Ф. ПОТУШНЯКА

КАЛЕНДАР

КРАЄЗНАВЧИХ

ПАМ'ЯТНИХ ДАТ

НА 2015 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

Ужгород . Видавництво В.Падяка . 2014

УДК 015
ББК 92
К17

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2015 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які відзначатиме в 2015 році громадськість світу та України.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культурно-освітніх установах, навчальних закладах тощо.

Укладачі:

Н. М. Вачиля, О. В. Шмайда, Г. В. Бобонич

*за участі І. М. Горват, Ч. Ш. Горвата
(угорські краєзнавчі дати)*

*Відповідальна за випуск О. А. Канюка
Випусковий редактор Л. О. Падяк*

В оформленні обкладинки використано
репродукцію картини
Володимира Черепані
“Школа”

© Закарпат. ОУНБ, 2014
© Видавництво В.Падяка, 2014.

ISBN 978-966-387-089-2

ВІД УКЛАДАЧІВ

Календар краєзнавчих пам'ятних дат видається Закарпатською обласною універсальною бібліотекою з 1977 року, в розширеному варіанті – з біографічними матеріалами – з 2003 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані з Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2015 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у минулорічних випусках містилась довідка щодо цьогорічного ювіляра чи знаменної події, у переліку вміщено відповідне посилання („Текстова довідка...”). Ювілейні статті вміщені в другій частині покажчика. Відбір літератури та документів закінчено в основному в червні 2014 р.

У підготовці рекомендаційного бібліографічного посібника брали участь:

Баяновська М. Р., кандидат педагогічних наук, доктор філософії, доцент, завідувач кафедри методики викладання суспільно-гуманітарних дисциплін ЗІППО;

Бедзір В. О., член Національної спілки журналістів України, голова Ужгородської організації ВПС “Незалежна медіа-профспілка України”;

Біксей Л. І., мистецтвознавець, заступник директора з наукової роботи Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая, лауреат премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі;

Гаврош Ок. І., мистецтвознавець, викладач коледжу мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатського художнього інституту;

Габорець В. С., заслужений працівник культури України;

Густі В. П., прозаїк, поет, перекладач, голова Закарпатської організації Національної спілки письменників України, лауреат обласних премій ім. Д. Вакарова, ім. Зореслава та ім. Ю. Потушняка;

Куцов К. О., член Національної спілки журналістів України;

- Лендел В. Г.**, академік Української технологічної академії, кандидат хімічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, декан хімічного факультету УжНУ;
- Лобода О. С.**, член Національної спілки журналістів України;
- Мадяр-Новак В. В.**, музикознавець, викладач Ужгородського державного музичного училища ім. Д. Є. Задора та Ужгородського факультету Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокоф'єва, лауреат премій ім. Д. Є. Задора;
- Олашин М. В.**, кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжНУ;
- Пагиря В. В.**, краєзнавець, письменник, літературознавець;
- Панчук Н. М.**, письменниця, провідний методист Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка, лауреат обласної літературної премії ім. Ф. Потушняка;
- Приходько О. В.**, мистецтвознавець, завідувач експозиційним відділом Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая, двічі лауреат премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі;
- Сенько І. М.**, кандидат філологічних наук, доцент УжНУ;
- Січ О. І.**, в. о. завідувачки науково-методичного відділу Закарпатської ОУНБ ім. Ф. Потушняка;
- Федака Д. М.**, літературознавець, член Національної спілки журналістів України, лауреат Всеукраїнської премії ім. Зореслава;
- Федака С. Д.**, доктор історичних наук, професор кафедри історії України УжНУ, член Національної спілки письменників України, лауреат премії ім. Ф. Потушняка та Всеукраїнської премії ім. Зореслава;
- Чундак С. Ю.**, доктор хімічних наук, професор, завідувач кафедри екології та охорони навколишнього середовища ДВНЗ "УжНУ";
- Шелепець В. І.**, кандидат технічних наук, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2 0 1 5 РОКУ

Січень

- 1 – 100-річчя від дня народження Івана Івановича Божука, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, полковника. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1915–1985)
- 1 – 85-річчя від дня народження Вікторії Петрівни Лебедевської, кандидата медичних наук. Працювала на медичному факультеті УжНУ на посадах асистента, доцента кафедри патологічної анатомії та судової медицини. Народилася в м. Суми (1930)
- 1 – 85-річчя від дня народження Степана Михайловича Асталоша, спортсмена-футболіста. На обласній спартакіаді серед ветеранів, що проходила в Ужгороді, в 75 літ зайняв перше місце з пробивання одинадцятиметрових ударів. Народився в м. Ужгороді (1930)
- 1 – 75-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Симодейка, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України, завідувача кафедри загальної хірургії УжНУ. Народився в с. Лохові Мукачівського р-ну (1940–2005)
- 1 – 70-річчя від дня народження Георгія Павловича Горонді, журналіста. Народився в м. Мукачеві (1945–2001)
- 1 – 65-річчя від дня народження Миколи Петровича Матьовки, доктора історичних наук, професора УжНУ, педагога вищої школи. Народився в с. Лютий Великоберезнянського р-ну (1950)

- 2 – 95-річчя від дня народження Івана Фецанина, педагога, науковця. Народився в с. Вишній Орлик Свидницького округу (Словаччина) (1920)
- 3 – 95-річчя від дня народження Андрія Мигальова, релігійного діяча. Народився в с. Красний Брід Меджилабірського округу (Словаччина) (1920–1978)
- 4 – 70-річчя від дня народження Єви Олар, громадсько-культурного діяча. Народилася в с. Фулянка Пряшівського округу (Словаччина) (1945)
- 5 – 95-річчя від дня народження Маргарити Лопати (дів. прізви. Гриць), актриси. Народилася в м. Левоча (Словаччина) (1920)
- 5 – 55-річчя від дня народження Любові Федорівни Шмідт-Рошкович, кандидата медичних наук. Народилася в м. Берегові (1960)
- 6 – 115-річчя від дня народження Галимзяна Кадировича Дистанова, педагога, вченого-хіміка. У 1949–1950 рр. очолював деканат хімічного факультету УжНУ. Народився в Башкирії (1900–?)
- 6 – 105-річчя від дня народження Євгена Мироновича Шерегія, композитора, диригента, громадського діяча. Народився в с. Дусині Свалявського р-ну (1910–1985)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 6 – 50-річчя від дня народження Володимира Черепані, художника. Народився в м. Мукачеві (1965–1996)
- 7 – 50-річчя від дня народження Миколи Михайловича Палінчака, кандидата історичних наук, доцента, декана факультету міжнародних відносин УжНУ. Народився в с. Хижа Виноградівського р-ну (1965)
- 8 – 90-річчя від дня народження Лайоша Гулачі, реформатського єпископа. Народився в с. Тіводорфолві Виноградівського р-ну (1925)
- 9 – 140-річчя від дня народження Степана Томашівського, педагога, історика, дипломата. Народився в с. Купновичі Львівської обл. (1875–1930)
- 9 – 110-річчя від дня народження Павла Савелійовича Шиловхоста, педагога, кандидата історичних наук, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Кальне Єрковецької волості Переяславського повіту Полтавської губернії (згодом Бориспільського р-ну Київської обл.) (1905–1982)

- 9 – 95-річчя від дня народження Василя Васильовича Улинця, підполковника армії Чехословаччини, учасника Другої світової війни. Народився в с. Підгоряни (нині передмістя Мукачева) (1920)
- 11 – 95-річчя від дня народження Михайла Шафранка, організатора спортивного молодіжного руху на Пряшівщині. Народився в с. Пискурівці Воронівського округу (Словаччина) (1920–1958)
- 12 – 115-річчя від дня народження Василя Андрійовича Зайця, казкаря. Народився в с. Чорний Потік Іршавського р-ну (1900–1977)
- 13 – 75-річчя від дня народження Вячеслава Опанасовича Приходька, живописця, народного художника України. Народився в м. Золотоноші Черкаської області (1940–2011)
Текстова довідка: «Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік»
- 13 – 60-річчя від дня народження Віри Іванівни Копейко, член Національної спілки журналістів України. Народилася в м. Мукачеві (1955)
- 14 – 85-річчя від дня народження Костянтина Митрофановича Лозового, скульптора. Народився в смт Чуднів Чуднівського р-ну на Житомирщині (1930–1976)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 14 – 85-річчя від дня народження Василя Васильовича Палька, науковця-історика. Народився в с. Лисичові Іршавського р-ну (1930–2002)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 15 – 85-річчя від дня народження Тамари Симко (дів. прізви. Паздерник), актриси. Народилася в м. Житомирі (1930–1993)
- 16 – 65-річчя від дня народження Наталії Павлівни Дубініної (дів. прізви. Якушко), ведучої телерадіопрограм, члена жіночого клубу „Альтруса” та члена Закарпатського обласного осередку Парламенту жінок України. Народилася в м. Ужгороді (1950)
- 18 – 165-річчя від дня народження Юлія Ставровського-Попрадова, поета-будителя і публіциста. Народився в с. Сулині Старолубовнянського округу (Східна Словаччина) (1850–1899)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 19 – 95-річчя від дня народження Анатолія Павловича Афанасьєва, українського російськомовного поета. Жив і працював в Ужгороді. Народився в с. Ушакові Катайського р-ну, Курганської обл. (Росія) (1920–2006)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 20 – 85-річчя від дня народження Юрія Васильовича Мейгеша, прозаїка, заслуженого працівника культури України, лауреата Республіканської премії ім. А. Головка; обласної – ім. Ф. Потушняка. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1925–1999)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 20 – 25-річчя від дня утворення громадсько-культурної організації Пряшева „Союз русинів-українців Словацької Республіки” (СРУСР). (Словаччина) (1990)
- 22 – 135-річчя від дня народження Олександра Бонкала (псевдонім – О. Рахівський), вченого історика та громадського діяча. Народився в м. Рахові (1880–1959)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 22 – 80-річчя від дня народження Степана Михайловича Білака, доктора історичних наук, професора, педагога вищої школи, письменника. Народився в с. Руські Комарівці Ужгородського р-ну (1935–1989)
- 22 – 69-річчя від дня утворення Закарпатської області у складі України (1946)
- 22 – 70-річчя від дня народження Михайла Михайловича Полюжина, науковця-германіста, мовознавця, доктора філологічних наук, професора. Народився в с. Літиня Дрогобицького р-ну Львівської обл. (1945)
- 23 – 105-річчя від дня народження Федора Ілліча Могіша (Боевіра), поета. Народився в с. Скотарському Воловецького р-ну (1910–1991)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 25 – 85-річчя від дня народження Михайла Диканя, громадсько-політичного діяча, почесного громадянина м. Мукачева. Народився в с. Ковжижа Полтавської обл. (1930)
- 26 – 95-річчя від дня народження Михайла Юрійовича Вайнагія, полковника, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи. Народився в с. Бедевля Тячівського р-ну (1920)
- 26 – 95-річчя від дня народження Антонія Рудольфовича Контратовича, музичного діяча, активіста народної творчості, композитора, збирача і палкого популяризатора народної пісні Закарпаття. Народився в с. Кальна-Розтока недалеко від Великого Березного (нині територія Словаччини) (1920–2007)

- 26 – 70-річчя від дня народження Павла-Роберта Магочія, відомого карпатознавця сучасності, професора кафедри україністики Торонтського університету, академіка Наукового Королівського товариства Канади. Народився в м. Енглвуд, Нью-Джерсі, США (1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 27 – 60-річчя від дня народження Магдалини Жигмондівни Дерке, кандидата філологічних наук. Народилася в с. Тисянка Ужгородського р-ну (1955)
- 28 – 90-річчя від дня народження Юлія Юрійовича Кубинія, священика. Народився в с. Онок Виноградівського р-ну (1925)
- 29 – 110-річчя від дня народження Івана Андрійовича Гарайди, філолога, історика, директора Подкарпатського об'єднання наук. Народився в с. Зарічові Перечинського р-ну (1905–1944)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 29 – 85-річчя від дня народження Петра Гавриловича Мізуна, вченого, хірурга. Народився в с. Воловому (нині смт Міжгір'я) (1930–1997)
- 29 – 85-річчя від дня народження Ніни Леонідівни Шестидесятної, вченого-хіміка. Народилася в м. П'ятихатки Дніпропетровської обл. (1930)
- 29 – 85-річчя від дня народження Андрія Шлепещького, педагога, науковця. Досліджував переважно будительську проблематику на Закарпатті і Пряшівщині. Народився в с. Буківці Стropківського округу (Словаччина) (1930–1993)
- 30 – 245-річчя від дня народження Василя Григоровича Кукольника, вченого, фізика-природознавця, педагога, юриста. Народився в околицях Мукачева (точне місце невідоме) (1765–1821)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 31 – 95-річчя від дня заснування газети „Kárpátí Igaz Szó”. Видання засноване під назвою „Munkás Újság”. Протягом 1946–1967 рр. часопис виходив як угорський дубляж обласної газети „Закарпатська правда”. З березня 1967 року і до сьогодні виходить як самостійне угорськомовне видання (1920)
- 31 – 85-річчя від дня народження Тиберія Шкірі, доктора технічних наук, професора кафедри технології лісозаготівель Українського державного лісотехнічного університету. Народився в м. Мукачеві (1930)

Лютий

- 1 – 85-річчя від дня народження Василя Андрійовича Рогача, педагога, громадського діяча. Народився в смт Великий Березний (1930)
- 1 – 80-річчя від дня народження Любові Василівни Сікури (дів. прізвище Бабиченко), кандидата біологічних наук. Народилася в с. Кричові Тячівського р-ну (1935)
- 2 – 135-річчя від дня народження Євгена Пузи, секретаря губернатора тодішньої Підкарпатської Русі Г. Жатковича. Проводив активну просвітницьку роботу, брав участь у створенні читалень „Прогресу” на території краю (1880–1922)
- 2 – 80-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Червака, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри обчислювальної математики УжНУ. Народився в с. Текові Виноградівського р-ну (1935)
- 6 – 95-річчя від дня народження Юрія Івановича Лукачка, полковника. Народився в м. Хусті (1920–1987)
- 6 – 95-річчя від дня народження Аврелія Хаміли, педагога. Народився в м. Свиднику (Словаччина) (1920–1985)
- 6 – 80-річчя від дня народження Івана Феценка, педагога, сільськогосподарського інженера. Народився в с. Вишня Ядлова Свидницького округу (Словаччина) (1935)
- 6 – 60-річчя від дня народження Христини Василівни Керити, поетеси, педагога. Народилася в с. Драгові Хустського р-ну (1955)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 7 – 70-річчя від дня народження Віктора Костянтиновича Куниці, заслуженого артиста України. Народився в м. Дніпропетровську (1945)
- 8 – 100-річчя від дня народження Юрія Федоровича Калинина, підполковника. Народився в с. Лютий Великоберезнянського р-ну (1915)
- 8 – 80-річчя від дня народження Олександра Андрійовича Маріаша, заслуженого працівника культури України. Удостоєний звання відмінника народної освіти, нагороджений грамотою начальника оркестрової служби Збройних Сил СРСР, багатьма медалями, відзнаками лауреата фестивалів і конкурсів художньої самодіяльності. Народився в м. Сваляві (1935)

- 9 – 100-річчя від дня народження Михайла Михайловича Цифри, підполковника. Народився в с. Дубриничах Перечинського р-ну (1915)
- 10 – 90-річчя від дня народження Івана П'єщака, правознавця, політичного діяча. Народився в с. Великий Липник Староліубовнянського округу (Словаччина) (1925)
- 12 – 180-річчя від дня народження Анатолія Федоровича Кралицького, прозаїка, етнографа, фольклориста, журналіста, релігійного діяча. Народився в с. Чабини (нині Вишні Чабини, Словаччина) (1835–1894)
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік”*
- 12 – 95-річчя від дня народження Семена Івановича Панька, поета, прозаїка, перекладача з угорської, чеської, німецької та інших європейських мов. Працював у Закарпатській обласній бібліотеці. Народився в с. Чопівцях Мукачівського р-ну (1920–1976)
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”*
- 12 75-річчя від дня народження Олени Василівни Локкер, заслуженого вчителя України. Народилася в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1940)
- 13 – 65-річчя від дня народження Йосипа Федоровича Рівіса, біохіміка, доктора сільськогосподарських наук. Народився в м. Хусті (1950)
- 15 – 80-річчя від дня народження Василя Івановича Руснака, заслуженого працівника культури України, колишнього директора Закарпатського українського музично-драматичного театру, члена Спілки журналістів та члена Спілки театральних діячів України. Народився в с. Тарасівка Тячівського р-ну (1935–2010)
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”*
- 15 – 65-річчя від дня народження Володимира Юрійовича Лазура, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри теоретичної фізики, декана фізичного факультету УжНУ. Народився в с. Вонігові Тячівського р-ну (1950)
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”*
- 19 – 85-річчя від дня народження Ернеста Шафранка, педагога, науковця. Народився в с. Тур'я-Пасіка Перечинського р-ну (1930–1992)

- 20 – 95-річчя від дня народження Йосипа Івановича Архія, поета. Народився у передмісті Ужгорода – Радванці (1920–1996)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 22 – 80-річчя від дня народження Івана Юрійовича Кашули, науковця, талановитого педагога. Його лекції з філософії та історії філософії відзначалися глибиною аналізу матеріалу. Народився в с. Худльові Ужгородського р-ну (1935–1995)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 22 – 75-річчя від дня народження Людмили Кравець (дів. прізвище Павлова), педагога, громадсько-культурного діяча. Народилася в с. Хорупань Млинівського р-ну Рівненської обл. (1940)
- 22 – 70-річчя від дня народження Олександра Кучеренка, актора. Народився в м. Києві (1945)
- 23 – 275-річчя від дня народження Яна Матея Корабинського, словацького історика, видавця. Народився в м. Пряшів (Словаччина) (1740–1811)
- 23 – 65-річчя від дня народження Світлани Олександрівни Лінчевської, кандидата медичних наук, доцента кафедри госпітальної терапії УжНУ. Автор близько 50 наукових праць з питань кардіології. Народилася в м. Переяслав-Хмельницькому Київської обл. (1950)
- 24 – 370-річчя від дня народження Ференца Ракоці І, князя Трансильванії. Тривалий час жив і діяв в м. Мукачеві. Народився в м. Дюлафегерварі (1645–1676)
- 25 – 130-річчя від дня народження Михайла Михайловича Галиці, казкаря. Народився в с. Дулово Тячівського р-ну (1885–1971)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 26 – 75-річчя від дня народження Шандора Фодо, філолога, засновника і почесного голови Товариства угорської культури Закарпаття. Народився в смт Вишкові Хустського р-ну (1940–2001)
- 27 – 120-річчя від дня народження Степана Степановича Клочурака, громадсько-культурного і політичного діяча, одного з керівників Гуцульської республіки (1919), депутата Сойму, міністра оборони і сільського господарства Карпатської України (1939). Народився в с. Чорна Тиса Рахівського р-ну (1895–1980)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 27 – 105-річчя від дня народження Федора Михайловича Потушняка, відомого письменника, археолога та етнографа. Народився в с. Осій Іршавського р-ну (1910–1960)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 та 2010 роки”

- 27 – 95-річчя від дня народження Юрія Гвоздулича, почесного члена Закарпатського крайового товариства „Просвіта”, земляка, що проживав у Канаді. Народився в с. Малий Березний Великоберезнянського р-ну (1920–2002)
- 29 – 75-річчя від дня народження Йозефа Йозефовича Сабо, футболіста, заслуженого майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України. Народився в м. Ужгороді (1940)
- 29 – 75-річчя від дня народження Анни Михайлівни Печори (Галай), педагога, історика. Народилася в с. Репинному Міжгірського р-ну (1940)

у лютому відзначається:

- 25-річчя створення „Общества карпатских русинов” (1990)

Березень

- 1 – 95-річчя від дня народження Кирила Товта, полковника. Народився в с. Лавки Мукачівського р-ну (1920)
- 1 – 85-річчя від дня народження Марії Шляhti (дів. прізви. Скала), педагога, культурно-освітнього діяча. Народилася в с. Чертіжне Меджилабірського округу (Словаччина) (1930)
- 1 – 70-річчя від дня утворення Української народної ради Пряшівщини (УНРП). УНРП виникла на з'їзді представників сіл і міст як верховна представниця русинів-українців Пряшівщини (1945–1952)
- 2 – 80-річчя від дня народження Федора Андрійовича Кулі, науковця, мовознавця-германіста, етнографа, перекладача. Народився в с. Солочині Свалявського р-ну (1935)
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”*
- 3 – 90-річчя від дня народження Федора Юрійовича Палфія, доктора біологічних наук, заслуженого діяча науки України. Народився в смт Королево Виноградівського р-ну (1925–1996)

3 – 80-річчя від дня народження Інни Василівни Попової, педагога, музикознавця, лауреата обласної премії ім. Д. Задора. Народилася в м. Троїцький Волгоградської обл. (Росія) (1935)

3 – 70-річчя від дня народження Павла Михайловича Федаки, голови крайового товариства „Просвіта”, науковця. Народився в с. Кальнику Мукачівського р-ну (1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”

4 – 85-річчя від дня народження Василя Михайловича Мельника, доктора історичних наук, професора, вченого-фольклориста, педагога. Народився в м. Перечині (1930–1992)

4 – 70-річчя від дня народження Олени Степанівни Мейсарош, поетеси, народознавця, культуролога, члена Національної музичної спілки України. Народилася в м. Мукачеві (1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”

4 – 70-річчя від дня народження Григорія Степановича Попа, вченого-хіміка. Він був серед тих, хто впроваджував зв’язування радіонуклідів на поверхні ґрунту після аварії на Чорнобильській АЕС. Г. С. Поп є автором та співавтором понад 200 наукових праць, серед яких 86 винаходів. Він дійсний член Нью-йоркської академії наук та міжнародного товариства інженерів-нафтовиків та газовиків. Народився в м. Хусті (1945)

5 – 200-річчя від дня народження Івана Івановича Раковського, журналіста, педагога, просвітителя, віце-ректора Ужгородської духовної семінарії. Народився в с. Ставному Великоберезнянського р-ну (1815–1885)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”

5 – 90-річчя від дня народження Василя Михайловича Керечанина, кандидата історичних наук, вченого-історика, голови редколегії „Книга пам’яті”. Народився в с. Нижній Шард (тепер с. Нижне Болотне) Іршавського р-ну (1925–2005)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2010 рік”

5 – 85-річчя від дня народження Івана Павловича Андрусяка, кандидата історичних наук, доцента, педагога середньої і вищої шкіл. Народився в м. Хусті (1930)

5 – 85-річчя від дня народження Михайла Юрійовича Рушчака, доктора економічних наук. Автор більше 55 наукових публікацій, в т. ч. трьох одноосібних монографій. Народився в смт Буштині Тячівського р-ну (1930)

- 5 – 70-річчя від дня прийняття постанови Народної Ради Закарпатської України „Про організацію в м. Ужгороді Народного театру” (1945)
- 6 – 110-річчя від дня народження Ярослава Затлоукала, чеського поета, літературного критика. Народився в м. Опава (Чехія) (1905–1958)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”
- 6 – 90-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Качія, історика-краєзнавця, поета. Народився в с. Дубрівка Ужгородського р-ну (1925–1990)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”
- 6 – 90-річчя від дня народження Василя Миколайовича Романюка, громадського діяча, члена Братства Карпатська Січ. Народився в м. Рахові (1925–1981)
- 6 – 50-річчя від дня народження архімандрита Агапіта (в миру – Іван Васильович Бевцик), релігійного діяча, єпископа Хустського і Винogradівського, а потім Мукачівського. Народився в с. Давидівці Чернівецької обл. (1965)
- 7 – 165-річчя від дня народження Томаша Гаріка Масарика, першого президента Чехословацької Республіки, почесного громадянина м. Ужгорода. Народився в моравському містечку Годонін неподалік від Словаччини (1850–1937)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”
- 7 – 140-річчя від дня народження Гіядора Миколайовича Стрипського, прозаїка, перекладача, фольклориста. Народився в с. Шелестові Мукачівського р-ну (1875–1946)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”
- 7 – 100-річчя від дня народження Никифора Петрашевича, релігійознавця, музикознавця. Народився в с. Чукалівці Снинського округу (Словаччина) (1915)
- 7 – 90-річчя від дня народження Степана Ладижинського, диригента, лібретиста. Народився в с. Матисова Старолюбовнянського округу (Словаччина) (1925)
- 7 – 85-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Цмура, вченого-хіміка. Він особисто та у співавторстві опублікував понад 200 наукових праць, отримав 15 авторських свідоцтв та патентів на винаходи. Народився в с. Ворочові Перечинського р-ну (1930)

- 7 – 70-річчя від дня народження Тараса Федоровича Данилича, живописця, заслуженого художника України. Народився в с. Тур'я-Поляна Перечинського р-ну (1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 8 – 115-річчя від дня народження Федора Рожека, педагога, культурно-освітнього діяча. Народився в с. Головецько Старосамбірського р-ну Львівської обл. (1900–1980)
- 8 – 100-річчя від дня народження Андрія Куська, письменника, педагога. Народився в с. Нижні Чабини Меджилабірського округу (Словаччина) (1915)
- 8 – 95-річчя від дня народження Михайла Кучерявого, педагога. Народився в с. Нижній Мирошів Свидницького округу (Словаччина) (1920–1979)
- 8 – 60-річчя від дня народження Ганни Іванівни Рекіти-Пазуханич, поетеси, заслуженого вчителя України. Народилася в с. Ракошині Мукачівського р-ну (1955)
- 9 – 100-річчя від дня народження Миколи Євгеновича Ротмана, вченого-історика, юриста, письменника, викладача, учасника антифашистського підпілля на Закарпатті. Народився в м. Ужгороді (1915–1985)
- 10 – 75-річчя від дня народження Івана Ґавулича, педагога, художника. Народився в с. Олька Меджилабірського округу (Словаччина) (1940)
- 11 – 100-річчя від дня народження Івана Михайловича Пічкара, майора, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи. Народився в с. Родниківка Свалявського р-ну (1915–1956)
- 12 – 90-річчя від дня народження Михайла Михайловича Сапатюка, живописця. Народився в Празі (Чехословаччина) (1925–2000)
- 12 – 90-річчя від дня народження Бориса Івановича Співака, науковця, доктора історичних наук, професора. Його діяльність пов'язана із становленням та розвитком Ужгородського університету. Народився в м. Шпола на Черкащині (1925–1971)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 13 – 150-річчя від дня народження Ендре Оцела (Армін Адлер), редактора, журналіста. Народився в м. Ужгороді (1865–1935)
- 14 – 95-річчя від дня народження Степана Михайловича Стойки, доктора біологічних наук, професора, лауреата Державної премії

України в галузі науки і техніки, лауреата Європейської премії Петера Йозефа Ленне, одержаної за заслуги у галузі охорони природи. Народився в с. Кричові Тячівського р-ну (1920)

- 14 – 90-річчя від дня народження Гаврила Михайловича Рошка, науковця, фауніста та еколога, знавця етномофауни Українських Карпат. Народився в с. Бенедиківцях Мукачівського р-ну (1925–1979)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 15 – 100-річчя від дня народження Юрія Миколайовича Горняка, воїна 1-ої Чехословацької окремої бригади, кадрового військового Чехословацької Народної армії, особистого секретаря Президента Людвіка Свободи, полковника. Народився в с. Волосянка Великоберезнянського р-ну (1915–1989)

- 16 – 80-річчя від дня народження Івана Іванча, режисера-постановника. Народився в с. Матовці Свидницького округу (Словаччина) (1935–1994)

- 17 – 110-річчя від дня народження Івана Бенціоновича Кагана, учасника Другої світової війни, підпоручика, громадського діяча. Народився в м. Мукачеві (1905–1984)

- 18 – 115-річчя від дня народження Деже Дьєрі, угорського поета, письменника, журналіста, лауреата премії ім. Аттілі Йожефа. Тривалий час жив і працював у Берегові, Мукачеві та Ужгороді. Народився в м. Рімасомбат (Угорщина) (1900–1974)

- 18 – 85-річчя від дня народження Йосипа Йосиповича Бокшая (молодшого), живописця. Народився в м. Ужгороді (1930–2002)

- 18 – 70-річчя від дня народження Василя Горкая, релігійного діяча. Народився в с. Серне Мукачівського р-ну (1945)

- 18 – 70-річчя від дня виходу першого номера газети „Пряшевщина”. Відповідальний редактор – В. Караман, фактичний редактор – Ф. Лазорик. Активними дописувачами тижневика були: В. Капішовський, І. Мацинський, Ф. Іванчов, В. Гренджа-Донський, Ю. Боролич та ін. (1945–1951)

- 20 – 95-річчя від дня народження Гаврила Логойди, борця-антифашиста. Народився в с. Руське Мукачівського р-ну (1920–1944)

- 20 – 90-річчя від дня народження Йосифа Товта, педагога, священника. Народився в с. Ганиська Кошицького округу (Словаччина) (1925)

- 20 – 70-річчя від дня народження Павла Лопати, художника. Народився в с. Калинів Меджилабірського округу (Словаччина) (1945)
- 20 – 70 років тому постановою Народної Ради Закарпатської України відкрито перший на Закарпатті мистецький навчальний заклад – Ужгородську дитячу музичну школу № 1 ім. П. Чайковського (1945)
- 21 – 80-річчя від дня народження Івана Яцоша, релігійного діяча. Народився в с. Паризівці Снинського округу (Словаччина) (1935)
- 21 – 75-річчя від дня народження Євгенії Яківни Погоріляк, кандидата фізико-математичних наук, доцента кафедри алгебри УжНУ. Народилася в м. Макіївка Донецької обл. (1940)
- 22 – 120-річчя від дня народження Бели Іллеша (Ліпнер), угорського письменника, журналіста, лауреата премії ім. Л. Кошута (1950, 1955). Народився в м. Кошіце (Словаччина), дитячі та юнацькі роки свого життя провів у Берегові та Сваляві (1895–1974)
- 22 – 95-річчя від дня народження Григорія Олексійовича Данилькевича, педагога, історика. Народився в с. Свірневе (нині Голованівського р-ну) Кіровоградської обл. (1920–2002)
- 23 – 100-річчя від дня народження Михайла Михайловича Лазара, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, підполковника. Народився в с. Порошкові Перечинського р-ну (1915–?)
- 24 – 105-річчя від дня народження Дюли Ортутаї, культурного діяча, міністра у справах релігії та освіти, фольклориста, члена Академії Наук УР, лауреата премії ім. Баумгартена (1937, 1942) та Державної премії (Угорщина). В 1971 р. – член відділу мистецтва та фольклору Закарпатського наукового товариства; з 1971 р. – викладач угорського факультету УжНУ. Народився в м. Суботіца (Сербія) (1910–1978)
- 24 – 85-річчя від дня народження Івана Каліста, педагога. Народився в с. Кружлів Бардіївського округу (Словаччина) (1930)
- 24 – 70-річчя від дня народження Івана Івановича Гарастея, педагога, поета, військового діяча. Поезії І. І. Гарастея часто друкувались під псевдонімом – Іван Буштинський. Народився в смт Буштині Тячівського р-ну (1945–1999)
- 25 – 125-річчя від дня народження Остапа Вахнянина, педагога, пластового і культурного діяча на Закарпатті в 20-ті роки XX століття.

Народився в м. Стрий Львівської області. Похований в м. Ужгороді (1890–1924)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

26 – 95-річчя від дня народження Василя Івановича Русина, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, полковника. Народився в с. Перехресному Воловецького р-ну (1920)

26 – 85-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Сливки, доктора історичних наук, професора. Народився в с. Нове Давидково Мукачівського р-ну (1930)

27 – 80-річчя від дня народження Івана Чорного, педагога, економіста. Народився в с. Чабалівці Меджилабірського округу (Словаччина) (1935)

28 – 120-річчя від дня народження Йосифа Сірки, громадського та релігійного діяча. Досліджував історію та мовні особливості Закарпаття. Народився в м. Броди (1895–1961)

28 – 100-річчя від дня народження Івана Пісьо, педагога, культурного діяча. Народився в м. Меджилабірці (Словаччина) (1915–1973)

29 – 150-річчя від дня смерті Олександра Васильовича Духновича, громадсько-культурного діяча-будителя, поета, письменника, педагога, публіциста, збирача фольклору (1803–1865)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2003 рік”

30 – 75-річчя від дня народження Марії Мачошко, співачки. Народилася в с. Потічки Стropківського округу (Словаччина) (1940)

30 – 25-річчя від дня утворення Спілки перекладачів художньої та фахової літератури. Найвищим органом Спілки є членські збори (Словаччина) (1990)

31 – 80-річчя від дня народження Андрія Луцика, актора. Народився в с. Радвань-на-Лабірці Меджилабірського округу (Словаччина) (1935)

31 – 60-річчя від дня народження Ольги Борисівни Мальцевої, кандидата медичних наук, лікаря-пульмонолога. Автор 70 раціоналізаторських пропозицій, двох патентів на винаходи. Народилася в м. Ужгороді (1955)

Квітень

- 2 – 100-річчя від дня народження Юрія Гуловича, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, надпоручика. Народився в с. Майдані Міжгірського р-ну (1915–?)
- 2 – 75-річчя від дня народження Лідії Володимирівни Пирогової, народної артистки України, члена художньої ради Мукачівського російського драматичного театру. Народилася в м. Харкові (1940)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

- 4 – 110-річчя від дня народження Федора Михайловича Шимонівського, співака і хорового диригента, учителя, старійшини просвітянського руху на Закарпатті. Народився в с. Лопушанка Свалявського р-ну (1905–2000)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 4 – 95-річчя від дня народження Михайла Йосиповича Кречковського, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, полковника. Народився в с. Лохові Мукачівського р-ну (1920)

- 4 – 80-річчя від дня народження Павла Алеша, педагога, історика, церковного діяча. Народився в с. Ржиміце округу Оломоуц (Чехія) (1935)

- 4 – 75-річчя від дня народження Михайла Михайловича Коцана, заслуженого працівника культури України. Нагороджений орденом „Знак пошани”, медалями та дипломами лауреата республіканських та всесоюзних конкурсів духових оркестрів. Народився в с. Горбки Виноградівського р-ну (1940)

- 5 – 80-річчя від дня народження Івана Панчури, педагога, громадського діяча. Народився в с. Нягів Меджилабірського округу (Словаччина) (1935)

- 5 – 70-річчя від дня народження Людмили Захарівни Григаш, заслуженого працівника культури України, директора обласної універсальної наукової бібліотеки (1989–2014). Народилася в м. Нижній Тагіл Свердловської області (Росія) (1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 5 – 70-річчя від дня народження Василя Петровича Бухала, поета. Друкувався у періодичних виданнях та збірниках творчості молодих. Автор збірки поезій „Робота сонця” та збірки сонетів „На околиці літа”. Народився в с. Тереблі Тячівського р-ну (1945)

- 7 – 75-річчя від дня народження Василя Маркулина, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Медведівцях Мукачівського р-ну (1940)
- 8 – 100-річчя від дня народження Івана Івановича Берегі, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, підполковника. Народився в смт Воловець (1915)
- 8 – 80-річчя від дня народження Степана Половки, культурно-освітнього діяча. Народився в с. Збудський Рокитів Гуменного округу (Словаччина) (1935)
- 8 – 65-річчя від дня народження Надії Вархол (дів. прізви. Вар'ян), фольклориста, письменниці. Народилася в с. Хмельова Бардіївського округу (Словаччина) (1950)
- 10 – 65-річчя від дня народження Миколи Рішка, журналіста. Народився в м. Берегові (1950)
- 11 – 135-річчя від дня народження Івана Кокинчака, церковного діяча, правника. Народився в с. Соливар біля Пряшева (Словаччина) (1880–1965)
- 12 – 215-річчя від дня смерті Арсенія Коцака (Олексія Федоровича), вченого-мовознавця, поета, педагога, історика, філософа, теолога. Народився в с. Великий Буковець, колишньої Шарішської жупи (тепер Буковець Свидницького округу Східно-Словацького краю) (1737–1800)
- 12 – 90-річчя від дня народження Петра Гроцького, педагога, громадсько-культурного діяча. Народився в с. Микулашова Бардіївського округу (Словаччина) (1925)
- 12 – 65-річчя від дня народження Володимира Михайловича Міці, фізика, професора кафедри твердотільної електроніки з/с Інформаційної безпеки фізичного факультету УжНУ. Народився в м. Мукачеві (1950)
- 14 – 90-річчя від дня народження Єлизавети Людвигівни Бездір-Кремницької. Працювала у галузі живопису та графіки. Народилася в м. Ужгороді (1925–1978)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 15 – 95-річчя від дня народження Михайла Бандурчака, підприємця. Народився в с. Доробратові Іршавського р-ну (1920–1984)
- 16 – 95 років тому було влаштоване перше у краї „Шевченківське свято” з нагоди 59-х роковин від дня смерті поета. Цим святом

невмируща спадщина Великого Кобзаря України вийшла на закарпатську сцену і стала органічною частиною культурного життя Карпатської України (1920)

- 17 – 90-річчя від дня народження Івана Кимака, педагога, мовознавця. Народився в с. Збудська Біла Меджилабірського округу (Словаччина) (1925–1982)
- 17 – 85-річчя від дня народження Павла Карловича Балли, живописця. Народився в с. Павловці (Словаччина) (1930)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 17 – 85-річчя від дня народження Йосифа Крайняка, інженера-проектанта. Народився в с. Красний Бід Меджилабірського округу (Словаччина) (1930)
- 17 – 80-річчя від дня народження Василя Юрійовича Турянчика, футболіста, захисника, заслуженого майстра спорту СРСР. Народився в смт Чинадійові Мукачівського р-ну (1935)
- 19 – 70-річчя від дня народження Олександра Миколайовича Саллера, живописця. Народився в м. Хусті (1945–2002)
- 20 – 85-річчя від дня народження Йосифа Пригоди, співака. Народився в с. Петровани Пряшівського округу (Словаччина) (1930–1987)
- 22 – 100-річчя від дня народження Василя Гривни, історика, педагога. Народився в с. Бехерів Бардіївського округу (Словаччина) (1915–1987)
- 24 – 105-річчя від дня народження Штефана Максимільяновича Монорі, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, надпоручика. Народився в м. Ужгороді (1910–1943)
- 24 – 100-річчя від дня народження Юрія Васильовича Мешка, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, майора. Народився в с. Тур'ї-Ремети Перечинського р-ну (1915–?)
- 24 – 95-річчя від дня виходу в Ужгороді першого номеру газети „Народ”, виходила у 1920–1921 рр.
- 28 – 100-річчя від дня народження Івана Дмитровича Кепича, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, підполковника. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1915–1985)
- 29 – 80-річчя від дня народження Йосифа Танчина, педагога, громадсько-культурного діяча. Народився в с. Андрійова Бардіївського округу (Словаччина) (1935)

- 30** – 105-річчя від дня народження Марка Бараболі (Івана Федоровича Рознійчука), письменника, сатирика. Народився в с. Требушанах на Мараморощині (нині с. Ділове Рахівського р-ну) (1910–1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 30** – 95-річчя від дня заснування газети „Закарпатська правда” (1920)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

- 30** – 85-річчя від дня народження Юрія Варги, лікаря, письменника. Народився в с. Бжани Стropківського округу (Словаччина) (1930)

Травень

- 1** – 115-річчя від дня смерті Міхая Мункачі (Ліб), видатного представника угорського та європейського демократично-реалістичного живопису. Народився в м. Мукачеві (1844–1900)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

- 1** – 100-річчя від дня народження Миколи Онufрійовича Дреботи, підполковника. Народився в с. Богдан Рахівського р-ну (1915)

- 1** – 90-річчя від дня народження Юрія Івановича Стенчука, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Кваси Рахівського р-ну (1925–2009)

- 2** – 130-річчя від дня народження Йозефа Гаті, активного діяча робітничого руху, журналіста, письменника. Народився в м. Унгвар (нині м. Ужгород) (1885–1945)

- 2** – 70 років тому після багатотисячного мітингу напередодні Дня Перемоги ужгородцями був закладений фундамент меморіального комплексу „Пагорб Слави”. Автор проекту – архітектор А. Згореллі (1945)

- 3** – 75-річчя від дня народження Ольги Іштванівни Терек-Медвецькі, доктора біологічних наук, професора, завідувачки кафедри фізіології рослин Львівського державного університету. Народилася в с. Тисасірма (нині с. Дротинці) Виноградівського р-ну (1940)

- 5** – 105-річчя від дня народження Павла Петровича Цібере, юриста, підкарпаторусинського політичного і культурного діяча. Народився в с. Залужжі Мукачівського району (1910–1979)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 6 – 65-річчя від дня народження Юрія Кохана, заслуженого лікаря України, громадсько-політичного діяча. Народився в смт Кольчино Мукачівського р-ну (1950)
- 7 – 80-річчя від дня народження Анни Забавської (дів. прізви. Бітнер), актриси. Народилася в с. Камійонка Старолубовнянського округу (Словаччина) (1935)
- 7 – 75-річчя від дня народження Миколи Степановича Гама, вченого-хіміка. Він є автором та співавтором понад 40 наукових праць, підручника „Основи фізичної та колоїдної хімії”. Народився в с. Горянах Ужгородського р-ну (нині в складі м. Ужгорода) (1940)
- 8 – 85-річчя від дня народження Омеляна Дмитровича Довганича, доктора історичних наук, краєзнавця, журналіста і публіциста. Народився в с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1930–2009)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 9 – 100-річчя від дня народження Миколи Івановича Кухаренка, Героя Радянського Союзу, генерал-майора, громадського діяча. Жив і працював в м. Виноградів. Народився в с. Яковліві Андріївського р-ну Донецької обл. (1915–2009)
- 9 – 95-річчя від дня створення Закарпатського крайового товариства „Просвіта” (1920)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 11 – 85-річчя від дня утворення Товариства українських інженерів у Братиславі (Словаччина) (1930–1947)
- 12 – 95-річчя від дня народження Івана Петровича Медулича, учасника Другої світової війни у складі 1-го Чехословацького корпусу, полковника Чехословацької армії. Народився в с. Нижній Студений Міжгірського р-ну (1920)
- 12 – 60-річчя від дня народження Марії Пилипчак (уродж. Кадар), члена Спілки композиторів України. Народилася в м. Хусті (1955)
- 13 – 220-річчя від дня народження Павела Йозефа Шафарика, чеського і словацького філолога, історика, етнографа, видатного славіста (1795–1861)
- 13 – 100-річчя від дня народження Івана Михайловича Сабадоша, делегата Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської

України, вчителя, краєзнавця. Народився в с. Задньому (нині с. Приборжавське) Іршавського р-ну (1915)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 13 – 70-річчя від дня народження Миколи Федьковича, художника. Народився в м. Ужгороді (1945)

- 13 – 65-річчя від дня народження Наталії Гаврилівни Шимші (дів. прізви. Смочкова), музиканта-педагога по класу фортепіано. Її учні – постійні призери обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів та фестивалів. Народилася в м. Хусті (1950)

- 14 – 175-річчя від дня народження Юрія Ігнаткова (Ігнатов), педагога, публіциста, мовознавця. Народився в м. Михалівці (Словаччина) (1840–1885)

- 15 – 65-річчя від дня народження Івана Івановича Пастеляка, заслуженого працівника культури України. Танці, які створив Іван Пастеляк – „Турянський”, „Сувенір Закарпаття”, хореографічна композиція „Карпати” – увійшли до репертуару багатьох танцювальних колективів України та за кордоном. Народився в с. Сімері Перечинського р-ну (1950)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

- 16 – 260-річчя від дня народження Яноша Дерчені (Weisz), лікаря, науковця, мінеролога. У 1800 р. створив галуновий завод у Подгерінгі, у 1809 р. – у с. Ковасо, у 1825 р. – у с. Пустакерепец. У 1793 р. від короля дістав володіння у с. Дерцен тому і поміняв прізвище на Дерчені. Народився в м. Сепешсombat, а помер в м. Мукачеві (1755–1837)

- 18 – 80-річчя від дня народження Івана Михайловича Чаварги, кандидата історичних наук, доцента, адміністратора вищої школи. Народився в с. Гусний Великоберезнянського р-ну (1935)

- 21 – 105-річчя від дня народження Юрія Васильовича Гриндича, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, підпоручика. Народився в с. Ужок Великоберезнянського р-ну (1910–1945)

- 21 – 95-річчя від дня створення драматичного гуртка при товаристві „Просвіта”, що постав з „Руського культурного комітету”, заснованого ще у грудні 1919 р. д-ром Данилом Старухою. Драматичний гурток „Просвіти”, під адмініструванням Михайла Винаря, дав декілька вистав, однак діяльність його не виступала за межі

аматорських драматичних гуртків та їх характеру й не могла стати основою постійного театру (1920)

- 22 – 70-річчя від дня народження Івана Юрійовича Петровця, поета, прозаїка, перекладача. Народився в с. Осій Іршавського р-ну (1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 23 – 65-річчя від дня народження Володимира Юрійовича Товтина, поета і прозаїка. Народився в с. Вовковому Ужгородського р-ну (1950)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

- 23 – 65-річчя від дня народження Ростислава Степановича Стойка, доктора біологічних наук, Соросівського професора. Народився в с. Горянах Ужгородського р-ну (нині в складі м. Ужгорода) (1950)

- 23 – 50-річчя від дня народження Юрія Володимировича Андрашка, доктора медичних наук, завідувача кафедри шкірних та венерологічних хвороб УжНУ, головного дерматовенеролога Закарпаття, голови проблемної комісії по дерматовенерології МОЗ та НАМН України, віце-президента Української академії дерматовенерології, віце-президента Української асоціації псоріазу, першого президента Євро-Азійської асоціації дерматовенерологів, голови Закарпатського осередку асоціації лікарів дерматовенерологів та косметологів, члена Угорської академії наук. Народився в м. Мукачеві (1965)

- 24 – 80-річчя від дня народження Степана Глогинця, педагога, громадсько-культурного діяча. Народився в с. Збудський Рокитів Гуменного округу (Словаччина) (1935)

- 24 – 70-річчя від дня народження Юрія Івановича Гевази, вченого-хіміка. Він плідно працює над пошуком та розробкою технологічних процесів одержання різних фізіологічно-активних речовин, які знайшли практичне застосування у медицині, ветеринарії, сільському господарстві, машинобудуванні та інших галузях народного господарства. З вересня 1999 р. Ю. І. Геваза працює професором кафедри хімії Київського національного торговельно-економічного університету. Народився в м. Перечині (1945)

- 24 – 70-річчя від дня утворення молодіжної організації на Пряшівщині „Союз молоді Карпат” (СМК). На установчих зборах було

ухвалено тимчасовий статут за зразком статуту Союзу молоді Закарпатської України (1945–1949)

- 26 – 65-річчя від дня народження В'ячеслава Івановича Вінковського, художника декоративно-прикладного мистецтва, члена Національної Спілки художників України. Народився в с. Маниківці Михайлівського р-ну Хмельницької обл. (1950)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

- 27 – 145-річчя від дня народження Володимира Юліановича Охримовича, науковця-етнографа. Після поїздки лінгвіста по території Мараморошини і перебування його в Мукачеві він видав книгу „Враження з Угорської Русі” (Львів, 1895), де приділив певну увагу побуту закарпатських українців, порушив ряд проблем, пов'язаних з історичним розвитком нашого краю. Народився в с. Велдіж Долинського повіту на Станіславщині (нині Івано-Франківська область) (1870–1931)

- 29 – 85-річчя від дня народження Ярослава Хлипняча, громадсько-політичного діяча, почесного громадянина м. Мукачева. Народився в с. Кривка Турківського р-ну Львівської обл. (1930)

- 30 – 95-річчя від дня народження Івана Івановича Микити, підполковника. Народився в смт Буштині Тячівського р-ну (1920)

- 30 – 80-річчя від дня народження Степана Пажура, історика. Народився в с. Зубне Гуменного округу (Словаччина) (1935)

- 30 – 70-річчя від дня народження Катерини Іванівни Горват, кандидата філологічних наук, доцента кафедри угорської філології УжНУ, лінгвіста, співавтора підручників угорської мови для 4-5 кл., члена Закарпатського угорськомовного наукового товариства. Народилася в с. Тісакерестур (нині с. Перехрестя) Виноградівського р-ну (1945)

Червень

- 1 – 100-річчя від дня народження Петра Васильовича Леднея, поручика. Народився в с. Репинному Міжгірського р-ну (1915–?)

- 1 – 90-річчя від дня народження Василя Герасимовича Чумака, критика, літературознавця. Народився в с. Свинарки Христинівського р-ну Черкаської області (1925)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 1 – 80-річчя від дня народження Гелени Миколаївни Поляк-Шеремет, заслуженої артистки України. Народилася в м. Ужгороді (1935)
 - 1 – 60-річчя від дня народження Ірини Іванівни Пацкань (дів. прізви. Кобеляцька), кандидата медичних наук, доцента кафедри охорони материнства та дитинства ФПО УжНУ. Автор 45 наукових праць, у тому числі авторських свідоцтв на винахід та раціоналізаторських пропозицій. Народилася в м. Кам'янець-Подільському Хмельницької обл. (1955)
 - 3 – 85-річчя від дня народження Степана Степановича Буцка, вченого-хіміка. Він є відомим спеціалістом у галузі фотохімії, координаційної хімії, біонеорганічної хімії та хімічних проблем екології. Є автором понад 100 наукових праць, 6 винаходів. Народився в м. Мукачеві (1930)
 - 3 – 70 років тому на центральній площі м. Мукачева відбулося урочисте відкриття пам'ятника воїнам та партизанам, які загинули в боях за визволення міста (автор – С. Носов) (1945)
 - 6 – 125-річчя від дня народження Петра Жидовського, громадського діяча. Народився в с. Шариське Ястраб'є Старолюбівнянського округу (Словаччина) (1890–1947)
 - 9 – 60-річчя від дня народження Сергія Івановича Устича, кандидата філософських наук, доцента, дипломата, державного діяча. Народився в с. Загатті Іршавського р-ну (1955)
 - 10 – 60-річчя від дня народження Людмили Вадимівни Лимонової, кандидата філологічних наук, доцента кафедри російської літератури УжНУ. Народилася в м. Мукачеві (1955)
 - 12 – 75-річчя від дня народження Валерії Олександрівни Юрченко, поетеси, художника-аматора, відомого фахівця бібліотечної справи. Працювала в Закарпатській обласній бібліотеці для дітей ім. Д. Вакарова на посаді методиста, заступника директора з наукової роботи, директором бібліотечного відділу обласного медичного інформаційно-аналітичного центру. Вона підготувала понад 60 публікацій з питань культури, бібліотечної роботи, етики. Народилася в м. Кремінному на Луганщині (1940)
 - 13 – 75-річчя від дня народження Пилипа Сідлецького, прозаїка. Працював на Закарпатті, став лауреатом річного конкурсу, який проводила газета „Новини Закарпаття” (1992). Народився в с. Тростянець Тиврівського р-ну на Вінниччині (1940–1993).
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”*

- 13 – 75-річчя від дня народження Івана Дмитровича Олексеюка, вченого-хіміка. Він є автором та співавтором понад 350 наукових праць, 12 винаходів, 7 монографій та 10 посібників. І. Д. Олексеюк – відмінник освіти України, лауреат премії ім. Ярослава Мудрого АН вищої школи. Народився в с. Верховині на Холмщині (Польща) (1940)
- 14 – 75-річчя від дня народження Михайла Яковича Шушкевича, поета, полковника, почесного працівника Міністерства будівництва підприємств нафтової і газової промисловості. Народився в с. Старий Вишнівець Вишневецького (нині Збаразького) р-ну Тернопільської обл. (1940)
- 14 – 60-річчя від дня народження Тетяни Іванівни Хоменко (Шовкопляс), кандидата філософських наук, доцента кафедри філософії УжНУ. Народилася в м. Торез Донецької обл. (1955)
- 15 – 90-річчя від дня народження Павла Івановича Хавлюка, вченого-археолога, кандидата історичних наук, доцента. Народився в с. Жорнище (нині Іллінецького р-ну Вінницької обл.) (1925–2001)
- 15 – 85-річчя від дня народження Степана Ванчишина, правника, громадського діяча. Народився в с. Бодружаль Свидницького округу (Словаччина) (1930–1984)
- 15 – 80-річчя від дня народження Василя Михайловича Бровдія, відомого ученого-ентомолога, доктора біологічних наук, професора, академіка АН ВШ України. Народився в м. Іршаві (1935)
- 15 – 60-річчя від дня народження Олександра Георгійовича Лавера, кандидата фізико-математичних наук, доцента, завідувача кафедри інформатики та фізико-математичних дисциплін УжДШП. Народився в м. Ужгороді (1955)
- 16 – 90-річчя від дня народження Степана Григоровича Усика, художника і журналіста. Народився в с. Студеники Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл. (1925–2001)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 17 – 90-річчя від дня народження Павла Михайловича Бабця, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, генерал-майора. Народився в с. Бороняво Хустського р-ну (1925)
- 17 – 90-річчя від дня заснування культурно-освітнього осередку „Руський дім”. Служить для громадсько-культурної та освітньої роботи русинів-українців м. Пряшева (Словаччина) (1925)

- 18 – 95-річчя від дня народження Єви Бісс, письменниці, художниці. Народилася в с. Орябина Старолюбівнянського округу (Словаччина) (1920)
- 20 – 125-річчя від дня народження Антона Адамковича, педагога. Народився в с. Матяшка Воронівського округу (Східна Словаччина) (1890–1973)
- 20 – 120-річчя від дня народження Торисина (псевд. Деонізія Зубрицького), поета, прозаїка, художника. Був учителем, а згодом директором Пряшівської руської горожанської школи. Відомий як художник і публіцист, що написав кілька розвідок з історії закарпатської літератури. Один з тих небагатьох літераторів Східної Словаччини, який поряд з „язичієм” писав і українською мовою. Свої поезії та прозові твори друкував на сторінках закарпатських і пряшівських періодичних видань – газет „Наш рідний край”, „Віночок”, „Пчółка”, „Русское слово”, в календарях і літературних альманахах т-ва „Просвіти”. Народився в с. Дячів Сабинівського округу (Словаччина) (1895–1949)
- 20 – 70-річчя від дня народження Жужанни Олодарівни Горват, педагога, самодіяльної художниці. Народилася в м. Хусті (1945)
- 20 – 70 років тому постановою Народної Ради Закарпатської України було вирішено відкрити в м. Ужгороді Народний музей (1945)
- 20 – 70-річчя від дня заснування Закарпатського державного краєзнавчого музею (1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 20 – 60-річчя від дня народження Славки Юріївни Гереші, лікаря-терапевта. Народилася в с. Білки Іршавського р-ну (1955)
- 22 – 100-річчя від дня народження Івана Степановича Ковача, полковника. Народився в с. Синевирська Поляна Міжгірського р-ну (1915)
- 22 – 80-річчя від дня народження Едуарда Івановича Камінського, прозаїка, журналіста, працював у редакції „Закарпатської правди”, кількох районних газет області. Народився в м. Києві (1935–1993)
- 23 – 105-річчя від дня народження Мойзеша Маєровича, капітана. Народився в смт Солотвині Тячівського р-ну (1910)
- 23 – 100-річчя від дня народження Петра Михайловича Пойди, фольклориста. Народився в с. Луг Рахівського р-ну (1915–2001)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 25 – 80-річчя від дня народження Івана Васильовича Хіміча, вченого-фізика-теоретика, заслуженого працівника народної освіти України. Він є автором і співавтором більше сотні наукових праць. Народився в м. Іршаві (1935)
- 25 – 60-річчя від дня народження Івана Івановича Небесника, вченого-педагога, громадського діяча, кандидата педагогічних наук, доцента, заслуженого працівника освіти України, члена Національної спілки художників України. Народився в смт Середньому Ужгородського р-ну (1955)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 26 – 85-річчя від дня народження Івана Юди, громадсько-культурного діяча, дипломата. Народився в с. Кленова Снинського округу (Словаччина) (1930)
- 26 – 70 років тому Народна Рада Закарпатської України прийняла постанову „Про відкриття школи живопису, скульптури і школи художніх ремесел” (1945)
- 27 – 55-річчя від дня народження Оксани Степанівни Бабенко, кандидата медичних наук, доцента курсу радіології факультатуви післядипломної освіти УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1960)
- 27 – 45-річчя від дня урочистого відкриття обласного музею народної архітектури і побуту (1970)
- 28 – 85-річчя від дня народження Миколи Яковича Попенка, тривалий час – диригента Закарпатського народного хору, заслуженого артиста України, лауреата обласної премії ім. Д. Задора. Народився в м. Рахові (1930)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 29 – 110-річчя від дня народження Івана Демка, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Ленартів Бардіївського округу (Словаччина) (1905–1984)
- 29 – 95-річчя від дня народження Мефодія Якубовича Лемака, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, громадсько-політичного діяча, поручика. Народився в с. Монастирець Хустського р-ну (1920–1944)
- 29 – 70-річчя підписання Договору між урядами СРСР і ЧСР „Про Закарпатську Україну” (1945)
- 30 – 55-річчя від дня народження Маріанни Іванівни Кляп (дів. прізвище Гранчак), кандидата педагогічних наук. Народилася в м. Ужгороді (1960)

Липень

- 1 – 65-річчя від дня народження Івана Юрійовича Жироша, журналіста. Народився в с. Липчі Хустського р-ну (1950)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 1 – 50-річчя від дня народження Мар'яна Юрійовича Сабова, вченого-хіміка. Народився в м. Ужгороді (1965)
- 2 – 120-річчя від дня народження Андрія Івановича Бродія, прем'єр-міністра першого автономного уряду Карпатської України. Народився в с. Кам'янському (до 1945 р. – Кив'яжд) Іршавського р-ну (1895–1946)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 2 – 85-річчя від дня народження Петра Миколайовича Лизанця, вченого-мовознавця, заслуженого діяча науки і техніки України. Народився в с. Изворі (нині с. Родниківка) Свалявського р-ну (1930)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 2 – 60-річчя від дня народження Маріанни Йосипівни Пак-Салай, педагога, поетеси. Народилася в с. Підгорбі Ужгородського р-ну (1955)
- 3 – 105-річчя від дня народження Ольги Михайлівни Дутко (дів. прізвище Туркияк), диригента, музичного педагога та композитора. Народилася в с. Новоселиці, нині Перечинського р-ну (1910–2004)
- 3 – 75-річчя від дня народження Василя Івановича Якубця, вченого-хіміка. Він є автором та співавтором близько 60 наукових праць, 7 винаходів, переможець регіонального конкурсу „Винахід–2000”. Народився в с. Чепа Виноградівського р-ну (1940)
- 3 – 55-річчя від дня народження Аліси Іванівни Палко, кандидата біологічних наук, доцента, члена Спілки угорських вчених на Закарпатті. Народилася в м. Ужгороді (1960)
- 4 – 80-річчя від дня народження Володимира Лаврентійовича Боднара, першого завідувача кафедри політології УжНУ, доцента факультету суспільних наук, кандидата філософських наук. Народився в м. Ужгороді (1935–2011)
- 4 – 75-річчя від дня народження Івана Васильовича Григи, вченого, професора кафедри біохімії, фармакології та фізичних методів лікування медичного факультету УжНУ. Народився в с. Верхні Ворота Воловецького р-ну (1940)

- 5 – 100-річчя від дня народження Павла Івановича Месара, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, пізніше кадрового військового Чехословацької Народної армії, підполковника. Народився в смт Воловець (1915)
- 5 – 95-річчя від дня народження Петра Івановича Габовди, підпоручика. Народився в с. Ключарках Мукачівського р-ну (1920)
- 5 – 90-річчя від дня народження Андрія Олександровича Вертелецького, заслуженого артиста України. Народився в с. Канівському Запорізької обл. (1925–2005)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 5 – 65-річчя від дня народження Степана Васильовича Куна, вченого-хіміка. Народився в м. Ужгороді (1950)
- 6 – 85-річчя від дня народження Федора Федоровича Рубіша, історика і краєзнавця. Народився в с. Великі Лучки Мукачівського р-ну (1930)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 8 – 110-річчя від дня народження Юлія Васильовича Боршоша-Кум'ятського, поета. Народився в с. Великі Ком'яти Виноградівського р-ну (1905–1978)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 8 – 55-річчя від дня народження Надії Павлівни Керецман (дів. прізви. Гранчак), кандидата історичних наук, доцента, педагога вищої школи. Народилася в м. Іршаві (1960)
- 8 – 50-річчя від дня народження Михайла Михайловича Лабоша, освітянина, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Березинка Мукачівського р-ну (1965)
- 9 – 95-річчя від дня народження Іллі Михайловича Симчини, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, полковника. Народився в смт Чинадійові Мукачівського р-ну (1920)
- 11 – 90-річчя від дня народження Василя Георгійовича Габди, живописця, народного художника України, лауреата обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі, члена Національної Спілки художників України. Народився в м. Ужгороді (1925–2003)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 11 – 80-річчя від дня народження Ігоря Васильовича Лацанича, народного артиста України і Татарстану, відомого диригента. Народився в смт Великий Березний (1935–2003)

- 11 – 60-річчя від дня народження Петра Петровича Петрища, вченого-історика, педагога і дипломата. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1955)
- 11 – 50-річчя від дня народження Наталії Вікторівни Марченкової, композитора, педагога. Народилася в м. Москві (Росія) (1965)
- 12 – 55-річчя від дня народження Ольги Михайлівни Вайнагій, кандидата медичних наук, доцента кафедри загальної хірургії (з курсами травматології, оперативної хірургії та судової медицини) медичного факультету УжНУ. Народилася в м. Ужгороді (1960)
- 13 – 85-річчя Першої крайової конференції селянства (1930)
- 14 – 95-річчя від дня народження Іллі Карловича Гафіяка, підполковника. Народився в смт Ясіня Рахівського р-ну (1920)
- 14 – 65-річчя від дня народження Іштвана Удварі, угорського славіста, професора, доктора Угорської академії наук. Відомий як дослідник архівних документів, пов'язаних з історією нашого краю. Народився в м. Торньошпалцо (Угорщина) (1950–2005)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 15 – 90-річчя від дня народження Василя Васильовича Діянича, поета. Народився в с. Тур'я-Бистра Перечинського р-ну (1925–1980)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 17 – 80-річчя від дня народження Юлії Прокіпчак (дів. прізви. Джура), юриста, культурно-освітнього діяча. Народилася в с. Двірці Львівської обл. (1935)
- 17 – 75-річчя від дня народження Олени Миколаївни Касьяненко, одного з організаторів централізації бібліотек області. Бібліотечній справі вона віддала майже чотири десятиліття. Народилася в м. Ворошиловограді (нині Луганськ) (1940)
- 18 – 80-річчя від дня народження Юрія Кундрата, педагога, літературознавця, перекладача, культурно-освітнього діяча. Народився в с. Баєрівці Сабинівського округу (Словаччина) (1935)
- 19 – 70-річчя від дня смерті Августина Івановича Волошина, президента Карпатської України, вченого-педагога. Народився в с. Келечині Міжгірського р-ну (1874–1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік”
- 21 – 80-річчя від дня народження Пірошки Томашівни Гадар, бібліотекаря, заслуженого працівника культури України. Народилася в с. Баркасові Мукачівського р-ну (1935–2006)

- 21 – 70-річчя від дня народження Юлія Антоновича Кула, публіциста, прозаїка, відмінника охорони природи України, члена Національної спілки журналістів України. Народився в с. Мокра Перечинського р-ну (1945)
- 21 – 70-річчя від дня народження Юрія Степановича Шутюка, заслуженого працівника культури Російської Федерації, директора Закарпатського державного російського драматичного театру (1945)
- 22 – 70-річчя від дня відкриття Меморіалу на Пагорбі Слави на честь загиблих героїв за визволення Ужгорода від фашистських загарбників (1945)
- 23 – 95-річчя від дня народження Марії Андріївни Гаврило, вишивальниці, заслуженого майстра народної творчості України. Народилася в с. Рокосові Хустського р-ну (1920–2002)
- 23 – 70-річчя прийняття постанови Народної Ради Закарпатської України з питання реформи системи народної освіти на Закарпатті (1945)
- 24 – 95-річчя від дня народження Михайла Дмитровича Короля, полковника. Народився в с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1920)
- 24 – 95-річчя від дня народження Михайла Папа, науковця, доктора міжнародного права, почесного Голови Братства „Карпатська Січ”. Народився в с. Сірма над Тисою Виноградівського р-ну (1920)
- 25 – 115-річчя від дня народження Петра Бабея, хлібороба, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Штефурів Свидницького округу (Словаччина) (1900–1979)
- 25 – 85-річчя від дня народження Олексія Прибули, педагога. Народився в с. Городисько Пряшівського округу (Словаччина) (1930)
- 26 – 95-річчя від дня народження Івана Івановича Лазара, казкаря. Народився в с. Макаріві Мукачівського р-ну (1920)
- 26 – 90-річчя від дня народження Михайла Кернашевича, релігійного діяча. Народився в с. Чертіжне Меджилабірського округу (Словаччина) (1925–1990)
- 26 – 60-річчя від дня народження Антона Антоновича Шепи, педагога, відмінника народної освіти. Народився в м. Мукачеві (1955)
- 27 – 125-річчя від дня народження Михайла Гавриловича Дубровського, педагога, народного учителя. Народився в с. Рокосові Хустського р-ну (1890–1974)

- 29 – 115-річчя від дня народження Федора Ганчева, овочівника, Героя Соціалістичної Праці. Народився в с. Теодосієво в Болгарії (1900–1983)
- 29 – 50-річчя від дня народження Магдалини Василівни Опачко (дів. прізви. Маринець), кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки і психології УжНУ. Народилася в смт Кольчині Мукачівського р-ну (1965)
- 31 – 95-річчя від дня народження Михайла Васильовича Ковтана, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, полковника. Народився в с. Гусний Великоберезнянського р-ну (1920)

Серпень

- 2 – 80-річчя від дня народження Адальберта Адальбертовича Бовді, доктора фізико-математичних наук, професора кафедри алгебри УжНУ. Народився в с. Павлово Ужгородського р-ну (1935)
- 2 – 80-річчя від дня народження Степана Пружинського, педагога, протоієрея. Народився в с. Удоль Старолюбовнянського округу (Словаччина) (1935)
- 2 – 75-річчя від дня народження Тібора Севлеші, видатного лікаря-невролога, засновника і голови Тячівського Кругу Шімона Голлоші (1987), письменника, публіциста. Народився в м. Берегові (1940)
- 3 – 95-річчя від дня народження Івана Гавриловича Мельника, поета-пісняра. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1920–1977)
- 4 – 95-річчя від дня народження Івана Пиханича, педагога, громадсько-культурного діяча. Народився в с. Нижна Писана Свидницького округу (Словаччина) (1920–1988)
- 5 – 100-річчя від дня народження Михайла Гостя, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, підполковника. Народився в с. Родникова Гута Свалявського р-ну (1915–1986)
- 7 – 70-річчя від дня народження Марії Іванівни Головач, поетеси, перекладача. Народилася в м. Мукачеві (1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 8 – 55-річчя від дня народження Олени Юсупівни Яцканич, заслуженого працівника культури України. Нагороджена медаллю

лауреата 2-го Всесоюзного фестивалю народної творчості, значком Всесоюзної центральної Ради професійних спілок „За досягнення в самодіяльному мистецтві”. Народилася в м. Алма-Ата (Казахстан) (1960)

9 – 110-річчя від дня народження Андрія Рудловчака, педагога, публіциста, громадського діяча. Народився в с. Нижній Жипов Требішівського округу (Словаччина) (1905–1977)

9 – 90-річчя від дня народження Іштвана Арпи, доктора музикознавства. Народився в м. Ужгороді (1925–2001)

9 – 85-річчя від дня народження Петра Петровича Дурдинця, кандидата економічних наук, високопрофесійного фахівця лісової та деревообробної промисловості України. Народився в с. Ромчевиці Мукачівського р-ну (1930)

10 – 115-річчя від дня народження Михайла Івановича Шопляка-Козака, казкаря. Народився в с. Келечині Міжгірського р-ну (1900–1980)

10 – 95-річчя від дня народження Олександра Карповича Бурліна, живописця. Народився в с. Хвалинську Саратовської обл. (Росія) (1920–1994)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

16 – 255-річчя від дня народження Дьєрдя Горвата-Палоці, письменника. Народився в с. Палоц Унгського комітату (нині Словаччина) (1760–?)

16 – 115-річчя від дня народження Степана Макари, педагога, громадського діяча. Народився в с. Крайня Порубка Свидницького округу (Словаччина) (1900–1981)

18 – 95-річчя від дня народження Михайла Михайловича Сабаша, прозаїка, полковника. Народився в с. Задне (нині с. Приборжавське) Іршавського р-ну (1920–1990)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

19 – 90-річчя від дня народження Петра Брудняка, дипломата, педагога. Народився в с. Нижній Мирошів Свидницького округу (Словаччина) (1925–1981)

19 – 75-річчя від дня народження Еміла (Омеляна) Федоровича Ландовського, кандидата історичних наук, педагога вищої школи, державного і політичного діяча. Народився в с. Страбичові Мукачівського р-ну (1940)

- 22 – 110-річчя від дня народження Василя Свереняка, радника міністра освіти Августина Штефана, посла (депутата) до Союму Карпатської України (1905–1985)
- 24 – 270-річчя трагічної загибелі легендарного ватажка карпатських опришків Олекси Довбуша. Народився в с. Печеніжині Коломийського повіту (нині Івано-Франківська обл.) (1700–1745)
- 24 – 85-річчя від дня народження Марії Корби (дів. прізвище. Оринич), актриси. Народилася в с. Рунина Снинського округу (Словаччина) (1930)
- 24 – 80-річчя від дня народження Степана Степановича Долгоша, науковця, доктора медичних наук, професора. Працював завідувачем кафедри факультетської хірургії УжНУ. Народився в с. Вовковому Ужгородського р-ну (1935–1990)
- 24 – 70 років тому Народна Рада Закарпатської України надала статус середніх педагогічних навчальних закладів колишнім учительським семінаріям (1945)
- 25 – 100-річчя від дня народження Григорія Михайловича Колотуші, прозаїка. Після Великої Вітчизняної війни Г. Колотуша працював в мукачівській газеті „Прапор перемоги”, в заводській багатотиражці „Мукачівприлад”. Найбільш відомі твори: „Академик”, „Безотрадное время”, „Поездка в Вишенки”, „На світанку”, „Белый крест”, „Осенние вечера”, „Идеал”, „Голоса истории”, „В мире и над миром”. Народився в с. Тичанівка Чернігівської губернії (1915–2001)
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2010 рік”*
- 26 – 50-річчя від дня народження Ярослава Івановича Студеняка, вченого-хіміка. Народився в с. Біліні Рахівського р-ну (1965)
- 27 – 80-річчя від дня народження Марії-Магдалини Михайлівни Чубірко, кандидата біологічних наук, доцента, члена Всесоюзного і Українського ботанічного товариства; Московського товариства ОССБ УАН; члена Закарпатської Угорської педагогічної спілки та Закордонного Співтовариства Угорської Академії Наук. Народилася в м. Мукачеві (1935)
- 28 – 65-річчя від дня народження Івана Юрійовича Яцканина, письменника, педагога, голови Спілки українських письменників Словаччини, головного редактора літературного журналу „Дукля” та українського дитячого журналу „Веселка”. Народився в с. Ряшів Бардіївського округу (Словаччина) (1950)

- 30 – 80-річчя від дня народження Юрія Гомби, партійного діяча. Народився в с. Ромочевіці Мукачівського р-ну (1935–1992)
- 31 – 70-річчя відкриття Мукачівської дитячої музичної школи. Спочатку школа знаходилась у приватному будинку мукачівського музиканта і одного з перших викладачів школи Е. Горачика. У 1946 р. переведена на другий поверх Земельної каси, а на початку 80-х років їй передано гуртожиток педучилища (1945)

Вересень

- 1 – 135-річчя від дня народження Юлія Вірага, художника-портретиста і майстра іконопису. Народився в м. Хусті (1880–1949)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 3 – 95-річчя від дня народження Михайла Васильовича Крічфалушія, воїна 1-ої Чехословацької окремої бригади, кадрового військового Чехословацької Народної армії, генерал-майора. Народився в с. Кричові Тячівського р-ну (1920)
- 3 – 80-річчя від дня народження Анатолія Юхимовича Філіппова, народного артиста України, головного режисера Закарпатського обласного українського музично-драматичного театру. Народився в с. Соколів Зміївського р-ну Харківської обл. (1935)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 4 – 105-річчя від дня народження Михайла Дубая, педагога, художника, громадського діяча. Народився в с. Гачава Кошиціоколицького округу (Словаччина) (1910–1993)
- 5 – 90-річчя від дня народження Омеляна Васильовича Ваша, громадсько-політичного діяча. У листопаді 1944 р. був обраний секретарем Іршавського окружного Співки молоді. Працював першим секретарем Ужгородського міського комсомолу, секретарем і другим секретарем обкому ЛКСМУ, начальником управління культури облвиконкому, секретарем обкому Компартії України. Народився в с. Лоза Іршавського р-ну (1925–1976)
- 5 – 90-річчя від дня народження Михайла Михайловича Кречка, композитора, народного артиста України. Народився в с. Порошкові Перечинського р-ну (1925–1996)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 6 – 105-річчя від дня народження Ганни Людвигівни Турияніці, організатора і керівника революційного жіночого руху на

Закарпатті. Народилася в с. Нижній Студений Міжгірського р-ну (1910–1943)

6 – 85-річчя від дня народження Олексія Васильовича Гуменяка, педагога, літератора. Народився в с-щі Солотвин Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл. (1930–2006)

6 – 85-річчя від дня народження Ференца (Федора) Павловича Ілку, кандидата історичних наук. Народився в с. Буча (нині Берегівського р-ну) (1930)

9 – 85-річчя від дня народження Василя Івановича Драгуна, кандидата історичних наук, етнографа, педагога вищої школи. Народився в с. Новоселиці Тячівського р-ну (1930–1994)

9 – 70-річчя від дня народження Тетяни Миколаївни Мельниченко (дів. прізви. Прилепіна), кандидата фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника НДІ фізики і хімії твердого тіла. Народилася в с. Ділове Рахівського р-ну (1945)

10 – 85-річчя від дня народження Юрія Гарастея, вченого, культурного і громадсько-політичного діяча, Почесного члена Закарпатського крайового товариства „Просвіта”. Народився в с. Чорноголова Великоберезнянського р-ну (1930)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

10 – 80-річчя від дня народження Марії Юрївни Долгош, кандидата медичних наук, доцента кафедри госпітальної терапії медичного факультету УжНУ. Опубліковано 78 наукових праць і 7 методичних розробок. Народилася в с. Худльові Ужгородського р-ну (1935)

13 – 145-річчя від дня народження Марка Ведреша, скульптора, лауреата премії ім. Кошута, заслуженого артиста Угорщини. Народився в м. Унгвар (м. Ужгород) (1870–1961)

13 – вересня–6 жовтня – 70-річчя заснування Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка (1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

14 – 105-річчя від дня народження Андрія Гавули, педагога, громадського діяча. Народився в с. Чабини Меджилабірського округу (Словаччина) (1910–1976)

14 – 100-річчя від дня народження Михайла Миколайовича Катеринюка, воїна Чехословацького корпусу Людвіка Свободи, підполковника. Народився в м. Рахові (1915)

- 14 – 95-річчя від дня народження Івана Михайловича Сабо, полковника. Народився в с. Горбок Іршавського р-ну (1920)
- 14 – 65-річчя від дня народження Михайла Івановича Ряшка, журналіста, поета. Народився в с. Пашківці Воловецького р-ну (1950)
- 16 – 80-річчя від дня народження Єлизавети (Ержебет) Федорівни Гортвай, угорського літературознавця, кандидата філологічних наук, публіциста, редактора підручників угорської літератури для 4, 5, 8 кл., співголови ТУІЗу. Нагороджена медаллю ім. Макаренка (1988). Народилася в м. Ужгороді (1935)
- 16 – 80-річчя від дня народження Галини Петрівни Герасимової, кандидата філологічних наук, літературознавця, бібліографа. Народилася на ст. Биково (нині Раменського р-ну Московської обл.) (1935)
- 17 – 95-річчя від дня народження Миколи Миговича, громадського діяча, члена Центральної ради Карпатської України. Народився в с. Дубрівка Ужгородського р-ну (1920–2003)
- 17 – 70-річчя від дня народження Івана Олександровича Мандрика, вченого, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжНУ. В період 1996–2004 рр. був деканом історичного факультету. Народився в смт Вишкові Хустського р-ну (1945)
- 20 – 95-річчя від дня народження Анастасії Василівни Смеренської, кандидата медичних наук, доцента та завідувача кафедрою мікробіології УжНУ. Автор понад 70 друкованих наукових праць. Народилася в ст. Старо-Ізобільна Ставропольського краю (Росія) (1920)
- 20 – 95-річчя від дня народження Михайла Васильовича Галушки, майора. Народився в с. Лінцях Ужгородського р-ну (1920)
- 20 – 85-річчя від дня народження Тиберія Ладиславовича Поповича, майстра спорту СРСР, заслуженого тренера України. Народився в м. Мукачеві (1930–2008)
- 22 – 85-річчя від дня народження Ольги Кратюк (дів. прізви. Осиф), публіциста, громадсько-культурного діяча. Народилася в с. Лютина Сабинівського округу (Словаччина) (1930)
- 22 – 80-річчя від дня народження Миколи Івановича Довгошея, доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, заслуженого винахідника України. З 1958 р. працював старшим викладачем кафедри

загальної фізики УжНУ, а в 1976–1987 рр. завідував кафедрою фізичних основ мікроелектроніки УжНУ. Народився в с. Вороньки Чорнухинського р-ну Полтавської обл. (1935)

23 – 95-річчя від дня народження Лідії Андріївни Владимир, кандидата філологічних наук, доцента кафедри іноземних мов УжНУ. Народилася в с. Сільце Іршавського р-ну (1920)

24 – 100-річчя від дня народження Галії Габдарахманівни Степанової-Нікітіної, доктора медичних наук, професора. У 1959–1984 рр. Завідувала кафедрою оперативної хірургії та топографічної анатомії УжНУ. Народилася в с. Зилін-Карам Гафурійського р-ну (Башкирія) (1915)

24 – 95-річчя від дня народження Михайла Андрійовича Оро-са, громадсько-політичного діяча, члена крайового проводу організації ОУН. Народився в смт Буштині Тячівського р-ну (1920–1994)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

25 – 120-річчя від дня народження Сергія Тимофійовича Орловсько-го, вченого-хіміка, основоположника наукової школи аналітиків. З 18 жовтня 1945 р. працював в Ужгородському університеті. У лютому 1965 р. С. Орловський став завідувачем кафедри аналітичної хімії КХТХТ в м. Києві. Народився в с. Григорівка Обухівського р-ну Київської обл. Похований в м. Києві на кладовищі у Нивках (1895–1979)

25 – 80-річчя від дня народження Івана Стародуба, лікаря-стомато-лога, відмінника охорони здоров'я СРСР. Народився на Полтав-щині (1935)

25 – 70-річчя від дня смерті Бели Бартока, угорського композитора, піаніста, музикознавця. Серед зібраних ним фольклорних му-зичних матеріалів є записи закарпатських мелодій. Народився в Нодьсенміклош (Румунія). Дитячі та юнацькі роки композитора пов'язані із Виноградівщиною (1881–1945)

27 – 105-річчя від дня народження Івана Пивоварника, педагога, громадського діяча. Народився в с. Луків Бардіївського округу (Словаччина) (1910–1967)

27 – 85-річчя від дня народження Олексія Васильовича Хланти, на-уковця, кандидата історичних наук, доцента. Народився в с. Ко-пашнові Хустського р-ну (1930–2004)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 28 – 70-річчя від дня народження Андрія Андрійовича Чічура, педагога, історика. Народився в смт Солотвині Тячівського р-ну (1945)
- 29 – 130-річчя від дня випуску літературно-художнього журналу „Листок”, який виходив в м. Ужгороді. Друкувалися матеріали науково-популярного, художнього та релігійного характеру (1885–1903)
- 29 – 105-річчя від дня народження Йолани Андріївни Торбич, відомої закарпатської вишивальниці, лауреата II Всесоюзного фестивалю народної творчості, заслуженого майстра народної творчості України. Народилася в с. Відрань (Словаччина) (1910–2002)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 29 – 90-річчя від дня народження Андрія Караффи, педагога, громадсько-культурного діяча. Народився в с. Дрениця Сабинівського округу (Словаччина) (1925)
- 29 – 80-річчя від дня народження Юрія Олександровича Чулея (протоіерей Георгій), релігійного діяча, настоятеля Свято-Петро-Павловського православного храму с. Білки Іршавського р-ну. Народився в с. Нанкові Хустського р-ну (1935)
- 29 – 80-річчя від дня народження Левка Євгеновича Довговича, культурно-освітнього діяча. Народився в м. Ужгороді (1935)
- 29 – 75-річчя від дня народження Дмитра Михайловича Федаки, літературознавця, критика. Народився в с. Кальнику Мукачівського р-ну (1940)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- Остання субота вересня** – святкування дня м. Ужгорода

Жовтень

- 1 – 180-річчя від дня народження Остапа Волощак, флориста, ботаніка-географа. Народився в м. Яворове на Львівщині (1835–1916)
- 2 – 85-річчя від дня народження Михайла Івановича Алмашія, заслуженого вчителя України, хормейстера, громадського діяча русинської орієнтації. Народився в с. Ромчевиці Мукачівського р-ну (1930)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 3 – 110-річчя від дня народження Юліуса Калмана, надпоручика. Народився в с. Білки Іршавського р-ну (1905)
- 3 – 65-річчя від дня народження Ольги Людвигівни Скакандій, графіка, живописця, художника декоративно-прикладного мистецтва, лауреата обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі. Народилася в с. Брід Іршавського р-ну (1950)
- 5 – 185-річчя від дня народження Тиводара (Теодора) Яноша Легоцького, історика, археолога і музикознавця. Народився в Фунжіне (Югославія) (1830–1915)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 5 – 100-річчя від дня народження Михайла Івановича Чернеги, воїна 1-ої Чехословацької окремої бригади, майора. Народився в с. Дубриничах Перечинського р-ну (1915–1986)
- 6 – 65-річчя від дня народження Гейзи Фодора, поета, педагога. З 1988 р. член творчого об'єднання ім. А. Йожефа; з 1992 – член Спілки письменників Угорщини та член Закарпатського відділення Спілки письменників; з 2002 – член редакторської комісії журналу „Együtt” („Разом”). Народився в с. Дерцені Мукачівського р-ну (1950)
- 8 – 105-річчя від дня народження Теодора Дерця, педагога. Народився в с. Крайня Порубка Свидницького округу (Словаччина) (1910)
- 10 – 105-річчя від дня народження Василя Клочурака, активного діяча „Просвіти”, „Пласту”, члена Карпатської Січі. Народився в с. Чорна Тиса, що була присілком смт Ясіня Рахівського р-ну (1910–2000)
- 10 – 95-річчя від дня народження Юрія Прохазки, культурно-освітнього діяча, хореографа. Народився в с. Високе поблизу м. Житомира (1920–1995)
- 10 – 85-річчя від дня народження Івана Цвика, педагога, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Зубне Гуменного округу (Словаччина) (1935)
- 11 – 65-річчя від дня народження Михайла Івановича Пітюлича, економіста, автора концепції еколого-економічного розвитку Закарпатської області. Народився в смт Великий Березний (1950)
- 14 – 160-річчя від дня народження Юрія-Калмана Юрійовича Жатковича, історика, етнографа і перекладача. Народився в м. Ужгороді (1855–1920)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”

- 14 – 100-річчя від дня народження Вільмоша-Йожефа Іштвановича Береца, художника-графіка, члена Національної Спілки художників України. Народився в м. Сігеті (Румунія) (1915–1999)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 14 – 90-річчя від дня народження Д'єрдя Андора, журналіста, автора численних публікацій на сільськогосподарську тематику, перекладача (1925–2001)
- 14 – 70-річчя від дня народження Петра Людвиговича Шолтеса, живописця, учасника обласних, всеукраїнських та закордонних художніх виставок, члена Національної Спілки художників України. Народився в м. Ужгороді (1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 15 – 235 років тому відбулося освячення Воздвиженського соборного храму в Ужгороді на день іменин цесарівни Марії Терезії єпископом А. Бачинським (1780)
- 15 – 95-річчя від дня народження Івана Федоровича Комловшія, прозаїка, краєзнавця. Народився в передмісті Мукачева Росвигові (1920–1996)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 16 – 230-річчя від дня народження Михайла Манковича, художника. Народився в с. Блажівці (Східна Словачина) (1785–1853)
- 16 – 125-річчя від дня народження Олександра Стойки, єпископа Мукачівської єпархії. Народився в с. Карачині Виноградівського р-ну (1890–1943)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 16 – 90-річчя від дня народження Івана Петровича Філя, учасника Великої Вітчизняної війни, кандидата історичних наук. Народився в с. Степові Хутори (нині Носівського р-ну Чернігівської обл.) (1925–2003)
- 17 – 75-річчя від дня народження Яна Прислупського, педагога, громадського діяча. Народився в с. Стацин Снинського округу (Словаччина) (1940)
- 18 – 70-річчя від дня народження Миколи Логойди, підприємця, мецената. Народився в с. Негрові Іршавського р-ну (1945)
- 18 – 70-річчя від дня заснування першого на Закарпатті університету (1945)

- 18 – 65-річчя від дня народження Павла Богдана, журналіста, громадського діяча. Народився в с. Видрань Меджилабірського округу (Словаччина) (1950)
- 18 – 50-річчя від дня народження Івана Івановича Береца, журналіста. Народився в с. Данилові Хустського р-ну (1965)
- 19 – 105-річчя від дня народження Федора Федоровича Манайла, народного художника України. Народився в с. Іванівці Мукачівського р-ну (1910–1978)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 19 – 105-річчя від дня народження Михайла Йосиповича Ердевдія, педагога, делегата Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України; брав участь у відродженні крайового товариства „Просвіта”. Народився в с. Сечовце на Земплінщині (Словаччина) (1910–2000)
- 20 – 120-річчя від дня народження Степана (Штефана) Івановича Бочка, казкаря. Народився в с. Солочині Свалявського р-ну (1895–1972)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 22 – 85-річчя від дня народження Михайла Олекси, церковного та громадського діяча. Народився в с. Машківці Гуменного округу (Словаччина) (1930)
- 23 – 95-річчя від дня народження Бланки Мейсарош, викладачки латинської та французької мови УжНУ, була однією з фундаторів клубу ім. Г. Дравої. Народилася в с. Алшоселіште (нині с. Нижнє Селище) Хустського р-ну (1920–2008)
- 23 – 85-річчя від дня народження Михайла Блихи, педагога, мовознавця. Народився в с. Прикра Свидницького округу (Словаччина) (1930)
- 25 – 155-річчя від дня народження Йозефа Мігаліка, мистецтвознавця, класного керівника Бели Бартока у Нодьсєвлюшській (Виноградів) школі, члена Академії Наук Угорщини. Народився в м. Гернадсурдок (Угорщина) (1860–1925)
- 25 – 95-річчя від дня народження Василя Микитовича Мазили, кандидата історичних наук, доцента. Народився в с. Олексинці (нині Срібнянського р-ну Чернігівської обл.) (1920–1975)
- 26 – 65-річчя від дня народження Любові Миколаївни Герцег, заслуженого працівника культури України, директора центральної

районної бібліотеки Перечинської ЦБС. Народилася в с. Шварц Карєєвського р-ну Тульської обл. (Росія) (1950)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”

- 27 – 90-річчя від дня народження Михайла Івановича Головея, вченого-хіміка, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився в с. Сімері Перечинського р-ну (1925)
- 28 – 70-річчя від дня смерті Івана Івановича Муранія, прозаїка, перекладача, драматурга. Народився в с. Тур'ї-Ремети Перечинського р-ну (1881–1945)
- 29 – 50-річчя від дня смерті Миколи Семеновича Антошина, вченого-мовознавця, доктора філологічних наук, професора. Народився в с. Острів (нині Смоленської обл. Російської Федерації) (1904–1965)
- 30 – 135-річчя від дня народження Якова Голоти, педагога, учасника подій Карпатської України. Упродовж 1920–1922 рр. він працював директором Берегівської гімназії. З 1922 р. до 1938 р. Я. Голота займав посаду професора Мукачівської торговельної академії. На особисте запрошення А. Волошина він знову повернувся до Ужгорода, де почав працювати професором учительської семінарії. Народився в містечку Бранешти, що на Буковині (нині територія Румунії) (1880–1964)
- 30 – 95-річчя від дня народження Василя Васильовича Павлюка, підполковника. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1920)

у жовтні відзначається:

- 95-річчя виходу щомісячного журналу „Русская молодежь”. Виходив у Пряшеві (Словаччина) (1920–1921)
- 70-річчя відкриття Виноградівської музичної школи (розташовувалась у будинку колишнього барона Перені) (1945)
- 70-річчя заснування Закарпатського обласного драматичного театру в м. Ужгороді (1945)

Листопад

- 1 – 85-річчя від дня народження Михайла Омеляновича Поповича, скульптора, автора численних монументальних творів та пам'ятних знаків, що прикрашають площі, будинки культури та

санаторії Закарпаття. Народився в с. Біленькому Великоолександрівського р-ну Херсонської обл. (1930–2011)

- 1 – 85-річчя від дня народження Михайла Романа, педагога, літературознавця. Народився в с. Кобильниці Бардіївського округу (Словаччина) (1930)

- 1 – 70-річчя від дня заснування Закарпатського народного хору (1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2011 рік”

- 2 – 95-річчя від дня народження Михайла Шмайди, письменника, фольклориста, громадсько-культурного діяча. Народився в с. Красний Брід нині Гуменного округу (Словаччина) (1920)

- 3 – 95-річчя від дня народження Дмитра Онуфрійовича Вакарова, поета. Народився в с. Іза Хустського р-ну (1920–1945)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2000 рік”

- 4 – 85-річчя від дня народження Михайла Мольнара, літературознавця. Народився в с. Велика Чингава (нині с. Боржавське) Виноградівського р-ну (1930–2006)

Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 та 2010 роки”

- 6 – 110-річчя від дня народження Ервіна Лазара, педагога, словацького історика літератури. Народився в м. Списька Нова Весь (Словаччина) (1905–1988)

- 7 – 75-річчя від дня народження Людмили Михайлівни Устюгової, доктора філологічних наук. Народилася в с. Глибоке Чернівецької обл. (1940)

- 9 – 90-річчя від дня народження Сергія Олексійовича Міщенко, кандидата історичних наук, доцента кафедри історії СРСР УжНУ. В період 1965–1974 рр. був деканом історичного факультету. Народився в с. Івангород (нині Бахмацького р-ну) Чернігівської обл. (1925–1981)

- 9 – 80-річчя від дня народження Павла Галайди, педагога, математика. Народився в с. Чертіжне Меджилабірського округу (Словаччина) (1935)

- 9 – 75-річчя від дня народження Павла Семеновича Чекрія, доктора хімічних наук, заслуженого нафтохіміка СРСР. Народився в с. Яхнівці Волочиського р-ну Хмельницької обл. (1940)

- 13 – 155-річчя від дня народження Едмунда Пассута, художника. Народився в с. Збійне Меджилабірського округу (Словаччина) (1860–1925)
- 13 – 145-річчя від дня народження Станіслава Дністрянського, вченого-юриста, громадсько-політичного діяча і педагога, академіка Всесвітньої академії наук. У вересні 1934 р. С. Дністрянський поселився в м. Ужгороді, читав лекції для українських правників міста. Похований на цвинтарі Кальварія. Народився в м. Тернополі (1870–1935)
- 13 – 100-річчя від дня народження Марії Василівни Петрашко, акторки, хореографа, лауреата I-го та II-го Всесоюзного фестивалів самодіяльної художньої творчості, лауреата Всесоюзного огляду самодіяльної художньої творчості, почесного члена Товариства „Просвіта”. Народилася в м. Літині на Вінниччині (1915)
- 13 – 95-річчя від дня народження Андрія Миколайовича Янечка, підполковника. Народився в с. Киблярах Ужгородського р-ну (1920)
- 14 – 200-річчя від дня народження Івана Дулішковича, історика, публіциста, громадського діяча. Народився в с. Голятині Міжгірського р-ну (1815–1883)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 14 – 105-річчя від дня народження Адальберта Адальбертовича Борецького, живописця, одного із зачинателів школи закарпатського живопису. Тривалий час жив в Ужгороді. Народився в с. Убля Снинського округу (Словаччина) (1910–1990)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 14 – 105-річчя від дня народження Діонісія Ройковича, лікаря, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Лютина Сабинівського округу (Словаччина) (1910–1974)
- 14 – 70-річчя від дня народження Марії Василівни Поторій, доктора хімічних наук, професора кафедри неорганічної хімії УжНУ. Народилася в с. Макарьові Мукачівського р-ну (1945)
- 15 – 110-річчя від дня народження Олексія Молчанія, педагога, громадського діяча. Народився в с. Збудська Біла Меджилабірського округу (Словаччина) (1905–1984)
- 16 – 105-річчя від дня народження Ласло Шафарі, угорського поета. Народився в м. Мукачеві (1910–1943)

- 17 – 90-річчя від дня народження Марії Русинко, виноградарки, Героя Соціалістичної Праці. Народилася в с. Лавки Мукачівського р-ну (1925)
- 18 – 120-річчя від дня народження Андрія Дудаша, політичного діяча. Народився в с. Стара Галич Лученецького округу (Словаччина) (1895–1947)
- 18 – 95-річчя від дня народження Софії Георгіївни Русин-Гарагонич, педагога, поручика, політично-громадського діяча. Народилася в смт Чинадійові Мукачівського р-ну (1920)
- 18 – 50-річчя від дня народження Юрія Михайловича Бідзілі, завідувача кафедри журналістики, кандидата філологічних наук, професора УжНУ. Народився в с. Сасові Виноградівського р-ну (1965)
- 21 – 125-річчя від дня народження Дюлі Гевеші, письменника, заступника голови Академії наук Угорщини, лауреата премії ім. Кошута, головного редактора газети „Magyarország”, головного редактора угорсько-російського та російсько-угорського технічного словника. Народився в м. Ужгороді (1890–1970)
- 22 – 75-річчя від дня народження Надії Михайлівни Панчук, поетеси. Народилася в с. Горинці Кременецького р-ну на Тернопільщині (1940)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”
- 23 – 95-річчя від дня народження Миколи Васильовича Гакавого, підполковника. Народився в с. Ужок Великоберезнянського р-ну (1920)
- 23 – 90-річчя від дня народження Івана Михайловича Мешка, доктора історичних наук, професора, вченого-економіста. Народився в с. Лецовиця Мукачівського р-ну (1925)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 23 – 85-річчя від дня народження Василя Івановича Лавера, педагога, доктора філологічних наук. Народився в с. Зняцьові Мукачівського р-ну (1930–1998)
- 24 – 70-річчя від дня народження Михайла Івановича Гайсака, вченого-фізика. Він опублікував понад 100 наукових праць, є співавтором трьох навчальних посібників та чотирьох оглядових статей. Народився в с. Дунковиця Іршавського р-ну (1945)
- 25 – 75-річчя від дня народження Михайла Івановича Гурзана, вченого-хіміка, лауреата Державної премії України в галузі науки

- і техніки. Він є автором понад 160 наукових публікацій, 9 винаходів. Народився в с. Лісковець Міжгірського р-ну (1940)
- 25 – 70-річчя від дня заснування Українського національного театру (УНТ), як першого в історії професійного національного театру русинів-українців Пряшівщини. Після перейменування УНТ в 1991 р. на Театр ім. А. Духновича, театр перейшов з української літературної мови на діалект (Словаччина) (1945)
- 28 – 105-річчя від дня народження Семена Гривни, народного вчителя. Записував закарпатські пісні, балади, казки і прислів'я. Народився в с. Бехерів Бардіївського округу (Словаччина) (1910–1944)
- 28 – 80-річчя від дня народження Рудольфа Смотера, співака, культурно-освітнього діяча. Народився в м. Сабинів (Словаччина) (1935)
- 30 – 115-річчя від дня народження Амбросія Михайловича Зеленька, делегата Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Великий Раковець Іршавського р-ну (1900–1985)
- 30 – 85-річчя від дня народження Миколи Вікторовича Медвецького, живописця, заслуженого художника України. Народився в с. Ізки Міжгірського р-ну (1930–2007)
- Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2005 рік”*
- 30 – 60-річчя від дня народження Івана Миколайовича Сюська, педагога, науковця. В період 1992–2008 рр. працював старшим науковим працівником Ужгородського відділення Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Народився в с. Ізки Міжгірського р-ну (1955–2008)

Грудень

- 1 – 75-річчя від дня народження Юрія Васильовича Козаченка, математика, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Працює професором кафедри математичного аналізу УжНУ. Вчений написав понад 200 наукових робіт в галузі теорії ймовірності і математичної статистики, серед них 2 монографії, одна з яких була перекладена англійською мовою і видана Американським математичним товариством. Народився в м. Києві (1940)

- 2 – 165-річчя від дня народження Віктора Дармаї (Вікманді Дьевзе), угорського поета, редактора. Народився в с. Ердарма (нині с. Сторожниця) Ужгородського р-ну (1850–1878)
- 2 – 115-річчя від дня народження Юрія Юрійовича Перевузника, міністра Карпатської України. Народився в смт Середньому Ужгородського р-ну (1900–1966)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 5 – 115-річчя від дня народження Йосипа Павловича Бойчука, журналіста, письменника, громадського діяча. Народився в смт Великий Бичків Рахівського р-ну (1900–?)
- 5 – 90-річчя від дня народження Омеляна Івановича Русина, кандидата економічних наук. Народився в с. Хмільник (нині Іршавського р-ну) (1925–2003)
- 5 – 85-річчя від дня народження Олени Іванівни Грицище, заслуженого працівника культури України. Працювала директором Будинку культури с. Голубине Свалявського р-ну, є організатором кількох колективів художньої самодіяльності, серед яких „Голубинська борона”, якій присвоєно звання „Самодіяльна народна агіткультбригада”. Народилася в с. Голубиному Свалявського р-ну (1930)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 5 – 75-річчя від дня народження Слави Петрівни Білак, кандидата геолого-мінералогічних наук, старшого наукового співробітника у науково-дослідному секторі УжНУ. Автор ряду наукових робіт та 10 раціоналізаторських пропозицій. Народилася в смт Королеві Виноградівського р-ну (1940)
- 5 – 60-річчя від дня народження Євгена Кобаля, педагога, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Сільце Іршавського р-ну (1955)
- 6 – 260-річчя від дня народження Миколи Теодоровича, відомого філософа, просвітителя, автора першої на Закарпатті руської „Читанки”. Народився в с. Коритняни Ужгородського р-ну (1755–1819)
- 7 – 160-річчя від дня народження Шандора Магочі-Діц, ботаніка, морфолога рослин, фізіолога, викладача, члена Академії Наук Угорщини. Народився в м. Унгвар (нині м. Ужгород) (1855–1945)

- 7 – 70-річчя від дня заснування газети „Панорама”. Видання мало назву „Прапор перемоги”. Після проголошення незалежності України часопис виходить під назвою „Панорама” (1945)
- 8 – 80-річчя від дня народження Степана Михайловича Туряниці, кандидата історичних наук, педагога вищої школи, дипломата. Народився в с. Кальнику Мукачівського р-ну (1935)
- 9 – 85-річчя від дня народження Миколи Івановича Бідзілі, президента товариства „Закарпатці в Києві”. Народився в с. Сасові Виноградівського р-ну (1930)
- 9 – 70-річчя від дня народження Василя Степановича Олашина, скульптора. Народився в с. Горінчові Хустського р-ну (1945)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”
- 10 – 85-річчя від дня народження Миколи Барновського, художника. Народився в с. Орябина Старолюбовнянського округу (Словаччина) (1930)
- 10 – 70-річчя від дня народження Василя Михайловича Гангура, графіка. Народився в с. Копашнові Хустського р-ну (1945–2005)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”
- 11 – 130-річчя від дня народження Антоніна Гартла, філолога, чеського дослідника історії літератури та культури закарпатських українців. Народився в с. Кунковиці Клатовиського округу (Чехія) (1885–1944)
- 11 – 95-річчя від дня народження Василя Васильовича Гомонная, вченого, заслуженого вчителя України, одного із зачинателів новітньої педагогічної думки Закарпаття. Народився в с. Барбові Мукачівського р-ну (1920–2004)
- 12 – 125-річчя від дня народження Андрія Федорківа, педагога, культурного діяча. Працюючи на Закарпатті двадцять років, він усі свої сили і знання, педагогічний хист і серце патріота віддав освіті та вихованню підростаючого покоління. Народився в с. Ожидові Львівської обл. (1890–1953)
- 12 – 115-річчя від дня народження Василя Івановича Фушича, громадського діяча краю, депутата чехословацького парламенту, делегата Першого з’їзду народних комітетів Закарпатської України. Народився в м. Іршаві (1900–1970)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2010 рік”

- 12 – 90-річчя від дня народження Андрія Михайловича Шекети, делегата Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Сойми Міжгірського р-ну (1925–2011)
- 12 – 85-річчя від дня народження Галини Адамівни Данч, організатора бібліотечної справи на Берегівщині, заслуженого працівника культури України. Народилася в м. Харкові (1930–1990)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2010 рік”
- 12 – 70-річчя від дня народження Ольги Балли (дів. прізви. Попович), культурно-освітнього працівника. Народилася в с. Сечівці Требішівського округу (Словаччина) (1945)
- 12 – 55-річчя від дня народження Тетяни Юріївни Попик, кандидата фізико-математичних наук. Попик Т. Ю. – автор понад 40 наукових публікацій в галузі фізики поверхні твердих тіл, фізики напівпровідників та фізики електронних зіткнень (1960)
- 14 – 80-річчя від дня народження Галини Андріївни Ушенко, заслуженої артистки України. Народилася в м. Ворошиловграді (нині м. Луганськ) (1935–2004)
- 16 – 105-річчя від дня народження Калмана Шютєва, угорського поета. Народився і жив в с. Деренковець (нині с. Шом) Берегівського р-ну (1910–1997)
- 17 – 125-річчя від дня народження Андраша Голаса, кандидата технічних наук, лауреата премії ім. Кошута. Народився в м. Мукачеві (1890–1975)
- 18 – 75-річчя від дня народження Валентини Петрівни Казанкевич, кандидата біологічних наук, старшого наукового співробітника. Вона є автором 136 публікацій, в тому числі є співавтором 1 монографії, 10 методично-інформаційних видань, 58 раціоналізаторських пропозицій. Народилася в м. Кам'янці Черкаської обл. (1940)
- 18 – 25 років тому рішенням четвертої сесії двадцять першого скликання Закарпатської обласної ради народних депутатів було затверджено герб Закарпатської області (1990)
- 19 – 155-річчя від дня народження Шандора Сурмаї, генерала піхоти, міністра оборони Угорщини (1917–1918), автора творів з історії оборони. Почесний громадянин м. Унгвар (нині м. Ужгород). Народився в м. Бокшанбаня (Румунія) (1860–1945)

- 19 – 135-річчя від дня народження Іштвана Дьєрфі, угорського ботаніка. На протязі багатьох років вивчав флору Закарпаття. Народився в м. Гідашнеметі (Угорщина) (1880–1959)
- 19 – 115-річчя від дня народження Миколи Григоровича Яська, упорядника збірників фольклорних творів Закарпаття. Брав активну участь у становленні Ужгородського університету, цікавився культурою краю, намагався вписати її в загальноукраїнський контекст. Зробив посильний щодо себе і часу внесок у краєзнавство. Народився в с. Корніївка на Полтавщині (1900–1960)
- 20 – 160-річчя від дня народження Антонія Бескида, адвоката, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Ганігівці Сабинівського округу (Словаччина) (1855–1933)
- 20 – 60-річчя від дня народження Тетяни Василівни Туренко, бібліографа наукової бібліотеки УжНУ. Народилася в м. Луцьку (1955)
- 21 – 85-річчя від дня народження Івана Байцура, історика, педагога, громадського діяча. Народився в с. Суків Меджилабірського округу (1930–1986)
- 21 – 70-річчя від дня заснування газети „Вісті Свалявщини”. Вона була заснована під назвою „Ленінський шлях”. З 1990 р. – має нову назву „Вісті Свалявщини”. Часопис друкується українською мовою (1945)
- 23 – 90-річчя від дня народження Василя Калинича, господарника, громадсько-політичного діяча. Народився в с. Хмільник Іршавського р-ну (1925)
- 23 – 25-річчя відродження Закарпатського крайового культурно-освітнього товариства „Просвіта” (1990)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2010 рік”
- 24 – 85-річчя від дня народження Василя Дмитровича Бердара, живописця. Народився в с. Довгому Іршавського р-ну (1930–2001)
Текстова довідка: „Календар краєзнавчих пам’ятних дат на 2005 рік”
- 25 – 95-річчя від дня народження Миколи Васильовича Арсентьєва, доктора історичних наук, професора. Народився в м. Вязьма (нині Смоленської обл.) (Росія) (1920–2001)
- 27 – 90-річчя від дня народження Василя Івановича Трухлого, відомого лікаря, громадського діяча. Народився в м. Мукачеві (1925)

- 28 – 130-річчя від дня народження Миколи Келлія (єпископ Климентій), церковного та культурно-освітнього діяча, перекладача. Народився в с. Корункова Стропківського округу (Словаччина) (1885–1961)
- 29 – 85-річчя від дня народження Костянтина Антоновича Бібікова, перекладача. Народився в м. Перечині (1930–1989)
- 29 – 25-річчя від дня заснування Літературного музею ім. Шандора Петефі у приміщенні школи мистецтв в м. Ужгороді (1990)
- 31 – 95-річчя від дня народження Чоби Шкултеті, видатного економіста, юриста, політолога, голови Угорського католицького руху Рах Романа, публіциста. Народився в м. Нодькопош (Капушани, Словаччина) (1920)
- 31 – 85-річчя від дня заснування Українського педагогічного товариства (УПдТ) у Празі. Товариство співпрацювало з педагогічними та культурно-освітніми організаціями Закарпаття, Галичини, Буковини, Чехії, Словаччини (1930–1939)

у грудні відзначається:

- 205-річчя від дня народження Кароя Лайоша Карловскі, лікаря. Вивчав і описував лікувальні властивості солотвинських мінеральних вод. Народився в м. Ніредьгаза (Угорщина) (1810–1875)
- 155-річчя від дня народження Мора Карваля, угорського художника. Народився в м. Унгвар (нині м. Ужгород) (1860–1899)

ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ

- 2015 рік -

- 795**-річчя від першої письмової згадки про с. Дравці Ужгородського р-ну (1220)
- 785**-річчя від першої письмової згадки про с. Вовчанське (Фаркашово) Виноградівського р-ну (1230)
- 765**-річчя від першої письмової згадки про Новий Ужгород (Унгуйвал), відбудований у районі Горян після татаро-монгольської навали (1250)
- 725**-річчя від першої письмової згадки про с. Сасово Виноградівського р-ну (1290)
- 635**-річчя від першої письмової згадки про с. Довге Іршавського р-ну (1380)
- 600**-річчя від першої письмової згадки про смт Міжгір'я (до 1953 р. Волове) (1415)
- 585**-річчя від першої письмової згадки про с. Кольчино Мукачівського р-ну (1430)
- 570** років тому м. Мукачево одержало право на самоуправління та формальну незалежність від феодалів (1445)
- 565**-річчя від згадки про перше поселення в селищі Ільниця Іршавського р-ну (1450)
- 560**-річчя від дня заснування с. Нижнє Селище Хустського р-ну (1455)
- 550**-річчя від першої письмової згадки про с. Сусково Свалявського р-ну (1465)
- 510**-річчя від першої письмової згадки про смт Ясіня Рахівського р-ну (1505)

- 475** років тому м. Ужгород було зайнято австрійськими військами (1540)
- 440**-річчя від перших відомостей про наявність у місті православної общини (1575)
- 420** років від дня включення Закарпаття до складу Трансильванії (1595)
- 415**-річчя від першої письмової згадки про с. Пацканьово Ужгородського р-ну (1600)
- 375**-річчя відкриття Ужгородської гімназії (переведена з Гуменного Іоаном Другетом) (1640)
- 375** років тому граф Іван Другет почав будувати на Замковій горі теперішній кафедральний собор (тоді колегіальну єзуїтську церкву) (1640)
- 345**-річчя від дня народження Івана Олексійовича Зейкана, культурно-освітнього діяча Закарпаття кінця XVII – поч. XVIII ст. Народився в с. Карачфолво Угочанського комітату (нині Виноградівського р-ну), але сім'я Зейканів походить з Іршавщини (1670–1739)
- 330** років тому м. Ужгород знаходився під контролем австрійського гарнізону (1685–1689)
- 315**-річчя від дня народження Олексі Довбуша, національного героя України, ватажка опришків. Народився в с. Печеніжин Коломийського повіту (нині Івано-Франківська обл.) (1700–1745)
- 305**-річчя від дня смерті Михайла Андрелли, письменника, активного захисника православ'я на Закарпатті. Народився в передмісті Мукачева – Росвигові, і тому його ще називали Росвигівським (1637–1710)
- 265** років тому німецькі колоністи заснували с. Павшино Мукачівського р-ну (1750)
- 260**-річчя заснування колоністами з Верхньої Австрії с. Німецька Мокра на Тячівщині (1755)
- 240**-річчя від першої письмової згадки про с. Дротинці (колись с. Сірма) Виноградівського р-ну (1775)
- 240** років тому Марія-Терезія передала Мукачівській греко-католицькій єпархії Ужгородську єзуїтську церкву (1775)
- 235** років тому перенесено резиденцію єпископа Бачинського до м. Ужгорода і перевезено єпископську бібліотеку (9 тис. книг) (1780)

- 220** років тому була збудована дерев'яна двозрубна тридільна церква в с. Колочава-Горб на Міжгірщині, яка належить до найдавніших архітектурних досягнень Закарпаття. Згідно з написом на одвірку, церкву збудував майстер Ференц Текка (1795)
- 200**-річчя від дня народження Лароша Вагнера, флориста. Він зібрав понад 40 тис. гербарних листків, переважно флори Марамороської улоговини. Зібрані ним рослини зберігаються в багатьох значних гербаріях Європи. Є вони в Будапешті, Санкт-Петербурзі, а також частково в Ужгородському державному університеті та у фондах Закарпатського краєзнавчого музею. Народився в с. Богдан Рахівського р-ну (1815–1888)
- 185**-річчя від дня народження Олександра Гомілкового, письменника, урядовця скарбової дирекції, автора оповідання “Покорение Ужгорода” (1830–1892)
- 185**-річчя від дня народження Франца Йосифа I, імператора Австрії і короля Угорщини (1848 р.), з династії Габсбургів. У 1867 р. перетворив австрійську імперію у двоєдину Австро-Угорську монархію. З його іменем пов'язане придушення революції 1848–1849 рр., а для Закарпаття – ліквідація руських шкіл та заміна кирилиці латиницею (1830–1916)
- 175**-річчя від дня народження Віктора Федоровича Кимака, одного із зачинателів професійної журналістики на Закарпатті, педагога та історика (1840–1900)
- 170**-річчя від дня виходу повісті “Лаборець” відомого словацького письменника Богуна Носака-Незабудова (1845)
- 170** років тому самоврядність Ужгорода визнано Угорською королівською намісницькою радою (1845)
- 165** років тому на залізничному заводі у с. Тур'ї-Ремети Ужанського комітату відлито пам'ятник саксонському королю, який встановлено в м. Криванон (1850)
- 150** років тому було закладено першу вугільну шахту в с. Ільниця Іршавського р-ну (1865)
- 145** років тому в м. Ужгороді збудовано першу міську громадську лікарню (1870)
- 140**-річчя від дня народження Юлія Фельдеші, видавця, політичного діяча русинофільської орієнтації (1875–1947)
- 140** років тому Еде Сібером були проведені археологічні розкопки поблизу с. Соломоново (Ужгородський р-н). Він виявив поховання

кінця Х–поч. ХІ ст., упорядкував колекцію. Її інвентаризацію провів колишній учень, а потім викладач (з 1903 р.) гімназії Тиводар Гулович (1875)

140 років тому Михайло Драгоманов побував на Закарпатті (1875)

135-річчя від дня виходу журналу “Листокъ” (1880)

135-річчя від дня народження Сантала Маргіттої (Гербера), флориста. Він зібрав близько 30 тис. гербарних листків, які мають велику наукову цінність. Перші його описи флори басейну р. Латориці “Данные к флоре комитата Берег” вийшли друком у 1911 р. У 1923 р. у збірнику гімназії “Квартальник” він наводить повідомлення про флору деяких регіонів області “Взносы к флоре Подкарпатской Руси”. Народився в с. Паланок на Мукачівщині (1880–1939)

130-річчя від дня народження Віри Карлівни Ромішовської, скрипальки, співачки, педагога. у 1924 р. приїхала до Ужгорода, де працювала до кінця життя. Протягом 1929–1945 рр. В. Ромішовська – директор та педагог міської музичної школи, а з 1946 р. продовжує викладацьку діяльність як заступник директора новоствореного Ужгородського музичного училища (1885–1949)

125-річчя від дня видання Євгенієм Савовичем книги “Руська читанка” (1890)

110-річчя від дня народження Остапа Федоровича Хімія, викладача вищої математики на фізико-математичному, хімічному і загально-технічному факультетах УжДУ, доцента. Народився в с. Копців Бережанського повіту на Тернопільщині (1905–1987)

110 років тому було введено кадастрове земельне впорядкування на Закарпатті (1905)

105-річчя від дня народження Івана Івановича Щура, дубриницького коломийкаря, вчителя за фахом. Народився на Міжгірщині (1910–1997)

105-річчя від дня народження Антона Степановича Іванчо, делегата Першого з’їзду Народних комітетів Закарпатської України, висококваліфікованого юриста. Народився в с. Чорний Потік Іршавського р-ну (1910–?)

100-річчя від дня народження Федора Івановича Тегзи, делегата Першого з’їзду Народних комітетів Закарпатської України. Народився в с. Березово Хустського р-ну (1915–?)

100 років тому відкрито торгову академію (школу) в м. Мукачеві (1915)

- 95-річчя від дня відкриття Ізянського (чоловічого, православного) монастиря на Хустщині (1920)
- 95 років тому на Закарпатті було 60 газет: 22 угорськомовні, 10 російських, 9 русинських, 5 єврейських, 4 чеські, 4 українські та 6 змішаних (1920)
- 95 років тому Ужгород став центром Підкарпатської Русі, у ньому було 1274 будинки, 20601 мешканець (1920)
- 95 років тому відкритий історико-археологічний музей ім. Т. Легоцького в м. Мукачеві (1920)
- 85-річчя відкриття Хустського (чоловічого, православного) монастиря (1930)
- 85-річчя від дня відкриття Покровської церкви. Це зменшена копія Коломенської церкви Вознесіння, що знаходиться в Москві. Побудована за проєктом російського священика, архітектора В. Коломацького (1930)
- 80-річчя від дня зведення моста, який з'єднав урядовий район на Малому Галагові із житловим кварталом “Светомоч”, котрий виник на місці колишньої Торгової площі (нині пл. Б. Хмельницького) на лівому березі Ужа (1935–1936)
- 80 років тому Крайовий хор підкарпатських учителів реорганізований у Хор учителів Ужгородського округу. Керівником колективу став П. Милославський (1935)
- 80 років тому в Мукачеві відбувся з'їзд угорських хорових колективів, у якому взяло участь близько 700 співаків (1935)
- 70-річчя від дня заснування Хустської музичної школи (1945)
- 70-річчя відкриття обласного книжково-журнального видавництва, яке в 1964 р. одержало статус республіканського видавництва “Карпати” (1945)
- 65-річчя від дня заснування Хустського лісотехнікуму (1950)
- 65 років тому на лініях Закарпаття діяло майже 50 автобусів (1950)
- 65 років тому на солеруднику Солотвина почався регулярний видобуток солі (1950)
- 60 років тому Ужгород відвідав після 75 років розлуки виходець із Закарпаття, художник-академік І. Грабар, він подарував місту 26 своїх картин (1955)
- 50 років тому збудовано об'єднану прикордонну станцію на радянсько-чехословацькому кордоні (1965)

- 45 років тому з нагоди 25-річчя Перемоги над фашизмом у Другій світовій війні за проектом архітектора В. Сікорського на найвищій частині Пагорба Слави зведено сімнадцятиметровий обеліск з написами: “1941–1945”, “Вічна слава героям, що загинули в боях за свободу і незалежність нашої великої Батьківщини” (1970)
- 40 років тому стала до ладу Ясінянська фабрика штучного хутра (1975)
- 35 років тому здано новий 5-поверховий корпус УжНУ (1980)
- 30-річчя від дня створення хати-музею “Лемківська садиба” в с. За-річово Перечинського р-ну (1985)
- 25-річчя від дня заснування Премії TOLL. Заснували цю премію редактори літературного журналу “Hatodik Síp” (1990)
- 25-річчя відродження Закарпатського обласного товариства німців “Відродження”, яке плідно працювало у краї в 20–30-х рр. XX ст. (1990)
- 25-річчя створення товариства словаків Закарпатті ім. Л. Штура. Створено спочатку як районне, у 1992 р. стало обласним. Працює товариство на базі центру словацької культури в с. Сторожниці Ужгородського р-ну (1990)
- 25 років тому в Ужгороді було проведено міжнародну дитячу олімпіаду (1990)
- 25 років тому встановлено пам’ятник Ш. Петефі (автор Ф. Бені) (1990)
- 20-річчя заснування Закарпатського обласного товариства циган “Амаро Дром” (1995)
- 20-річчя заснування молодіжного товариства циган “Амаро Дром-Терненгера” (1995)
- 20-річчя створення Товариства польської культури Закарпаття (1995)
- 20-річчя відкриття пам’ятника “Скорботна мати” воїнам-закарпатцям, що загинули в Афганістані (Ужгород) (1995)
- 15 років тому Ужгородський університет отримав статус національного (2000)
- 15 років тому відкрито Генеральне консульство Словаччини (2000)
- 15-річчя створення Регіональної організації Конгресу азербайджанців України (2000)

КРАЄЗНАВЧИ ЗНАМЕННІ ДАТИ

СІЧЕНЬ: 6

ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ ЧЕРЕПАНЯ

50-річчя від дня народження художника (1965–1996)

У пам'яті друзів та колег Володимир Черепаня назавжди залишиться молодим і талановитим, адже художнику судилося прожити зовсім мало – лише 31 рік.

6 січня 1965 р., на самий Святий вечір, у сім'ї Павла та Ольги Черепань з Мукачєва народилась друга дитина – син Володимир. Кмітливий й дотепний хлопчина весь час щось майстрував. У родині і не здогадувались, що з спокійного й розсудливого хлопця виросте професійний художник, адже про художні здібності сина ніхто й гадки не мав. Як пригадує старша сестра Надія, всі шкільні завдання з малювання виконувала для брата саме вона. А він за цей час міг змайструвати своїми руками, до прикладу, птахівню чи табурет.

Цікаво, що дідусь Юрко по маминій лінії був ковалем. Усі жили на одній вулиці, тож діти Черепань постійно забігали до бабки з дідиком. Володя спостерігав, як працює дідусь. Ковані ворота, фігурна фурнітура – світ речей, який постійно оточував хлопця у дитинстві.

У Мукачєві пішов до школи з російською мовою навчання. При цьому діти у родині говорили двома мовами: з мамою – угорською, а з батьком – українською. Такий дивний, на перший погляд, вибір сестра художника пояснює „географічною” близькістю до їхнього будинку та престижем, що мала у ті часи школа.

У 1974 р. родина переїхала до Ужгорода. Батька, економіста за освітою, перевели до обласного центру на іншу посаду. Тож із середини 1970-х родина Черепань оселяється у самому серці малого Галагова, на перехресті вулиць Яна Гуса та Шевченка, – в одному з престижних районів Ужгорода, де відгомін архітектури чехословацької доби відчувається до сьогодні.

Дев'ятирічний хлопець не виділявся якимось надзвичайними здібностями. Типовий розклад радянської дитини: школа-секції-дім. У дитинстві Володимир спробував себе і в гандболі, і у волейболі, футболі і навіть у великому тенісі. Проте серйозно займався лишень стрільбою у відомому ужгородському тирі „Динамо”. Згодом став кандидатом у майстри спорту, брав участь та вигравав на багатьох обласних й республіканських змаганнях.

Батько Володимира завжди підтримував дітей. Він єдиний, хто мав вищу освіту серед п'яти дітей своєї родини, тож не з розмов знав, що означає жити своїм розумом. Можливо, на переконання мами, яка все життя працювала у медицині, ще з 8 класу Володимир почав готуватися до вступу на медичний факультет. Але за рік все кардинально змінилось.

Найближчі друзі Володимира – Сергій Дубовець та Олександр Заяць оповідали про ужгородську „художку” переманили його на власну стежку. Так, „Череп” (як називали Володимира близькі друзі) вирішив стати художником. Батьки не опирались новому бажанню сина, тож протягом року він посилено опановував ази рисунку, композиції та живопису.

Одним із перших вчителів майбутнього художника став Іван Манайло. Сусід по вулиці відразу розгледів у хлопцеві неабиякий талант. Багато хто дивувався здібностям юнака – чудове відчуття кольору, інтуїтивне розуміння основ композиції, легкість штриха у рисунку. Успішно здолавши вступні іспити, Володимир у 1981 р. став студентом Ужгородського училища прикладного мистецтва.

Для себе обрав фах кераміка. Попри те, що дідусь був ковалем, тяги до ковадла та молота не відчував. Живопис вабив найбільше, тож за порадами старших колег, обрав керамічне відділення, де занять з цього фахового предмету було найбільше.

Єдиний у області навчальний заклад, що готував художників прикладних спеціальностей для місцевої промисловості УРСР, вирізнявся певною свободою та неформальністю у часи „тихого

тоталітаризму”. У „художці” йшло своє паралельне життя, де слухаючи „Queen” або „Led Zeppelin”, майбутні закарпатські мистці шукали себе у різних стилях та напрямках, про які не прийнято було говорити вголос.

Попри всі спокуси студентського життя, Володимир вчився на „відмінно”. Серед його наставників були художники-професіонали, якими може похвалитися не кожен. Василь Петрецький – один із найкращих закарпатських рисувальників, майстерністю якого захоплювалась сама Тетяна Яблонська; Людмила Аверкієва – художник-керамік, що заклала основу професійної керамічної освіти в Закарпатті; Богдан Корж – молодий випускник Львівського інституту прикладного й декоративного мистецтва, який на довгі роки стане порадиником, а згодом – другом і кумом.

У родині художника ще й досі зберігається пейзаж із зображенням Невицького замку, який студент-першокурсник подарував мамі. По-студентськи вивіреним пейзаж надзвичайно щирий у тональних нюансах. На жаль, успіхам сина не встиг порадити батько. Напередодні випуску, на 49-му році життя він помер, так і не побачивши перший керамічний шедевр сина. Його дипломна робота, яку захистив на „відмінно”, довгий час прикрашала подвір’я училища. І хоч для заняття керамікою батьки придбали для сина навіть муфельні печі, проте це була його остання робота, яку Володимир виконав із глини, залишивши добрі згадки про навчання та викладачів.

Натхнений бажанням вчитися далі, їде до Львова. Спроба підкорити єдиний на Західній Україні мистецький вуз виявилась невдалою. Не сприймаючи це як особисту поразку, Володимир повертається до Ужгорода та активно працює. У цей час доля дарує йому зустріч із театром. Так, у 1985 р. на кілька місяців разом із Вадимом Харабаруком опинився на посаді художника-декоратора (бутафора) в Закарпатському обласному українському музично-драматичному театрі.

Їхнім театральним наставником став художник Ігор Панейко, що колись сам починав художником-бутафором та пройшов шлях до головного художника театру. У той час ішла активна підготовка вистави „Буратіно” (за п’єсою О. Арістова та Н. Костирева) у постановці Олександра Саркісянца. Як пригадує пан Ігор, першим завданням для молодих художників було перенесення вже готових ескізів на великий формат. На щирий подив, його підопічні

майстерно з цим впорались. Це нескладне, на перший погляд, завдання демонструвало влучно знайдені співвідношення елементів загальної композиції, що свідчило про гарне відчуття форми та пропорцій.

Диалог та довіра між Панейком та Черепанею швидко переросли у приятельські стосунки, а з роками – у дружбу. Володимир писатиме йому із армії листи, ділитиметься думками і спостереженнями. Кілька місяців роботи у театрі стали для нього школою нового бачення і втілення ідей на великих форматах.

1986–1988 роки – напевно, найскладніші у житті художника. Не стільки фізично, адже служив художником у військовій частині, скільки час та місце, що трагічно вплинули на життя. Рівно місяць його батальйон будував дорогу поблизу Чорнобиля. Цього вистачило, аби через десять років смерть забрала практично усіх. Кажуть, що Володимира не стало у числі останніх...

Кінець 1980-х в ужгородському мистецькому середовищі можна порівняти з розбурханий вуликом. Поки демократія поступово приходила до провінції, творчий авангард Ужгорода влаштовував різноманітні акції. Безкомпромісно, яскраво, влучно художники заперечували постулати соцреалізму. Мистецтво вже належало їм, а не народу. Тому відстоювання свого права бачити, чути та відображати світ індивідуально та незалежно від уявлень колективу – одна з формальних ознак мистецького руху кінця 1980-х. Через двадцять років цей перехід критики назвуть „Новою хвилею”, для якої властива метафоричність, експресія, непередбачуваність та нова образність.

Саме в ці роки творча активність Володимира Черепані набирала стрімких обертів. Важко визначити домінуючий жанр, адже головними були пошуки власної мови. В його експресивному, „гарячому” живописі відчувались риси як українського бароко з традиційними контрастами об’ємів, так і маньєризму з його перебільшеною пластикою форм або ж фовізму чи експресіонізму з їхньою трансформацією форми та відчуттям вібрації кольору як головного засобу виразності.

Та все ж у вихорі пошуків художник не розгубився. За ці роки його картини стали кольорово-гомінкими й розкутими. Він був художником у найкласичнішому розумінні. Інтуїтивне осяяння не пригнічувалось логікою. Художник зазвичай працював кількома

кольорами, які ефектно розчиняв один у одному, досягаючи вібруючих нюансів та витончених відтінків. За кілька років саме колір став головним виразником його індивідуальності. Час і простір стали одним із основних предметів його творчого вивчення. Художник пробував відтворити впійману мить, де б поєдналися реальне з сакральним.

Поміж рутиною у Художфонді початок 1990-х став активним виставковим періодом у творчості Черепані. У 1993 р. Володимир стає членом Національної спілки художників України. Небачений до того часу прецедент – молодому художнику лишень 28 років! Проте Володимир вже мав велику прихильність глядачів, був частим гостем на міжнародних пленерах та користувався підтримкою старших колег-художників Ференца Семана, Володимира Микити та Івана Манайла.

У 1992 та 1995 рр. відбулися дві персональні виставки Володимира Черепані. У ті важкі роки виживання ці події сприймалися атиповою реакцією на світ. „Мої обрії” – його перша виставка, яка відбулась у залах Закарпатського художнього музею. 33 картини – це класичний нефігуратив та майстерно виконані реалістичні пейзажі та натюрморти, де витончена театралізованість, гра у впізнаванні символи – складний комплект асоціацій про мрію. Відразу після виставки дві роботи молодого автора поповнили фонди найбільшого музею Закарпаття.

Як правило, Володимир Черепаня працював серіями, створюючи живописні сюїти, в яких прагнув віднайти первинну радість першовідкриття кольору. Пульсація контрастних кольорів, мінливість холодних та гарячих поєднань від абстракцій до конкретики – інтуїтивно-чуттєві варіації художника на природні метаморфози. У кожному жанрі мав улюблені теми. Так, серед натюрмортів виділяються різноманітні зображення квітів: ірисів, магнолії, маків або ж польових ромашок („Бузок”, „Маки”, „Лілії”, „Натюрморт з дзеркалом”, „Ромашкове поле”, „Іриси”, „Соняхи”, серія „Букетів” та „Ваз”). А ще полюбляв змальовувати старовинний Ужгород, в якому поміж силуетів знайомих будівель в чудернацьких барвах проглядало його уявне місто („Кафедральний собор”, „Ніч”, „Брама”, „Резиденція”, „Школа”).

В останні роки працював, мов навіжений. Як правило, зона ночі була його творчою лабораторією: міг написати й два-три

полотна. Перед тим робив багато ескізів. Ретельно продумовував кожную композицію, і лиш згодом брався за пензлі. Часом повертався до старих робіт, дописуючи та вдосконалюючи твори, адже для тих, хто вміє вдивлятися і бачити – це неймовірна насолода.

Сакральні композиції – один із небагатьох жанрів у творчості Володимира Черепані, де зустрічається зображення людини. Художник ніби прагнув розкрити таємницю духу, що оселився в людській тілесній оболонці. Його численні „Образи” – ангели й архангели – мандруючі хвилі енергії, можливо, силуети його Надії, Віри й Любові. По-особливому ця тема звучить у картинах останніх двох життєвих років. Художник не в змозі щось приховати: великий життєлюб на порозі страшного діагнозу пробував знайти вихід у своїх картинах. Індивідуальний, вишуканий, артистичний світ Володимира Черепані зжух у постійних пошуках сенсу Буття. Різноманітні відтінки охри, тьмяні й приглушені кольори нагадують радше поверхню застиглої магми. Емоція, пристрасність автора трансформувалася в переживання глядача, у полон Всесвіту, вимріяного Володимиром.

Ню Володимира Черепані – окрема сторінка творчості художника. Сором’язливі, невпевнені, вибагливі жінки збуджують свідомість „іншого” і радше є відродженням первинної матерії, де форма жіночого тіла лише тілесна оболонка закодованих сенсів Природи. Живописна матерія його „Мрії”, „Ранку”, „Ніжності”, численних „Ню в кріслі” жива й рухома. Гра форм буття та фантазії допомогла художнику створити новий зміст, де реальність зображуваного, наче побачена у шпарину: бачиш, а торкнутися не можеш.

На жаль, Володимир за життя так і не встиг одружитись. Яскравий, гарний чоловік мав велику кількість прихильниць. Любив стильно вдягатись, тож не дивно, що його часто порівнювали з денді. Проте, лише надзвичайно скромна дівчина – майбутній лікар змогла полонити його серце. Образ коханої Каті прочитується у багатьох жіночих образах художника: тендітних та сором’язливих, подитячому грайливих та по-дорослому звабливих. Їхнє заплановане весілля так і не відбулось. Невиліковна хвороба ХХ ст. зруйнувала їхні плани бути разом.

Уже після смерті художника в 1997 та 2010 рр. завдяки родині відбулись дві персональні ретроспективні виставки. А ще через рік племінник Євген власними силами розробив альбом художника.

У кількох примірниках він спробував максимально представити роботи різних років.

Як не дивно, але лише за десять років спраглий творчості художник встиг написати понад 300 робіт, напрацювати свої „періоди”, характерний живописний стиль та велику кількість не-реалізованих ідей у ескізах. А головне – зумів знайти себе та свої горизонти. Художник закоханий у колір і світло назавжди залишився поміж тих, хто його любить і пам’ятає.

ОКСАНА ГАВРОШ

Джерельні приписи:

1. Черепаня Володимир Павлович = Cherepanya Volodymyr : [про живописця ; в т. ч. полотно „Бесіда”] // Художники Закарпаття = Artists of Transcarpathia : [альб.-кат.] / упоряд., відп. за вип., ідея проекту Б. І. Кузьма, передм., пер. англ. М. В. Сирохман. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2011. – С. 150. : портр., кольор. іл.
2. Черепаня Володимир Павлович = Cherepanya Volodymyr : [про живописця ; в т. ч. полотна „Видіння”, „Кафедральний собор в Ужгороді”] // Художники Закарпаття = Artists of Transcarpathia : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки художників України / упоряд. : Б. І. Кузьма, К. Є. Стельмах. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 224. : кольор. іл., портр. – Текст укр., англ. мовами.
3. Черепаня Володимир Павлович : (1965–1996) // Мистецтво Закарпаття : кат. творів із фондів музею, кн. 1 / Закарпат. облас. худож. музей ім. Йосипа Бокшая ; авт. ідеї О. Зайцев, вступ. ст. Л. Біксей, ред. рада О. Зайцев, О. Приходько, Л. Біксей та ін., фото О. Попов. – Ужгород : Шарк, 2005. – С. 184. : іл. – (Кат. колекції Закарпат. облас. худож. музею ім. Й. Бокшая). – Покаж.: с. 196-197.

4. Годований, Леонід. Володимир Черепаня, художник... : [про вист. його творів в мистец. галереї „А” на Православ. наб.] / Л. Годований // Ужгород. – 2009. – 18 лип. – С. 7.
5. Сов’як, Роман. Мистецтво вічне : вчора в Ужгороді відкрилася посмертна виставка В. Черепані : [худож.] / Р. Сов’як // Новини Закарпаття. – 2009. – 11 лип. – С. 23.

МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ ПАЛІНЧАК

50-річчя від дня народження вченого-історика, юриста,
політолога, міжнародника, педагога вищої школи
(нар. 1965)

Наймолодша з областей України – Закарпатська – межує з чотирма державами: Польщею, Словаччиною, Угорщиною і Румунією. Це, безперечно, вплинуло на формування ментальності наших краян. Вони твердо переконані, що живуть у Європі, дотримуються європейських цінностей, активно цікавляться життям сусідів із Європейського Союзу. Зрозуміло, що геополітичне розташування області позначилося й на особливостях організації наукової і навчально-виховної роботи у вишах краю. Спочатку цим займалися тільки кафедри окремих факультетів, а у 1998 р. на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка було відкрито філію Інституту міжнародних відносин при УжНУ, яка у 2003 р. трансформувалася у самостійний факультет міжнародних відносин. З 2005 р. біля його штурвалу впевнено стоїть кандидат історичних наук, професор Микола Михайлович Палінчак. Він – відомий вчений-історик, юрист, політолог, економіст-міжнародник і досвідчений педагог вищої школи.

Микола народився 7 січня 1965 р. у мальовничому селі Хижа, що на Виноградівщині, в родині Ганни Дмитрівни та Михайла Петровича Палінчаків. Змалку ріс допитливим, слухняним, працьовитим. Він встигав не тільки добре вчитися, але й допомагати батькам. А ще мріяв стати істориком. Тому у 9-10 класах навчався у Хустській школі-інтернаті, яка завжди славилася високим рівнем викладання навчальних дисциплін.

Роки навчання на історичному факультеті Ужгородського університету (1981–1986) колега згадує з радістю, ностальгією, щемом у серці. Студентське життя було різноманітним і цікавим. Зрозуміло, на першому місці було навчання, потім – громадська робота і, звичайно, дозвілля. На усе це вистачало часу.

Уже на п'ятому курсі Микола Палінчак був обраний заступником секретаря комітету комсомолу УжДУ. Це могло свідчити тільки про одне: його чималі здобутки у громадській роботі та велике

бажання бути в гущі молодіжних проблем і шукати оптимальні шляхи їх вирішення. Згодом, у 1987–1988 рр. історик працював інструктором Закарпатського обкому ЛКСМУ. Безперечно, кількість обов’язків суттєво розширилась, але вони успішно і вчасно виконувались. І хоча робота з молоддю Миколі подобалась та приносила чимале моральне задоволення, він починає усвідомлювати, що його покликання – це наука і педагогічна робота у виші. Зваживши усі „за” і „проти”, колега у 1988 р. вступив до аспірантури УжДУ. По її закінченні (1991) протягом року був заступником начальника навчального відділу Ужгородського університету. Переконані, що це дозволило йому в майбутньому досконало розумітися в навчальних планах і програмах та вдало організовувати навчально-виховний процес на факультеті міжнародних відносин.

3 грудня 1992 р. Михайло Михайлович перейшов на педагогічну роботу в Ужгородський університет. Він був викладачем кафедри історії України (1992–1994), викладачем (1994–1995) та доцентом (1995–2001) кафедри історії та теорії держави і права, доцентом кафедри конституційного права (2001–2007), проректором з міжнародних зв’язків (2004–2007). З 2005 р., як уже було сказано, Микола Палінчак – декан факультету міжнародних відносин (у 2012–2014 рр. – директор Інституту економіки та міжнародних відносин). Крім того, з 1997 р. очолює науково-дослідний Інститут державного управління та регіонального розвитку, що діє при УжНУ. За цей час ювіляр встиг захистити кандидатську і підготувати до захисту докторську дисертації, стати доцентом, відомим вченим, педагогом, адміністратором вищої школи. А тепер про це детальніше.

Почнемо із характеристики наукових здобутків колеги. Так, вступивши до аспірантури, він, за порадою відомого вченого професора М. М. Болдижара (1938–2011), почав досліджувати державно-церковні відносини на словацьких та закарпатських землях у міжвоєнний період. Розпочав з того, що ґрунтовно ознайомився з нечисленними науковими публікаціями і статистичними матеріалами з вищезначеної теми. Потім перейшов до виявлення, вивчення і використання архівних документів. Для цього скрупульозно опрацював потрібні документи окремих фондів Державного архіву Закарпатської області, державного архіву м. Пряшева, Державного центрального архіву Чеської Республіки та ін.

У ході дослідницьких пошуків молодий вчений глибоко вивчив наступні питання: демократизація релігійного життя в ЧСР у міжвоєнний період; роль Т. Г. Масарика у визначенні місця та ролі церкви у суспільстві; прагнення церковних ієрархів зберегти старі норми відносин між державою і церквою; роль духовенства Словаччини і Закарпаття у політичному житті регіонів; вплив церкви на розвиток шкільної справи; антиклерикальні виступи та їх регіональні відмінності... Додамо, що результати наукових пошуків аспірант апробував, беручи участь у роботі конференцій та публікуючи їх у наукових виданнях. Логічним наслідком дослідницької праці став успішний захист у вересні 1993 р. кандидатської дисертації „Держава і церква в Чехословаччині у 1918–1938 рр.: (На матеріалах Словаччини і Закарпаття)”, яка отримала схвальні відгуки наукової громадськості. Згодом побачила світ монографія „Державно-церковні відносини на Закарпатті та в Словаччині в 20 – середині 30-х років XX століття” (Ужгород, 1996).

Після захисту кандидатської дисертації творче натхнення Миколи Палінчака, його жага до наукових пошуків, пізнання невідомого тільки посилились. Він залишився вірним раніше обраній темі, але розширив географічні рамки дослідження (охопивши країни Центрально-Східної Європи) та його хронологічні межі (з кінця 1980-х років і дотепер). Розпочалася багаторічна копітка робота по збору і вивченню необхідних джерел, статистичних даних, матеріалів поточних архівів тощо. Зразу ж зауважимо, що адміністративні обов’язки аж ніяк не сприяли науковій роботі. Але неабияка працьовитість, закладена ще батьками, досвід студентського життя, робота в комсомолі – усе це загартувало його, навчило не боятися труднощів, шукати оптимальні шляхи розв’язання проблем. І він робив це наполегливо, крок за кроком наближаючись до заповітної вершини. Дійсно, за два десятиріччя вдалося зробити чимало.

Так, на основі копіткої дослідницької праці вчений ґрунтовно і всебічно розкрив обрану тему. Зокрема він проаналізував концептуально-теоретичні підходи вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем взаємодії держави, суспільства і церкви; простежив взаємозв’язок між інститутами держави і церкви в країнах Центрально-Східної Європи у досліджуваній період; встановив суспільну вагу церкви на політичній арені посткомуністичних держав; розкрив роль релігійного чинника у процесах національної

консолідації суспільства; охарактеризував тезу про небезпеку злиття церкви і держави. Крім того, акцентуємо увагу на тому факті, що у численних студіях колеги висвітлюються державно-церковні відносини в незалежній Українській державі (негативні наслідки розколу православ'я, політизація релігійно-церковного життя, прогноз ймовірних конфліктів на релігійному ґрунті тощо). Додамо, що з досліджуваної теми ювіляром опубліковано близько 80 праць, у тому числі монографію „Трансформація державно-церковних відносин у постсоціалістичному суспільстві (на прикладі країн Центральної і Східної Європи)” (Ужгород, 2013). Його докторська дисертація рекомендована до захисту і віримо, що до кінця поточного року буде успішно захищена. І це стане закономірним та справедливим підсумком багаторічної сумлінної дослідницької праці.

Зрозуміло, що колега досліджував й інші наукові проблеми. Серед них: антитоталітарні рухи в Україні та Румунії, проблеми міжнародно-правового захисту національних меншин, етапи прийняття політичного рішення, Карпатський Євросерегійон як модель регіонального співробітництва у Центральній і Східній Європі, актуальні питання місцевого самоврядування та повноваження місцевих рад, правове регулювання діяльності громадських організацій, правовий статус територіальних громад, недержавна система пенсійного забезпечення та ін. Усе це наочно засвідчує широке коло наукових зацікавлень колеги.

Микола Палінчак – досвідчений педагог і методист вищої школи. У системі вищої освіти він пропрацював майже 22 роки на трьох факультетах – історичному, юридичному та міжнародних відносин. Студентам викладав (чи викладає) такі нормативні курси: „Історія України”, „Римське право”, „Церковне право”, „Міжнародне публічне право” та спецкурс „Релігійний фактор у міжнародних відносинах”. З приємністю констатуємо той факт, що колега має добру фахову підготовку. Він завжди працює над підвищенням свого педагогічного рівня. Крім того, неодноразово проходив стажування за кордоном (США, Канада, Польща, Греція, Словаччина, Угорщина, Чеська Республіка), де запозичував, зокрема, й елементи передового педагогічного досвіду.

Свій чималий викладацький досвід Микола Михайлович частково використав при написанні (переважно у співавторстві) підручників та посібників для студентів вишів. Серед них назвемо

такі: „Суд присяжних: проблеми та перспективи” (Ужгород, 2002), „Правові основи регулювання земельних відносин в Україні” (Ужгород, 2002), „Конституційне право України” (Ужгород, 2007, 2013), „Міжнародна інформація” (Ужгород, 2011), „Державне право зарубіжних країн” (Ужгород, 2011), „Римське право” (Ужгород, 2011), „Порівняльно-конституційне право” (Ужгород, 2011), „Порівняльне правознавство” (Ужгород, 2013), „Вступ до права Європейського Союзу” (Ужгород, 2013) та ін. Підкреслимо, що вищеперераховані видання є досить затребуваними у студентів.

У контексті до сказаного додамо, що колега є розробником і укладачем низки навчально-методичних праць, у яких він узагальнив свої педагогічні здобутки. Маємо на увазі наступні: „Церковне право” (Ужгород, 1995), „Основи римського цивільного права” (Ужгород, 1996), „Основи римського приватного права” (Ужгород, 2000, 2006), „Конституційне (державне) право зарубіжних країн” (Ужгород, 2002), „Інститут договірної права зарубіжних країн” (Ужгород, 2002), „Міжнародна інформація” (Ужгород, 2010), „Міжнародне публічне право” (Ужгород, 2011) та ін.

Майже 10 років Микола Михайлович очолює факультет міжнародних відносин. У структурі цього підрозділу – чотири кафедри: міжнародних економічних відносин, міжнародних відносин, європейської інтеграції та економіки, теорії та практики перекладу. Навчається на факультеті близько 300 студентів (на денній та заочній формі), у тому числі й іноземних – росіян, угорців, словаків, румунів...

Безсумнівно, робота декана є багатогранною. Виділимо найголовніші її напрямки. Найперше – це формування високопрофесійного професорсько-викладацького складу факультету. Відзначимо, що його викладачі постійно підвищують свій фаховий рівень, у тому числі за допомогою стажування за кордоном (США, Канада, ФРН, Австрія, Чехія, Словаччина, Польща, Угорщина...). Крім того, до навчального процесу активно залучаються іноземні професори, найчастіше з Швейцарії, США, Канади, Чехії, Угорщини та Словаччини. Усе це дозволяє суттєво покращити рівень викладання нормативних і спеціальних курсів.

Чимало уваги декан приділяє набору студентів. Конкурс бажаних стати студентами факультету завжди високий – 8-10 абітурієнтів на місце. Тому завдання полягає в тому, щоб на навчання

поступали серйозні, відповідальні, спрагли нових знань юнаки і дівчата. І як свідчить практика, студентами першого курсу стають переважно кращі з кращих.

Головне у виші – це правильна організація навчально-виховного процесу на факультетах. І наш колега займається цим майже щоденно. Про роль професорсько-викладацького складу мова йшла вище. Тут тільки додамо, що усі викладачі є добрими майстрами своєї справи, закохані в педагогічну роботу і не задумовуючись жертвовно віддають своє серце студентам. Вони не тільки навчають студентську молодь основам наук, але й вчать її вчитися. І друге є надзвичайно важливим, бо навчити всьому не можна. Тому випускник вишу повинен вчитися усе свідоме життя.

Студенти проходять практику у державних установах різного рівня, у тому числі в Міністерстві закордонних справ України, Верховній Раді України, посольствах України у сусідніх державах... Крім того, значна їх частина має можливість бути за кордоном (ФРН, Велика Британія, США, Бельгія, Австрія, Чехія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Польща, Литва) і набути цінного досвіду фахівця-міжнародника. А ще регулярно відбуваються зустрічі студентів із дипломатами (послами, консулами, секретарями) низки держав. В організації усього цього провідна роль, поза усяким сумнівом, належить Миколі Михайловичу.

Зрозуміло, найважливіше для любого випускника вишу – це знайти роботу. Важливо підкреслити, що підприємства і організації охоче беруть наших міжнародників. Переважна їх більшість трудиться в міських, районних і обласних фінансових, податкових і банківських установах, в промисловості, сфері туризму та інших галузях народного господарства. Окремі працевлаштувалися в Міністерстві закордонних справ України, Верховній Раді України, управлінні євроінтеграції Закарпатської обласної державної адміністрації тощо. Позитивним бонусом є й те, що випускники згаданого факультету, крім основної спеціальності („міжнародні економічні відносини”), отримують також і кваліфікацію „референт-перекладач” з англійської, німецької або французької мов.

Не викликає сумнівів й те, що декан факультету буде плани на майбутнє. Це, зокрема, відкриття нових спеціальностей, налагодження творчої співпраці з іншими вишами (у тому числі й за кордоном), пошук і розширення своєї ніші на ринку освітніх

послуг, ширше використання можливостей Болонської системи... І ми щиро віримо, що ювіляру вдасться успішно зреалізувати усе задумане.

Ще хочемо звернути увагу на той факт, що практично 17 років життя Миколи Михайловича пов'язано з науково-дослідним Інститутом державного управління та регіонального розвитку. Головна мета установи – це надання наукових і консультаційних послуг органам державної влади та місцевого самоврядування. До його складу входять представники різних факультетів УжНУ, більшість з них пройшла стажування за кордоном. Інститут функціонує за рахунок міжнародних фондів. Його співробітники проводять науково-практичні конференції, видають методичні матеріали з актуальних проблем державного управління, досліджують особливості соціально-економічного розвитку окремих районів, розробляють шляхи розв'язання міжконфесійних конфліктів, розвитку туризму, пропаганди пам'яток історії та культури краю тощо. Безперечно, усі ці вагомі здобутки колективу Інституту стали можливими завдяки чималим організаторським здібностям і невичерпній енергії його очільника.

Як ми показали вище, ювіляр досяг важливих висот в науці, педагогіці, адміністративній роботі. Але вирізняється він і у громадській діяльності. Тут коло його обов'язків також широке. Так, він – голова Закарпатської обласної організації Української асоціації релігієзнавців, член Національної спілки журналістів України, іноземний член Наукової ради Угорської Академії наук, член редколегій наукових збірників „Міжнародні відносини” (Братиславський економічний університет) та „Євролінії” (Університет Орадеа, Румунія), член ради по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі міжнародних відносин Братиславського економічного університету... Підкреслимо, що усі громадські доручення Микола Михайлович виконує дуже сумлінно і вчасно, що свідчить про його високу відповідальність за доручену справу.

Отже, наш колега підійшов до першого життєвого ювілею. Підійшов, як бачимо, з вагомими здобутками. А попереду – нові амбіційні плани.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Палінчак, М. Вибори Президента: український та зарубіжний досвід : навч. посіб. / М. Палінчак [та інші]. – Ужгород : Ліра, 2003. – 60 с.
2. Палінчак, М. Державно-церковні відносини на Закарпатті та в Словаччині в 20 – середині 30-х років ХХ століття / М. Палінчак. – Ужгород, 1996. – 93 с.
3. Палінчак, М. Карпатський Євросерегій як модель регіонального співробітництва у Центральній і Східній Європі / М. Палінчак [та інші]. – Ужгород, 1998. – 43 с.
4. Палінчак, М. Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід / М. Палінчак [та інші]. – Ужгород : Ліра, 2004. – 64 с.
5. Палінчак, М. Право громадян на звернення до органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та їх службових осіб / М. Палінчак [та інші]. – Ужгород : Ліра, 2004. – 52 с.
6. Палінчак, М. Трансформація державно-церковних відносин у постсоціалістичному суспільстві (на прикладі країн Центральної і Східної Європи) : монографія / М. Палінчак. – Ужгород : Ліра, 2013. – 472 с.

7. Палінчак, М. М. „Виховуємо нову українську еліту” : [розмова з деканом ф-ту міжнародних відносин УжНУ / вела І. Гармасій] / М. М. Палінчак // Гармасій, І. М. Висока наука: Ужгородський національний : [інтерв'ю] / І. М. Гармасій. – Ужгород : Гражда, 2009. – С. 129-135. : портр.

8. Палінчак, Микола. „Економічних радників, дипломатичних агентів й аташе готують і в Ужгороді” : [розмова з деканом ф-ту міжнар. відносин / вели О. Артюхіна та І. Левіна] / М. Палінчак // Закарпатська правда. – 2011. – 9-15 лип. – С. 5, 10.
9. Палінчак, Микола. „Історичне минуле та ментальність не дають нам швидко рухатись вперед” : [розмову із очільником н.-д. ін-ту держ. упр. та регіон. розвитку УжНУ/ вела С. Русин] / М. Палінчак // Новини Закарпаття. – 2007. – 14 лип. – С. 22.
10. Палінчак, Микола Михайлович. „Ми ще молоді, але вже найпрестижніші” : [інтерв'ю з деканом ф-ту міжнар. відносин УжНУ, доц. / вели О. Артюхіна та І. Левіна] / М. М. Палінчак // Погляд. – 2011. – 30 серп. – С. 10. : фот.

11. Палінчак, М. М. Болонський процес як визначальний елемент демократизації вищої освіти України / М. М. Палінчак, О. В. Гаврилець // Науковий вісник Ужгородського національного університету : сер. : Право. – Ужгород, 2006. – Вип. 5. – С. 123-128.

12. Палінчак, М. Державно-церковні відносини в Закарпатській Україні / М. Палінчак // Закарпатська Україна. Осінь 1944 року : матеріали наукової конф., присвяченої 50-річчю визволення Закарпаття від фашизму та 50-річчю Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України (Ужгород, 18 листоп. 1994 р.) / М. Палінчак. – Ужгород : Патент, 1995. – С. 79-82.
13. Палінчак, М. Деякі аспекти церковно-політичних відносин на Закарпатті у 20-і–30-і роки / М. Палінчак // Науковий збірник товариства „Просвіта” в Ужгороді / упоряд. П.Федака. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіта”, 1996. – Річник I (XV). – С. 143-146.
14. Палінчак, М. М. Європейські механізми захисту релігійної свободи / М. М. Палінчак // Науковий вісник Ужгородського національного університету : сер. : Міжнародні відносини. – Ужгород, 2008. – Вип. 2–3. – С. 163-166.
15. Палінчак, М. Релігійна ситуація в сучасній Польщі / М. Палінчак // Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право : [11 листоп. 2013 р., м. Ужгород] : наук. зб. – Ужгород : Ліра, 2014. – С. 135-144.

16. Болдижар, М. Сплатити борги має держава : про деякі аспекти церковно-політичних стосунків на Закарпатті / М. Болдижар, М. Палінчак // Карпатський край. – 1993. – № 9-11. – С. 42-43.
17. Палінчак, М. Уроки батьківської віри: (школа та церква на Закарпатті та Східній Словаччині в умовах першої Чехословацької республіки) / М. Палінчак // Карпатський край. – 1995. – № 9-12. – С. 101-103.

18. Віднянський, С. Палінчак Микола Михайлович / С. Віднянський, М. Олашин // Українські історики : біобібліограф. довід. : сер. : „Українські історики”. – К., 2010. – Вип. 3. – С. 207-208.
19. Микола Палінчак : декан ф-ту міжнародних відносин УжНУ // Неділя. Топ - 100. Впливові люди Закарпаття. – [Ужгород], 2011. – С. 52. : фот. кольор.
20. Олашин, М. В. Палінчак Микола Михайлович / М. В. Олашин // Олашин, М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету : біобібліограф. довід. / М. В. Олашин. – Ужгород : Гражда, 2010. – С. 185–186. : портр.

ВІРА КАРЛІВНА РОМІШОВСЬКА

130-річчя від дня народження скрипальки-емігрантки,
співачки, педагога і диригента,
однієї із ініціаторів утвердження професійної музичної
освіти на Закарпатті (1885–1949)

У 20-30-х рр. ХХ ст. територія Закарпатської області стала малою Батьківщиною для багатьох талановитих емігрантів, котрі доклали чимало зусиль для розбудови культурного життя краю. Віра Карлівна Ромішовська увійшла до цієї когорти та відіграла важливу роль на шляху утвердження музичного професіоналізму у сфері скрипкового, вокального, хорового виконавства та музичної освіти.

Високоосвічений фахівець (вихованка двох консерваторій: Тифліської і Празької та Віденської вищої скрипкової школи професора Францішека Ондржічка), ерудит (володіла не менше, аніж 7-ми мовами, орієнтувалася в різних видах мистецтв), музикант кількох професій: визнана Європою скрипалька та відома співачка. Концертує виконавець, яка об'їздила Німеччину, Австрію, Італію, Чехію, Францію, південь Росії та Кавказ. Людина феноменальних музичних здібностей, сильної волі, прекрасний організатор, чудовий педагог і диригент.

Усі ці якості вона направила на служіння високому музичному мистецтву. По приїзді на Закарпаття створила одну із кращих в Ужгороді музичних шкіл (школу В. Ромішовської), на базі Ужгородської руської гімназії – вірцевий дитячий хор. В радянський період стала організатором і першим директором Ужгородської дитячої музичної школи імені П. І. Чайковського. В історії становлення Ужгородського державного музичного училища імені Д. Є. Задора відома як засновниця і перший завідувач аж двох (із трьох) відділів: вокального і оркестрового, а також, як перший завуч цього закладу. Саме В. Ромішовська заклала тут основи високопрофесійного скрипкового та вокального виконавства. Разом з тим її ім'я склало важливу сторінку періоду становлення Закарпатського народного хору (керувала хором в проміжок між М. Добродєєвим і П. Милославським).

Жаль, що після її смерті в сталінський період їй не пробачили дворянського походження та керування приватною школою. На усіх місцях її роботи та в обласному архіві підозріло зникли всі її особові справи. Хтось вандално зірвав на Кальварії надгробну плиту, а на її місці по свіжому цементу вишкрябав гвіздком прізвище зі скупими ініціалами (без повного імені та по-батькові) і суху хронологію років життя, стерши з пам'яті день народження і смерті.

Однак історична і людська справедливість повернули все на свої місця. Ініціювала відродження імені В. Ромішовської Єлизавета Ярославівна Гошовська – дружина відомого українського етномузиколога, багато архівних матеріалів збирила старший науковий співробітник Закарпатського обласного музею Людмила Йосипівна Сахарова і передала естафету автору даних рядків.

* * *

Народилася Віра Ромішовська у 1885 р. [точну дату народження ще не вдалося встановити] далеко від Карпат у мальовничому Тифлісі (нині Тбілісі) у дворянській родині. Батько – шанований російський генерал Карл Ромішовський очолював міську поліцію; мати – Аделаїда Пфолф виділялася високим рівнем культури і освіти, за національністю була німкенню. Батьки заклали в характері дівчинки високу самодисципліну, пунктуальність і цілеспрямованість. Яскраві музичні здібності та приватні уроки гри на скрипці вплинули на вибір майбутньої професії. У 1904–1907 рр. В. Ромішовська навчалася в Тифліській консерваторії при Російському музичному товаристві в класі Вацлава Таліха – майбутнього всесвітньо відомого скрипаля і диригента. За його порадою продовжила свою музичну освіту в Європі, а саме у Празі, куди виїхала разом з кращою подругою Меріме Багатурян – майбутньою мамою Володимира Гошовського. У 1907–1909 рр. удосконалювала гру на скрипці в Празькій консерваторії у знаменитих чеських музикантів Яна Маржака та Отакара Шевчика (в минулому викладачів В. Таліха). Ці обидва скрипалі увійшли до усіх музичних енциклопедій світу. Вони значно розвинули професійні здібності Віри Ромішовської. Однак на цьому молодий музикант не зупиняється. Для пізнання „секретів” майстерності кращих європейських скрипкових шкіл переїздить до Відня і навчається у славнозвісного Францішека Ондржічка. По закінченню вищої скрипкової школи професора Ф. Ондржічка працює у Відні. Початок першої світової війни змусив

її повернутися додому, де вона, користуючись нагодою, до скрипкової освіти долучила вокальну. Навчається у відомого російського оперного співака, професора Богомира Богомировича Корсова – вихованця італійської школи співу, який в числі небагатьох був відзначений званням „заслуженого артиста імператорських театрів”, а свою освіту здобував в Італії. Той факт, що вчитель запрошує В. Ромішовську (сопрано) до спільного концертування і здійснює з нею гастрольне турне по півдню Росії та Кавказу, засвідчує про неабиякі її здібності і великі успіхи. Напередодні жовтневої революції виходить заміж за німця Тиделмана – власника нафтових і хімічних заводів у Баку. Революційні події позбавляють їх матеріального статку і молода пара виїздить у Берлін до батьків чоловіка. Тиделман, ставши військовим, заради просування по кар’єрній сходінці розлучається з дружиною через її походження із „неблагонадійної Росії”. Віра, щоб заглушити біль зради кохання, шукає розраду в музиці: повністю поринає у концертне життя. Разом з популярним оркестром „Шуберт-бунда” гастроліє по Німеччині, а на початку 1920-х років переїздить до Праги, стає першою скрипкою в одному із кращих празьких квартетів. Інтенсивно концертує по усій західній Європі. На жаль, кар’єра В. Ромішовської в якості концертної скрипальки виявилася недовгою. Через серйозну травму, отриману під час гастролей, і параліч вказівного пальця лівої руки змушена була відмовитися від концертного виконавства на скрипці і сконцентруватися на співі. У Празі створює дует з європейською співачкою Е. Германовою, співпрацює з хором під керівництвом О. Архангельського, знайомиться з родиною Милославських, виступає на численних концертах духовної музики.

В Ужгороді В. Ромішовська вперше з’явилася у 1921 р., приїхавши в гості до подруги Меріме (Гошовської). В залі філармонії дала сольний концерт скрипкової музики (концертмейстер Янка Гергель). Подібні концерти відбулися у 1922 та 1923 роках. У 1923 р. вперше презентує себе як співачка. Вокальні концерти В. Ромішовської відзначалися місцевою пресою періоду 1923–1925 років. На настійливі запрошення Гошовських у 1924 р. музикант переїжджає на постійне проживання до Ужгорода і поселяється у цієї родини. На перших порах було важко. Концертна діяльність та уроки вокалу, які В. Ромішовська давала в Ужгороді, Мукачеві і Берегові, не приносили великих доходів. Маючи на руках рекомендаційний

лист В. Таліха, прагнула створити в Ужгороді дитячу музичну школу європейського типу. Однак ця ідея реалізувалася лише у 1929 році. А у 1924–1929 рр. довелося паралельно працювати телефоністкою, пройти через невдалу спробу відкриття косметичного салону і невпинно завойовувати визнання громадськості як талановитої співачки, як практикуючого педагога та яскравого організатора музичних курсів. Численні благодійні концерти, успіхи учнів В. Ромішовської, звітні концерти вихованців її музичних курсів, які незмінно перетворювалися на яскраву подію Ужгорода, отримували резонанс і вплинули на рішення Міністерства народної освіти Чехословацької Республіки (Указ № 1688565 від 20 грудня 1929 р. про відкриття Музичної школи В. Ромішовської). На перших порах у школі викладали лише троє викладачів: В. Ромішовська (клас скрипки і вокалу), чеська піаністка Я. Гергель та віолончеліст К. Гоудек. Згодом викладацький склад розширюється. Його поповнюють піаністи О. Неаронова, Мавромати, Петрашкова, З. Лендбель та інші. Школа щорічно звітувалася перед громадськістю міста підсумковими концертами в кінці навчального року. Левову частку виступаючих традиційно складали учні В. Ромішовської. Газети відмічали успіхи її вихованців – скрипалів Гергель, Меліхарова, Олександра, Миколи і Володимира Гошовських, співаків Я. Гергель, Д. Гомичкова та інших. Незмінно в якості почесних гостей цих музичних свят запрошувалися всесвітньо відомий скрипаль Шандор Плотені та голова міської управи п. Грабар зі своїми друзинами. В. Ромішовська відіграє помітну роль в музичному житті міста. Співає в хорі „Боян”, веде музичну роботу в товаристві імені О. Духновича. В. К. Ромішовську запрошують вести уроки музики в Ужгородській гімназії, де було створено один із кращих на Закарпатті дитячих хорів, який налічував близько 60 учасників. Щонеділі цей колектив співав на богослужінні греко-католицького кафедрального собору в Ужгороді.

В окупаційний період продовжує викладацьку і диригентську діяльність (напівнімкень). А з приходом радянської влади саме музична школа В. Ромішовської склала викладацький та учнівський кістяк Ужгородської дитячої музичної школи імені П. І. Чайковського. Ідея присвоєння школі імені П. І. Чайковського теж належала В. Ромішовській. У 1944 р. рішенням Народної Ради Закарпатської України в Ужгороді вона була призначена ди-

ректором державної музичної школи імені П. І. Чайковського для проведення усієї необхідної організаційної роботи. Публікується в пресі, відстоює принцип професіоналізму, наголошує на необхідності забезпечення області фаховими музичними виконавцями та музикантами-педагогами. Школа планувалася, як дворівнева: 1 рівень – формування любителів (для загалу), 2-й рівень – для формування фахівців (з числа найбільш обдарованих). Вже у 1946 р. 1 рівень отримує назву „Дитяча музична школа”, а 2-й – „Музичне училище”. Влітку 1946 р. з ініціативи В. Ромішовської було проведено перший показовий концерт учнів музичного училища та школи. Близько 70% виступаючих (як скрипалів так і співаків) склали учні В. Ромішовської (10). Серед них: Кліса Марія, Нелюбіна, Парфьонова Марія, Робак Валентин, Петрусь Михайло (вокал), Пацек Іван, Боніславський Тиберій, Товт Людвік, Сабов, Бенедек Рудольф (скрипка). Відкривав цей концерт дитячий хор під її керуванням. В програму В. Ромішовська включила чимало ансамблів (вокальних та скрипкових дуетів, струнно-смічковий квартет). Подібні концерти з участю учнів В. Ромішовської відбулися у 1947 та 1948 роках. В числі кращих вихованців опинилися Ксенія Левитська – в майбутньому провідний викладач УжДМУ імені Д. Є. Задора, відомі як на Закарпатті, так і за його межами педагоги-скрипалі Тиберій Боніславський, Людвік Товт; співаки Закарпатського народного хору – Марія Парфьонова, Бачинський і т.д.

Сучасники запам'ятали її як ініціативну, енергійну і талановиту жінку. Однак з ідеологічних міркувань ще у 1945 р. В. К. Ромішовську змінили з посади директора на посаду завуча. Реально ж, завдячуючи великому досвіду адміністративної роботи, музичне училище „трималося” на її плечах. Молодий директор Д. Є. Задор такого досвіду ще не мав і був дуже вдячний В. Ромішовській. Багато часу, як засновниця і перша завідувачка, віддавала вона своїм улюбленим відділам – вокальному і оркестровому. На вокальному утверджувала італійську співочу школу – традиції міланської оперної школи Джовани Корсі, засвоєні від Б. Б. Корсова (звідси і творчий псевдонім), у скрипковому виконавстві – традиції кращих майстрів чеської школи, що високо цінувалася у Європі. Була прекрасним педагогом, про що свідчать захоплені відгуки її колишніх вихованців.

Болісно сприйняла постанову ЦК ВКПб 1948 р., усвідомлюючи ідеологічний тиск на справжнє музичне мистецтво. Переживання

ускладнили старі хвороби. І у віці 64 років 11 січня 1949 р. Віра Карлівна Ромішовська померла. Ховали її усім училищем, проводжали в останню путь з оркестром.

Її життєвий шлях був нелегким. Не раз доводилося приймати важкі удари долі: смерть батька, зрада чоловіка, рання смерть улюбленої племінниці, травма, яка обірвала блискучу кар'єру концертуючої скрипальки, дві світові війни, революція... Але вона, як істинна генеральська донька, достойно витримала випробовування. Друзі, учні і Музика стали її кумирами. В них вона черпала духовні сили, підтримку і вітиху. В системі її цінностей Музика знаходилася на найвищому п'єдесталі. Для її утвердження вона віддала усі свої сили і уміння. Справу В. К. Ромішовської підхопили і розвинули її учні, які були вчителями таких авторитетних педагогів як С. П. Бунда, С. Т. Ясницький, П. П. Матій та багато-багато інших. Паростки її справи продовжують жити і нині.

ВІРА МАДЯР-НОВАК

Джерельні приписи:

1. Ромішовская, В. К. К открытию музыкальной школы // Закарпатская правда. – 1944. – июнь.

2. Грін, О. Професійне музичне мистецтво Закарпаття XIX – першої половини XX століття: історичний аспект. – Ужгород, 2004.
Зі змісту: [про В. Ромішовську – С. 38-40].
3. Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про муз. культуру Закарпаття. – Ужгород : Карпати, 2005–2010.
Вип. 1 / Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упоряд., підготовка текстів, передм., прим. Л. М. Мокану ; редкол.: В. Ф. Теличко [та ін.]. – 2005. – 420 с. : іл.
Зі змісту: [про В. Ромішовську]. – С. 12, 21, 29, 32-33, 110.
Вип. 2 / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Ужгород. заоч. ф-т Донец. держ. муз. акад. ім. С. С. Прокоф'єва [та ін.] ; упоряд., підготовка текстів, передм., прим. Л. М. Мокану, редкол.: В. Ф. Теличко, Л. М. Мокану [та ін.]. – 2010. – 496 с. : фот, табл. – Текст укр., рос. мовами. – Бібліогр. наприкінці ст.
Зі змісту: [про В. Ромішовську]. – С. 21, 48.
4. Росул, Тетяна Іванівна. Музичне життя Закарпаття 20-30-х років XX століття : монографія / Т. І. Росул. – Ужгород : ПоліПрінт, 2002. – 208 с. : фот. – Бібліогр.: с. 199-206. – Показ.: с. 192-198.
Зі змісту [про В. Ромішовську]. – С. 66, 86, 87, 158.

6. Тимчук, Т. Забуте ім'я Віри Ромішовської / Т. Тимчук, В. Мадяр-Новак // Тези Х Міжнародної науково-практичної конференції „Молоді музикознавці України”. – К., 2014. – С. 176–177.
7. Ужгородське державне музичне училище ім. Д. Є. Задора / [уклад.] В. В. Мадяр-Новак ; фот. М. Ю. Поляк. – Ужгород : Ужгород. міська друк., [2011]. – 22 с. : фот. кольор.
Зі змісту: [про В. Ромішовську]. – С. 3, 7.

* * *

8. Заключительный экзамен музыкальной школы В. К. Ромишовской // Русский вестник. – 1934. – 1 июля.
9. Концерт. На днях прибыла в Ужгород известная концертная певица (сопрано), свободный художник Вера Карловна Ромишовская // Карпато-русский вестник. – 1923. – 18 февраля. – С. 17.
10. Концерт В. К. Ромишовской // Русская земля. – 1924. – 21 февраля.
11. Концерт учащихся музыкальных курсов В. К. Ромишовской // Русская земля. – 1932 – 13 июля.
12. Музыкальный вечер учеников Музыкальной школы госпожи В. Ромишовской // Русский вестник. – 1934. – 11 июля.

ЛЮТИЙ: 2

ЄВГЕН ПУЗА

135-річчя від дня народження громадсько-політичного і військового діяча (1880–1922)

Євген Пуза був одним з небагатьох на початку ХХ ст. представників місцевої світської (власне – військової) інтелігенції. Він закінчив Військово-технічну академію у Празі. Після цього працював у військовому картографічному інституті. Пізніше був державним службовцем у Відні. 1919 р. Пуза виступив одним із засновників Головної руської (української) ради в Хусті. Був одним з організаторів проголошення Гуцульської республіки в Ясіні 7 січня 1919 р. та Хустського з'їзду 21 січня 1919 р., на якому проголосували за входження краю до соборної України.

На початку квітня 1919 р. Є. Пуза і С. Клочурак за дорученням Хустської Ради знову відвідали прем'єра ЗУНР С. Голубовича та її військового міністра Д. Вітовського з проханням надати Гуцульській республіці економічну і військову допомогу. Досягти цього не

вдалося, зате у Станіславі було відкрито постійне представництво „Угорської України” при уряді ЗУНР, яка все ж організувала надходження продовольчої допомоги на Закарпаття. 7 травня 1919 р. у Станіславі відбувся з’їзд гуцулів Закарпаття, в якому взяли участь 132 делегати від 62 громад.

Був делегатом від Закарпаття до Української Національної Ради у місті Станіслав (нині Івано-Франківськ). Після окупації Мараморощини румунськими військами залишився на військовій службі у Галичині, був 1919–1920 р. майором Української Галицької Армії, референтом літунства при Начальній Команді УГА.

Після поразки там визвольних змагань повернувся 1920 р. на Закарпаття. Був членом Директорії Підкарпатської Русі – створеного в серпні 1920 р. прообразу місцевого автономного уряду з п’яти чоловік. Він мав керувати краєм, поки Версальська конференція не вирішить остаточно його долю. Правда, паралельно з Директорією чехи стали розбудовувати в краї свою Цивільну управу. Водночас Є. Пуза разом з однодумцями засновує Соціал-Демократичну партію на Закарпатті.

29 лютого 1920 р. прийнято чеську конституцію, де нічого не мовилося про автономію Підкарпаття. Краєм мав управляти губернатор, призначений з Праги. 5 травня 1920 р. цю посаду отримав Г. Жаткович. В офіційних документах він часто називав себе „президентом Русинії”. Г. Жаткович намагався перетворити Підкарпатську Русь на самоврядний штат в американському розумінні. Призначення губернатора було зустрінuto в краї неоднозначно. Г. Жатковича підтримала Центральна руська народна рада, очолена А. Волошиним, Руська національно-соціалістична партія (М. Брашайко, П. Медвецький), Руська соціал-демократична партія (Я. Остапчук, Є. Пуза, С. Клочурак). Комуністи та ряд інших партій виступили з рішучим протестом. Є. Пуза навіть став секретарем губернатора.

1920 р. засновує друковані органи крайової соціал-демократичної організації – спочатку „Народ”, а потім „Вперед”, стає відповідальним секретарем цих газет і одним з найактивніших авторів. 9 травня 1920 р. був учасником бурхливих установчих зборів товариства „Просвіта” в Ужгороді. Водночас добивався автономного статусу для Підкарпатської Русі, допомагав Г. Жатковичу готувати відповідні документи.

Втім, державна діяльність Є. Пузи тривала недовго. Переконавшись у неможливості крайової автономії, 16 березня 1921 р. його шеф Г. Жаткович подав у відставку, але Прага зволікала з нею. 12 квітня губернатора запросили до Т. Масарика. Після тривалих переговорів Г. Жаткович остаточно переконався, що автономії не буде. 3 травня він удруге попросив відставки, яку прийнято 16 травня. На цьому завершилася державна служба і Є. Пузи, після чого він повністю зосереджується на партійній і громадській роботі, зокрема засновував філії „Просвіти” на Гуцульщині. Помер 13 грудня 1922 р. в Ужгороді.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Бращайко, Юлій Михайлович. „Що видів я на Закарпаттю...” : [спогади] / Ю. М. Бращайко. – Ужгород : Ліра, 2009. – 64 с. : портр, фот. Зі змісту: [про Є. Пузу]. – С. 15, 20, 24, 25, 33.
2. Волошин, Августин. Спомини : реліг.-нац. боротьба карпат. русинів-українців проти мадяр. шовінізму / о. Монс. д-р А. Волошин. – Філадельфія ; Па. ; ЗДА. : Карпатський голос, 1959. – 56 с. : фот. Зі змісту: [про Є. Пузу]. – С. 43.
3. Габор, Василь. Українські часописи Ужгорода (1867–1944 рр.) : істор.-бібліогр. дослідж. / В. Габор; Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника ; Наук.-ред.-консультант М. М. Романюк. – Львів, 2003. – 564 с. – (Періодичні видання міст України). Зі змісту: [про Є. Пузу]. – С. 187, 190, 215, 219, 220.
4. Токар, Маріан Юрійович. Політичні партії Закарпаття в умовах багатопартійності (1919–1939) : [монографія] / М. Ю. Токар ; УжНУ, Ф-т суспіл. наук, Каф. політології, Агенція політ. дослідж. „Соціум Карпат”. – Ужгород, 2006. – 380 с. + Додатки с. 317–331. – Бібліогр.: с. 333–375.

5. Пуза Євген : (Соціал-Демократична Партія Підкарпатської Русі) // Токар, Маріан Юрійович. Проукраїнські політичні партії Закарпаття в 1919–1939 роках : монографія / М. Ю. Токар ; наук. ред. Микола Вегеш. – Ужгород, 2001. – С. 145–146. : портр.

6. Пуза Євген (1880–1922) // Закарпаття в енциклопедії українознавства / Наук. тов-во ім. Шевченка ; Ред.-упоряд. та передм. В. Маркус. – Ужгород : „Гражда”, 2003. – С. 144. – (Енциклопедія українознавства тт. 1–11).

КАТАЛІНА ГЕЙЗІВНА ВАШКЕБА

60-річчя від дня народження фахівця бібліотечної справи
(нар. 1955)

Коли мені вдається бувати на рідній Виноградівщині, то якими би не були важливими справи, неодмінно знаходжу час завітати до районної бібліотеки, зустрітись із її працівниками, вдихнути, пройнятися незбагненною аурою доброзичливості, привітності, гостинності, що панує там. І, звичайно, привітатися, подякувати щиро, низько вклонитися берегині того дивовижного оазису Каталіні Гейзівні Вашкебі, яка зуміла його створити і робить все для того, щоб він не втрачав своїх принад. Щоб до нього тягнулись дорослі і діти – відпочити, набратись снаги, почерпнути мудрості й доброти із невичерпних книжкових джерел.

Краєзнавці, громадськість визначили ряд примітних достопамятних місць району. А я додав би до нього і місцеву районну централізовану бібліотеку. Аже саме звідти доречно розпочати чи завершувати ознайомлення з Виноградівщиною. Адже саме тут сконцентровані й історія, й теперішнє краю, його різнонаціональне розмаїття, унікальна ментальність людей, які щиро люблять рідну духовність, культуру і глибоко поважають набуток інших національностей. Це результат великої багаторічної роботи Каталіни Гейзівни як директора установи, високопрофесійного бібліотекаря, мудрої, талановитої людини і надзвичайно приязної, вродливої жінки.

Ішла вона до цієї вершини і визнання довго, наполегливо, дійсно в поті чола. Помічниками на цій дорозі були її вроджений талант бібліотекаря, працьовитість, цілеспрямованість, відчуття високої відповідальності перед людьми і ... книгою. Саме книгою, яку сприймає Каталіна Гейзівна не як предмет, а як ту живу частину духовності, якій потрібна постійна увага і повага, любов чистого і щедрого серця.

Народилася Каталіна Гейзівна Вашкеба 11 лютого 1955 р. у смт Буштино на Тячівщині, проте все її свідоме життя пов'язане з Виноградовом, куди вона потрапила дев'ятнадцятилітньою після закінчення Хустського культосвітнього училища. За сорок років роботи за фахом вона опанувала все. Адже у своїй, вже рідній Виноградівській ЦБС працювала на різних посадах. Була бібліотекарем

сільської бібліотеки, бібліографом, завідуючою методичним відділом ЦРБ. З далекого вересня 1995 р. – директор районної централізованої бібліотечної системи. Колись вона вчилася від старших, досвідчених фахівців. Тепер за знаннями, порадою і просто за доброзичливою підтримкою приходять до неї. Не тільки з району, але й із різних куточків Закарпаття, навіть інших областей України, прикордонних регіонів сусідніх країн. Приємно, що навіть видавці і автори книг звертаються до Каталіни Гейзівни за порадою, як би краще донести до читача нову, щойно видану книгу.

Також при зустрічах із нею, з великою радістю передаю їй щирі привітання від закарпатських письменників, бо майже всі вони мали можливість зустрітися із читачами району на різноманітних заходах, що відбувалися у районній бібліотеці. Знаю, як любили і шанували Каталіну Гейзівну відомі майстри художнього слова: лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка Петро Скунець, лауреат премії ім. Лесі Українки Степан Жупанин, Василь Вовчок, Юрій Керекеш, Василь Вароді... Їй притаманне вроджене уміння єднати письменника і читачів, помічати і підтримувати молоді таланти. Це ж завдяки і її підтримці і піклуванню на Виноградівщині сформувалося і діє дуже солідне і потужне об'єднання літературотворчої інтелігенції. Отже є всі підстави вважати Каталіну Гейзівну не лишень берегинею, але і, в певній мірі, співтворцем сучасної книги, учасником літературного процесу. Більше того, вона уміло і творчо залучає до спілкування з книгою молодь, нові покоління, які в добу глобалізації, тотальної комп'ютеризації іноді дещо зверхньо ставляться до одного з найдревніших і найцінніших винаходів людства – книги.

Звичайно, що специфіка бібліотечної справи тоді, коли в 1974 р. наша ювілярка закінчила Хустське культосвітнє училище і навіть тоді, як у 1981 р. здобула вищу фахову освіту в Київському державному інституті культури ім. О. Корнійчука, суттєво відрізняється від теперішньої. Сьогодні маємо справжню бібліотечну індустрію, яку треба знати і любити. Бо за нею майбутнє книги. Одному, самотужки йти в ногу з часом неможливо. Каталіна Гейзівна збагнула це давно. Тож одним із найважливіших її трудових і творчих надбань є те, що вона зуміла згуртувати навколо себе таких же бібліотекарів-новаторів, як і вона, тих, що прагнуть знати і застосовувати в себе найновіші, найефективніші технології. Результати

очевидні. Колектив Виноградівської ЦБС став переможним у конкурсах проектів „Інтернет для читачів публічних бібліотек”, глобальні бібліотеки „Бібліоміст”. Щороку філії Виноградівської ЦБС серед призерів огляду-конкурсу „Сільська бібліотека року” таряду інших престижних проектів.

Якось я запитав її: „Тяжкі часи переживає суспільство. Коштів не вистачає на найобхідніше. Як вдається вам, щоб бібліотечна справа в районі не просто вижила, а жила, ще й давала наснаги, віри, оптимізму людям”.

„А коли було бібліотеці легко і просто”, – почув я відповідь. – І додала: „Ter aspera ad astra – через терни до зірок – це неначе про нас сказано”. І усміхнулась притаманною їй чарівною посмішкою. Наче дала зрозуміти, що одержимі книгою (а справжні бібліотекарі саме такі), ніколи не втрачають надії, що все буде краще. А для цього потрібно берегти для людей книгу. Таке покликання берегинь мудрості. А вона – істинна берегиня духовності, вірна своєму покликанню. Як і її колеги, з котрими не один рік трудиться пліч-о-пліч. Щиро, самовіддано.

За роки трудової діяльності Каталіна Вашкеба неодноразово нагороджувалась Почесними грамотами обласної і народної рад, обласної і народної державних адміністрації, управління культури ОДА. У 2007 р. знаний фахівець відзначена Почесною грамотою Кабінету міністрів України, у 2012 р. – грамотою та медаллю від уряду Угорщини.

ВАСИЛЬ ГУСТІ

Джерельні риписи:

1. Інформаційний та дозвіллевий центр у бібліотеці : з досвіду роботи Новосіл. 6-ки-філії Виноградів. ЦБС / Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Ф. Хромей ; ред. К. Г. Вашкеба ; відп. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Видавництво В. Падяка, [2009]. – 12 с. : іл.
2. Календар знаменних та пам’ятних дат Виноградівщини на 2010 рік / Виноград. центр. район. б-ка ; відп. за вип. К. Г. Вашкеба ; уклад. Л. С. Вовканич. – Виноградів, 2010. – 47 с.
3. Різні професії на ринку праці : бібліодайджест / Виноград. центр. бібл. система ; відп. за вип. К. Г. Вашкеба. – Виноградів, 2010. – 50 с.

4. Вашкеба, Катерина. Берегині національної культури : [про ЦБС] / К. Вашкеба // Новини Виноградівщини. – 2009. – 26 верес. – С. 3.

5. Вашкеба, Катерина. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології, нові можливості : [про Виноградів. ЦРБ] / К. Вашкеба // Новини Виноградівщини. – 2007. – 27 берез. – С. 3.
6. Вашкеба, Катерина. Людина доброї волі : до 200-річчя з дня народж. О. Духновича / К. Вашкеба // Новини Виноградівщини. – 2003. – 1 квіт. – С. 3.
7. Вашкеба, Катерина. На пульсі часу / К. Вашкеба // Новини Виноградівщини. – 2008. – 30 верес. – С. 4.
8. Вашкеба, Катерина. Новітні інтернет-технології у публічних бібліотеках / К. Вашкеба // Новини Виноградівщини. – 2010. – 20 берез. – С. 7.
9. Вашкеба, Катерина. Повинна довести, що потрібна усім : [інтерв'ю з дир. Виноградів. ЦРБ / вів В. Горват] / К. Вашкеба // Новини Закарпаття. – 2008. – 30 верес. – С. 6.
10. Вашкеба, Катерина. Центри громадського інформування : [до Дня б-к] / К. Вашкеба // Новини Виноградівщини. – 2006. – 30 верес. – С. 2.
11. Вашкеба, Катерина. Через новітні інформаційні технології – до оптимізації роботи / К. Вашкеба // Новини Виноградівщини. – 2007. – 27 верес. – С. 2.

12. Виноградівська районна централізована бібліотечна система : [в т. ч. про дир. б-ки К. Г. Вашкеба] // Портрет словом: бібліотеки Закарпаття (1945-2010) : бібліограф. покажч. / Управління культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ; уклад.: Л. М. Апполонова ; Є. Й. Слущька ; відп. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2010. – С. 129-165. : кольор. іл., портр.

13. Горват, Василь. „Своя спілка письменників” буде у Виноградіві : [у числі організаторів спілки – дир. ЦРБ К. Вашкеба, авт. кн. В. Кіш, В. Костьо та ін.] / В. Горват // Новини Закарпаття. – 2012. – 10 квіт. – С. 6.
14. Горват, Василь. Бібліотекарі від децентралізації бібліотечної системи нічого доброго не чекають : [комітет. слухання у ВРУ на тему „Розвиток сільських бібліотек як інформаційних та культурних центрів” ; від Закарпат. обл. учасн. слухань були голов. спеціаліст облас. упр. культури ОДА О. Дурунда та дир. Виноградів. ЦБС К. Вашкеба] / В. Горват // Новини Закарпаття. – 2011. – 7 черв. – С. 6.
15. Горват, Василь. Угорське Міністерство вручило медалі двом закарпатським бібліотекарям : [у рамках відзнач. Дня угор. культури у літ. музеї ім. Ш. Петефі в Будапешті відбулось нагородж. працівників культури Угорщини ; за знач. внесок у збереж., розвиток і популяризацію угор. культури було нагородж. грамотою та медаллю „Бібліотека” голову Т-ва угор. бібліотекарів наш. краю, дир. Березів. РЦБС – Є. Варгу та дир. Виноградів. РЦБС – К. Вашкебу] / В. Горват // Новини Закарпаття. – 2012. – 28 січ. – С. 21.

ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ МЕЛЬНИК

85-річчя від дня народження історика (1930–1992)

Народився 5 березня 1930 р. на Перечинщині у селянській родині. Вищу освіту здобув на історичному факультеті УжДУ. 28 вересня 1963 р. захистив в Інституті історії АН УРСР (Київ) кандидатську дисертацію „Селянські рухи на Закарпатті у другій половині XVII і на початку XVIII ст.”. 7 жовтня 1973 р. захистив в Інституті етнографії АН СРСР (Москва) докторську дисертацію „Український фольклор періоду феодалізму як історичне джерело”. Працював у вузах Івано-Франківська, Могильова, Чернігова, Луцька, Кишинєва, Тобольська, Запоріжжя. Зазнав переслідувань за роки радянської влади. Автор багатьох книг і досліджень про історичну достовірність фольклору, розвідок з історії Закарпаття.

Головною книжкою дослідника є „Історія. Закарпаття в усних народних переказах та історичних піснях”. Написана на багатющому фольклорному матеріалі (але і з залученням чималого документального масиву джерел, а також замовчуваної тоді дорадянської історіографії), вона на довгі роки стала практично єдиним викладом крайової історії не в казенно-офіційному дусі, а через призму світобачення самого творця історії. Принаймні, рецензент Д.Литвиненко оцінив дану книжку як „своєрідний підручник історії, переказаної самим народом”.

Перший розділ розглядає середньовічну історію Закарпаття, уперше вводить до наукового обігу численні фольклорні свідчення про слов'янську присутність в краї ще до приходу угорських племен на чолі з Арпадом, про зв'язки місцевого населення з руськими землями за перевалами, контакти з Галицько-Волинською державою, розбудову замків, становлення ранніх феодальних володінь, перші антифеодальні виступи, вплив на Закарпаття гуситського руху, зародження руху куруців, їхню участь у стримуванні турецької агресії, а відтак і у боротьбі проти панів.

У другому розділі йдеться про події XVIII – початку XX ст., зокрема про опришківський рух, „весну народів” 1848 р., трудову еміграцію, повсякденні злидні на Верховині, Першу світову війну, зокрема про участь краян у боях на італійському фронті.

Третій розділ присвячено новітній історії краю – оцінці народом подій чехословацької доби, Другої світової війни і возз'єднаних процесів. Хоча відповідно до тодішніх ідеологічних установок автор намагається аналізувати і штучний колгоспний фольклор, але ці сторінки вже звучать не надто переконливо.

Лебединою піснею історика стала його велика і незаслужено забута на сьогодні праця „Закарпатці”, яка публікувалась упродовж серпня-вересня 1991 р. у „Закарпатській правді”. Сам автор розглядав її як „короткий виклад роботи з етнічної історії закарпатських українців”, над якою він працював уже сім років. Публікація її саме у закарпатській пресі, хоча автор тоді не жив в області, зумовлювалася гострою тогочасною етнополітичною полемікою, в ході якої відчувався нагальний брак широкого нариса, написаного професіоналом. Для розвідки було залучено 3000 джерел різними мовами. Але для цілковитої повноти картини автор вважав, що його огляд має бути доповнений подібними ж матеріалами про етнічну історію місцевих угорців, словаків, румунів, німців.

Спочатку дослідник досить детально з'ясовує обставини утвердження в краї слов'янських предків сучасних закарпатських українців. Хоча на той час ще було чимало прихильників думки, ніби Закарпаття є споконвічною слов'янською землею, історик чітко заявляє, що край „не є споконвічно слов'янським”, відповідні племена приходять сюди у V-VI ст., цей рух він пов'язує з колонізацією слов'янами Балкан, а також з їхніми вимушеними відступами звідти під тиском візантійців. Водночас у наступні століття слов'яни (переважно білі хорвати, але також й інші племена) надійно освоїли цей край, з приводу чого наводиться чимало доказів – фольклорних, археологічних, етнографічних, а також нечисленних письмових. Окремо автор розглядає формування і розвиток окремих етнографічних груп закарпатських українців – гуцулів, бойків, лемків, долинян. Велика увага приділяється національному відродженню кінця XVIII – XIX ст. Одним з перших в нашій історіографії В.Мельник говорить добре слово про Карпатську Україну 1938–1939 р.

Проте розвинути чимало слушних думок, висловлених у цій розвідці, і опублікувати її книжковий варіант, авторові так і не судилося. Він помер 29 листопада 1992 р.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Мельник, Василь Михайлович. Історія Закарпаття в усних народних переказах та історичних піснях / В. М. Мельник. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту ім. І.Франка, 1970. – 227 с. – Біліогр. : С. 204-225.

2. Мельник, Василь Михайлович. Відгуки давньої історії Закарпаття у фольклорі українського населення краю / В. М. Мельник // Мельник, Василь Михайлович. Історія Закарпаття в усних народних переказах та історичних піснях / В. М. Мельник. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1970. – С. 10-77.
3. Мельник, Василь Михайлович. Деякі питання суспільного життя та антифеодальної боротьби XVIII–XIX та на початку XX ст. в українському фольклорі Закарпаття / В. М. Мельник // Мельник, Василь Михайлович. Історія Закарпаття в усних народних переказах та історичних піснях / В. М. Мельник. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1970. – С. 78-151.

4. Мельник В. Закарпатці / В. Мельник // Закарпатська правда. – 1991. – 8 серп. – С. 3-4. ; 9 серп. – С. 3-4. ; 13 серп. – С. 3-4. ; 14 серп. – С. 3-4. ; 15 серп. – С. 3-4. ; 17 серп. – С. 3-4. ; 20 серп. – С. 3-4. ; 21 серп. – С. 3-4. ; 23 серп. – С. 3-4. ; 24 серп. – С. 3-4. ; 28 серп. – С. 3-4. ; 29 серп. – С. 3-4. ; 3 верес. – С. 3-4. ; 4 верес. – С. 3-4. ; 5 верес. – С. 3-4. ; 6 верес. – С. 3-4. ; 10 верес. – С. 3-4. ; 11 верес. – С. 3-4. ; 12 верес. – С. 3-4.
5. Мельник, В. М. Адміністрування податків в історичній ретроспективі : общественно-политическая литература / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 42-50.

6. Хланта, І. В. Мельник Василь Михайлович / І. В. Хланта // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 212-213. : портр.

7. Литвиненко, Д. У пам'яті народній / Д. Литвиненко // Літературна Україна. – 1971. – 10 верес.

ГРИГОРІЙ СТЕПАНОВИЧ ПОП

70-річчя від дня народження доктора хімічних наук,
члена Міжнародної академії технологічних наук,
Нью-Йоркської академії наук та Міжнародного товариства
інженерів нафтовиків (нар. 1945)

Народився 4 березня 1945 р. в м. Хусті Закарпатської області в учительській сім'ї. У 1963 р. Григорій закінчив одинадцятий клас Хустської школи-інтернату. У цьому ж році поступив на хімічний факультет Ужгородського державного університету. Починаючи з другого курсу стає активним членом наукового гуртка з органічної хімії і під керівництвом доцента, к.х.н. Івана Васильовича Смоланки виконує низку досліджень з циклізації азотовмісних органічних сполук. Отримані результати доповідалися на студентських і республіканських наукових конференціях і склали основу дипломної роботи, після успішного захисту якої у 1968 р. він отримав диплом за спеціальністю „Хімія. Викладач хімії” з рекомендацією до вступу в аспірантуру.

З 1969 р. Г. Поп в Академії наук України, де пройшов шлях від старшого інженера–керівника групи до молодшого (1970), старшого (1979) і провідного (1986) наукового співробітника, завідувача лабораторії „Фізико-хімії і застосування поверхнево активних речовин” (ПАР; 1991) та завідувача відділу поверхнево-активних речовин (1999) Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії (ІБОНХ) НАН України.

У 1976 р. захистив кандидатську дисертацію „Синтез і властивості поліамідокислот та їх солей у розчинах” за спеціальністю „Хімія високомолекулярних сполук”, в 1999 р. – докторську „Наукові основи створення і застосування поверхнево-активних систем для підвищення видобутку нафти та газу” за двома спеціальностями – „Нафтохімія і вуглехімія” та „Колоїдна хімія”. Наукове звання старшого наукового співробітника йому присвоєно за спеціальністю „Фізична хімія” у 1986 р.

Головні напрямки його науково-практичної діяльності – нафтохімічний і олеохімічний синтез ПАР, дослідження їх фізико-хімічних властивостей та створення технологічних систем для

паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) і мастильних матеріалів різного призначення.

Ним вперше обґрунтовано, розроблено і закладено базові основи з переведення підрозділів РАО „Газпром” на технологічні системи на вуглеводневій основі: поліфункціональні композиційні реагенти, ефективні технології глушіння свердловин і ліквідації флюїдопроявів (газ, нафта, вода та їх суміші) у свердловинах, інтенсифікації припливу й підвищення на 60-90% видобутку вуглеводневої сировини при забезпеченні безпечного і безаварійного проведення робіт. Організоване ним широкомасштабне впровадження на Уренгойському, Ямбурзькому і Медвежинському родовищах дозволило не тільки усунути погіршення продуктивності свердловин (60-63%), але й підвищити її в середньому на 24% на газових і газоконденсатних свердловинах і на 18% на нафтових. При цьому тривалі строки виходу на доремонтний дебіт (в середньому 212,5 діб) скорочено до 1,5–18 діб і додатково видобути понад 2,5 млрд м³ газу і 270 тис.т конденсату.

Проведений Г. Попом „Технико-экономический анализ результатов воздействия технологических жидкостей на призабойную зону продуктивных пластов газоконденсатных скважин” (М.: ИРЦ РАО Газпром. – 1995. – 101 с.) склав основу програми пріоритетного розвитку НДР на Уренгойському і Ямбурзькому ГКР в 1996–2005 роках. В рамках цієї програми розроблено і впроваджено високоефективну технологію відновлення герметичності свердловин, що дозволило зменшити вартість робіт з ліквідації газоплину на 30,9-41,1 млн. руб., скоротити тривалість відключення свердловин від шлейфу з 36 діб до 1-13 діб і збільшити за цей рахунок середньорічний приріст видобутку газу на 13-51 млн. м³ на кожній з відремонтованих свердловин. На Ямбурзькому і Уренгойському ГКР додатково видобуто понад 4,6 млрд.м³ газу і 224 тис.т конденсату. Підтверджений економічний ефект у 1999 р. склав понад 4 млрд. руб.

Для родовищ з низьким пластовим тиском вперше розроблені полегшені інвертні дисперсії (ПІД) і технологія їх використання, які впроваджено на Ямбурзькому ГКР з економічним ефектом 4-8 млн. рублів на один свердловино-ремонт. Сьогодні це єдина технологічна система з програмним забезпеченням і автоматизованою системою підбору інгредієнтів, відповідно до умов приготування і

використання, що забезпечує надійне і якісне глушіння свердловин в умовах газових і газоконденсатних родовищ Західного Сибіру і за ефективністю не має альтернативи. Ключовий чинник її – максимальний рівень протифонтанної безпеки ремонтних робіт, завдяки відсутності фільтрації ПІД в пласт при ремонті свердловин з дефіцитом пластової енергії [Научные основы создания и опыт использования комплексной технологии глушения скважин в условиях низких пластовых давлений на Ямбургском ГKM // Материалы 14 Международного конгресса „Новые высокие технологии газовой и нефтяной промышленности” CITOGIC’ 2004. – М.: 2005. – Т. 14. – С. 371-382; Облегченные инвертные дисперсии для капитального ремонта скважин в условиях низкого пластового давления. – Газовая промышленность. – 2006. – № 5. – С. 66-69.].

Приведені результати отримали схвальну оцінку і чисельні нагороди на багатьох конкурсах НТТ ім. І. М. Губкіна, Київського міського правління ВХТ ім. Д. І. Менделєєва, НТТ ВО „Уренгойгазпром”, міжнародних конференціях і симпозіумах – 14 Міжнародного конгресу (Геленджик, Росія), земельної комісії штату Каліфорнія (Лонг Біч, США), Інституту американських конференцій (Лос-Анджелес, США), У1 Міжнародного конгресу по емульсіях (Ліон, Франція), Х1 Міжнародної конференції з енергетичних проблем сучасності (ун-т Гренада, Іспанія).

Останнім десятиріччям наукові інтереси Г. Попа пов’язані з пошуком нетрадиційних видів сировини, розробкою фізико-хімічних основ створення ефективних композиційних систем та прогресивних технологій їх використання в різних галузях народного господарства. Під його науковим керівництвом та за безпосередньої участі на базі продуктів від очищення олій і тваринних жирів розроблені високоякісні технічні базові концентрати, чисельні ПАР-додатки поліфункціональної дії до мастильних матеріалів, ефективні композиції і технологічні процеси для ПЕК. Розроблені робочі рідини відрізняються від нафтохімічних екологічною і пожежною безпечністю, технологічністю товарних форм і приготування, а нові технології забезпечують надійне і якісне проведення технологічних робіт у агресивних середовищах в умовах аномальних навантажень, тисків і температур.

Практичні результати тісно пов’язані з глибокими фундаментальними дослідженнями. В циклі з розробки мікроемульсійних

систем Г. Попом виявлені закономірності [Новітні уявлення щодо перебігу процесу карбонатації в мікроемульсіях // Катализ и нефтехимия. – 2012. – № 20. – С. 35-38], які дозволили запропонувати і вперше всебічно довести сучасними фізико-хімічними методами новітню модель перебігу реакцій в мікроемульсіях, яка не тільки пояснює суть утворення нанодисперсних речовин, але й дозволяє прогнозувати як властивості міцелярних систем, так і створених на їхній основі композиційних наноматеріалів пролонгованої дії [Відновлювальні джерела енергії та сировини – основа усталеного розвитку людства в ХХІ сторіччі. – Ніжин:НТУ. – 2013. – С. 57-58]. Зокрема, з використанням синтезованих олеосинтетичних ПАР розроблено водно-паливні мікроемульсії із вмістом води 20-30 %, використання яких дозволяє зекономити вуглеводневе паливо, зменшити теплонапруженість двигунів і збільшити на 10-15% термін їх експлуатації при зниженні рівня токсичності відпрацьованих газів на 30-40%, скороченні на 10% викидів парникових газів і шкідливих оксидів азоту, вуглецю, сірки і твердих частинок сажі [Водно-паливні мікроемульсії, стабілізовані оксетилованими аміноамідами кислот ріпакової олії.– Катализ и нефтехимия. –2012. – № 20. – С. 43-47]; високоефективні технологічні системи для попередження випаровування моторних палив в процесі їх транспортування і зберігання [Полегшені інвертні мікродисперсії для мінімізації випаровування вуглеводневих рідин. – Катализ и нефтехимия. – 2011. – № 19. – С. 53-59], захисту навколишнього природного середовища від вуглеводневих забруднень [Еколого-енергетична безпека Карпат в контексті сталого розвитку. – Міжнародна наук.-практ. конф. „Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи”. – Ужгород. – Матеріали конф. – 2010. – С.184–189; Ресурсоенергозберігаючі екотехнології для паливно-енергетичного комплексу України / IV Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю. – Вінниця : ВНТУ. – 2013. – С. 260-262].

Впродовж багатьох років Г. Поп очолював Товариство винахідників і раціоналізаторів Інституту, був членом бюро товариства „Знання” і хімічного товариства імені Д. І. Менделєєва. Нині Григорій Степанович – член Вчених рад ІБОНХ НАН України та УкрНДІ нафтохімічної промисловості „МАСМА” з проблем нафтохімії, спеціалізованих рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій за спеціальностями „Нафтохімія і вуглехімія” (ІБОНХ,

хімічні науки), „Колоїдна хімія” (Інститут біоколоїдної хімії імені Ф. Д. Овчаренка НАН України, хімічні науки), „Мастильні матеріали” та „Екологічна безпека” (Національний авіаційний університет МОН України, технічні науки); член експертної ради з хімії ВАК України (2006–2014); редколегії наукового збірника „Нафтохімія і каталіз”; автор монографії „Нефть и газ в современной экономике” (К: ЗАО „Випол”, 2003. –330 с.), чисельних науково-технічних оглядів з проблемних питань розвитку нафтохімії і олеохімії, техніко-технологічних основ створення і застосування композиційних матеріалів; автор понад 210 наукових публікацій і 100 патентів на винаходи, активний учасник національних і міжнародних конференцій, конгресів і симпозіумів. Внесок Г. Попа у розвиток науки і промисловості визнано на національному та міжнародному рівнях. Інформація про вченого міститься у книзі-довіднику до 900-річчя м. Хуста „Хуст над Тисою” (Ужгород, 1992), „Хіміки Закарпаття” (Ужгород, 2003), 17-му енциклопедичному виданні „Who’s who in the world” (1999), книгах „People of the 20th century” (2000), „The Europe 500: leaders for the new century” (2000) та „Нафтогазова галузь України: поступ і особистості” (Київ, 2013), аудіовізуальній версії міжнародного довідника Закарпаття: „Хто є Хто” (Ужгород, 2013).

ВАСИЛЬ ЛЕНДЕЛ

Джерельні приписи:

1. Поп, Г. С. Трансамідування олій і фосфатидів – перспективний шлях синтезу екобезпечних речовин комплексної дії / Г. С. Поп // XXII Українська конференція з органічної хімії : 20-25 верес. 2010 р., Ужгород : [тези доп.] / упоряд.: В. Г. Лендел ; : М. Ю. Онисько [та ін.], редкол.: Лозицький В. С. ; відп. за вип. М. О. Лозинський. – Ужгород : Патент, 2010. – С. 54.

2. Гутник, В. І. Водопаливні мікроемульсії / В. І. Гутник, Г. С. Поп, Є. А. Прокопова // Легка промисловість. – 2010. – № 3. – С. 47.

3. Губаль, І. І. Поп Григорій Степанович : [вчений-хімік] / І. І. Губаль // Хуст над Тисою / упоряд. І. І. Губаль. – Ужгород, 1992. – С. 161-163.
4. Лендел, В. Г. Поп Григорій Степанович / В. Г. Лендел. // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX століття. – Ужгород: Гражда, 2007. – С. 253-254.

ІВАН ІВАНОВИЧ МУРАНІЙ

**70-річчя від дня смерті культурно-освітнього діяча
(1881–1945)**

Правнук сестри Духновича Іван Мураній народився 9 березня 1881 р. в селі Тур'ї-Ремети на Перечинщині у родині угорського військовослужбовця Яноша Муранія. Перші десять років життя, проведені серед чудових гір, між бідних, але доброзичливих і пісенно багатих людей, визначили всю подальшу долю юнака. Після навчання в початковій школі здобував освіту в Мішкольцьській гімназії. У Будапештському політехнічному інституті провчився лише два роки – через батькову смерть мусив продовжити студії в Ужгородській духовній семінарії, де навчання було безкоштовним. Закінчив її і висвятився 1905 р. Одружившись із дочкою відомого письменника Івана Сільвая (Уриїла Метеора) Лаурою, служив у селах Нересниця на Тячівщині, Березово на Хустщині.

1915 р. в Івана Муранія помирає дружина і він залишається сам з чотирма дітьми (три дочки Надія, Георгіна, Катерина і син Микола). Георгіна згадувала: „Пам'ятаю, що наш Отець (Нянько, як ми його звали) був статний, гарний і дуже поважний мужчина, від якого ми, тодішні діти – дуже боялися... Із тих часів більше всього запам'яталися мені молитвенні уроки, які з нами провадив наш Нянько. У темнуватій парафіяльній кімнаті (що служила конторою) Отець наш мене і Надю (другі діти ще були малі) поставив перед собою і промовляючи текст основних молитов „Отче наш”, „Богородице Діво” та „Вірую”, заставляв повторювати...” Виховувати дітей допомагала мати І. Муранія, що переселилася до сина. На ній же та хатній працівниці було і господарство – корова, свині, город. Священицьких дітей усіляко підтримували й прихожани, котрі щодня приносили їм якийсь гонець. Донька свідчить, що батько „це гідно оцінив, бо всією душею полюбив своїх вірників, стараючись виручати їх у всіх важливих життєвих обставинах”.

На зламі 1919–1920 р., коли одночасно померли і мати І. Муранія і його теща (вдова І. Сільвая), а старші діти завершили початкову освіту, він переїжджає до Ужгорода, щоб забезпечити дітям середню освіту. Сам починає викладати у тій самій гімназії (а також

у вчительській семінарії) руську словесність, географію, латину, математику. Паралельно співробітничав з різними науковими центрами Угорщини, за що й був виіменований член-кореспондентом Угорської академії наук. Відповідне наукове звання одержав і від Сорбонни, з гуманітарними центрами якої теж плідно вів наукову роботу.

1928 р. старші діти Микола та Георгіна закінчують гімназію, сина відправлено до Страсбурзького університету, а доньку вирішено зробити вчителькою, оскільки тоді І. Мураній почав будувати власну хату і не мав коштів на дальшу доньчину освіту. Якщо в тридцяті роки він віддавав перевагу творчості педагогічній – випустив кілька підручників, серед яких з математики, астрономії, то в сорокові роки спрямовує свій талант на творчість художню: після видрукованої 1936 р. історичної п'єси „Тарасович”, 1941 р. друкує книгу „Оповідання і байки”, а 1943 – „Давні дяки та інші оповідання”. В оповіданні „На цвинтарі” автор писав: „Ми думаємо, що ми середина світа. В тім і єсть дащо, бо ми живемо, значить – ми середина світа. Але не все живемо, прийде час, коли спочатку станемо статистикою, якісь молоді люде, а головне – старі люде – спом'януть нас, потім спом'януть нас старі люди, потім не спом'яне нас ніхто – і ми поцуримося в глибини людського забуття. Сяк стане зі всіма нами. Ще історія може спом'янути нас, але, як ми жили, де ми жили, як і де померли – про те, по більшій часті, й історія мовчить, може, лиш діти будуть знати за нас. Все одно! Світ іде далі через кості наші. Іде – і кінця того всього не видіти”.

1942 р. окремою книгою виходить Мураніів переклад трагедії В. Шекспіра „Живот и смерть короля Ричарда III-го”. Ось як вітав перекладний шедевр Муранія його побратим по перу Федір Потушняк в газеті „Літературна неділя”: „Перший, хто взявся у нас до перекладання, то се проф. Иван Мураній (не рахуючи ті всі переклади из чеського „для дітей”). И. Мураній переклав до тепер з англійського „Роздвяну ноч”, „Похоронное Товариство” Диккенса и др. Переклад з Шекспіра особливо витаний тепер, бо не лише в школах, але и в публиці отчуваєся у нас брак доброй лектуры”. Рівноцінними є його переклади „Трагедії людини” Імре Мадача, оповідань А.Конан-Дойла, Едгара По, поезій в прозі Шарля Бодлера, Артура Рембо... Неоціненними є дослідження й публікації Івана Муранія в галузі мовознавства, зокрема ґрунтовна робота „Русинські говори Підкарпатської Руси” (1943), доповнення до „Мадярьско-Руського словаря” Олександра Митрака, літературо-

знавчі розвідки „Вспоминок на родину Івана Сільвая” (1944), „Народна поезія Олександра Духновича” тощо.

28 листопада 1945 р. Іван Мураній помирає, його дітей репресують. Похований на єпархіальному кладовищі біля замку, яке зруйновано під час створення скансену.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Мураній, Іван. „На цвинтарі” / І. Мурані // Мураній-Мейсарош Г. Потім не спом’яне нас ніхто... – Ужгород: Гражда, 2002. – С. 4.

2. Бростяник (Мураній), Іванъ : [„Судъ Соломона”, „Корова хвора”] // Русинський дайджест 1939–1944 / Studia Ukrainica et Rusinica Nyiregyhaziensia 24. – Ніредьгаза : [Вудала катедра українськый и русинськый філології Ніредьгазькый Висшый Школы], 2008 – № 2 : Красное писемство : тексты з новинок «Карпатска Недѣля» и «Недѣля» / матеріали ушорив и спередслово написав М. Капраль. – 2008. – С. 31–38. – Текст русин. мовою.
3. Павленко, Г. В. Мураній Іван / Г. В. Павленко // Діячі історії, науки та культури Закарпаття: малий енциклоп. слов. – Ужгород, 1999. – С. 124–125.
4. Падяк, Валерій. Йосиф Кизак и аматерський театр у карпаторусинів часу меживойня : [у т. ч. про творчість І. Муранія] / В. Падяк // Кизак, Йосиф. Свдѣбѣв ся начинат и свдѣбѣв ся скончит : селська игра з музиков у 3-х діях / Й. Кизак. – Факсим. вид. за : Пряшевѣ, 1937. – Ужгород : Выдавательство В. Падяка, 2013. – С. 49–59. – Текст русин. мовою.
5. Падяк, Валерій. Нарис історії карпаторусинської літератури XVI–XXI століть / В. Падяк ; Дослід. центр карпатознавства. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2010. – 204 с.
Зі змісту: [про І. Муранія]. – С. 12, 21, 113, 129, 131, 135, 179, 191.
6. Петровцій, І. Істинний русинський Будитель Іван Мураній / І. Петровцій // Петровцій І. Йсе-есе / І. Петровцій. – Осий-Берегово-Ужгород : Палашикиський шор & Чікіська файта, 2007. – С. 411–413. : іл. – Текст русин. мовою.
7. Поп, І. Мурані Іван / І. Поп // Поп, Іван. Енциклопедія Подкарпатской Руси. – Ужгород, 2006. – С. 268.
8. Поп, Іван. Мураній, Іван / І. Поп // Енциклопедія історії та культури Карпатських русинів / Укладачі П. Магочі, І. Поп. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2010. – С. 522–523.
9. Хланта, І. В. Мурані Іван Іванович / І. В. Хланта // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 223. 10. Чорі, Ю. Драматургія Закарпаття / Ю. Чорі. – Ужгород, 1996. – 211 с.
Зі змісту: [про І. Муранія]. – С. 120.

МИКОЛА ЄВГЕНОВИЧ РОТМАН

**100-річчя від дня народження історика, публіциста,
громадсько-політичного діяча (1915–1985)**

Микола Ротман народився 9 березня 1915 р. в м. Ужгороді у родині службовця. У міжвоєнний період він скінчив чеське відділення Ужгородської гімназії (1925–1933) та юридичний факультет Карлового університету в Празі (1933–1938), здобувши титул доктора права (JUD). У період університетських студій підпрацьовував бухгалтером в одній із празьких дрібних торгівельних фірм.

Саме у студентські роки Микола Євгенович активно долучився до громадсько-політичної діяльності. Зокрема, із 1934 р. він перебуває в лавах Комуністичної партії Чехословаччини (КПЧ), у серпні 1935 р. бере участь у З'їзді прогресивного студентства Підкарпатської Русі, а в 1936 р. в установчому з'їзді прокомуністичної молодіжної організації Підкарпатський Союз Молодих (впродовж 1937–1938 рр. очолює окружний комітет цієї організації в Ужгороді), бере участь у діяльності ряду інших громадських об'єднань лівого спрямування („Солідарність”, Союз друзів СРСР тощо).

По завершенні навчання М. Ротман влаштувався помічником в конторі ужгородського адвоката Мозеша Юдковича (1888–1980). М. Юдкович (Габор) так само був членом КПЧ і у міжвоєнний період постійно виконував функції захисника на судових процесах щодо діячів комуністичного та робітничого руху, у 1938 р. активно допомагати в цьому йому почав Микола Ротман.

Восени 1938 р., коли внаслідок Віденського арбітражу частина території Підкарпатської Русі відійшла до складу Угорського королівства, Микола Ротман залишився в Ужгороді, очоливши тут комуністичне підпілля. До складу очолюваного Ротманом підпільного міському КПЧ входили також недавня активістка молодіжного та жіночого руху Ганна Бачо (1897–1974), робітники міського маргаринового заводу Шандор Бурич (1903–1974) та Янош Геді (1914–1983), режисер-аматор Йосип Фігула (1908–1963) й ще кілька інших молодих комуністів. Від квітня 1939 р. ужгородські підпільники почали скоординовану діяльність з підпільним крайкомом КПЧ, який очолювали підприємці-кооператори з

Мукачева Йосип Гавелка (1912–1940) та Михайло Смуток (1912–1966). Трохи згодом було налагоджено зв'язок із комуністичним підпіллям у Кошицях, яким керував інженер Золтан Шенгерц (1905–1942). Спільними зусиллями впродовж 1939–1940 рр. було створено розгалужену мережу підпільних організацій по всій території колишньої ЧСР, включеної до складу Угорського Королівства (Закарпаття та частина Східної Словаччини. – К.К.). Зокрема, в Ужгороді було підпільно видано кілька номерів комуністичних часописів українською („Карпатська правда”), угорською („Munkás Újság”), словацькою „Naš hlas”) мовами, випущено та розповсюджено серед городян ряд листівок антифашистського змісту. Оцінюючи наслідки цих акцій, важко не погодитися з твердженнями сучасного дослідника Р. Офіцинського, який вважає, що діяльність підпільників „мала незначний суспільний резонанс, але, враховуючи жорстокі обставини часу, можна сміло ствердити вагомість виконаної роботи” (Офіцинський Р. Політичний розвиток Закарпаття у складі Угорщини (1939–1944). – К. : Ін-т історії України НАН України, 1997. – С. 145).

Наприкінці 1939 р. рішенням Комінтерну Закарпатський підпільний крайком КПЧ було підпорядковано центральному комітету Угорської компартії. Внаслідок цього М. Ротману було доручено роботу загально-крайового масштабу. Однак вже навесні наступного року Угорщиною прокотилася хвиля арештів діячів комуністичного підпілля... У березні 1940 р. М. Ротмана було заарештовано та засуджено до довічного ув'язнення. Далі були тюрми у Будапешті, Ваці, Канижі, Кесеґі, Тарчі, згодом – нацистські концентраційні табори Вюстегірсдорф, Бухенвальд, Дахау...

З концтабору Микола Євгенович був звільнений навесні 1945 р. у вкрай важкому стані. Впродовж липня-жовтня того ж року він пройшов курс лікування у військовому шпиталі у Празі, після чого повернувся до рідного краю. В Ужгороді він тривалий час працював лектором Закарпатського обкому компартії, а від 1963 р. – в Ужгородському державному університеті: викладачем, а згодом доцентом кафедри історії КПРС.

Працюючи в університеті, Микола Ротман захистив кандидатську дисертацію і невдовзі проявив себе як один із найбільш плідних дослідників політичної історії Закарпаття першої половини ХХ століття. У цей час з-під його пера вийшли сотні наукових та

науково-публіцистичних праць про діяльність крайової організації КПЧ, життєвий шлях активних діячів комуністичного руху, комуністичну пресу 1920–1940-х рр. тощо. Серед них – брошури і монографії: „Напередодні другої світової” (Ужгород, 1964), „A Tűz nem alszik ki” (Ужгород, 1966), „Fáklyavivők: A Munkás Újság rövid története” (Ужгород, 1972), „Павло Ференцович Терек” (Ужгород, 1973), „Дочь Верховины” (Ужгород, 1981). Він також виступив співавтором двох видань колективної монографії „Нариси історії Закарпатської обласної партійної організації” (Ужгород, 1980), як член редколегії працював над багатотомним збірником документів „Шляхом жовтня” (Ужгород, 1959–1965), а понад чотири десятки написаних ним біографічних нарисів увійшли до збірників „Борці партії” (Ужгород, 1984) та „Борці-антифашисти” (Ужгород, 1988). Окрім проблем політичної історії краю Микола Євгенович плідно займався історичним краєзнавством, зокрема, був співавтором академічних довідникових видань „Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область” (Київ, 1969) та „История городов и сел Украинской ССР. Закарпатская область” (Київ, 1982).

З огляду на історичні обставини, цілком зрозуміло, що ці праці написані з позицій радянської історичної інтерпретації. Тим не менше, кожна з них містить чималий фактичний матеріал, який може згодитися будь-якому з сучасних дослідників політичної історії краю 1930–1940-х рр.

Вийшовши на пенсію, М. Ротман часто їздив Закарпаттям, виступаючи перед сільською, робітничою та студентською молоддю з тематичними лекціями про історичне минуле краю дорадянського періоду. Також нерідко публікував у крайовій пресі власні спогади про закарпатське антифашистське підпілля періоду Другої світової війни.

Микола Ротман відійшов у вічність 24 листопада 1985 р., похований в Ужгороді на цвинтарі Кальварія.

КОСТЯНТИН КУЦОВ

Джерельні приписи:

1. Ротман, М. Напередодні другої світової : (з історії Закарпат. комуніст. орг. 1933–1938 років) / М. Ротман. – Ужгород : Карпати, 1964. – 140 с.
2. Ротман, М. Павло Ференцович Терек / М. Ротман. – Ужгород : Карпати, 1973. – 104 с.

3. Ротман, Николай Евгеньевич. Дочь Верховины : [про активистку краевой коммунист. орг. А. Туряницу] / Н. Е. Ротман. – Ужгород : Карпати, 1981. – 104 с. : илл.
4. Rotman, Miklós. A Tűz nem alszik ki (Török Pál élete és munkássága) / M. Rotman. – Uzshorod : Kárpáti, 1966. – 76 o.
5. Rotman, M. Fáklyavivők: A Munkás Újság rövid története. – Uzshorod : Kárpáti, 1972. – 104 o.

6. Місюра, В. П. Косини / В. П. Місюра, М. Є. Ротман, Д. В. Смоланка // Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область / редкол. : Белоусов (голова) [та інші]. – К., 1969. – С. 150-160.
7. Бочок, В. С. Велика Добронь / В. С. Бочок, М. Є. Ротман // Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область / редкол. : Белоусов (голова) [та інші]. – К., 1969. – С. 652-661.
8. Илку, Ф. П. Косины / Ф. П. Илку, Н. Е. Ротман // История городов и сел Украинской ССР. Закарпатская область / редкол. : Семенюк Н.Н. (председатель) [и другие]. – К., 1982. – С. 150-155.

9. Довганич, О. Д. Ротман Микола Євгенович (1915–1985) / О. Д. Довганич // Борці-антифашисти / упоряд. О. Д. Довганич. – Ужгород : Карпати, 1988. – С. 311-314.
10. Основні друковані праці викладачів та співробітників Ужгородського державного університету (1946 – 1990 рр.) : Бібліогр. покажч. / уклад. О. Д. Закривидорога [та інші]. – Ужгород, 1991. – 284 с.
Зі змісту : [праці М. Є. Ротмана]. – С. 19, 56, 68,76, 102, 106, 144, 191, 194.
11. Федака, Сергій. Їх іменами названо вулиці : [в т. ч. про М. Є. Ротмана] / С. Федака // Федака, Сергій. Ужгород: роки і люди : хронолог. і біобібліогр. довід. / С. Федака ; Закарпат. облас. орг. Нац. спілки краєзнавців України. – Ужгород : Ліра, 2013. – С. 21-245.
12. Філь, Іван. Микола Ротман / І. Філь // Ветерани : До 55-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні / редкол. : М. С. Гам [та інші]. – Ужгород : Вид-во УжДУ, 2000. – С. 69-70.

МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ САПАТЮК

90-річчя від дня народження живописця (1925–2000)

Улюбленому Закарпаттю присвятив свою творчу палітру живописних вражень Михайло Михайлович Сапатюк (1925–2000). Художник ліричного обдарування, він був не просто відомим, але й дуже популярним не тільки у рідному краї, а й сусідніх з Україною Словаччині, Угорщині, Польщі. Послідовно і віддано своїм мистецтвом репрезентував самобутню школу живопису Закарпаття. Був сповідувачем мистецької правди – реалізму, як стилю і напрямку.

Непростою була життєва дорога Михайла Сапатюка. Втім, у буремні лихоліття ХХ ст. важко було всім. 12 березня 1925 р. принесло в родину емігранта із Закарпаття в Празі Михайла Сапатюка радість – народження маленького сина Михайла. Благодатне середовище Праги, приязна атмосфера в робітничій простій сім'ї сприяла формуванню працьовитої, заглибленої у внутрішнє споглядання дитини. Хлопчина здобував освіту в Празькій українській гімназії. Саме тут його цікавому погляду відкрився світ мистецтва. Як обдарований учень, Мишко одержав пропозицію займатися в студії живопису та малюнку. Учителями з фаху були професори Паливода, Новотні, Гай-Гаєвський. Михайло упродовж трьох років учився ремеслу мистецтва, про що одержав свідоцтво – диплом про здобуття професії.

Європою котилася війна. У 1944 р. спостережливого та уважного юнака за його зверненням направило радянське командування у склад десантної групи, що з 8 жовтня 1944 р. по 30 квітня воювала на території Словаччини. Служив у загоні партизанського з'єднання „Авангард”. За бойові заслуги нагороджений орденами і медалями. Після демобілізації з лав радянської армії оселився в Ужгороді. З 1945 р. розпочалася і різноманітна творча біографія Сапатюка: робота у театрі в місті Львів, потім муздрамтеатрі Ужгорода. З 1948 р. вступає на роботу до Закарпатської художньо-виробничої майстерні художником. Відтоді бере активну участь у виставках: обласних, республіканських, пересувних. Своїм душевним мистецтвом живопису приносив людським серцям радість та вітиху. Художник сам зіцілювався на природі і надихав до життя і радості людей.

Твори Сапатюка помітили на виставках. Та й як не помітиш! Надзвичайна роботоспроможність, ентузіазм та натхнення виявилися у численних етюдах і повномасштабних картинах-пейзажах автора. Митець не тільки умів слухати природу і надихатися її красою, а й донести цю неймовірну музику кольору своїм глядачам. Відчуття щастя панувало у полотнах талановитого художника. Особливими емоційними станами душевного трепету аж бриніло його серце, коли поруч на пленері ставав біля мольберта Йосип Бокшай, Василь Бурч, Гаврило Глюк, Омелян Грабовський. Досвід співпраці з уславленими майстрами мав вартість скарбу.

Пейзажна лірика Михайла Сапатюка дуже часто була співзвучною з його життєвими стежинами. І на цих стежках не тільки рідним краєм, Закарпаттям, але і різноманітною за ладом, системою і устроями Європою було створено чимало полотен. Михайло творчо зростав на улагодженій гармонії урбаністичних видів золотoverхої Праги. Але найкращими моментами свого життя вважав побачення з вільними стихіями повітря, океану, Карпатських верхів. М. Сапатюк не жалів власної праці та зусиль. Міг годинами спостерігати і споглядати за нюансами природних станів. Улюблена робота вабила і захоплювала його надовго. Художник жив і трудився без вихідних, без відпочинку. Чи не тому на виставках завжди було що продемонструвати публіці. Так, на одній з виставок до власного ювілею було М. Сапатюком проєкспоновано понад 200 картин та етюдів.

Карпати стали улюбленим мотивом життя і творчості М. Сапатюка. Поетичність сюжетів, щирість авторського слова, згармонованість колориту привертають увагу публіки. Творче кредо Сапатюка було сформоване класикою реалізму: „У всьому вчитися у природи”. Можливо, саме ці золоті гармоніки навколишнього світу додавали снаги відверто декларувати свої мистецькі уподобання і погляди. Автор полюбає „чисті” пейзажні мотиви. Тут, прямо з натури, художник пише соковиті, збудовані на контрастах, епічні панорами. До величчя славних краєвидів додають шарму невеликі камерні ліричні етюди, виконані „alla prima”.

М. Сапатюк – член Спілки художників СРСР з 1963 р. Пише олією, аквареллю і фломастером. Пейзажист. З 1948 р. постійно брав участь у виставках. У 1957 р. його полотна експонувалися у Москві на Всесоюзній виставці молодих авторів. У 1963 р. –

учасник Республіканської виставки в Києві. 1969 р. був знаменитим виставкою „Етюди з подорожі по Болгарії”.

Художник шукає красу в навколишньому світі. Як людина, що не відсиджувалася, а активно боролася, з відвагою і доблестю, за свободу країн Європи, Михайло по-особливому ставився до колег-фронтовиків. Людяно і тепло говорив про дружбу з колегами. З роками на виставках ветеранів щедро буде ділитися добрим словом і любов'ю. Це відчуття світла і романтики особливою атмосферою прониже пейзажні „сповіді”. Автор, здається, обіймає кожну ялинку і травинку, тулиться до землі у благоговінні, у любові до життя.

У 1960-х рр. XX ст. з'являються у творах радянських митців не просто нотки трагізму, але цілий стиль під назвою „суворий”. Сапатюк не міг не пережити долю фронтовиків-ветеранів, пропустивши ті відчуття через своє власне розуміння. Не оминув живописця загальний вплив „суворого” стилю. Це виявилось у графічній виразності контурів, контрастності та настроєвості колориту.

У пейзажах М. Сапатюк виявляє своє ліричне ставлення до природи. Цими творами говорить авторська любов до рідного краю, до народу. Намагаючись виконувати вимоги пануючої на той час методології соцреалізму, художник змушений відгукуватись на так звану „злобу дня”. Індустріальні теми та мотиви звучать у закарпатців, мистецьку школу яких ще у 30-х роках XX ст. критики називали „сільською”. Модна стилістика індустріалізму простежується у багатьох свідченнях живописного літопису краю того часу. Публіцистичний характер мають твори М. Сапатюка „Будівництво газопроводу в Карпатах”, (1974), „Лінія Арпада впала”, (1974), тощо. Тематична картина активно звучала у Сапатюка в цю добу історії.

І все ж, душевність жанру краєвиду у творчості Михайла Сапатюка перемагає. Ніби розкриваються чисті джерела спогадів дитинства. У пейзажах глядач бачить „Весняний день”, (1981), „Карпати”, (1981), „Ужгород. Стара Підградська вулиця”, (1989). Щедро спадщина Михайла Сапатюка дарує поціновувачам мистецтва пейзажу додаткове натхнення і від морських видів, і від урбаністичних мотивів. Автор шукав нових вражень, мотивів, інтерпретацій в межах відомого і улюбленого жанру. Позитивність його світосприймання народжувала духовне ставлення до світу, до життя.

2000 р. Михайла Сапатюка не стало. Тихо і непримітно відійшов він за обрій свого улюбленого карпатського краєвиду. Пам'ять про нього зберігається його ширими, приязними живописними полотнами. Зберігаються вони і в колекції Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Каталог персональної виставки творів Михайла Сапатюка. – Ужгород : Закарпат. облас. друк., 1976.
2. Каталог персональної виставки творів Михайла Сапатюка, присвяченої 60-річчю з дня народження художника. – Ужгород : Закарпат. облполіграфвидав, 1985. – 16 с. : портр., фот.
3. М. Сапатюк : [буклет] / відп. За вип.. А. М. Кашшай. – Ужгород : Закарпат. облас. друк., 1975.
4. Михайло Сапатюк. Живопис : кат. персон. вист. творів. – Ужгород, 1995. – 16 с. : портр., фот.

5. ХХІ ювілейна ретроспективна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні : Ужгород, квіт.–трав. 1975 р. ; Мукачево, квіт. 1975 р. : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 37, 42.
6. ХХІІ ювілейна ретроспективна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною : Ужгород, черв.–лип. 1975 р. : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 47.
7. ХХІІІ обласна художня виставка „Слава праці”, присвячена ХХV з'їзду Компартії України та ХХV з'їзду КПРС : Ужгород, груд. 1975 р. січ.–лют. 1976 р. : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 57.
8. Живопис : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // Виставка творів художників Закарпаття, присвячена 40-річчю возз'єднання краю з Радянською Україною : Черв. – лип. 1985 р. : каталог / уклад. : Л. В. Васильєва, В. В. Тегза. – Ужгород : Закарпат. облполіграфвидав, 1985. – С. 4-7, 27.
9. Живопис : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // ХХ ювілейна обласна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю визволення Радянської України та Закарпаття від фашистських загарбників : каталог / уклад. : О. М. Балла-Чернега [та інші]. – Ужгород, 1974. – С. 6-38.

10. Живопис : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // 29 обласна ювілейна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 110-й річниці з дня народження В. І. Леніна : каталог / уклад. : Палоці Е. Ю. [та інші]. – Ужгород, 1980 (січень–лютий). – С. 3-7.
 11. Живопис : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // XIX обласна виставка творів художників Закарпаття / уклад. С. Й. Мальчицький. – Ужгород, 1973. – С 5-11, 41. : іл.
 12. Живопис : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // XIII обласна виставка робіт художників Закарпаття, присвячена 20 річниці возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною : каталог / уклад. : О. М. Чернега, Ю. Ю. Сташко. – Ужгород, 1965. – С. 9-15, 55. : іл.
 13. Живопись : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // Виставка произведений художников Закарпатья : Живопись. Графика. Скульптура / сост. В. П. Цельтнер. – М., 1956. – С. 3-9.
 14. Михайло Сапатюк : [про живописця ; в т. ч. твір „Осінній день”] // Митці Закарпаття. – Ужгород, 1994. – С. 98-99. : портр., іл.
 15. Обласна ювілейна ретроспективна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю возз'єднання краю з Радянською Україною : Київ, серп.–верес. 1975 р. : [в т. ч. худож. М. М. Сапатюка] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 73.
 16. Сапатюк Михайло // Карпатська осінь-94 : міжнар. пленер живопису / відп. за вип. В. М. Беца. – Ужгород, 1994.
 17. Сапатюк Михайло Михайлович : (1925–2000) // Мистецтво Закарпаття : Кат. творів із фондів музею. Кн. 1 / Закарпат. облас. худож. музей ім. Й. Бокшая ; авт. ідеї О. Зайцев ; вступ. ст. Л. Біксей. – Ужгород : Шарк, 2005. – С. 167-168.
 18. Сапатюк Михайло Михайлович : (живописець) : [в т. ч. твір „Карпатські краєвиди”] // Художники Закарпаття = Artists of Transcarpathia : [альб.-кат.] / упоряд., відп. за вип., ідея проекту Б. І. Кузьма, передм., пер. англ. М. В. Сирохман. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2011. – С. 130. : портр., кольор. іл.
 19. Сапатюк Михайло Михайлович : [про живописця ; в т. ч. твори „Верховина”, „Осінній день”] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України / упоряд. : Б. І. Кузьма, К. Є. Стельмах. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 194-195. : портр., кольор. іл.
- ***
20. Філіппов, Олексій. Який портрет, який пейзаж! : роботи закарпат. худож. показали на вернісажі в Словаччині : [вист. полотен Й. Бокшая, М. Сапатюка, Ю. Сяркевича та ін.] / О. Філіппов // Старий Замок. Паланок. – 2012. – 18-24 жовт. – С. 16.

ФЕРЕНЦ ІІ РАКОЦІ

280-річчя від смерті керівника визвольної війни
угорського народу (1676–1735)

Ференц ІІ Ракоці народився в селі Борша (тепер Кошицький самоврядний край у Словаччині) в родині спадкоємного правителя Трансільванії Ференца І Ракоці та Ілони Зріні. Онук трансільванського князя Дьєрдя ІІ Ракоці і хорватського бана Петра Зріні. Батько Ференца ІІ помер, коли той був ще немовлям, тому австрійська імператорська рада при Леопольді І домоглася передбаченого заповітом Ференца І Ракоці надання собі прав на опіку над малолітнім спадкоємцем трансільванського престолу, щоб усунути потенційний оплот опору встановлення влади династії Австрійських Габсбургів над Угорщиною. Тим не менш, Ілона Зріні зберегла за собою опіку над сином за умови верховної опіки з боку Леопольда І. Дитинство князя пройшло в замках Мункачі, Шарошпатак і Регеца, та після смерті бабусі Софії Баторі з 1680 р. родина Ракоці остаточно осіла в Мукачівському замку. Виховувався в єзуїтських школах.

Другий чоловік Ілони Зріні, „король куруців” Імре Текелі, не втручався у виховання її дітей. Та розгром турків під Віднем 1683 р. посилив недовіру султана, і Текелі навіть був готовий відправити прийомного сина як заручника до Стамбула, проте Ілона Зріні перешкодила цьому. 1686–1689 р. Ференц перебував з матір'ю в Мукачеві, яке обложили австрійці. Хоча спочатку Ілоні Зріні вдавалося стійко обороняти замок, але до 1689 сили його захисників вичерпалися, і після капітуляції вона з дітьми була відправлена до Відня, який вони могли покинути тільки з дозволу імператора. Після підписання Карловицького мирного договору 26 січня 1699 р. Текелі та Зріні були вислані з країни, а сам юний Ракоці залишився біля імператора. З 1692 р. Ракоці став іспаном (управляючим) Шароського комітату. У цей час залишки підтримуваних Текелі селян підняли нове повстання і навіть заволоділи фортецями Токаю, Патака і Уйгея. Тим не менше, сам іспан не схвалив неорганізованості стихійного селянського руху і був змушений поспішно виїхати до Відня, щоб спростувати сумніви

в його лояльності до імператорського двору. Тим не менш, насправді, Ракоці прийшов до висновку про необхідність відновлення суверенітету, скасованого в 1526 р. незалежного Угорського королівства і став подумувати про організацію збройного виступу проти Габсбургів. З цією метою він заручився повною підтримкою третього за розмірами своїх земельних володінь феодала країни, утвореного землевласника Міклоша Берчені, чий наділи межували з землями Ракоці і включали місто Ужгород (Унгвар).

Напередодні Війни за іспанську спадщину в 1697 р. Ференц Ракоці вже був серед учасників антиавстрійської змови, підтримуючи контакти з французьким королем Людовіком XIV, який готувався до військового конфлікту з Австрією. Після розкриття змови завдяки перехопленню листування між Ракоці та французами австрійським шпигуном молодий угорський аристократ 18 квітня 1700 р. був ув'язнений австрійською владою у фортеці Вінер-Нойштадт (Бечуйхей) неподалік Відня. Ракоці загрозувала неминуча смерть, однак 1701 р. йому вдалося втекти до Польщі, де він зустрівся з Берчені та представниками Франції. 1703 р. більшість австрійських військ було відведено з Угорщини та Трансільванії для участі у Війні за іспанську спадщину, і в околицях Мукачева була зібрана нова армія повстанців-куруців, набрана переважно з угорських та русинських селян Закарпаття. Повстанці вимагали ліквідації феодального та іноземного гніту. Вони звернулися за допомогою до Ференца II Ракоці, і на цей раз він погодився очолити селянське повстання, оскільки була сприятливою зовнішньополітична ситуація. Визнавши слушною нагоду для початку боротьби за свободу, Ференц II Ракоці повернувся в північно-східну Угорщину, де 7 червня 1703 р. закликав до повстання. У мінімальні терміни Ференцу II Ракоці вдалося створити регулярну армію, засновану на базі сил повсталих проти своїх панів селян (практично вся угорська знать відмовилась підтримати Ракоці). 15 червня 1703 р. у Лавочне до сил повстанців приєднався трьохтисячний загін Томаша Есе, а незабаром їх сили поповнилися 600 добірними польськими найманцями під командуванням Берчені. До нього приєднувалися значні сили селян, і до вересня 1703 р. вся Угорщина до Дунаю була звільнена від австрійців. На звільнених територіях Ракоці сприяв розвитку економічного життя, особливо ремесла і торгівлі. Однак 1704 р. біля баварського міста Хехштедте (Гохшедте) австрійцям

та англійцям вдалося перемогти сили французів і баварців, що дозволило кинути проти повстанців нові сили австрійських лабанців. Незважаючи на викликане цією подією скорочення французької фінансової допомоги, до липня 1704 р. підтримка русинського та румунського населення дозволила борцям за незалежність Угорщини звільнити від габсбурзьких військ всю Трансільванію, а до грудня 1705 р. весь Задунайський край. Більш того, під впливом військових успіхів повстанців до них долучилася значна частина дворянства, що не розділяли соціальних вимог куруців, але також були незадоволені перебуванням на угорському престолі чужинця. За підтримки знаті в 1704 р. Ракоці був обраний князем відновленого князівства Трансільванія. У вересні 1705 р. засідання Національних зборів в ноградському містечку Сечень відмовилося затвердити імператора Йосифа I угорським королем, проголосивши замість цього створення конфедерації на чолі з Ференцом II Ракоці для відновлення незалежності країни. Одночасно створювався і новий державний апарат для відновленої Угорської держави: були створені органи виконавчої влади – Сенат та Економічна рада, – а також регулярна армія Угорщини. 13 червня 1707 р. Державні збори в Оноді затвердили запропонований князем закон про детронізацію Габсбургів з угорського престолу. Оскільки Франція була не в змозі надавати систематичну допомогу повстанцям, в дипломатичному арсеналі Ференца Ракоці залишалося лише одна дружньо налаштована щодо угорського національно-визвольного руху держава – Росія. У вересні 1707 р. представниками Ракоці був підписаний таємний договір з послами Петра I Великого, і країни обмінялися послами. Однак військово-політичний союз між Угорщиною та Росією залишився не реалізованим на практиці: вторгнення Карла XII на територію Речі Посполитої та Російської держави скувало всі сили Петра I на полях боїв Північної війни.

Крім усього іншого, після 1707 р. ослабла і внутрішня база куруців: незважаючи на прийняття Національними зборами в грудні 1708 р. закону про звільнення від кріпосної залежності учасників визвольної війни, селянство дещо знизило свою активність в боротьбі за незалежність руху. 3 серпня 1708 р. у битві біля словацького міста Тренчин Ференц II Ракоці був серйозно поранений при падінні з коня. Вважаючи, що їх керівник мертвий, куруци почали тікати. Ця серйозна поразка, а також перемога

лабанців в січні 1710 р. біля Ромханя змусили Ракоці відводити свої сили на північний схід, до Сатмара та Мукачева, де він користувався найбільшою підтримкою. Не довіряючи запевненням посла імператора Яноша Пальфі в амністії, Ференц II Ракоці 21 лютого 1711 р. покинув країну і попрямував до Польщі (незадовго до цього після зречення Августа II Фрідріха він висував свою кандидатуру на польський престол), прагнучи домогтися допомоги від Росії і Франції і доручивши верховне головнокомандування угорськими військами барону Шандору Карої. Однак дворянство схилилося до компромісу і миру з Габсбургами, Ш. Карої без згоди князя вступив у таємні переговори з графом Пальфі, що закінчилося зрадницькою мирною угодою 30 квітня 1711 р. в Сатмарі (нині – Сату-Маре в Румунії). 1 травня 1711 р. 12 тисяч куруців капітулювали на Надьмайтенському полі біля Сатмара. Але Мукачівський замок оборонявся аж до 22 червня 1711 р.

До листопада 1712 р. князь переховувався в Данцігу під ім'ям графа Шарош. Деякий час жив у Московській державі, сподіваючись на підтримку Петра I. Потім виїхав до Англії, але не був допущений туди королевою. З 1712 р. перебував у Франції, а 1717 р. переїхав до Стамбулу. Сподівався з допомогою Туреччини відновити владу в Трансильванії, та після австрійсько-турецького договору це стало нереальним. Перекладачем Ракоці в Туреччині був Ібрахім Мутеферріка – мусульманин угорського походження, першодрукар ісламського світу. Князь написав „Мемуари про угорську війну”. Помер 8 квітня 1735 р. у місті Родосто (тепер Текірдаг, Туреччина).

Був одружений двічі, мав чотирьох дітей, але рід князя згас зі смертю його сина Дьордя 1752 р. 29 жовтня 1906 р. прах князя перенесено на батьківщину (м. Кошиці) і похований у крипті собору Святої Єлизавети. На Закарпатті є два пам'ятники Ф. Ракоці: у мукачівському замку Паланок і в селі Яноші на Берегівщині. Його ім'ям названо Закарпатський угорський інститут в Берегові. Нині в Україні, Угорщині, Словаччині, Румунії розробляється транскордонний туристичний маршрут „Шляхами Ференца Ракоці”.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Rákóczi F. Mémoires pour servir à l'histoire des révolutions de Hongrie. – La Haye, 1738

2. Archivum Rakoczianum. – К. 1-14 – Budapest, 1873–1961.

3. Історія Мукачєва : з найдавніших часів до 1918 року. Т. 1 / відп. ред. Г. Павленко ; Балагурі Е., Гранчак І., Мазурок С. – Ужгород : Патент, 1998. – 264 с.
Зі змісту: [про Ференца Ракоці ІІ]. – С. 66, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 91, 140, 170, 215.
4. Павленко, Г. В. Ракоці Ференц ІІ / Г. В. Павленко // Діячі історії, науки та культури Закарпаття: малий енциклоп. слов. – Ужгород, 1999. – С. 147-148. : портр.
5. Повстання Ференца Ракоці ІІ : (1703–1711) // Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина : слов. / Кол. авт. П. Алеш, Упоряд. Ф. Ковач. – Пряшів : Союз русинів-українців Словацької республіки, 1999. – С. 269.
6. Поп, Іван. Ракоці Ференц ІІ / І. Поп // Енциклопедія історії та культури Карпатських русинів / Укладачі П. Магочі, І. Поп. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2010. – С. 626-627.
7. Поп, І. Ракоці Ференц ІІ / І. Поп // Поп, Іван. Енциклопедія Подкарпатської Руси. – Ужгород, 2006. – С. 307. : портр.
8. Русинський дайджест 1939–1944 / Studia Ukrainica et Rusinica Nyiregyhaziensia 25, 27. ; матеріали ушорив, передслова написав М. Капраль.. – Ніредьгаза : [Вудала катедра укр. и русин. філології Ніредьгазкуй Высшуй Школы], 2010 – [ІІІ / 1] : Кроника : Тексти з ужгород. новинок «Нова Неделя» и «Карпатска Неделя» 1939–1941 гг. – 2010. – 252 с.
Зі змісту: [про Ференца Ракоці ІІ]. – С. 18, 40, 79, 82, 162, 164, 179.
9. [ІІІ / 2] : Кроника : тексти з ужгород. новинки «Недья» 1941–44 гг. – 2011. – 244 с.
Зі змісту: [про Ференца Ракоці ІІ]. – С. 103.
10. Троян, М. В. В пламени освободительной войны венгерского народа : [в т. ч. про Ф. ІІ Ракоці] / М. В. Троян // Троян М. В. Мукачевский замок. – Ужгород, 1982. – С. 38-45.
11. Штернберг, Я. И. Освободительная война 1703–1711 г. / Я. И. Штернберг // Очерки новой и новейшей истории Венгрии. – М., 1963. – С. 26-43.
12. Шульга, І. Г. Селянські повстання на Закарпатті у 1703–1711 / І. Г. Шульга // Книга для читання з історії Української РС. – Ч. 1. – К., 1959. – С. 197-203.
13. Takáts L. A Rákóczi-szabadságharc egészségügye / L. Takáts ; előszó Á. R. Várkonyi ; sajtó alá rendezte I. Gazda. – Piliscsaba ; Budapest, 2003.

15. Олашин, Олег. „За Отчизну і свободу!“ : 310 р. тому відбулася Довжан. битва куруців : [нац.-визвол. війна 1703–1711 рр. під проводом Ф. П Ракоці на Закарпатті] / О. Олашин // Новини Закарпаття. – 2013. – 22 черв. – С. 20-21.

КВІТЕНЬ: 4

МИХАЙЛО ЙОСИПОВИЧ КРЕЧКОВСЬКИЙ

95-річчя від дня народження (1920–?)

Михайло Кречковський народився 4 квітня 1920 р. в селі Лохово (тепер Мукачівського району Закарпатської області). Вчився в Мукачівській гімназії, а коли угорці окупували Закарпаття, гімназію перевели у Сваляву. Та вже 11 серпня 1940 р. група гімназистів нелегально перейшла кордон і потрапила в Радянський Союз. Та не все те чекало, на що сподівалися хлопці. Потрапили до рук прикордонників, а звідти на три роки в табори на Урал.

13 січня 1943 р. з лісопоялу Михайлові пощастило добратися до Бузулуку, де формувалася чехословацька військова частина Людвіка Свободи. Фронтові дороги пролягли по всій Україні, Польщі, Чехословаччині. Дослужився до звання майора чехословацької армії, одержав чимало бойових нагород, а демобілізувавшись, переселився у Сполучені Штати Америки, де мешкає у Флориді. З нагоди 50-ї річниці Перемоги чеський уряд нагородив його державною відзнакою, а міністр оборони присвоїв йому звання полковника у відставці та відповідну пенсію з врахуванням бойових заслуг.

На фронті Михайло зустрів рідного брата Миколу, якого мобілізували в угорську армію і відправили на Східний фронт. Але там він здався у полон і разом з братом воював проти угорців і німців, визволяючи Україну. В бою за звільнення Соколова Микола отримав перше поранення та продовжував бити ворога в боях за Київ, Білу Церкву та інші міста аж до самої Златої Праги. Одержав кілька поранень та ще більше бойових нагород.

Брати Михайла і Миколи – Андрій та Віктор – під час окупації краю брали активну участь у Русі Опору, за що Андрій перебував у концентраційному таборі під Будапештом, а Віктор був зв'язковим партизанського загону. Його схопили окупанти і відправили до

концтабору Шипот біля Перечина, звідки він втік. Після війни вчителював у Лохові, Лавках, Копинівцях та Верхньому Коропці на Мукачівщині. 13 років був інспектором Мукачівського районного відділу освіти.

Така доля братів Кречковських у воєнні і післявоєнні роки.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Пагіря, Василь. Михайло Кречковський / В. Пагіря, Х. Роглев // Пагіря, Василь. Закарпатці в Києві / В. Пагіря, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 27-28.
2. Рубіш, Федір. Кречковський Михайло Йосипович : [політв'язень із с. Лохово Мукачів. р-ну] / Ф. Рубіш, О. Довганич // Закарпатці під пресом сталінського свавілля. – Мукачево : Карпатська вежа, 2009. – С. 67-74. : портр.

КВІТЕНЬ: 5

ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ БУХАЛО

70-річчя від дня народження поета (нар. 1945)

Його розважлива, сугестивна лірика, сповнена мудрістю прожитого і пережитого, вражає тихою, ненав'язливою прив'язаністю до рідного верховинського порога й усієї України, будучи водночас часткою людського космосу.

Помисли поета суголосні злоби сьогодніня:

*І виведе народ на світлий шлях
Найвища влада – єдності ідея,
Якщо душа, заблудла у гріхах,
Не доросте до низькості лакея.*

Народився Василь Петрович Бухало 5 квітня 1945 р. на Закарпатті у селі Теремля Тячівського району. По закінченні середньої школи у рідному селі (1962) чи не впродовж усього трудового життя заробляв на хліб насущний на лісорозробках радянської Півночі, як різнороб і будівельник трудився по усіх усядах Радянського Союзу й України, спочатку підтримуючи матеріально батьків, а потім, піднімаючи на ноги власну сім'ю.

Він належить до тієї частки української людності закарпатської Верховини, що неначе птахи у вирій, але ранньої весни, розлітається по далеких від домівок чужих місцинах у пошуках праці, аби пізньої осені, у пору справжнього пташиного вирію повернутися до родинного вогнища з теплом на всю довгу зиму. А його словесне, поетичне, мистецтво ще чи не зі шкільної парти залишалося при тому надійним оберегом і невід'ємним складником ества.

Входячи в літературу і перебуваючи в ній, він оволодів тонкостями поетики не згірш ніж норовом сокири, пили, лопати й іншого, складнішого інструментарію сумлінного трударя-роботяги.

Уже в перших його друкованих добірках ліс-дубняк в околицях рідного села – „жовтооке царство жолудяне”, босоніге дитинство „сріблиться росю”, криниця біля хати „здивлена в бездонну глибінь, заслухана в блакитні луни”, а що давня-предавня – „зазнала ще нашестя гуннів”. Соняхи ж на сусідських городах „спалахують маленькими сонцями”. Так сприймати і відтворювати світ дано лише справжньому митцю.

У велику літературу він увійшов не від поетичних зразків, не від прочитаного, що живило душу, хоча книжка була і залишається його постійним супутником, а із внутрішньої спонуки явити людям і собі образ зовнішнього світу, що пройшов крізь серце. Як поет він і починав із творення свого зліпку рідного краю з відстані руки і тих тисяч кілометрів, на які весь час кидала його звідси доля:

*Країна гір, зелена і казкова –
Тереблі-річки невловимий плин,
І коломийки невловима мова,
Та неба плин над щоглами ялин.*

У реаліях цих рядків злютовані і зелен-казка раннього дитинства поета, яка прийшла до нього з молоком матері – Тячівщина славиться казковою традицією, і коломийка, яку тут ростить у своїм серці кожне дитя, як і народжується під легіт струнких красунь-ялин, що постали перед зором поета зелен-морем зі своїми вершками-щоглами. І море, і щогли теж від життя – пізнав їх у заробітчанських мандрах.

Становлення Бухала-поета йшло на шпальтах газет. Тож читач не надто запримітив його. Друкувався відтак на сторінках журналу „Ранок” та збірників творчості молодих, які щорічно виходили у

70-х – 80-х рр. в Ужгороді у видавництві „Карпати” – в останніх його поетичні добірки вирізнялися своєю добротностю.

Окремою книгою „Робота сонця” прийшов до читача аж на зламі століть і тисячоліть 2000 р., коли скінчилися вимушені мандри. Це не вибране з численних публікацій автора, а цільна поетична збірка, що представила свого творця у рік його 55-річчя. Потім коштом благодійників та власних пенсійних заощаджень видав ще дві книжки – „На околиці літа” (2007) і „Терновий діл” (2012).

У центрі його поетичного світосприймання Карпати із їх українською людністю, яким

*Нести у вічність небо на плечах,
Красою завше радувати око...
І рід горян не вимер, не зачах –
Вкраїнської ріки жива притока.*

Вірші Василя Бухала – явище небуденне навіть на тлі всього українського поетичного розмаїття. Вони виразно позначені органічною злитністю трудів і днів автора як із долею вічного заробітчанина-закарпатця, ніби приписаною йому звище, так із глибинним народним звичаєвим і художнім ґрунтом. І ця злитність – не зовнішня, а напрочуд природна й далека від провінційної заскорузлості. Не як правило, а крайній виняток зустрічаємо у ритмомелодії його поезії коломийковий наспів. У першій збірці – один-єдиний вірш „Тече вода каламутна”. Натомість чільне місце належить таким вишуканим зразкам світового віршування як катрен у ролі самостійного твору-чотирирядника (цикл „Мозолясті катрени” у першій збірці, „Фрагменти” у „Терновому ділі”) та сонет – ця найважча у техніці віршування застигла канонічна форма з чітко окресленим драматичним дійством, розгорнутим всього у чотирнадцятьох рядках. Хоча слід зауважити – коломийковий ритм теж не перебуває на задвірках високої поезії, дивосвітом карпатської коломийки зроджена більша частка поетичної спадщини Тараса Шевченка.

Сонетарій Василя Бухала не рівня Франковому чи Павличковому, але теж помітний у сучасній українській поезії як окремими творами, так і цільною сонетною збіркою „На околиці літа”.

Художницький погляд поета на світ – це погляд з осереддя того селянства, часткою якого він є, яке представляє. У нього часто

й метафора від одвічних селянських турбот, коли пора рослинного спанку, зима – „біла сівба”, а

*Грудневі дні, як мачуха, похмурі
Напередодні білої сівби.*

До нього рано прийшло усвідомлення складнощів людського життя на нашій грішній землі, і він поетично сформулював і складність світу оточуючого, і світу в собі, і моральну максиму, яку сповідує: особистість мусить повсякчас оберігати свою індивідуальну сутність, як і свою патріотичну прив’язаність до рідного, отчого:

*Будуть з радістю дні,
Чи, можливо, з журбою –
Як би там не було,
Залишаюсь собою:
Непідкупним, як час,
І відвертим у всьому,
Вірним рідній землі,
Вірним отчому дому.*

В останній його збірці „Терновий діл” – волення України до кожного сущого в молодій державі українця:

*У цій безпросвітній юдолі
Мене розіп’яти не дай!
(Україні)*

Навіть поетичне визначення і суто особистісне, тепле-претепле, сприймання рідної коломийки на тлі свого овесненого дня, позначеного чималим досвідом власних трудів і днів, поет подає тут у сонетній одежі:

*Гуде велике місто, як содом,
В цупких лещатах сірого бетону.
Посеред цього лютого циклону
Я завжди відчуваюсь чужаком.
Зате крилатим тішуся садком,
Де травень, впившись літеплом озону,
Дарує кожній яблуні корону,
Вінчає кожну квіточку вінком.
Немов суніцю – ягоду медову –
Сопілочку пригублю яворову,*

*Бо сил вона щоразу додає,
Немов вода кринична із відерця.
А коломийка на краєчку серця
М'яке гніздо, як ластівочка, в'є.*

(Коломийка)

Таким постає тепер поет і громадянин Василь Бухало перед нашим зором із своїх віршів і цього словесного автопортрета у рідній Бедевлі, яка, притулившись до грудей Карпатської висі, зігрівається сама і наскільки може віддає теплінь світу.

Його поетичні набутки перебувають не у тихій заводі літературного процесу, а на самісінській бистрині. Прикро, що й досі не увінчані клеймом професійного літератора – у нього не було ані часу, ні бажання пробиватися у спілчанські коридори й оселі, а нам, як то за нами здавна водиться і ще довго-предовго буде водитися, – чужа хата скраю.

ДМИТРО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Бухало, Василь Петрович. На околиці літа : сонети / В. П. Бухало. – Ужгород : Закарпаття, 2007. – 64 с.
 2. Бухало, Василь. Робота сонця : поезії / В. П. Бухало ; вступ. ст. Д. М. Федаки. – Ужгород : Закарпаття, 2000. – 61 с. : рис.
- ***
3. Бухало, Василь. Закономірність : [поезії: „Бабине літо”, „Малі річки”, „Гори”, „Турбот таки чимало у зими...” та ін.] / В. Бухало // Дзвінке джерело. – Ужгород : Карпати, 1983. – С. 10-11.
 4. Бухало, Василь. З усіх усюд : [вірші] / В. Бухало // Калиновий спів : творчість молодих / уклад. П. М. Скунець ; редкол.: В. Г. Демченко ; П. К. Добрянський [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1978. – С. 50-51.
 5. Бухало, Василь. Дорога до матері : [поезії] / В. Бухало // Витоки : творчість молодих / ред.-упоряд. В. П. Густі. – Ужгород : Карпати, 1988. – С. 4-6.
 6. Бухало, Василь. Я народився навесні : [поезії] / В. Бухало // Відлуння : творчість молодих / редкол. : В. Ю. Вовчок [та ін.] ; упоряд. В. П. Густі ; худож. оформ. В. І. Турицької. – Ужгород : Карпати, 1985. – С. 4-5.
 7. Василь Бухало : [про нього та його вірші] // Перевал : творчість молодих / ред.-упоряд. О. М. Коробко ; худ. М. І. Митрик ; худ. ред. М. С. Макаренко. – Ужгород : Карпати, 1973. – С. 13-14.

8. Сонети Василя Бухало : [вірші: „Хотів би дехто жити, наче птиця...”, „Дамоклів меч”, „Щастя” та „Як тільки-но озветься перший дзвін...”] // Тячів. – 2008. – 5 квіт. – С. 7.

9. Василь Бухало : [коротка біографія та поезії: „На перевалі віків”, „Колишнім” та „Тарасова мова”] // Закарпатська поезія ХХ століття : антол. / заг. упоряд., передм. В. П. Густі. – Ужгород : Закарпаття, 2003. – С. 473-474. : портр. – (Красне письменство Закарпаття).

КВІТЕНЬ: 18

ГАННА ГРИГОРІВНА ЧЕРЕВКО

**70-річчя від дня народження відомого
бібліотечного фахівця, педагога (нар. 1945)**

Серед багатьох поколінь випускників бібліотечного відділення Ужгородського коледжу культури і мистецтв, напевно, нема жодного, хто не пам’ятав би кваліфіковані та емоційні лекції справжнього педагога і фахівця бібліотечної справи Ганни Григорівни Черевко.

Сорок п’ять років доля цієї ерудованої та енергійної жінки пов’язана з історією бібліотечної справи та культури Закарпаття, адже саме від рівня підготовки кадрів залежить успіх книгозбірень, їх роль у розвитку культури краю.

Окрім власне педагогічної діяльності Ганна Григорівна разом зі своїми вихованцями (і тоді, коли „кузня” бібліотечних кадрів діяла в Хусті, і тоді, коли перемістилася в Ужгород) організовувала і в бібліотеках, і в інших закладах культури цікаві і змістовні літературні вечори, різні культосвітні акції. Так, до прикладу, академік Микола Жулинський, відвідавши літературно-мистецький вечір до ювілею Івана Чендея, що проходив у муздрамтеатрі, сказав: „Цей вечір про митця і сам був мистецтвом”.

Творчий підхід, використання широкої джерельної бази, поєднання художнього слова і музики – саме цим вирізнялися культурно-просвітницькі акції, ініційовані Ганною Григорівною та реалізовані її вихованцями із залученням інтелігенції та читацького активу.

Впродовж педагогічної діяльності Ганни Григорівни бібліотеч-

на професія зазнавала і зазнає значних змін, пов'язаних із соціально-політичними процесами, а також інформатизацією, гуманізацією освіти та перспективою інтеграції в європейське співтовариство. Тож відповідно змінювався і перелік фахових дисциплін, які наповнювали педагогічний арсенал цього справжнього ентузіаста підготовки кадрів для книгозбірень – від „Бібліотекознавства” і „Організації бібліотечних фондів” до „Основ документознавства” та „Бібліотечного менеджменту та маркетингу”.

„Основним принципом бібліотечної фахової освіти, – вважає Ганна Григорівна, – має стати випереджувальний характер її розвитку, а нинішні випускники повинні вміти працювати з будь-якими технічними засобами і програмним забезпеченням, що впроваджуватиметься завтра”.

Як голова циклової комісії бібліотечних дисциплін впродовж багатьох років, Ганна Григорівна багато зробила, щоб ми, її вихованці, усвідомили цю незаперечну тезу. Перші місяці практичної роботи кожного з нас переконують, наскільки важливо це для успішної реалізації фахівця.

Недарма ж серед тих, хто вийшов з-під педагогічного крила Ганни Григорівни – і вчора, і нині – тепер є фаховим стержнем бібліотечної справи нашої області – одні очолюють кращі бібліотеки, інші викладають в коледжі. Ще одна риса цього освіченого і доброзичливого педагога – повага до культури і звичаїв іншого народу, більше того, глибоке і щире сприйняття і культури, і мови, і звичаїв. Ганна Григорівна, етнічна росіянка, знає і, так би мовити, на рівні серця відчуває літературу і культуру і Закарпаття, і всієї України, а нині, коли так важливо визначитись у своїй громадянській позиції, подає приклад справжнього патріотизму – як громадянка України не тільки за паспортом, а за вибором душі. Коли педагога поважаєш не лише за знання, якими він охоче ділиться, але й за його людські якості, мимоволі укріплюєш і свої знання, і життєві позиції.

Біографія Ганни Григорівни, така багата на цікаві події і розкіш людських взаємин, як не дивно, вкладається у кілька рядків: народилася 18 квітня 1945 р. в селищі Новоречье Белгородської області (Росія), у 1963 р. закінчила Обоянський бібліотечний технікум у Курській області та працювала там завідувачкою дитячої бібліотеки. Після завершення навчання у Харківському державному інституті культури з 1969 р. почала працювати у Хустському культосвітньо-

му училищі як викладач бібліотечного відділення. У 1985 р. цей навчальний заклад став Ужгородським училищем культури, а Ганна Григорівна – ужгородкою. З того часу і почалась взаємопотрібна співпраця викладачки та її вихованців з обласною універсальною науковою бібліотекою, співпраця, що стала помітним явищем у культурному житті обласного центру, адже суттєво допомогла виявити найздібніших майбутніх фахівців, урізноманітнити форми і зміст культурно-просвітницьких акцій.

Нині майже половина працівників нашої бібліотеки – ті, кому Ганна Григорівна допомогла стати справжнім фахівцем. Ми і тепер вчимося в неї – шукати і освоювати нове, тримати руку на пульсі часу, і в найдраматичніші моменти не втрачати оптимізму і почуття гумору.

ОКСАНА СІЧ

Джерельні приписи:

1. Черевко, Г. Г. Підготовка бібліотечних спеціалістів: сучасні вимоги та проблеми / Г. Г. Черевко // Бібліотечна орбіта інформаційного суспільства : до 60-річчя заснування Закарпат. облас. універс.наукової б-ки / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., ЗОУНБ ; уклад. Н. М. Панчук, відпов. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2005. – С. 231-236. : портр.
2. Черевко, Г. Г. Підготовка бібліотечних фахівців в області: проблеми, перспективи / Г. Г. Черевко // Бібліотеки Закарпаття в добу перемін : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф., присвяч. 65-річчю Закарпат. ОУНБ / Упр. культури Закарпат. облдержадмін., Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ; уклад.: Л. З. Григаш ; В. Г. Лехцер ; відп. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2010. – С. 201-209. : портр.
3. Черевко, Г. Г. Ужгородське училище культури : підготовка бібліотечних кадрів / Г. Г. Черевко // Бібліотечне Закарпаття: сторінки історії та сучасності / Уклад. Н. М. Панчук. – Ужгород: Патент ; Видавництво Падяка, 2000. – С. 151-152.: портр.

4. Черевко, Ганна. „Нам треба позбутися міщанського уявлення про бібліотеку...” : [інтерв’ю з головою цикл. коміс. бібл. дисциплін Ужгород. училища культури / вела М. Шутко] / Г. Черевко // Новини Закарпаття. – 2007. – 7 квіт. – С. 21.
5. Черевко, Г. Професія, що має майбутнє : (Ужгородському коледжу культури і мистецтв – 65) : [про розвиток бібл. від-ня коледжу] / Г. Черевко // Бібліотечна планета. – 2012. – № 1. – С. 27-30.: портр.

6. Бібліотечне відділення Ужгородського коледжу культури і мистецтв : [в т. ч. про Г. Г. Черевко] // Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека / Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Н. М. Панчук ; відп. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Видавництво В. Падяка, 2003. – 8 с. : портр.

КВІТЕНЬ: 19

ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ САЛЛЕР

70-річчя від дня народження художника (1945–2002)

Олександр Саллер належить до тих художників 1980-х років, покоління яких училося у велетнів закарпатської школи живопису Адальберта Ерделі та Йосипа Бокшая. Основною рисою творчості художника Саллера була його відвертість з глядачем.

Член Національної спілки художників України Олександр Миколайович Саллер побачив світ 19 квітня 1945 р., в місті Хуст, на Закарпатті. Щирий і добрий, вихований у сім'ї в традиціях, що живуть донині в рідному краї, Олександр Саллер прагнув досягнути своїм серцем світ навколо себе. Дивовижний природний світ, краса казкових вулканічних гір, мальовничі зливи гірської Тиси, гомінкі пляжі, рибалка, розваги взимку надихали здібного до малювання юнака до творчості. Небагато є спогадів про ті роки. Колеги відзначають певну душевну делікатність Олександра, як людини-творця. Успіхи у відтворенні на папері та на полотні життя рідного краю спонукали до вступу в мистецький заклад для здобуття професії. Єдиним подібним закладом на той час було Ужгородське училище прикладного мистецтва. Олександр обрав професію художника – майстра по обробці дерева. Традиції дерев'яного різьблення, роботи з деревом існували в Закарпатті з дідів-прадідів. Дерев'яні вироби цінували мешканці Карпатських гір. Навіть церкви, хати, огорожі виконувалися з дерева. Повоєнні роки стали роками активної розбудови. Люди прагнули прикрасити меблями помешкання, приватні будинки, нові санаторії, громадські заклади харчування, школи тощо. Олександр здобував освіту в училищі прикладного мистецтва з 1961 по 1966 р. Викладачі з фаху: Василь Свида, Іван Гарапко,

Павло Балла, Микола Медвецький. Цікавила Сашка професія майстра-художника.

Індивідуальність, творче начало аж нуртувало в юнакові. Він активно з 1968 р. почав виступати своїми насичено-барвистими поетичними тематичними пейзажами на обласних, потім на республіканських виставках. Обласна виставка 1968 р., всеукраїнська 1971 р., закордонна 1974 р. підтвердили успіх молодого автора. Вже тоді сміливі кроки в образотворчому мистецтві Олександра Саллера дали підставу старшим колегам схвально сприйняти оригінальні образи його поетичного мовлення. Знахідки в стилістиці збагачують увесь колектив закарпатських малярів. Численні записи відгуків про враження від творів Олександра доповнюють характеристику: талановитий живописець, обдарований колорист. Дійсно, щедро нагороджений здібностями від природи, Олександр відповідально ставиться до завдань. У 1977 р. Олександр був прийнятий до лав членів Спілки художників України. Звітна виставка 1975 р. демонструвала: „Натюрморт” 1967 р., „Хатки”, 1971 р., „Місто”, 1973 р., „Березневий сніг”, 1971 р., „На березі моря”, 1971 р. тощо.

Оглядаючи напрацювання автора, зроблені упродовж його життя, зауважимо, що дивовижна гра кольору у творах Саллера 70-х років захоплює музичністю. Своєрідний мерехтливий живопис дрібними площинами формує чарівний мрійливий настрій, що переростає у весну. Сріблясто-перлисті об’єми і простори „Околиці села”, 1971 р., „Дерева”, 1970 р. не полишають байдужими. Подібні нотки звучать і у „Березні”, 1971 р. Цей період творчості настільки живописний, що нагадує небесне срібло звуків, образів, мрій. Художник-мрійник довірливо відкриває свою душу до краси, неба, людей, назустріч щастю та кохання. Дуже влучно підмітили колеги ліричність обдарування митця. Дуже людяною і персонально-особистісною є його пейзажна лірика. Вона дивує і нині.

Роботи „Лісозавод” та „Солотвинські будні” у 1976 р. на виставці „Молодість країни” в Києві продемонстрували зовсім інший бік таланту Саллера. Автор постає наполегливо-цільним і документально-поетичним у творах на тему тогочасних змін в країні. Індустріалізація, пафосне оспівування новобудов, репортажний характер зарисовок свідчить про добру школу рисунку.

Майстерність з роками зростає. О. Саллер звітується перед публікою яскравими, але не без скрупульозності, ретельними

рисунками з відомих хустських об'єктів народного господарства: шахт, солерудника тощо. Це „Робітниче село”, 1974 р., „Солотвинська шахта”, 1974 р., „Архітектурний мотив”, 1971 р. У своїй обов'язковості і чесності перед мистецтвом художник іноді наївний, іноді щемливо-довірливий, дуже настроєвий і вразливий. Цим він імпонує глядачеві. У 1975 р. відбулася персональна виставка митця в Ужгороді.

Олександр Саллер вніс до мистецького простору закарпатського монументального мистецтва власне розуміння декоративності, декоративної плями. Разом з колегами-скульпторами О. Саллер виконував декоративні мозаїчні панно на автозупинках, у сільських клубах тощо.

Художника вабили зустрічі і знайомства з новими людьми, новими місцевостями не тільки в Закарпатті. Олександр Саллер – дуже активний учасник пленерів, що традиційно відбувалися в області та за її межами. Щорічні пленери під керівництвом досвідчених художників були школою майстерності. Олександр Саллер був добрим учнем. Школа на природі, малювання *alla prima* давали добрий результат.

Пленери традиційно були популярними на Закарпатті. У 1990-х рр. Олександр Миколайович бере за правило їздити систематично на пленери. Вони відбувалися як під патронатом Спілки художників, так і приватних популяризаторів мистецтва та меценатів. Глядач мав можливість на виставках бачити підсумкові твори з пленерів. Саллер демонструє живописні полотна „Над річкою”, 1992 р., „Церква в селі Черногорова”, 1996 р., „Під вечір”, 1998 р. У творчості художника цього періоду виразно звучать тенденції декоративного живопису з його парадигмою кольорових зв'язків. Урбаністична камерна картина у творчості Олександра Саллера – відгук ремінісценцій паризьких кварталів, ужгородських дахів відомого А. Коцки чи М. Кричевського. Закоханий у рідний край митець прагне по-новому відтворити образ міста, делікатно підкреслюючи акценти, відчуті у великих сучасників. І це йому вдається.

Олександр Саллер усміхнено дивиться на нас із каталогу 15-го міжнародного пленеру живопису. Автор дуже любив життя, любив своїх рідних та друзів, любив свою професію. На жаль, романтична „Осінь 1999” – загальна назва останнього пленеру, в якому брав

участь Олександр Миколайович. 8 грудня 2002 р. Олександра Саллера не стало. Багато зроблено ним у мистецтві. Іскра його таланту живе у його людяному і світлому живописі, сила його життя живе у його нащадках.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Графіка : [в т. ч. твори худож. О. М. Саллера] // XX ювілейна обласна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю визволення Радянської України та Закарпаття від фашистських загарбників : каталог / уклад. : О. М. Балла-Чернега [та інші]. – Ужгород, 1974. – С. 51-53.
2. Губаль, І. І. Саллер Олександр : [худож.] / І. І. Губаль // Хуст над Тисою / упоряд. І. І. Губаль. – Ужгород, 1992. – С. 366-367.
3. XXI ювілейна ретроспективна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні : Ужгород, квіт.–трав. 1975 р. ; Мукачево, квіт. 1975 р. : [в т. ч. худож. О. М. Саллера] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 37.
4. XXII ювілейна ретроспективна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною : Ужгород, черв.–лип. 1975 р. : [в т. ч. худож. О. М. Саллера] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 47.
5. Живопис : [в т. ч. худож. О. М. Саллера] // Виставка творів художників Закарпаття, присвячена 40-річчю возз'єднання краю з Радянською Україною : Черв. – лип. 1985 р. : каталог / уклад. : Л. В. Васильєва, В. В. Тегза. – Ужгород : Закарпат. облполіграфвидав, 1985. – С. 4-7.
6. Живопис : [в т. ч. твори худож. О. М. Саллера] // XX ювілейна обласна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю визволення Радянської України та Закарпаття від фашистських загарбників : каталог / уклад. : О. М. Балла-Чернега [та інші]. – Ужгород, 1974. – с. 6-38.
7. Живопись : [в т. ч. худож. А. Н. Саллера] // Художники Закарпатья : живопись, графика, скульптура, декоративно-прикладное искусство : Кат. выст. – М. : Совет. худож., 1979. – С. 16.
8. Обласна ювілейна ретроспективна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю возз'єднання краю з Радянською Україною : Київ, серп.–верес. 1975 р. : [в т. ч. худож. О. М. Саллера] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 73.
9. Олександр Саллер : [про живописця ; в т. ч. твір „Над річкою”] // Митці Закарпаття. – Ужгород, 1994. – С. 96-97. : портр., іл.

10. Саллер Олександр // Карпатська осінь-94 : міжнародний пленер живопису / відп. за вип. В. М. Беца. – Ужгород, 1994.
11. Саллер Олександр Миколайович : (нар. 1945 р.) // П обласна виставка творів молодих художників Закарпаття, присвячена 50-річчю утворення СРСР та X всесвітньому фестивалю молоді та студентів. – Ужгород, 1973. – С. 14.
12. Саллер Олександр Миколайович : (живописець) : [в т. ч. твір „Ужгород, місто моє...”] // Художники Закарпаття = Artists of Transcarpathia : [альб.-кат.] / упоряд., відп. за вип., ідея проекту Б. І. Кузьма, передм., пер. англ. М. В. Сирохман. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2011. – С. 128. : портр., кольор. іл.
13. Саллер Олександр Миколайович : [про живописця ; в т. ч. твори „Ужгород, місто моє...”, „Під Ужгородським замком”] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України / упоряд. : Б. І. Кузьма, К. Є. Стельмах. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 192-193. : портр., кольор. іл.

14. Шутко, Маріанна. Художник Олександр Саллер у житті був великим працелюбом. А ще він захоплювався йогою та голодуванням і мав неповторне почуття гумору / М. Шутко // Новини Закарпаття. – 2010. – 8 трав. – С. 15. : фот.

КВІТЕНЬ: 26

МИРОСЛАВ ДМИТРОВИЧ КЛИМПУШ

**70-річчя від дня народження вченого-мостобудівника
(нар. 1945)**

Народився 26 квітня 1945 р. у відомій на Закарпатті родині братів Климпушів з Ясіня. Батько – Дмитро Іванович Климпуш – молодший із трьох братів, що залишили яскравий слід в історії Закарпаття. Починаючи з активної участі у створенні легендарної Гуцульської республіки 1919 р., Дмитро Климпуш проявив свою високу свідомість і відданість українській ідеї на посту головного команданта Карпатської Січі – організації, що була створена для оборони державних інтересів Карпато-Української держави в 1938–1939 рр. За радянських часів був заарештований, близько 11 років провів у таборах Караганди та Сибіру і у 1959 р. помер в

с. Ясіня. У 1997 р., до 100-річчя від дня народження, в селищі йому було відкрито пам'ятник.

Мати Мирослава – Єлизавета Дмитрівна Климпуш (Балецька) – вчителька, якій радянською владою було заборонено вчителювати, працювала в сільському споживтоваристві, користувалася великою повагою односельчан. Померла 1995 року.

Дитинство Мирослава, незважаючи на матеріальну скруту, пройшло в нелегкий час, але закінчив Ясінянську середню школу із золотою медаллю, вступив у Київський автомобільно-дорожній інститут. Та коли його брата Ореста після закінчення цього інституту призивали в армію, Мирослав добровільно зголосився піти замість нього на службу, даючи можливість брату піти на роботу в Закарпаття, щоб допомогти матері-пенсіонерці.

Ще зі школи Мирослав серйозно займався спортом, був багаторазовим чемпіоном України з гірськолижного спорту, входив до складу збірної команди СРСР та протягом 15 років захищав честь України. Був майстром спорту.

Після звільнення в запас у 1967 р. продовжив навчання і з відзнакою закінчив згаданий інститут. 15 років працював в Київському мосто-будівельному управлінні. В 1985 р. його перевели в апарат Міншляхбуду на посаду начальника відділу мостів. Після здобуття Україною незалежності займав посади першого заступника головного інженера Українського виробничого об'єднання „Укравтодор”, начальника Управління зовнішньоекономічної діяльності Української державної корпорації „Укравтодора”. Знання угорської, німецької та словацької мов дозволило йому брати участь у підготовці низки міждержавних угод України з Угорщиною, Словаччиною та Польщею. Йому було присвоєно звання „Заслужений будівельник України”.

У травні 1997 р. наказом Прем'єр-міністра України Мирослава Климпуша було призначено заступником голови Української державної корпорації „Укравтодор”, де він займався роботою по створенню міжнародних і національних транспортних коридорів, залученням для цих цілей кредитів Світового Банку та Європейського банку реконструкції та розвитку. Під його керівництвом створювалась база держави для можливості будівництва сучасних автомобільних доріг на умовах концесії.

Проживаючи з 16-літнього віку в Києві, Мирослав Климпуш підтримує зв'язки з рідним Ясіням та Закарпаттям. Перший

закарпатець – майстер спорту-гірськолижник допомагає молодим землякам в удосконаленні спортивної майстерності. Сприяє ремонту мостів та автодоріг на Рахівщині.

Коли в листопаді 1998 р. сталася катастрофічна повінь в Закарпатті, Мирослав півтора місяця організовував роботи по ліквідації наслідків лиха. За його участі приймалися технічні рішення по відновлення мостів через Ріку поблизу Хуста, Латорицю в Мукачеві і Сваляві.

Ще один з племінників Мирослава Климпуша – Ігор Климпуш – проживає в Києві. Він – старший науковий співробітник в Науково-дослідному Інституті педагогіки України, завідувач редакції математики видавництва, доцент кафедри математики Київського державного торгово-економічного університету. Опублікував понад 60 наукових праць, навчальних посібників і задачників.

Климпуші кожен рік всією родиною проводять відпустки в рідних Карпатах в Ясінях.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Герасимчук, В. О. Гірські автомобільні дороги Українських Карпат: аналіз пошкоджень паводком 1998 р. автомоб. доріг Закарпаття і рек. по попередженню руйнувань гір. автомоб. доріг Україн. Карпат / В. О. Герасимчук, М. Д. Климпуш, М. Д. Круцик, [та ін.]. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – 272 с. : іл.
 2. Климпуш, Мирослав Дмитрович. Міцність, витривалість та деформативність залізобетонних згинаних елементів, підсилених наклеєними композитними стрічками : автореф. дис. канд. техн. наук / М. Д. Климпуш ; Нац. трансп. ун-т. – К., 2010. – 20 с. : рис.
- ***
3. Пагіря, Василь. Климпуш Мирослав Дмитрович : [науковець] / В. Пагіря, Х. Роглев // Пагіря, Василь. Закарпатці в Києві / В. Пагіря, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 110-114. : портр.
 4. Климпуш Мирослав Дмитрович : [перший заст. голови Держ. служби автомоб. доріг України] // Хто є хто. Закарпаття : міжнар. довід-бібліограф. вип. 2. / авт. ідеї та авт.-упоряд. В. В. Болгов ; відповід. за вип. І. В. Болгов. – К., 2005. – С. 149. : портр., фот. кольор.
 5. Рекіта, Віктор Іванович. Лицарі Великого Чину : [іст. портр.] / В. І. Рекіта ; передм. С. Д. Федака ; Ужгород. нац. ун-т, НДІ україністики ім. М. Мольнара. – Ужгород : Гражда, 2008. – 88 с. – Бібліогр. наприкінці ст. Зі змісту: [про М. Д. Климпуша]. – С. 62-65.

ЮРІЙ ІВАНОВИЧ ГЕВАЗА

70-річчя від дня народження доктора хімічних наук,
професора (нар. 1945)

Геваза Ю. І. народився 24 травня 1945 р. в смт. Перечин Закарпатської області. У 1963 р. закінчив Перечинську середню школу і продовжив навчання на хімічному факультеті Ужгородського державного університету. У 1968 р. отримав диплом про вищу освіту та направлення для вступу до аспірантури.

У 1968–1971 рр. Юрій Іванович навчався в аспірантурі у відділі механізмів органічних реакцій Інституту органічної хімії НАН України. Під керівництвом професора В. І. Станінця займався дослідженням реакцій електрофільної внутрішньомолекулярної циклізації ненасичених сполук.

З січня 1972 р. Ю. І. Геваза працює на дослідному виробництві Інституту органічної хімії, де пройшов шлях від інженера-хіміка до начальника центральної заводської лабораторії, а в 1992 р. обраний директором виробництва. В травні 1972 в Інституті органічної хімії НАН України захищає кандидатську дисертацію „Вплив природи функціональних груп ненасичених сполук на швидкість їх галогенциклізації”, а в липні 1992 р. – докторську дисертацію на тему „Йодування функціонально заміщених олефінів”.

Дисертаційні роботи присвячені детальному вивченню реакцій електрофільної внутрішньомолекулярної циклізації ненасичених сполук, а саме: участі в цих реакціях різних електронодонорних груп, дослідженню кінетики та механізму реакцій, впливу структури ненасичених сполук і природи електрофільного реагенту на напрям протікання реакцій (регіо-, стерео- та хемоселективність), дослідженню фізіологічної активності гетероциклічних сполук та ін.

Юрій Іванович займається також пошуком та розробкою технологічних процесів одержання різних фізіологічно-активних речовин, що знайшли застосування в медицині, ветеринарії, сільському господарстві, машинобудуванні та інших галузях народного господарства. За його участю були розроблені технології одержання субстанцій відомих лікарських засобів:

Етонію, Декаметоксину, Амбену, Бемітилу та ін., біоцидного препарату „Вазин”, що використовується для захисту мастильно-охолоджуючих рідин від біоушкодження, широке виробництво якого було організовано на Шосткинському заводі хімреактивів, антимікробного препарату „Карбоцид”, технологія виробництва якого була впроваджена на Перечинському лісохімзаводі, препарату „Антинакипін”, що запобігає утворенню накипу на поверхнях водогрійних установок (котлах, випарних апаратах цукрового виробництва) та ін.

Юрій Іванович є співавтором монографії „Електрофільна внутрішньомолекулярна циклізація олефінів” та співавтором близько 200 наукових статей, авторських свідоцтв та патентів.

Постановою президії Академії наук України, Центрального комітету профспілки працівників АН України, Республіканської ради товариства винахідників і раціоналізаторів України від 3 липня 1992 р. йому присвоєно звання „Кращий винахідник Академії наук України”.

Протягом майже 15 років був членом спеціалізованої вченої ради Інституту органічної хімії НАН України із захисту кандидатських та докторських дисертацій.

3 вересня 1999 р. Юрій Іванович працює на посаді професора кафедри хімії Київського національного торговельно-економічного університету.

Співавтор чотирьох навчальних посібників та підручників. У 2005 р. нагороджений медаллю Міністерства освіти і науки України „За наукові досягнення”.

ВАСИЛЬ ЛЕНДЄЛ

Джерельні приписи:

1. Геваза, Ю. И. Электрофильная внутримолекулярная циклизация олефинов / Ю. И. Геваза, В. И. Станинец, Н. С. Зефирова. – К. : Наук. думка, 1990. – 155 с.

2. Геваза, Ю. И. Реакции электрофильной внутримолекулярной циклизации алкенил- и алкинилзамещенных гетероциклов, протекающие с участием их нуклеофильных центров / Ю. И. Геваза, В. И. Станинец // Укр. хим. журн. – 2002. – Т. 68, № 12. – С. 67-76.
3. Сливка, Н. Ю. Галогенциклизация замещенных 2-(алкенилтио)пиримидин-6-онов. / Н. Ю. Сливка, Ю. И. Геваза, В. И. Станинец // Химия гетероцикл. соединений. – 2004. – № 5. – С. 776-783.

4. Сливка, Н. Ю. Галогенциклизация замещенных 3-алкенилтио- 1, 2, 4-триазин-5(2H)-онов. / Н. Ю. Сливка, Ю. И. Геваза // Укр. хим. журн. – 2002. – Т. 68, № 12. – С. 89-93.
 5. Сливка, Н. Ю. Синтез похідних 5-діалкіламінометилтіазоло [3,2-b]тіазинів / Н. Ю. Сливка, Ю. І. Геваза, В. І. Станінець // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Хімія / [редкол. : С. Ю. Чундак (голова редкол.), І. Є. Барчій, С. М. Сухарев та ін.] ; М-во освіти і науки України, Вищий держ. навч. заклад „Ужгор. нац. ун-т”. – Ужгород : Вид-во УжНУ „Говерла”, 2009. – Вип. 21-22. – С. 191-195.
 6. Сливка, Н. Ю. Синтез 3-алілтіо-4-бензиліденіміно-6-метил-1,2,4-триазин-5(2H)-онів та їх бромоециклізація / Н. Ю. Сливка, Ю. І. Геваза, В. І. Станінець // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Хімія / [редкол. : С. Ю. Чундак (голова редкол.), Я. Р. Базель, І. Є. Барчій та ін.] ; М-во освіти і науки України, Ужгор. нац. ун-т. – Ужгород : Вид-во УжНУ „Говерла”, 2006. – Вип. 15-16. – С. 93-96.
 7. Фаринюк, Ю. І. Бромовання алілокси-β-аміноетиллових етерів / Ю. І. Фаринюк, М. Ю. Онисько, Ю. І. Геваза, В. Г. Лендел // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Хімія / [редкол. : С. Ю. Чундак (голова редкол.), Я. Р. Базель, І. Є. Барчій та ін.] ; М-во освіти і науки України, Ужгор. нац. ун-т. – Ужгород : Вид-во УжНУ „Говерла”, 2005. – Вип. 13–14. – С. 68-69.
 8. Фаринюк, Ю. И. Способ получения производных циклоалкано[β]пиролидиний галогенидов / Ю. И. Фаринюк, И. В. Смоланка, В. И. Станинец, Ю. И. Геваза // Авт. свидетельство № 562552. – 1977.
- ***
9. Базель, Я. Р. Геваза Юрій Іванович / Я. Р. Базель // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 89-90. : портр.
 10. Мазуренко, Н. І. Геваза Юрій Іванович / Н. І. Мазуренко // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 430 : портр. – Бібліогр. : 4 назви.
 11. Пагіря, Василь. Юрій Геваза / В. Пагіря // Пагіря, Василь. Закарпатці в Києві / В. Пагіря, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 107-108. : фот.
 12. Шманько, П. І. Геваза Ю. І. / П. І. Шманько // Шманько П. І. Хіміки Закарпаття / Шманько П. І, Лендел В. Г., Шманько І. І. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 142-143 : портр.

ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА ПОЛЯК-ШЕРЕМЕТ

80-річчя від дня народження заслуженої артистки України
(нар. 1935)

У мистецькій біографії заслуженого академічного Закарпатського народного хору гідне та почесне місце належить багаторічній творчій діяльності талановитої співачки, майстерної виконавиці українських закарпатських народних пісень та кращих пісенних творів інших народів, дзвінкоголосої солістки, заслуженої артистки України Поляк-Шеремет Олени Миколаївни.

На її долю випала щаслива нагода працювати з такими відомими і талановитими диригентами та композиторами, як народний артист України Михайло Кречко та заслужений артист України Микола Попенко, з яскравими солістами – народною артисткою України Кларою Лабик, заслуженими артистами України Терезією Бартфай, Магдалиною Сеніною, Борисом Єрьоменком, Віктором Даньо, Федором Копинцем, популярним співаком Іваном Опалеником та іншими.

О. Поляк народилася 1 червня 1935 р. в м. Ужгороді. У багатодітній родині була шостою дитиною, а оскільки вона належить до дітей війни, то, як і багато її ровесників, пережила чимало бід, потрясінь та життєвих негод. Її батьки – колишні мешканці гірського с. Люта на Великоберезнянщині: батько – лісник, мати – домогосподарка. Лютяни ж, як відомо, за всіх часів жили в скрутні та бідності, чимала частина їх ще до війни покинула рідні краї в пошуках заробітків на шматок хліба у шахтах Бельгії, Канади та інших країн Європи і Америки. Звісно, лютянський лісник Микола Поляк не міг покинути дружину із шістьма дітьми і податися в чужі світи, та все ж із лютянських злиднів його родина перебралася ближче до Ужгорода: спочатку до Горян, потім – до Радванки, де й народилася наша героїня, і нарешті – до Сторожниці, де пройшли роки буремної юності майбутньої талановитої солістки заслуженого Закарпатського народного хору. Там, у сторожницькому колгоспі ім. Горького, пройшла нелегку трудову школу, а на її молодих роках залишила свій незгладимий відбиток виснажлива та копітка праця разом з матір'ю в городній бригаді.

З дитинства безустанно мріяла про майбутню професію вчителя, бо замолоду попри нелегку працю і вдома, і в колгоспі тягнулася до знань, освіти, науки і у мріях та снах бачила себе шкільною наставницею та вихователькою. То ж після закінчення Сторожницької семирічки подала заяву на навчання до Ужгородського педагогічного училища і навіть була зарахована до числа його студентів. Однак невдовзі педагогічне училище з Ужгорода перебазувалось до Мукачева, а наймати там квартиру чи добиратись автобусом було не по її кишені.

Ця несподівана подія назавжди перекреслила її мрію стати педагогом. То ж поєднувала працю в колгоспі з навчанням у середній вечірній школі м. Ужгорода. Однак її невгамовна та кипуча молодеча енергія не вгавала, нуртувала, виривалась назовні. І ось одного разу дівчині випадково потрапило на очі оголошення в газеті про проведення в обласній філармонії конкурсного набору на роботу в колектив Закарпатського народного хору, котрий на той час (1955 р.) своїм високим та оригінальним виконавством і багатим репертуаром завоював симпатії глядачів не тільки в нашому краї, але й далеко поза його межами.

У сім'ї Поляків ніхто не співав, але дівчина полюбила народну пісню ще в роки свого далекого дитинства. З глибокою вдячністю згадує завуча Сторожницької семирічки Андрія Андрійовича Миньо, котрий захоплювався пісенною творчістю, керував учнівським хором і їй прищепив любов до народної мелодії. В ті шкільні роки дівчина співала багато, охоче виступала на всіх святах, районних фестивалях, отримувала подяки, грамоти, з душею поринувши у заманливе царство пісні. У ті далекі повоєнні роки художня самодіяльність дуже цінувалась у народі. Не випадково і в Закарпатський народний хор тоді прийшло багато талановитих виконавців саме із осередків фольклорної творчості. О. Поляк також успішно пройшла згаданий вище конкурсний відбір і стала солісткою хору.

Та перші місяці її нової роботи були нелегкими: репетиції в хорі довелось поєднувати з навчанням у 10-му класі вечірньої школи та виснажливою роботою в колгоспі. У нелегких умовах починати доводилось, як-то кажуть, з нуля. То ж перший місяць дівчина навіть матері з батьком не говорила про свої митарства. І все ж творча праця дівчині сподобалась, припала до душі, і вже через три місяці артистка володіла необхідним репертуаром сольних партій.

А через рік після входження в колектив Закарпатського народного хору (1956 р.) вона вже чарувала польських глядачів закарпатською народною піснею „На поточку-м прала” та дуєтом з І. Опалеником піснею „Кажуть люди, кажуть” під час поїздки колективу на гастролі до Варшави. Так раптово і водночас щасливо розпочався її успішний 35-річний творчий шлях в одному з найкращих професійних художніх колективів України.

З перших днів своєї праці в хорі співачка виконувала як сольні пісні, так і дуєтом з талановитим солістом І. Опалеником. У її сольному виконанні великою популярністю користувалась закарпатська народна пісня „На поточку-м прала”, дуєтом з І. Опалеником – уже згадувана „Кажуть люди, кажуть”, а з Ф. Копинцем – „Шуміла сосна, палала”.

Перша її пісня в сольному виконанні – „Коли-м була мала, мала”. Серед улюблених у виконавському репертуарі артистки пісні „Кажуть люди, кажуть”, „Чорні очка, як терен”, „Іванку, Іванку”, „Тече вода каламутна”, „На поточку-м прала”, „Ой, чорна я, чорна”, „Серед села дичка”, а також словацька народна пісня „А я двадцять роков мам”.

Доброї слави в народі набув вокальний дует у складі О. Поляк та К. Лабик. Кожен їхній вихід на авансцену з улюбленою піснею ставав справжнім тріумфом вокалісток і супроводжувався бурхливими оваціями глядачів.

Особливою популярністю користувались у їхньому виконанні закарпатські народні пісні „Ой, співаю не гадаю”, „Ой, засвіти, місяченьку”, „Ой, заграли музиченьки”, „Іванку, Іванку, з того боку ярку”, „Ой, у саду ружа посаджена”, „За лісом, за лісом” та інші.

Артистка з успіхом виступала і в складі вокального тріо: Н. Мерцин, К. Лабик, О. Поляк. У їх виконанні милозвучно лунали народні пісні „Ой, не буду, мамко, твоя” та „Ой, не сумуйте, дівчата”.

У пісенному репертуарі О. Поляк – народні пісні в обробці композиторів М. Кречка, С. Мартоня, Д. Задора, М. Попенка, П. Рака, В. Кобаля та інших.

В ті роки Закарпатський народний хор більшість робочого часу перебував на постійних гастролях як у містах і селах Закарпаття, так і далеко поза його межами. З одного боку це були нові зустрічі з цікавими людьми, незабутні враження від знайомства з культурою,

побутом, звичаями інших народів, екскурсії в музеї, картинні галереї, виступи в найпрестижніших концертних залах Києва, Москви та інших культурних центрів, а з другого – це неймовірно важкі фізичні навантаження, постійна втома та недоїдання у далеких переїздах і переважно у плацкартних залізничних вагонах то в люту сибірську стужу, то в палючих пісках гарячого літа Середньої Азії... Сьогодні артистка із захопленням згадує ті цікаві поїздки, котрі для загального розвитку давали дуже багато, але водночас з невимовним жхом говорить про труднощі артистичного гастрольного життя. Адже саме вони стали причиною її важкого захворювання на бронхіальну астму, з якою О. Поляк живе і мучиться й сьогодні.

І все ж саме під час багатьох і надзвичайно відповідальних гастролей з колективом хору нашої героїні пощастило зустрітися, а то з деким і особисто познайомитись із славної когорти знаменитих майстрів сцени – народними артистами СРСР І. Козловським, Є. Мірошниченко, Д. Гнатюком, Г. Ернесаксом, А. Солов'яненком, заслуженими артистами УРСР, лауреатами Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, вокальним тріо сестер Марії, Даниїли і Ніни Байко та багатьма іншими.

Разом з колективом хору артистці випала щаслива нагода радувати своїм натхненням та милозвучним виконавством глядачів Чехословаччини, Угорщини, Румунії, Польщі, Югославії, Австрії, Німеччини.

Незабутні враження залишила, зокрема, гастрольна поїздка до Канади з К. Лабик та колишнім директором Ужгородського музичного училища ім. Д. Задора В. Білеєм у 1979 р. у складі делегації Товариства „Україна” на запрошення Товариства карпато-руських канадців. Автор статті „Гарно відзначили 50-річчя Товариства карпато-руських канадців” за підписом М. Г., опублікованій у газеті „Життя і слово” за 22 жовтня 1979 р., писав: „Митці із Закарпаття – співачки Клара Попович і Олена Шеремет захопили і зворушили присутніх своїми піснями. Митці-співачки, одягнені в колоритних закарпатських українських одягах, виконали ряд закарпатських українських народних пісень, кілька російських і словацьких пісень. Виступали вони в сольному виконанні і в дуеті. Вони співали від серця і від душі. Присутні нагороджували їх палкими оплесками”.

Для нашої ж героїні пісня стала її життям. Водночас артистка доклала чимало зусиль для участі в громадському житті краю,

зокрема, до організації культурного обслуговування населення, обиралась депутатом двох скликань Ужгородської міської ради. За високу виконавську майстерність та сумлінну роботу по культурному обслуговуванню населення удостоєна багатьох нагород Міністерства культури України, Закарпатського облвиконкому, а в 1974 р. їй присвоєно почесне звання заслуженої артистки України.

Полишення колективу хору через хворобу стало для неї неправною духовною втратою, справжньою життєвою катастрофою. Якийсь час після цього разом з колишньою артисткою Закарпатського народного хору Євою Крон співала у фольклорному ансамблі „Розмарія” при обласному будинку народної творчості, яким керував викладач Ужгородського музичного училища М. Керецман, але згаданий колектив не міг вгамувати її тугу за бурхливою сценічною творчістю в Закарпатському народному хорі, котрому віддала всі творчі сили і весь свій хист справді народної і високообдарованої співачки.

У житті кожної людини, як відомо, є своя заповітна мрія, котрої вона прагне досягти. Мрією нашої героїні було співати, дарувати людям невмирущу красу української народної пісні. Адже задушевна пісня поруч із святою молитвою, на її думку, – це найбільше духовне багатство людини. Вона сповна та щедро ділилася цим багатством і за період своєї роботи в Закарпатському народному хорі взяла участь у близько трьох тисячах п’ятистах концертах.

Артистка щиро вірить, що народна пісня житиме вічно, поки живе народ. І за це їй і за всю її багаторічну творчу діяльність низький уклін від усіх-усіх, хто в народній пісні бачить немеркнучу красу духовного життя народу.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Поляк-Шеремет, О. М. „Краще за народну пісню немає нічого...” : [інтерв’ю із заслуженою артисткою України / вела Л. Кудрявська] / О. М. Поляк-Шеремет // Вісті Ужгородщини. – 1995. – 20 черв. – С. 6.

2. Заслужений академічний Закарпатський народний хор / упоряд., передм. Петій-Потапчук Н., нарис В. С. Габорець, стаття М. Я. Попенко, нотна графіка М. В. Рибалко. – Ужгород : Гражда, 2012. – 182 с. : фот.
Зі змісту : [про О. Поляк]. – С. 13.

3. Заслуженный Закарпатский народный хор. К. : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1960. – 40 с. : фот.
Зі змісту : [про О. Поляк]. – С. 6, 20-21. : фот.
4. Хланта, Іван. Пісня над Карпатами : Державний заслужений Закарпатський народний хор / Іван Хланта. – Ужгород : Карпати, 1994. – 88 с. : фот., портр.
Зі змісту : [про О. Поляк-Шеремет]. – С. 5, 25, 29, 31, 34, 35, 54, 58, 69, 77, 79. : фот.

5. Лиховид, Оксана. На крилах пісенної долі : (До ювілею заслуженої артистки України Гелени Поляк-Шеремет) / О. Лиховид // Новини Закарпаття. – 1995. – 8 черв. – С. 6.

ЧЕРВЕНЬ: 3

СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ БУЦКО

до 85-річчя від дня народження вченого-хіміка, педагога
(нар. 1930)

Серед імен працівників, які залишили глибокий слід в історії Ужгородського національного університету, почесне місце належить і Степану Степановичу Буцку, колишньому завідувачу кафедри загальної та неорганічної хімії хімічного факультету тодішнього УжДУ. Короткий нарис про науково-педагогічну діяльність цієї непересічної людини тільки в загальних рисах може відтворити життєвий та творчий шлях С.С.Буцка.

С. С. Буцко народився 3 червня 1930 р. в м. Мукачево Закарпатської області. У 1948 р. закінчив Мукачівську СШ № 1 і продовжив навчання на хімічному факультеті Ужгородського державного університету. Під час навчання у вузі з вересня 1952 р. працював учителем фізики вечірньої школи робітничої молоді № 2 м. Ужгород.

У листопаді 1953 р. С. С. Буцко вступив до аспірантури Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР, де під керівництвом професора Б. Я. Дайна займався дослідженням окисно-відновних властивостей хлорофілу. Під час цього дослідження ним був одержаний новий тип комплексних сполук цього

пігменту фотосинтетичного препарату. Після закінчення аспірантури працював інженером, старшим інженером та молодшим науковим співробітником відділу фотохімії та радіаційної хімії цього ж інституту. У 1962 р. захистив дисертацію „Темнові та фотохімічні взаємодії хлорофілу з солями заліза” на здобуття наукового ступеня кандидата хімічних наук.

З 1963 р. С. С. Буцко працює на посаді старшого викладача кафедри загальної та неорганічної хімії Ужгородського державного університету. В цьому ж році переводиться на посаду доцента. В 1964–1966 рр. викладає хімію в Університетському Коледжі м. Кейп-Кост (Республіка Гана).

З 1966 р. Степан Степанович очолює кафедру загальної та неорганічної хімії Ужгородського університету. Під його керівництвом на кафедрі формується новий напрямок наукових досліджень у галузі координаційної хімії, розпочинається спеціалізація студентів старших курсів з неорганічної хімії, а в 1968 р. при кафедрі відкривається аспірантура. Під його керівництвом виконали і захистили кандидатські дисертації В. М. Бузаш, Л. П. Добрянська, С. Ю. Чундак, П. І. Шманько.

Очолуваний С. С. Буцком науковий колектив провів систематичні дослідження процесів комплексоутворення іонів 3d-металів з органічними лігандами, які містять азот, кисень, сірку, з метою одержання комплексів з високою біологічною активністю. Було одержано близько сотні нових комплексних сполук, досліджені їх властивості з використанням найновіших на той час хімічних та фізико-хімічних методів аналізу.

Ці дослідження принесли заслужену славу Ужгородській школі комплексистів та її науковому керівнику С. С. Буцку.

У 1973–1975 рр. С. С. Буцко працює старшим референтом відділу науково-технічної інформації Будинку радянської науки та культури у м. Будапешт.

З 1980 р. Степан Степанович обіймає посаду доцента кафедри загальної та неорганічної хімії, яка пізніше перетворилась на кафедру хімічної технології і виробничої екології. В цей час С. С. Буцко займається розробкою екологічно чистих технологій переробки природних ресурсів Закарпаття, зокрема алунітів Берегівського району. В цьому напрямку досліджень він теж залишив помітний слід.

С. С. Буцко, як науковець, є відомим спеціалістом у галузі

фотохімії, координаційної хімії, біонеорганічної хімії та хімічних проблем екології. Він є автором 114 наукових праць, 6 винаходів. Обирався членом Наукової ради з неорганічної хімії АН СРСР, Наукових рад АН України з неорганічної хімії, хімічної кінетики та будови речовин, хімії поверхні та технології модифікування дисперсних оксидів, Науково-методичної ради з хімії Мінвузу України, Науково-технічної Ради „Хімічні проблеми екології”, обирався головою Закарпатського обласного відділення Українського хімічного товариства.

Разом з тим С. С. Буцко прекрасний лектор. Його лекції відзначаються науковістю, новизною, були дуже грамотно методично побудовані. Це приваблювало на лекції не тільки студентів, але і аспірантів, викладачів факультету. Іншими словами – він був і залишається прекрасним фахівцем, оратором і методистом, поскільки працює на даний час доцентом у Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці.

У спілкуванні з студентами і колегами С. С. Буцко був дуже комунікабельною людиною (таким він залишився і по сьогоднішній день). До нього часто зверталися за порадою, допомогою і він ніколи і нікому не відмовляв.

Особливо багато уваги Степан Степанович приділяв талановитим студентам, вмів виявити їхній потенціал, талант. Саме із них він підбирав майбутніх аспірантів. Навіть зараз, перебуваючи на пенсії, він часто буває на кафедрі екології та охорони навколишнього середовища, цікавиться науковою діяльністю кафедри, консультує аспірантів та викладачів кафедри по певних розділах хімії. Творчий запал цієї прекрасної людини не згас з роками, він і надалі горить яскравим полум'ям у його душі.

СТЕПАН ЧУНДАК

Джерельні приписи:

1. Чундак, С. Ю. До 80-річчя науковця Степана Буцка : [колиш. зав. каф. заг. та неорганіч. хімії хім. ф-ту УжНУ] / С. Ю. Чундак // Срібна Земля. – 2010. – 4 черв. – С. 11. : фот.

2. Базель, Ярослав Рудольфович. Буцко Степан Степанович : [доц. каф. заг. та неорганіч. хімії УжНУ] / Я. Р. Базель // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 61. : портр.

ОЛЕКСАНДР ГЕОРГІЙОВИЧ ЛАВЕР

60-річчя від дня народження вченого-математика,
історика, демографа, педагога вищої школи,
відмінника освіти України (нар. 1955)

Народився Олександр Лавер 15 червня 1955 р. в Ужгороді у сім'ї вчителів. Батько Олександра – Георгій Михайлович Лавер, в минулому гравець основних складів футбольних команд „Спартак” (Ужгород), „Динамо” (Київ) та „Динамо” (Мінськ), працював вчителем історії в різних школах м. Ужгорода. Мати – Тетяна Павлівна Лавер (Сидоренко), після закінчення механіко-математичного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка працювала вчителькою математики в середніх школах № 11 та № 3 міста Ужгорода. Отож, після закінчення в 1972 р. Ужгородської СШ № 1 ім. Т. Г. Шевченка, перед Олександром постало питання: куди поступати? На історичний факультет чи на математичний, оскільки ці дисципліни він знав приблизно однаково, хоча Олександру більше подобалася історія. Агітація батьків та знайомих спонукала його подати документи на математичний факультет Ужгородського державного університету.

Математичний факультет УжДУ Олександр закінчив у 1977 р. з дипломом із відзнакою. Знову постало питання: куди піти працювати після закінчення вишу? Була можливість поступати в аспірантуру Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова до професора В. О. Треногіна, або залишитися працювати в науководослідній частині Ужгородського державного університету. Та Олександр обрав третій шлях: він почав трудитися інженером-програмістом на Ужгородському машинобудівному заводі, де пропрацював загалом близько 2,5 років. Іншого варіанту на той час Олександр собі навіть і не уявляв, адже його дідусь і дядько по маминій лінії були робітниками на заводах та фабриках міста Києва.

Думка продовжити навчання в аспірантурі з'явилася в 1979 р., і 1 грудня того ж року Олександр вступив до аспірантури УжДУ за спеціальністю „Диференціальні рівняння і математична фізика” (науковий керівник, доктор фіз.-мат. наук, професор І. І. Маркуш).

Проте, з метою інтенсифікації досліджень з обраної тематики, з 1980 р. Олександр прикомандирується в місто Київ, в Київський державний університет на кафедру інтегральних та диференціальних рівнянь, де ним згодився керувати член-кореспондент АН УРСР (тепер академік НАН України), доктор фіз.-мат. наук, професор Анатолій Михайлович Самойленко. В той час Олександрові дуже допомогла зав. відділом аспірантури УжДУ Єлизавета Амброзіївна Чаварга, за що Олександр до цього часу зберігає в своєму серці глибоку вдячність до неї.

Київський період свого життя Олександр згадує з особливою теплою (активні наукові пошуки, праця в наукових бібліотеках, численні знайомства та дискусії з колегами-аспірантами). Особливо вдалим виявилось наукове співробітництво зі старшим науковим співробітником Інституту математики АН УРСР, кандидатом фіз.-мат. наук Миколою Романовичем Сіденком, спільні праці з яким були опубліковані в центральних математичних журналах, і якого Олександр вважає своїм „мікрошефом”. До цього часу в Олександра збереглися теплі спогади про спілкування з колегами-аспірантами Богданом Вуйтовичем (Польща, м. Люблін), казахами Маратом Ахметовим, Кенжегалі Кенжебаєвим, Світланою Басковою, Буранбаєм Турбаєвим, туркменом Худайберди Овездурдієвим, каракалпаком Кулахметом Ільясовим, та багатьма іншими. Всі вони вже понад 20 років є громадянами незалежних держав, а тоді були єдиною родиною з різних місць вже колишнього СРСР. Проте дні аспірантури збігали досить швидко і потрібно було вкотре визначатися, де і ким працювати далі. В Олександра була можливість залишитись в Києві, в Інституті електродинаміки АН УРСР, але його тягло в рідні Карпати, де його чекала дівчина на ім'я Катерина.

З 1 грудня 1982 р. Олександр Лавер починає працювати науковим співробітником НДС УжДУ при кафедрі кібернетики і прикладної математики. Близько 7 років він пропрацював разом з такими відомими на тепер вченими, як доктори технічних наук Ф. Г. Вашук, Ю. А. Василенко, Ф. Е. Гече, Й. Г. Головач та багато інших. 16 березня 1987 р. в Київському державному університеті імені Тараса Шевченка Олександр Лавер успішно захистив дисертацію „Асимптотика решений периодических краевых задач для параболических уравнений второго порядка с малым параметром при производной по времени” зі спеціальності 01.01.02 – „диференціальні рівняння

і математична фізика” на здобуття наукового ступеня кандидата фізико-математичних наук.

З 2 жовтня 1989 р. він переходить на кафедру обчислювальної математики математичного факультету УжДУ, де працює асистентом, старшим викладачем, доцентом. Вчене звання доцента по кафедрі обчислювальної математики Олександр Лаверу було присвоєно 20 лютого 1996 року.

З відкриттям у 1995 р. нового вищого навчального закладу – Ужгородського інституту інформатики, економіки та права (статус Державного отримав у 1997 р.) з підготовкою фахівців з напрямку „Комп’ютерні науки”, Олександр Георгійович з липня 1996 р. переводиться в новостворений виш. З великим ентузіазмом він включається в роботу з розробки робочих програм з навчальних дисциплін, викладає основні лекційні курси, працює над методичними посібниками для студентів, докладає максимум зусиль для забезпечення факультету інформатики та очолюваної ним кафедри кваліфікованим викладацьким складом. В УжДІЕП (з жовтня 2004 р. – Закарпатський державний університет) Олександр працює спочатку доцентом, з 1 січня 1999 р. – завідувачем кафедри фіз.-мат. дисциплін, у 2003–2006 рр. – деканом факультету інформатики. З 2003 р. О. Г. Лавера призначено на посаду професора кафедри. 17 жовтня 2005 р. йому було присвоєно звання „Відмінник освіти України”.

Науково-методичну роботу Олександр поєднує з організаційною. Під час роботи в ЗакДУ він був членом Вчених рад ЗакДУ, факультету інформатики, головою методичної комісії факультету інформатики. На базі очолюваної ним кафедри в 2005 р. було проведено ліцензування та акредитацію нової спеціальності „Програмне забезпечення систем” за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр, спеціаліст, магістр, у зв’язку з чим кафедра одержала назву „Кафедра програмного забезпечення автоматизованих систем та фізико-математичних дисциплін”. З 17 жовтня 2011 р., в зв’язку з реорганізацією факультету інформатики в факультет інформаційних технологій ЗакДУ, вона носить назву „Кафедра інформатики та фізико-математичних дисциплін”. З 27 червня 2013 р., у зв’язку з об’єднанням Закарпатського державного університету з ДВНЗ „Ужгородський національний університет”, кафедра інформатики

та фізико-математичних дисциплін та увесь факультет інформаційних технологій перебувають у складі ДВНЗ „Ужгородський національний університет”. В ДВНЗ „УжНУ” О. Г. Лавер є членом Вченої ради та Методичної ради УжНУ, очолює методичну комісію факультету інформаційних технологій. В 2013–2014 рр. на базі кафедри проведено ліцензування нової спеціальності „Інформатика” за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр.

Так сталося, що в творчому житті Олександра Георгійовича математика та історія завжди йшли поряд. Він до цього часу продовжує дослідження не тільки з дисертаційної тематики, але також присвячує багато часу вивченню проблем історичної статистики та пов’язаних з цим демографічних питань. Головним чином у царині визначення втрат у війнах та конфліктах XX–XXI століть, в етнічних та релігійних конфліктах. Все почалося з того, що після ознайомлення з монографією професора Б. Ц. Урланіса „Войны и народонаселение Европы”, яка вийшла друком у 1960 р., і де були проаналізовані втрати армій європейських держав у 1600–1945 рр., у Олександра з’явилася ідея її результати узагальнити. Як наслідок – у 2002 р. ним була видана монографія „Війни та народонаселення країн світу в XX ст.: статистичне дослідження”. Розвиток електронних засобів інформації, розвинута мережа Інтернет – все це стимулює вченого до постійної творчої праці, позаяк нові статистичні дані з досліджуваних питань призводять до необхідності регулярного коригування вже складених статистичних таблиць. У цьому напрямку дослідник активно співпрацює з ученими Інституту історії України НАН України та колегами-істориками з історичного факультету УжНУ.

Важливою підпорою у творчій та організаційній роботі Олександра Георгійовича є його родина. Дружина, Катерина Михайлівна, походить із старовинного вчительського роду Володимирів (див. Календар красезнавчих дат на 2013 рік, с.65-70) і є вчителькою в п’ятому чи шостому поколіннях. Усе життя Катерина Михайлівна пропрацювала вчителькою російської та української мов в угорськомовній СШ № 10 та в угорськомовній гімназії м. Ужгорода. Разом „молоде подружжя” вже 32 роки. Радують Олександра Георгійовича діти – син Василь, який працює асистентом на математичному факультеті, та донька Катерина, яка навчається на медичному факультеті УжНУ.

Список наукових праць Олександра Георгійовича нараховує 92 позиції, серед яких 1 монографія та 3 навчальних посібники з грифом МОН України. Найбільш значущі з них наведені в джерельних приписах.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Лавер, А. Г. Асимптотика решений периодических краевых задач для параболических уравнений второго порядка с малым параметром при производной по времени : автореф. дис. ... канд. физ.-мат. наук / А. Г. Лавер. – К., 1987. – 16 с.
2. Лавер, О. Г. Війни та народонаселення країн світу в XX столітті : статистичне дослідження : наукова монографія / МОН України, Ужгород. держ. ін.-т інформатики, економіки і права ; відп. за вип. Ф. Г. Ващук. – Ужгород, 2002. – 304 с.
3. Лавер, О. Г. Математика статистика : навчальний посібник / О. Г. Лавер [та інші]. – Ужгород, 2002. – 153 с.
4. Лавер, О. Г. Математичне програмування та елементи варіаційного числення : навчальний посібник / О. Г. Лавер [та інші]. – Ужгород, 2001. – 172 с.
5. Лавер, О. Г. Математичне програмування та елементи варіаційного числення : навчальний посібник. – Друге видання, перероблене і доповнене / О. Г. Лавер [та інші]. – К. : Знання, 2008. – 368 с.

6. Лавер, О. Г. Автоматизація побудови прогностичних моделей програмних систем в соціально-економічних дослідженнях / О. Г. Лавер [та інші] // Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції „Розширення Європейського Союзу: нові реалії на міжнародному ринку вищої освіти і науки” (Сніна, Словаччина) – 2004. – С. 14–18.
7. Лавер, А. Г. К расчету температурного поля сверхпроводящей катушки / А. Г. Лавер, Н. Р. Сиденко // Математическое моделирование физических процессов. – К. : Ин-т математики АН УССР, 1989. – С. 98-107.
8. Лавер, А. Г. Периодические решения некоторых нелинейных сингулярно-возмущенных параболических уравнений / А. Г. Лавер // Доклады АН УССР : сер. А. – 1983. – № 8. – С. 10-12.
9. Лавер, О. Г. Особливості математичної підготовки студентів вищих навчальних закладів непрофільних спеціальностей: вітчизняний та зарубіжний досвід / О. Г. Лавер [та інші] // Міжнародний науковий вісник: збірник наукових статей за матеріалами XXIV Міжнародної науково-практичної конференції, Ужгород-Кошице-Мішкольц, 8-11 травня, 2012 р. – Ужгород : ЗакДУ, 2012. – Вип. 5 (24). – С. 297-306.

10. Лавер, А. Г. Усреднение периодической по времени краевой задачи для сингулярно возмущенного нелинейного параболического уравнения с двумя быстро осциллирующими переменными / А. Г. Лавер // Дифференциальные уравнения с частными производными в прикладных задачах. – К. : Ин-т математики АН УССР, 1986. – С. 65-71.

11. Лавер, О. Г. Алгоритмізація деяких методів визначення шкідливих впливів у телекомунікаційних мережах / О. Г. Лавер // Поліграфія і видавнича справа. – 2012. – № 4 (60). – С. 68-75.
12. Лавер, А. Г. Асимптотика решения периодической по времени краевой задачи для сингулярно возмущенного нелинейного параболического уравнения с быстро осциллирующими коэффициентами / А. Г. Лавер, Н. Р. Сиденко // Украинский математический журнал. – 1984. – Т. 36. – № 2. – С. 165–171.
13. Лавер, А. Г., Усреднение периодической по времени краевой задачи для сингулярно возмущенного слабо нелинейного параболического уравнения / А. Г. Лавер, Н. Р. Сиденко // Украинский математический журнал. – 1983. – Т. 35. – № 4. – С. 441-447.

14. Лавер, О. Г. Про людські втрати в українсько-польському етнічному конфлікті в роки Другої світової війни / О. Г. Лавер // Проблеми історії України. – К. : Інститут історії України НАН України, 2003. – Вип. 9. – С. 313-319.
15. Лавер, О. Г. Про людські втрати в російсько-чеченських війнах 1994 – 2007 років / О. Г. Лавер // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Ужгород, 2008. – Вип. 21. – С. 129-135.
16. Лавер, О. Г. Статистичний аналіз людських втрат СРСР і Німеччини в роки Великої Вітчизняної війни / О. Г. Лавер // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Ужгород, 2013. – Вип. 2 (31). – С. 67-81.
17. Лавер, О. Г. Статистичний аналіз людських втрат ворогуючих сторін та українського народу в роки Великої Вітчизняної війни. Частина друга / О. Г. Лавер // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Ужгород, 2013. – Вип. 1 (30). – С. 91-99.
18. Лавер, О. Г. Статистичний аналіз людських втрат ворогуючих сторін та українського народу в роки Великої Вітчизняної війни. Частина перша / О. Г. Лавер // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Історія. – Ужгород, 2012. – Вип. 29. – С. 86-94.

19. Лавер, Олександр. „Я народився під щасливою зіркою” : так вважав відомий в Україні й за її межами математик та історик математики, д-р

фізико-мат. наук., проф. І. Маркуш / О. Лавер // Новини Закарпаття. – 2011. – 3 верес. – С. 12.

20. Поляк, С. С. Лавер Олександр Георгійович / С. С. Поляк // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи ХХ століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 185–186. : портр.

ЧЕРВЕНЬ: 28

ЮРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ БОДНАР

60-річчя від дня народження художника (нар. 1955)

Хлопчик, якому випало щастя стати тим, ким змалку мріяв – художником, був шостим і наймолодшим у сімействі Боднарів у селі Довге Іршавського району. Мамка й нянько, які працювали в торгівлі, неспроможні були дати синові багато з того, що могли забезпечити їхнім чадам батьки в заможних родинях, але в олівцях, пензлику і фарбах ніколи йому не відмовляли. Дитсадок, де діти головним чином і при звичаються до малювання, хлопчик не відвідував. Але він досхочу малював удома.

Друзьки йдуть грати в футбол або пекти кокуші, він – сідає за фарби. Не тому, що не любить ганяти лобду, а через те, що більше задоволення приносять фантазії на вільні теми.

Усе те, чому радієш – на папір. Від нестримних забаганок перенести на нього усе довкола інколи „страждали” й шкільні зошити. Це не означало, що до навчання ставився абияк: навпаки, був відмінником. Вивчивши все до коми, складав книги стовчиком і розгортав чистого аркуша... Навесні, як лише сонце зішло на ґруні потоки тепла, виходив на город, щоб пильно вдивлятися в пробудження природи. І, звичайно, щоб змалювати квіти, які першими з’являлися на берегах Боржави у підніжжі Карпат.

Незабутніми є уроки малювання, які у Довгому давав Юркові учитель із цього предмету Василь Дмитрович Бердар. До нього ж хлопець приходив і в гурток після основних занять.

– Якось потрапив на очі буклет із репродукціями пейзажів Антона Кашшая, – згадує Юрій Боднар. – Перебуваючи під сильним враженням тих робіт, навіть виконаних у чорно-білій поліграфії, я тоді ще більше зміцнів у бажанні стати художником.

По закінченні восьмого класу вирішив, що відкладати з цим не варто – подався до Республіканської школи декоративного і рекламного мистецтва у Тернополі. Це місто стало для юнака тим, де закладалися основи професійних знань і умінь. Глибокий слід залишили по собі заняття, які проводив педагог, випускник Ленінградської академії мистецтв Ігор Микитович Дуда. Біля нього довгими вечорами засиджувалася ціла група спраглих до мистецтва учнів. Тонкощами майбутньої професії майстер ділився охоче. Коли до завершення навчання залишався один крок, довелося відкласти його на цілих два роки. Втрутилася ... військова повинність.

Під час служби у війську Боднар теж не відійшов від малювання: виконував замовлення командування частини або різних організацій у місті Електросталь. Почувався фінансово незалежним, адже ця робота ще й оплачувалася.

Після повернення до Тернополя вчорашній солдат переміг у конкурсі, оголошеному місцевим Художньо-виробничим комбінатом Художфонду України, і почав працювати за фахом.

Серед „братів по цеху” Боднара виділяв колорит, властивий лише йому. У його творах переважали яскраві, насичені кольори. Втім, своїми першими дорослими роботами автор був не надто задоволений: вони були „фотовідбитками дійсності” або, говорячи сучасною техномовою, відформатованими в 3D.

Знаходженню власної стильової манери, з’яві авторського почерку сприяли дві тривалі поїздки, здійснені влітку 1988 та 1989 рр. до міста на Неві. Дружина Олександра, із якою побралися в 1982-му, запланувала вступити до Академії мистецтв у Ленінграді. Позаду в неї – Львівське училище декоративно-прикладного мистецтва ім. Труша; бажала стати мистецтвознавцем.

– Перебуваючи там, у незбагненній атмосфері білих ночей, милуючись набережними Неві та шедевральними витворами майстрів минулих епох – архітекторів і художників, я став глибше відчувати гармонію світу, – згадує художник через роки. – Вона відкривалася моїм очам у напівтонах і відтінках фарб, вражала уяву досконалістю форм. В художницькому сенсі ці враження народжували невідомі раніше відчуття.

То був океан інформації, емоцій і вражень. Завдяки ньому у Боднара неначе відкрилося друге дихання, а дехто стверджує – „третє око”.

Ця атмосфера раніше наснажувала враженнями й збуджувала уяву молодого Тараса Шевченка, і не випадково, що саме в ній зароджувалася та визрівала творча манера, яку деякі критики охрестили „променізмом”. Домінантою в ній є гра світлових потоків, утворювана різноспрямованими та різнонасиченими променями світла, вдало „упійманими” та розташованими на полотні.

А яка атмосфера характеризувала взаємовідносини між художниками Тернопільщини в той час, зокрема, наприкінці 1980-их – на початку 1990-их років? Багато промовляє такий факт: у області не існувало відділення Національної спілки художників, а була лише філія – відгалуження Львівської організації. До неї входило всього-навсього семеро митців і це, безумовно, не давало змоги провадити виставкову діяльність, налагоджувати повноцінний „внутрієховий” діалог. Наприклад, про таку форму творчого спілкування як пленери, на Тернопільщині тоді й мова не заходила.

На зламі наступних двох десятиліть ситуація в області різко помінялася, і зміни закінчилися утворенням самостійної спілчанської організації. Однак... Форсування цього процесу супроводжувалося вступом у організацію митців, рівень яких часто не відповідав планці НСЖУ. Боднар і тут пішов своїм шляхом. Лише після дотримання всіх формальних вимог для вступу в Спілку, участі в усіх обов’язкових виставках художник став членом всеукраїнської творчої організації.

Багато допоміг у влаштуванні перших вернісажів, які відбувалися у Львові, керівник тернопільських спілчан Євгеній Тимофійович Удін. А ще важко переоцінити вплив гарячих дискусій, які супроводжували зустрічі друзів, по понеділках – обов’язкових, як молитви. З найближчого оточення у той час – тернопільські художники й архітектори Михайло Лисак, Микола Дмитрук, Ярослав Новак, Валерій Лебідь, Василь Козловський. З ними Боднар не перериває „ниточок” донині.

І уже тоді націлився на повернення на малу батьківщину – Закарпаття.

– Я тричі возив дружину і обидвох доньок до Ужгорода, начебто показуючи їм усі культурні принади цього міста, розкриваючи його багатющу художньо-історичну спадщину. Лише отримавши від них згоду, узявся будувати тут дім для всієї родини. Облаштування сімейного гнізда у столиці Закарпаття зайняло аж чотири роки.

Завершення будівництва дало старт новому етапу в творчості й житті.

Повернення до краю, в якому народився, сталося аж через тридцять років, у 2004-му. Тепер Юрій Боднар більш усвідомлено, „по-дорослому” любить рідну землю... Особисто сприяв у тому, щоб ця земля Боднара привітно зустріла, а мистецьке коло стало ближчим, ужгородський живописець Тарас Данилич.

Уже через півтора року після переїзду, у листопаді 2005 р. художник влаштовує в обласному центрі Закарпаття персональну виставку з нагоди 50-річного ювілею. Вернісаж розкрив ім'я Юрія Васильовича, як зрілого майстра, в усій повноті його творчого діапазону. Продемонстрував, що він націлювся на найвищі художньо-естетичні вершини, а також вписав його творчість у загальний контекст закарпатської школи живопису. Естафета майстрів, розпочата Бокшасем, Ерделі і Манайлом, тут не переривалася. Боднару на одному з наступних етапів знайшлося в ній місце як самобутньому новаторові. Втім, без відмови від традицій. Його роботи, вважає, повинні відбивати характер епохи, дихати життям сучасників. Інакше – мертві.

... На закарпатській землі кольори на полотнах Боднара стали теплішими, яскравішими. Це – ще одне підтвердження, що він повернувся додому, цього разу – назавжди. Його пошуки і турботи, у свята і в будні розділяє дружина Олександра, яка успішно закінчила Люблінський католицький університет, здобула звання магістра. Її спеціалізація – знавець сакрального мистецтва.

Ужгородський період ознаменувався для Юрія Васильовича виходом на міжнародні обшири. Наприкінці листопада 2011-го він узяв участь у IV бієнале іконописного і сакрального мистецтва у словацькому місті Требішов. Учасники – митці цієї країни, а також Польщі, Угорщини, Румунії та України. Полотна нашого земляка „Свята трійця” та „Богородиця” було відзначено головною премією бієнале. Нагородою ж йому стала організація персональних виставок по чергово у п'яти словацьких містах.

„Сакральна тематика у творчому доробку Юрія Боднара посідає вагоме місце, – відгукнувся про підсумки тріумфальної поїздки до Словаччини журналіст-культуролог Володимир Мишанич. – Твори автора виконані у традиціях візантійського іконопису, але водночас не позбавлені характерних авторських рис”. Серед багатьох

інших митців Юрія Боднара вирізняють символізм і ліризм, його полотна пронизані високою духовністю, утверджують і привносять у наше життя християнські цінності”.

Відтоді виставки сліднують одна за другою – особисті й колективні, удома й за кордоном. Обов’язковими стали поїздки на пленери; найзначнішим із них став міжнародний мистецький форум у Тунісі.

Власне 60-річчя Юрій Боднар збирається зустріти вагомим творчим звітом. Вернісаж обіцяє стати вагомим аргументом того, що в спробах здійматися вище й вище в осмисленні й художньому відтворенні світу митець ніколи не зупинявся.

– Я б себе не поважав, якби вважав, що все досягнуто, – зізнається. – Маю азарт і бажання малювати не менші, ніж у молоді роки. Мене це й нині захоплює всього, без залишку.

Разом із живописцем розділяють радість творення і члени його сім’ї – дружина Олександра та двоє доньок. Старша, Мар’яна після закінчення консерваторії у Римі здобула фах „колоратурне сопрано” і стала співачкою. Молодша, Ярина нині навчається у Львівській академії мистецтв.

У подружжя Боднарів є кому успадковувати мистецькі традиції. Але художник-ювіляр у жодному разі не збирається жити минулими здобутками та відпочивати на лаврах: сповнений рішучості надалі пливати власним курсом у безкрайому мистецькому океані.

Що лежить у основі цієї відданості мистецтву? Юрій Боднар висловився у одному з інтерв’ю так: „... хочеться передати на картині все те, що ти відчуваєш, що переживаєш стосовно Вічної Правди, вічних істин буття і щоб це все було зрозуміло глядачеві, допомогло йому співпереживати разом з тобою, і відчути своє високе покликання людини у цьому світі”.

ВАСИЛЬ БЕДЗІР

Джерельні приписи:

1. Боднар, Юрій. Юрій Боднар: „Головною філософською проблемою сьогодення є проблема сакрального, духовного в житті кожної людини” : [розмову із худож. / вів В. Мишанич] / Ю. Боднар // Ужгород. – 2012. – 14 січ. – С. 14. : фот.
2. Боднар, Олександра. Сакральне мистецтво Юрія Боднара : [персональна ювіл. вист. творів сакрал. мистецтва] / О. Боднар // Ужгород. – 2010. – 18 груд. – С. 12. : рис.

3. Зубач, Василь. Футбольну фієсту прикрашають закарпатці : [дві роботи закарпат. худож. Ю. Боднара увійшли в календар року „Київ живописний”, створ. до футбол. свята „Євро-2012”] / В. Зубач // Фест. – 2012. – 19-25 січ. – С. 14.
4. Крайник, Марина. Юрій Боднар винайшов свою „симфонію проміння” : тернопіл. закарпатець повернувся додому назавжди : [про закарпат. худож.] / М. Крайник // Новини Закарпаття. – 2013. – 3 серп. – С. 14.
5. Кузан, Василь. ...І вабить світло світу : [про худож. Ю. Боднара] / В. Кузан // Зелені Карпати. – 2006. – № 1-2. – С. 99-101. : фот.
6. Мишанич, Володимир. Добросусідська виставка : Ю. Боднар репрезентував мистецтво України у Словаччині : [ужгород. худож., член Нац. спілки худож. України] / В. Мишанич // Ужгород. – 2013. – 13 лип. – С. 13.
7. Мишанич, Володимир. Пряміш приймав ужгородського митця : Ю. Боднар презентував у Словаччині виставку своїх картин : [з нагоди Дня соборності та свободи України відкрилась персональна вист. митця] / В. Мишанич // Ужгород. – 2014. – 15 лют. – С. 14. : фот.
8. Мишанич, Володимир. Симфонія світла Юрія Боднара : у Словаччині – вист. закарпат. худож. : [присвяч. 200-річчю від дня народж. Т. Г. Шевченка] / В. Мишанич // Ужгород. – 2014. – С. 14. : фот.
9. Мишанич, Володимир. Ужгородець переміг на бієнале у Словаччині : [участь Ю. Боднара в IV бієнале іконопис. і сакрал. мистецтва Карпат. євро регіону у м. Требішові] / В. Мишанич // Ужгород. – 2011. – 3 груд. – С. 12. : мал.
10. Мишанич, Володимир. Чергова виставка Юрія Боднара : [участь худож. у Міжнародній вист. в Словаччині] / В. Мишанич // Культурологічні джерела. – 2013. – № 2. – С. 2. : фот.
11. Мишанич, Володимир. Ужгородський художник – учасник міжнародної виставки у Словаччині : [участь Ю. Боднара у міжнародній вист. „Симфонія проміння”] / В. Мишанич // Ужгород. – 2013. – 25 трав. – С. 5.
12. Мишанич, Володимир. Ужгородський художник дивував прямишчан виставкою своїх робіт. Уже вчетверте : [Ю. Боднар] / В. Мишанич // Закарпатська правда. – 2014. – 15-22 лют. – С. 16.
13. Оленюх, Олександра. Світлоносна енергетика Боднара : [худож. Ю. Боднар] / О. Оленюх // Образотворче мистецтво. – 2007. – № 1. – С. 94-95.
14. Передріздвяна виставка робіт Юрія Боднара : [під назвою „Немає дороги до храму, якщо немає храму в душі”] // Фест. – 2010. – 30 груд. - 5 січ. – С. 14. : рис.
15. Шутко, Маріанна. „Немає дороги до храму, якщо храму немає в душі” : худож. Ю. Боднар нагадав нам про вічне... : [передріздвяна вист. за одноімен. назвою в галереї „Ужгород”] / М. Шутко // Новини Закарпаття. – 2010. – 28 груд. – С. 6. : рис.

16. Шутко, Маріанна. У замку Паланок відкрито передвеликодню виставку картин Юрія Боднара : [під назвою „Немає дороги до храму, якщо храму немає в душі”] / М. Шутко // Новини Закарпаття. – 2011. – 23 квіт. – С. 16. : рис.
17. Шутко, Маріанна. „Я ніколи не знаю, що намалюю завтра”, – каже відомий закарпатський художник Юрій Боднар / М. Шутко // Новини Закарпаття. – 2012. – 11 лют. – С. 21. : фот.

ЛИПЕНЬ: 21

ПІРОШКА ТОМАШІВНА ГАДАР

**80-річчя від дня народження фахівця бібліотечної справи,
заслуженого працівника культури України (1935–2006)**

В кожній сфері людської діяльності бувають фахівці, які випереджують час. Серед бібліотечних працівників нашої області, що залишили помітний слід в історії культури краю, одразу спадає на гадку постать Пірошки Томашівни Гадар.

Більше тридцяти років це ім'я було пов'язане з обласною бібліотекою для дорослих (тепер – Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка), де вона, очоливши у 1980 р. відділ літератури іноземними мовами, сприяла неабиякій успішності та популярності цього відділу не тільки в обласному центрі, але і за межами Закарпаття.

Впродовж останніх двох десятиліть у професійний бібліотечний лексикон широко увійшло поняття „інновація”. Загальноприйняте його визначення таке: інновація – це результат цілеспрямованих змін, який виявляється в тому, що нова ідея доведена до стадії практичного застосування і дає позитивний економічний або соціальний ефект, котрий зумовлює прогресивний розвиток бібліотеки як соціального інституту.

В часи активної трудової діяльності Пірошки Томашівни термін „інновація” не був активно вживаним, більше того, багатьом – невідомим, але дії цієї енергійної жінки часто були по-справжньому інноваційними. Так, до прикладу, з ініціативи П. Т. Гадар при відділі почав діяти клуб шанувальників угорської літератури ім. Г. Дравой, де об'єдналися інтереси науковців та угорськомовних письменників Закарпаття, була розпочата дослідницька робота по вивченню

творчості маловідомих або забутих діячів угорської культури краю, організовувались цікаві просвітницькі акції. Цей перший у бібліотеках Ужгорода клуб за інтересами успішно діє донині, нещодавно відсвяткувавши 25-річний ювілей. Традиція запрошувати на засідання клубу гостей Ужгорода – письменників, науковців, художників з інших країн збережена і розвинута. Саме завдяки роботі цього клубу Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека налагодила зв'язки з бібліотечною громадськістю Угорщини, Канади, США, Франції, одержавши можливість поповнювати фонди новими книгами та періодикою на іноземних мовах.

Пірошка Томашівна однією з перших почала використовувати у відділі такі форми популяризації літератури, як прем'єри книги, розгорнуті книжково-ілюстративні виставки з елементами інсталяції, використанням творів мистецтва, музичних записів.

Організаторські та комунікативні здібності, володіння кількома іноземними мовами – все це допомогло Пірошці Томашівні не тільки згуртувати колектив відділу, але й залучити до участі у різних формах його діяльності читацький актив з числа науковців кафедри іноземних мов УЖДУ, творчих спілок, працівників редакцій газет, радіо і телебачення.

Колеги, яким пощастило працювати з Пірошкою Гадар, з вдячністю згадують її і як визнаного фахівця, і як людину, завжди готову прийти на допомогу у виробничих та особистих проблемах, відчувти чужу біду і до глибини серця, і до глибини власного гаманця. А скільки незабутніх спогадів залишилось від спільних мандрівок „на природу”, де було цікаво і весело всім – і дорослим, і дітям, з якими начебто строга Пірошка-нийни вміла спілкуватись особливо задушевно і водночас змістовно.

Ті, хто знав Пірошку Томашівну – друзі, колеги, діти колег, що вже давно стали дорослими, відмічають одну цікаву особливість характеру цієї жінки – вміння робити життя наповненим – несподіваними зустрічами, відкриттями, мандрівками. Під час відпусток де тільки не побувала Пірошка Томашівна разом з кращою подругою та колегою Оленою Антонівною Бардош – на Кавказі і в Криму, у Прибалтиці, у музеях Ленінграда і Москви, Будапешта і Кракова... З цих подорожей привозились і свіжі враження, і фотографії та сувеніри, і обов'язково – свіжі ідеї, які потім вплітались у робочі плани.

Уже після виходу на пенсію, підготувавши надійну зміну у відділі, Пірошка Томашівна знайшла для себе ще одну захопливу і благородну справу: вивчати та впорядковувати архіви Ужгородської реформатської церкви та її книжкове зібрання, чим підготувала ще одне неоране поле для дослідників історії Ужгорода, адже матеріали цих архівів досі не були у науковому обігу.

Майже чотири десятиліття віддала Пірошка Гадар бібліотечній справі, однією з перших бібліотекарів області була удостоєна звання „Заслужений працівник культури України”.

Трудова біографія цієї неординарної жінки розпочалась у рідному селі Баркасово на Мукачівщині, де вона народилась 21 липня 1935 року. Сімнадцятирічною прийшла Пірошка Гадар на посаду бібліотекаря у рідному селі. Через кілька років, зрозумівши, що бібліотечна справа – справа її життя, здобула середню фахову освіту у Хустському технікумі підготовки культосвітніх працівників, а пізніше вищу – у Київському державному інституті культури.

Закарпатська обласна бібліотека для дорослих (пізніше – Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека) стала для ініціативної і сумлінної працівниці другою домівкою, місцем, де „труди і дні” приносили і турботи, і радість спілкування – з книгами та людьми, місцем, де залишились і розвинулись творчі знахідки та ідеї талановитого бібліотекаря.

Останнє десятиліття Пірошка Томашівна прожила у м. Нірба-тор (Угорщина), де у 2006 р. померла, заповівши урну з її прахом повернути на рідну землю. Рідні, друзі та колеги цей заповіт виконали.

НАДІЯ ПАНЧУК

Джерельні риписи:

1. Hadar, Piroška. Gondolatok a könyvtárról / P. Hadar // Kárpáti Igaz Szó. – 1987. – jan. 9. – O. 4.

2. Гадар Пірошка Томашівна : [засл. працівник культури України] // Бібліотечне Закарпаття : сторінки історії та сучасності / уклад. Н. М. Панчук. – Ужгород : Патент ; Вид-во Падеяка, 2000. – С. 34. : портр.

3. A könyvtárosnak szövetségesei a könyvek : [interjú Hadar Piroskával / lejegyezte R. Bulecza Rozália] / P. Hadar // Kárpáti Igaz Szó. – 1989. – jan. 21. – O. 4. : fotó.

4. A szellemi értékek kincsestárában : Egy elnöiesedett pálya : [interjú Ljudmila Hrihassal ; többek között Hadar Piroskáról / lejegyezte Fedák Anita] / L. Hrihas // Kárpáti Igaz Szó. – 2000. – márc. 7. – O. 6. : fotók.
5. Horváthné Somogyi, Iлона. Kultúra-centrikus közösségépítés : Szemelvények a Drávai Gizella Irodalmi és Művelődési Kör történetéből : [többek között Hadar Piroskáról] / I. Horváthné Somogyi // Kárpáti Igaz Szó. – 2011. – júl. 23. – O. 5. : fotó.
6. Könyvtár a templomban : Kultúrtörténeti érték : [beszélgetés Héder János tiszteletessel ; többek között Hadar Piroskáról / lejegyezte Horváth Sándor] / J. Héder // Kárpáti Igaz Szó. – 2000. – márc. 18. – O. 13. : fotók.

ЛИПЕНЬ: 8

ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ ЛАЗАР

**60-річчя від дня народження педагога
середньої і вищої школи (нар. 1955)**

Закарпаття – це край талановитих педагогів-патріотів – М. Андриели, І. Зейкана, А. Коцака, І. Югасевича та інших, прогресивного духовенства – Й. де Камеліса, М. Ольшавського, І. Брадача, А. Бачинського, І. Базиловича, О. Михалича та інших, котрі в різні історичні часи своєю культурно-просвітницькою, духовною діяльністю відкрили світові Сріберну Землю, піклувалися про розвиток освіти, педагогічної думки, створення на її теренах шкіл, дбали про національне самовизначення.

Славні традиції краю – повернення педагогів до народознавства, краєзнавства і народної педагогіки – започатковані ще О. В. Духновичем та його наступниками, а пізніше продовжені А. І. Волошиним, О. І. Маркушем, П. М. Світликом, Ф. М. Потушняком, М. А. Грицаком та іншими педагогами одержали ґрунт для життя і розквіту в добу перебудови, оновлення, національного відродження.

Нове покоління педагогів Закарпаття ХХ–ХХІ ст. формувалося і професійно зростало, як засвідчують історико-педагогічні розвідки закарпатських науковців, на благодатній інноваційно-педагогічній основі. Так, наприкінці 80-х на початку 90-х років ХХ ст. закарпатськими науковцями і досвідченими педагогами школам, позашкільним закладам було запропоновано для втілення

в навчально-виховний процес декілька концепцій розвитку народо- і краєзнавства (автори – С. І. Жупанин, М. Р. Баяновська, П. І. Халус, М. І. Алмашій), концепція розвитку народної освіти (автори – М. Р. Баяновська, С. М. Ердик, В. І. Лупич).

До плеяди педагогів з новим педагогічним мисленням, здатних до творчого пошуку, належить також й Іван Васильович Лазар, котрий народився 8 липня 1955 р. в с. Гандеровиця, що на південному сході Мукачівщини, в родині шахтарів. З 1962 до 1966 р. навчався в початковій школі рідного села. Його першим учителем був Олександр Олександрович Ромжа – талановитий педагог, активний учасник подій часів Карпатської України. І хоч сам завідувач школи не оповідав про ті події, проте мешканці Гандеровиці між собою з гордістю говорили: „Наш пан учитель – січовик!” І чи не тому западали школярам в душу і серце як святі слова вчителя: „Україна – рідний край”. Восьмирічну освіту здобув у сусідньому Станові 1970 році. У Станівській школі в другій половині 60-х років ХХ-го ст. працювали віддані своїй справі вчителі: Поліна Василівна Пайда, Олена Василівна Панькович, Іван Іванович Мартин, Ганна Іванівна Дрогобецька, Ян Янович Дорій, Берталон Берталонович Балінт, Іван Васильович Чорі та директор школи Пайда Юрій Андрійович. Тож приклад завідувача Гандеровицької школи, станівських педагогів та стрія Лазаря Івана Васильовича, котрий працював у Нанківській школі, що на Хустщині, привів юнака до Мукачівського педучилища, яке закінчив у 1974 році. В серпні того ж року направлений на роботу у Волівецький район – Нижньоворітську школу-інтернат на посаду вихователя. Пропрацювавши кілька місяців, молодий педагог був призваний на службу в армію. Після двох років армійських буднів у Чернівцях та Хмельницькому І. В. Лазар вирішив здобути вищу освіту. Вибрав Івано-Франківський державний педагогічний інститут ім. Василя Стефаника, факультет „Педагогіка і методика початкового навчання”, який з відзнакою закінчив у 1981 році. За державним розподілом разом з трьома десятками випускників інституту направлений у рідне Закарпаття – Ужгород.

Ужгородський період І. В. Лазаря розпочався в Ужгородській середній школі № 3 на посаді вчителя початкових класів. Нелегко було працювати вчителем у класі, де навчалось 44-46 учнів. Тож доводилося ретельно і багато часу приділяти підготовці до уроків та щоденній перевірці зошитів. Іван Васильович наполегливо зай-

мався самоосвітою, активно відвідував уроки досвідчених колег у школах міста, виступав на засіданнях методичних об'єднань учителів початкових класів як шкільних, так і міських, обласних. Результати не забарились – з'явилися елементи власної методики викладання шкільних навчальних предметів початкової ланки. У педагогічній майстерні вчителя знайшли широке застосування інноваційні на той час перфокарти, близько 70 видів авторських методик читання та близько двох сотень методик каліграфічних хвилинок, впровадження збережувальних здоров'я технологій. Педагог вміло прищеплював дітям любов до українського слова, рідного краю. В середині 80-х років XX-го ст. вперше серед учителів Ужгорода Іван Васильович розробив і застосував у навчальному процесі систему тестових завдань.

У часи перебудови клас, який вів Іван Васильович, за підтримки батьків, педагогічної громадськості першим у місті перейшов із шестиденки на п'ятиденну форму навчання. За місяць-другий, побачивши переваги такої організації навчально-виховної діяльності, педагогічний колектив Ужгородської середньої школи № 3 за рішенням засідання педагогічної ради перейшов на п'ятиденне навчання. Такий режим функціонування навчального закладу, як засвідчило життя, виявився ефективним. Це був вдалий приклад для наслідування, оскільки невдовзі й інші освітянські колективи м. Ужгорода почали працювати в режимі п'ятиденної форми навчання. Повний сил і творчої енергії молодий педагог у період канікул працював на літніх виховних майданчиках, широка мережа яких була при ЖРЕРах міста та шкільному таборі праці й відпочинку старшокласників, що був розташований в с. Соломоново Ужгородського району.

3 серпня 1989 р. І. В. Лазар призначений заступником директора з навчально-виховної роботи в Ужгородській середній школі № 4. Це був час зміни поколінь у педагогічному колективі школи. Разом з молодими педагогами вдосконалював систему шкільної методичної роботи, організовував різні заходи, спрямовані на підвищення професійної майстерності педагогів, впроваджував нові форми, види і методи навчання і виховання. Заради історичної об'єктивності зазначимо, що Ужгородська середня школа № 4 у цей період набувала серед громадськості міста, учнівської молоді значної привабливості та популярності.

Наприкінці 80-х років XX-го ст. І. В. Лазар брав активну участь у роботі міського товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка, був членом міської ради молодих вчителів, редактором газети „Добрий День”, що виходила в самвидаві. У літній період виконував обов’язки начальника дитячого оздоровчого табору „Вогник”, розташованого в с. Оноківцях, що на околиці Ужгорода.

У серпні 1991 р. І. В. Лазар призначений директором Ужгородської середньої школи № 9. Це час здобуття Україною незалежності, перебудови всього життя суспільства, в тому числі й освітньої галузі. Непрості роки настали: недофінансування, страйки. Доводилось приймати компромісні управлінські рішення, що, як показав час, були єдино правильними. Не дивлячись на всі негаразди, молодому керівнику попри все вдавалось на базі школи щорічно проводити до десятка загальноміських та обласних методичних заходів, що сприяло фаховому зростанню педагогів та підвищенню рівня учнівських навчальних досягнень.

У першій половині 90-х років XX-го ст. І. В. Лазар зміцнив матеріально-технічну базу школи: капітально відремонтовано спортивну залу, створено бальну залу та їдальню, кабінети образотворчого мистецтва та креслення, музики, зі звуковідтворювальним обладнанням. Педагогічний колектив поповнювався молодими колегами, в школі активно працювали методичні об’єднання вчителів початкових класів та вчителів-предметників. Чи не найбільш показовими серед навчальних закладів міста були методичні об’єднання вчителів математики, фізкультури, початкових класів Ужгородської середньої школи № 9. У післяурочний час та суботу в школі працювали дитячі спортивні секції та танцювальні клуби. Абсолютна більшість вчителів вела предметні гуртки. Шкільний учнівський хор налічував до 60 хористів. Учні цієї школи кілька разів поспіль займали призові місця з історії та німецької мови на IV етапі всеукраїнських учнівських олімпіад, були членами молодіжних збірних області й України з гандболу й водного поло, призерами європейської першості з кікбоксингу та картингу. Згідно з рейтингом навчальних закладів міста, Ужгородська середня школа № 9 кілька разів у 90-х роках XX-го ст. знаходилась на другій і третій позиції серед інших двадцяти шкіл. Безперечно, в цьому заслуга не лише директора школи, а й всього педагогічного колективу. Проте такі досягнення педагогічного колективу Ужгородської середньої

школи № 9 засвідчують про добрі менеджерські якості, управлінську професійність, чималий інтелектуальний і творчий потенціал, педагогічну майстерність І. В. Лазаря.

У 2000 р. І. В. Лазар отримав призначення на посаду директора НВК „Престиж” – закладу нового типу, де всю свою енергію спрямував на добір кваліфікованих педагогічних кадрів, створення комфортних умов праці для вчителів, всього персоналу закладу та для успішного навчання дітей упродовж трьох років.

У 2003 р. Івана Васильовича запрошено на роботу в Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти на посаду методиста. Невдовзі він очолив кабінет школознавства, курсової підготовки та перспективного педагогічного досвіду. Тут, у вищому навчальному закладі III-IV р. а., який займається педагогічною, науковою, методичною, дослідницькою, організаційною діяльністю у сфері післядипломної педагогічної діяльності, виявилася здатність до організації обласних і всеукраїнських семінарів для завідувачів районними (міськими) методичними кабінетами, проведення конференцій для директорів загальноосвітніх навчальних закладів області, їх заступників з навчально-виховної роботи. Іван Васильович є одним з координаторів обласної школи педагогічної майстерності та школи молодого методиста, керівником курсової підготовки директорів ЗНЗ, членом редколегії газети „Слово вчителя”. Понад 10 років ювіляр є членом науково-методичної ради інституту. Останні два роки працював у створеній Міністерством освіти й науки України робочій групі з експертної оцінки діяльності районних і міських методкабінетів. За роки роботи в Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти прорецензував понад півсотні методичних праць освітян краю.

І. В. Лазар – автор кількох методичних розробок з управлінської діяльності, багатьох статей та повідомлень методичного характеру, нарисів про освітян. Іван Васильович особливо радіє з того, що йому поталанило повернути в історичне краєзнавство Закарпаття незаслужено забуті імена педагогів, культурних діячів.

У період літньої відпустки його можна побачити в Закарпатському державному архіві, в якому здійснює історико-педагогічні розвідки про освіту рідного краю та свою малу батьківщину – Мукачівщину.

МАРІЯ БАЯНОВСЬКА

Джерельні приписи:

1. Лазар, І. В. За інноваціями – майбутнє освіти України. Рекомендаційний бібліографічний список літератури / І. В. Лазар, К. Ю. Турок. – Ужгород: Гражда, 2012. – 32 с.
2. Лазар, Іван. Календар методиста / І. Лазар. – Ужгород, 2013.
3. Лазар, І. В. Обдарована дитина в сучасному освітньому просторі / І. В. Лазар, К. Ю. Турок, Г. Є. Райхель. – Ужгород: Інформ.-видав. центр ЗПППО, 2012. – 52 с.
4. Лазар, І. В. Організація методичної роботи в закладах освіти : бібліограф. покаж. літ. / І. В. Лазар, К. Ю. Турок. – Ужгород: Інформ. – видав. центр ЗПППО, 2013. – 44 с.
5. Лазар, І. В. Порадник молодим методистам / І. В. Лазар. – Ужгород: Інформ.-видав. центр ЗПППО, 2014.

6. Лазар, Іван Васильович. Функціонування української мови в російськомовному середовищі / Українська мова на Закарпатті в минулому і сьогодні / І. В. Лазар // Матеріали науково-практичної конференції : (Ужгород, 5-6 трав. 1992 р.). – Ужгород, 1993. – С. 210-212.

7. Лазар Іван. Методичне забезпечення профільного навчання / І. Лазар // Слово вчителя. – 2009. – 15 верес. – С. 3.
8. Лазар, Іван. Адреса досвіду – Іршавщина / Іван Лазар // Слово вчителя. – 2008. – 20 жовт. – С. 3
9. Лазар, Іван. Координуюча роль кабінету / Іван Лазар // Слово вчителя. – 2007. – 17 верес. – С. 4. : фот.
10. Лазар, Іван. На ниві освіти – понад 50 років / І. Лазар // Слово вчителя. – 2010. – 27 груд. – С. 4. : портр.
11. Лазар, Іван. Науково-методичні аспекти виховної роботи / І. Лазар // Слово вчителя. – 2011. – 16 черв. – С. 4. : фот.
12. Лазар, Іван. Олександр Ромжа – з династії вчителів / І. Лазар // Слово вчителя. – 2010. – 23 лют. – С. 7. : фот.
13. Лазар, Іван. Підготовка керівних освітянських кадрів / І. Лазар // Слово вчителя. – 2007. – 22 жовт. – С. 3.
14. Лазар, Іван. Пошук досконалості / Іван Лазар // Слово вчителя. – 2013. – 4 жовт. – С. 5. фот.
15. Лазар, Іван. Талановиті керівники шкіл Закарпаття / Іван Лазар // Слово вчителя. – 2007. – 10 груд. – С. 3.
16. Лазар, Іван. Творча робота як складова безперервної освіти керівних кадрів / І. Лазар // Слово вчителя. – 2009. – 17 груд. – С. 3.
17. Лазар, Іван. Управління інноваційною діяльністю / І. Лазар // Слово вчителя. – 2007. – 27 черв. – С. 2.
18. Лазар, Іван. Школа ділиться досвідом / Іван Лазар // Слово вчителя. – 2013. – 7 лют. – С. 2. : фот.

ІГОР ВАСИЛЬОВИЧ ЛАЦАНИЧ

80-річчя від дня народження диригента, педагога,
просвітителя, театрального діяча (1935–2003)

Здається, ще недавно, вшановуючи пам'ять Т. Шевченка, зі сцени Львівського театру опери та балету звучали слова „Згадайте, братія моя...” в однойменній опері-ораторії на вірші Великого Кобзаря під диригуванням закарпатця Ігоря Лацанича. Навіть не уявлялося, що невдовзі цим полум'яним шевченковим закликком будемо звертатися до пам'яті постановника і диригента вистави, Великого Маестро, славетного українського музиканта. Згадаймо...

Народний артист України (1979), народний артист Республіки Татарстан (2001), диригент (1956–1968), головний диригент і художній керівник (1975–1994, 2003) Львівського державного академічного театру опери та балету ім. І. Франка (нині – Львівський Національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької), диригент-стажист Ленінградського (тепер – Санкт-Петербурзького Маріїнського) театру опери та балету (1968–1970), головний диригент Донецького державного російського театру опери та балету (1970–1974), головний диригент Казанського театру опери та балету ім. Муси Джаліля (1994–2003), викладач, завідувач кафедри оперної підготовки (1975–1994) Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (нині – Львівська Національна музична академія ім. М. Лисенка), засновник Міжнародного фестивалю оперного мистецтва (1988) і Міжнародного конкурсу оперних співаків ім. С. Крушельницької (1991) – далеко не повний перелік етапів професійної діяльності нашого земляка із Великого Березного, дивовижно обдарованого, різнобічно освіченого, неординарного музиканта Ігоря Лацанича, який в музично-театральному мистецтві сягнув європейських висот. Йому аплодували в найбільших театрах Франції, Німеччини, Португалії, Голландії, Бельгії, Данії...

Майбутній диригент народився в м. Ужгороді 11 липня 1935 року. Працелюбність, цілеспрямованість і любов до мистецтва Ігор успадкував від батьків і предків, чиє коріння жилося із українського, угорського і польського національних джерел.

По батьківській лінії його родовід походив із прогресивного

роду Лацаничів із Великого Березного. Батько Ігоря – Василь Михайлович – один із перших на Великоберезнянщині здобув учительську освіту, працював директором народних шкіл у верховинських селах і країни обрали шанованого учителя послом Сойму Карпатської України.

За матір'ю його родовід бере початок від древнього угорського роду Найпаверів із польською шляхетською гілкою. Мати Ігоря – Ірина Степанівна – відомий педагог, сама виховувала сина, який після смерті батька з восьмирічного віку ріс напівсиротою.

Ігор Лацанич змалку тягнувся до знань і мистецтва. Ще учнем він їздив з Великого Березного на заняття в образотворчій студії Золтана Баконія, захоплювався фотографуванням, виступав солістом у хорі, з успіхом займався шахматами.

Закінчивши середню школу, І. Лацанич вступив до Ужгородського музичного училища (на дві спеціальності – хормейстерську і вокальну) та на заочне відділення історичного факультету УжДУ, однак за рік до одержання диплому історика залишив університет. Такий рішучий крок юнака пов'язують з покликом його душі, в якій з дитинства звучала музика. Але, очевидно, він збагнув фальшиву сутність радянської історіографії, якою накладалося табу навіть на батькове ім'я та пам'ять про нього.

Через матеріальну скруту в тяжкі повоєнні роки, І. Лацанич одночасно з навчанням був змушений працювати – викладав історію в Ужгородській середній школі № 22, керував самодіяльним хором облвиконкому та облпрофради.

Освоївши за два роки чотирирічний курс навчання в училищі, він успішно склав вступні іспити на диригентсько-хоровий факультет Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка, та через „неблагонадійне” походження не одразу був зарахований студентом. Лише непересічність таланту і незламність духу дозволили йому здобути вищу музичну освіту і стати за диригентський пульт престижних оперних театрів країни.

Уже після перших самостійних постановок музикознавці відзначали високу майстерність та характерну індивідуальність молодого диригента: „Ігор Лацанич – темпераментний, експресивний диригент. У нього дуже пластичні, виразні руки, завдяки яким він то піднімає звучання до великого форте, то приводить оркестр до м'якого, повнозвучного піанісимо. Будь-якому спектаклю,

грандіозному „Борису Годунову” чи ажурному „Севільському цирюльнику” Ігор Лацанич віддає всі сили, він буквально живе у стихії музики”.

У 1970 р. І. Лацанич поставив оперу „Десять днів, що потрясли світ” за Джоном Рідом, в якій головною дійовою особою виступав „вождь світового пролетаріату”. На щастя для постановника, цензура не розгадала за зовнішньою патетичністю опери приховану іронію. Прем’єра вистави у Донецьку була настільки резонансною, що на запрошення Міністерства культури Чехословаччини І. Лацанич здійснив її постановку в Празькому Народному театрі. Президент країни Л. Свобода особисто вручив митцеві з України урядову нагороду, вітав його в резиденції та вдома як земляка, бо ще в 30-х роках знався з батьками диригента, проживаючи з ними по сусідству в Доманинцях під час служби офіцером в ужгородському гарнізоні.

У Казанському театрі опери та балету І. Лацанич найбільш ефективно втілював у життя своє бачення сучасної концепції театрального мистецтва – поєднання репертуарних засад із контрактною гастрольною діяльністю. До сотні вистав щороку – таким був доробок колективу із Казані під керівництвом нашого земляка на гастролях у країнах Європи.

Музична різноплановість, коло мистецьких пошуків і масштабність творчого набутку І. Лацанича вражають. У його репертуарі були практично всі оперні та балетні твори світової та вітчизняної класики. Серед них – опери „Травіата”, „Аїда”, „Отелло”, „Трубадур” і „Ріголетто” Дж. Верді, „Флорія Тоска”, „Богема” та „Мадам Батерфляй” Дж. Пуччіні, „Сільська честь” П. Масканьї, „Джоконда” А. Понкієлі, „Тангейзер” Р. Вагнера, „Кармен” Ж. Бізе, „Паяци” Р. Леонкавалло, „Війна і мир” С. Прокоф’єва, „Пікова дама” та „Євгеній Онєгін” П. Чайковського, „Князь Ігор” О. Бородіна, балети „Пори року” А. Вівальді, „Лускунчик” і „Лебедине озеро” П. Чайковського, „Ромео і Джульєтта” С. Прокоф’єва, „Спартак” А. Хачатуряна.

Особливе місце у творчості І. Лацанича займав український репертуар, зокрема, вистави „Тарас Бульба”, „Наталка Полтавка”, „Різдвяна ніч” та „Утоплена” М. Лисенка, „Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемівського, „Ярослав Мудрий” та „Украдене щастя” Ю. Мейтуса, „Одеська балада” Б. Янівського, „Незабутнє”, „Листи

кохання”, „Вогненний шлях” і „Згадайте, братія моя...” В. Губаренка та багато інших.

Володіючи феноменальною музичною пам'яттю, І. Лацанич міг диригувати, не звертаючись до партитури, що дозволяло йому вільно стежити за узгодженістю сценічної дії з музичним рядом, майстерно координувати вокальні та оркестрові партії, спрямовувати індивідуальний стиль виконавців на колективний. До речі, він знав напам'ять понад 150 опер і, як найбільш ерудована в музичному світі людина, одержав запрошення від фундаторів „Книги рекордів Гіннеса”.

Оцінка багатогранної творчої діяльності І. Лацанича, його внеску до скарбниці національної та загальноєвропейської музичної культури були б неповними, якщо не згадати надзвичайно великий обсяг концертно-симфонічних напрацювань диригента, в репертуарі якого були, зокрема, твори Ф. Шуберта, Й. Брамса, Ф. Ліста, Г. Берліоза, Ж. Бізе, Ф. Мендельсона, Й. С. Баха, В. А. Моцарта, Е. Гріга, А. Дворжака, К. Сен-Санса, Й. Штрауса, К. Дебюссі, М. Равеля, М. Глінки, М. Мусоргського, С. Рахманінова і, звісно, кращі музичні надбання українських композиторів М. Березовського, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, С. Людкевича, М. Скорика та інших.

Як педагог, І. Лацанич працював над фундаментальними науковими розробками із проблематики оперного мистецтва. Залишилися неопублікованими праці „Роль хору в драматургії опери”, „Камерна опера. Історія виникнення та розвиток жанру”, „Виховання оперного співака в консерваторії”, „Значення вокального ансамблю в опері”.

Хіба ще можливе щось поза такою насиченою, інтенсивною діяльністю?

Звичайно – сім'я та відчуття батьківщини. На нескінчених життєвих дорогах, при безлічі гастрольних подорожей найбільш бажаною і близькою серцю І. Лацанича була дорога до батьківського дому. На мальовничу Верховину, до спогадів дитинства він повертався кожного театрального міжсезоння разом із сином Василем, онуком Ігорем, які за добрим звичаєм названі на честь їхніх дідів, та дружиною Людмилою Божко – народною артисткою України, в 70-х роках – солісткою Большого театру в Москві, згодом – Львівського оперного, професором, завідуючою кафедри сольного

співу Львівської Національної музичної академії ім. М. Лисенка. Вона і син Василь Лацанич, віце-президент компанії „Мобільні Телесистеми” (МТС), продовжують традицію диригента, щоліта приїжджаючи на його малу батьківщину.

І. Лацанич відійшов у вічність 17 липня 2003 року. Похований у Львові на Личаківському цвинтарі.

В надгробній скульптурній композиції бронзовий хлопець тримає в руці паличку, як і на давній світлині, зробленій в ужгородському фотоательє „Kantor”. Тоді трирічний Ігор серед багатьох дитячих іграшок вибрав просту паличку, що ознаменувала утаємничене провидіння і дар Всевишнього. Цей невидимий, всеосяжний і благодатний Божий перст супроводжував знаменитого музиканта впродовж усього життя – від пророчого вибору чарівної божественної палички і до останнього помаху нею за диригентським пультом.

ВОЛОДИМИР ШЕЛЕПЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Лацанич, Ігор. Деякі аспекти розвитку камерної опери / І. Лацанич // Професійна музична культура Закарпаття: етапи становлення : зб. ст., есе про музич. культуру Закарпаття. Вип. 2 / упоряд., підготов. текстів, передм., прим. Л. М. Мокану. – Ужгород : Карпати, 2010. – С. 94-100.

2. Лацанич, Ігор. „Мені краще там, де високе мистецтво по-справжньому цінують...”. Така позиція у відомого диригента, нашого земляка з Великого Березного Ігоря Лацанича : [розмову / вів І. Кузович] / І. Лацанич // Орбіта-логос. – 2001. – 19 лип. – С. 3. : фот.
3. Лацанич, Ігор. Прем’єра донечан – на празькій сцені : [розмову з головним диригентом Донецького театру опери та балету / вів А. Красляньський] / І. Лацанич // Молодь України. – 1972. – 17 груд. – С. 3. : фот.
4. Лацанич, Ігор Васильович. Син землі нашої видатний музикант – Ігор Лацанич : [розмову / вели І. Кузович, Л. Попова] / І. В. Лацанич // Новини Закарпаття. – 1991. – 17 верес. – С. 1, 4. : фот.
5. Лацанич, Ігор Васильович. „Тарас Бульба” на сцені Львівського оперного : [інтерв’ю з нар. артистом України, диригентом / взяв В. Сегеда] / І. В. Лацанич // Новини Закарпаття. – 1993. – 30 січ. – С. 7. : фот.

6. Згадаймо, братія моя... : ...про видат. диригента І. Лацанича : Спогади. Статті. Матеріали / упоряд. Л. Ф. Божко-Лацанич. – Львів : Проман, 2011. – 262 с. : фот.

7. Лацанич Ігор Васильович : [укр. диригент] // Мистецтво України : біограф. довід. / за ред. А. В. Кудрицького. – К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1997. – С. 356.
8. Лацанич Ігор Васильович : [укр. диригент] // Українська радянська енциклопедія. – Т. 6. – К. : Голов. ред. Укр. рад. енциклопедії, 1981. – С. 82.
9. Найпавер, Каміл. На крилах мрії : [спогади про нар. артиста України, диригента І. В. Лацанича] / К. Найпавер // Найпавер, Каміл. Долі на злеті свого часу : (документально-іст. новели) / К. Найпавер. – Ужгород, 2005. – С. 76-84. : фот.

10. Гаврош, Олександр. Лацаничі : [родовід] / О. Гаврош // Новини Закарпаття. – 2001. – 6 жовт. – С. 12. : фот.
11. Гармасій, Ірина. Маестро повертається. Великобerezнянщина вшанувала славетного сина – Ігоря Лацанича / І. Гармасій // Світогляд. – 2005. – 20 серп. – С. 11. : фот.
12. Герзанич, Василь. Артист і в Амстердамі артист! : [про нар. артиста України, диригента І. Лацанича] / В. Герзанич // Орбіта. – 1995. – 9 верес. – С. 12. : фот.
13. Кияновська, Л. Феномен львівського „Тангейзера” : (до історії постановок опер Ріхарда Вагнера в Україні) : [в т. ч. про диригента І. Лацанича] / Л. Кияновська // Музика. – 2013. – № 2. – С. 22-23. : фот.
14. Лань, Олена. Бал за Штраусом Львівської опери закінчиться у Варшаві : [про прем'єру святк. концерт. програми „Йоганн Штраус – король вальсу” у постановці нар. артиста України та Республіки Татарстан І. Лацанича] / О. Лань // Високий Замок. – 2002. – 30 груд. – С. 2.
15. Станішевський, Ю. Будні оперного свята : [в т. ч. про диригента І. Лацанича] / Ю. Станішевський // Музика. – 1993. – № 1. – С. 10-11. : фот.
16. Сухан, Ю. Міст дружби: Донецьк–Прага. Наш земляк раслужений артист УРСР Ігор Лацанич – один з творців вистави на празькій сцені / Ю. Сухан // Закарпат. правда. – 1972. – 16 лип. – С. 3. : фот.
17. Теличко, Віктор. Йому аплодувала Європа : [про нар. артиста України і Татарстану, диригента І. В. Лацанича] / В. Теличко // Закарпат. правда. – 2005. – 9-15 лип. – С. 13. : фот.
18. Черкашина, Марина. „Мучениця нашого часу”. Сумні роздуми про сучасну українську оперу : [в т. ч. про диригента І. Лацанича] / М. Черкашина // День. – 2008. – 23 лют. – С. 6. : фот.
19. Шелепєць, Володимир. Йому аплодували в Страсбурзі і Празі... : [про нар. артиста України і Татарстану, диригента І. В. Лацанича] / В. Шелепєць // Новини Закарпаття. – 2005. – 12 лип. – С. 6. : фот.
20. Шкробинець, Ю. Є син у матері : [ghj диригента І. В. Лацанича] / Ю. Шкробинець // Закарпат. правда. – 1965. – 21 лют. – С. 4. : фот.

МАГДАЛИНА ВАСИЛІВНА ОПАЧКО

**50-річчя від дня народження науковця,
педагога вищої школи (нар. 1965)**

Безцінною складовою частиною генетичної пам'яті українського народу є педагогічна спадщина землі під Карпатами – Закарпаття. В історії педагогічної думки Закарпаття талановитий педагог-практик, науковець Магдалина Василівна Опачко здобула заслужене визнання та шану. Вона належить до плеяди закарпатських педагогів-науковців кінця ХХ-го – початку ХХІ ст., котрі своїми науковими дослідженнями збагатили вітчизняну педагогічну науку.

Народилась Магдалина Василівна Опачко 29 липня 1965 р. в мальовничому селі Кольчино Мукачівського району Закарпатської області, де й навчалася до восьмого класу, а середню школу закінчувала із золотою медаллю у с. Кальник. Тут працювала загальноосвітня школа з профільним навчанням у старших класах: фізико-математичного та суспільно-гуманітарного профілів.

З великою любов'ю Магдалина Василівна розповідає про свою матір Марію Юрївну, котра була не лише вчителем математики у Кольчинській школі, а й чудовою вишивальницею, та свого батька Василя Івановича – „майстра на всі руки”, котрий працював спершу бригадиром електриків на станкобудівному заводі ім. Кірова, а згодом майстром виробничого навчання у ПТУ № 7 м. Мукачева. Адже це батьки заклали в дівчинці підвалини чесності, працелюбності, відповідальності, поваги до старших. Шанобливо, з теплою серця ювілярка згадує також і про своїх дорогих учителів – І. В. Лендьела, вчителя фізики, класного керівника, М. Д. Пагірю, заступника директора школи, вчителя математики, М. С. Пагірю, вчителя математики, А. П. Петьовку, вчителя української мови та літератури, керівника художньо-драматичного гуртка, І. Ю. Петьовку, заступника директора школи, вчителя історії, котрі прищепили їй любов до знань, зорієнтували у виборі професійної стежини. За підтримки любих батьків, своїх перших наставників, та з легкої руки учителів у 1983 р. Магдалина Опачко (дівоче прізвище Маринець) стала студенткою фізичного факультету Ужгородського державного університету.

Після закінчення у 1988 р. фізичного факультету УжДУ, вона працювала за розподілом на посаді інженера-конструктора у конструкторському бюро Мукачівського науково-дослідного технологічного інституту заводу „Електрон” (МНДТІ). Проте мрії стати педагогом-науковцем її ніколи не покидали. Так, відпрацювавши в МНДТІ три роки поспіль, перейшла на роботу вихователем групи продовженого дня у Кольчинську середню школу.

Після переїзду до Ужгорода у 1992 р. працювала вихователем групи продовженого дня, а пізніше – вчителем фізики ЗОШ № 7 м. Ужгорода. Впродовж п’яти років Магдалина Василівна збагачувала свій педагогічний досвід практичною професійною діяльністю, проводила дослідницьку роботу.

Такі особистісні і професійні риси, як цілеспрямованість, працьовитість, наполегливість, здобутий досвід шкільної педагогіки, потяг до пізнання глибин педагогічної і психологічної наук відкрили у 1997 р. Магдалині Василівні двері до науки, вона була зарахована на стаціонарне відділення аспірантури при кафедрі педагогіки та психології Ужгородського державного університету.

За час навчання в аспірантурі під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Володимира Васильовича Сагарди написала і в 2001 р. захистила у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук з теми „Професійна орієнтація учнів в процесі розв’язування задач фізико-технічного змісту”.

У цьому ж році була прийнята на посаду асистента (0,25 ставки) кафедри педагогіки та психології Ужгородського національного університету. У 2002 р. була переведена, а згодом обрана за конкурсом на посаду старшого викладача кафедри педагогіки та психології цього ж вищого навчального закладу. Через рік (2003) обрана за конкурсом на посаду доцента кафедри педагогіки та психології Ужгородського національного університету. Магдалина Василівна є послідовницею ідей наукової педагогічної школи професора В. В. Сагарди.

У період 2006–2009 р.р. навчалась у докторантурі при кафедрі методики фізики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ).

За період перебування на посаді доцента кафедри педагогіки та психології ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

досвідчений педагог-науковець забезпечує читання лекцій для студентів фізичного, біологічного, медичного, економічного, математичного, юридичного факультетів та для студентів, що здобувають додаткову кваліфікацію (спеціальність „практичний психолог”) з наступних спеціальних та нормативних курсів: „Педагогіка”, „Основи педагогіки і психології”, „Наукові основи психолого-педагогічних досліджень та матстатистика”, „Математична статистика”, „Математичні методи у психології”, „Психолого-педагогічні основи профорієнтації”, „Вища освіта України і Болонський процес”.

Належить наголосити й на організаторських здібностях та творчій активності вченої, котра організувала і провела наукові семінари з участю пошукувачів, здобувачів кафедри педагогіки та психології ДВНЗ „УжНУ”, на яких обговорювались результати їх наукових досліджень, бере активну участь у наукових семінарах та науково-практичних конференціях, що проводяться кафедрою суспільно-гуманітарної та етико-естетичної освіти Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти, співпрацює з науковцями далекого і ближнього зарубіжжя, задіяна до проведення експериментальної роботи у ВНЗ та ЗНЗ області.

Слід відзначити великий обсяг науково-методичної роботи, яку здійснює доцент М. В. Опачко щодо організації, проведення, редагування та підготовки до друку матеріалів Міжнародних науково-практичних конференцій, що проводились з ініціативи кафедри педагогіки і психології ДВНЗ „УжНУ”: „Соціально-педагогічні проблеми підготовки фахівців у вищих навчальних закладах” (Ужгород, листопад, 2003), „Теоретико-методологічні засади підготовки педагогічних кадрів у поліетнічному регіоні” (Ужгород, грудень 2008 р.), „Професійно-особистісний розвиток і становлення фахівців в сучасних умовах розбудови вищої школи: методологія, теорія і практика” (Ужгород, жовтень 2010 р.); Всеукраїнської науково-практичної конференції „Культура педагога в контексті освітніх парадигм (до 80-річчя з дня народження професора В. В. Сагарди)” (Ужгород, 28 лютого-1 березня 2013).

Доцент М. В. Опачко є відповідальним секретарем редакційної колегії Наукового вісника ДВНЗ „УжНУ”. Серія Педагогіка. Соціальна робота. [ред. кол.: В. В. Козубовська].

Забезпечує керівництво дисертаційними дослідженнями

аспірантів та пошукачів кафедри педагогіки та психології ДВНЗ „УжНУ”.

Є автором понад 80 наукових праць, серед яких, зокрема навчально-методичні посібники „Педагогіка: для студентів факультету суспільних наук (політологів, соціологів, психологів)”, „Основи дидактичного менеджменту. Частина 1. Проектування методичних систем у змісті підготовки майбутнього вчителя фізики”, „Основи дидактичного менеджменту. Частина 2. Організація та управління діяльністю учнів у процесі вивчення фізики в школі”, видані з 2012 до 2014 років та інші. Як зазначає Таміла Висіцька, автор бібліографічного довідника „Із плеяди науковців Закарпаття”, коло наукових досліджень доцента М. В. Опачко лежить у площині педагогіки вищої школи.

Сьогодні вчена наполегливо працює над довершенням дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

МАРІЯ БАЯНОВСЬКА

Джерельні приписи:

1. Опачко, М. В. Впровадження нових форм планування, організації та проведення всіх видів занять у контексті Болонського процесу : Інформ.-метод. матеріали / М. В. Опачко, В. В. Сагарда. – Ужгород : УжНУ, 2006. – 95 с.
2. Опачко, М. В. Основи дидактичного менеджменту / М. В. Опачко. – Ужгород : Вид-во „Інватор”, 2014.
3. Ч. 1 : Проектування методичних систем у змісті підготовки майбутнього вчителя фізики. : навч.-метод. посіб. – 2014. – 132 с.
4. Ч. 2 : Організація та управління діяльністю учнів у процесі вивчення фізики в школі : навч.-метод. посіб. – 2014. – 127 с.
5. Опачко, М. В. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. / М. В. Опачко, Г. М. Розлуцька. – Ужгород : Вид-во УжНУ „Говерла”, 2012. – 132 с.
6. Опачко, М. В. Педагогіка: для студентів факультету суспільних наук (політологів, соціологів, психологів) : Навч.-метод. посіб. – Ужгород : УжНУ, 2012. – 117 с.
7. Опачко, М. В. Педагогіка вищої школи (програма, методичні вказівки і рекомендації) / М. В. Опачко, В. В. Сагарда. – Ужгород : УжНУ, 2004. – 60 с.
8. Опачко, М. В. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації (програма, методичні рекомендації та практикум) / М. В. Опачко – Ужгород : УжНУ, 2004. – 37 с.

9. Опачко, М. В. Соціальна педагогіка (методичні вказівки і рекомендації) / М. В. Опачко. – Ужгород : УжНУ, 2004. – 45 с.

10. Педагогічна практика (інструктивно-методичні матеріали до проведення педагогічної практики студентів УжНУ) / М. В. Опачко, В. В. Сагарда. – Ужгород : УжНУ, 2003. – 37 с.
11. Профорієнтаційна робота з молоддю: професія – соціальний працівник / І. В. Козубовська, М. В. Опачко, В. В. Сагарда / за заг. ред. проф. І. В. Козубовської. – Ужгород : УжДУ, 2002. – 319 с.

12. Опачко, М. В. Інновації в освіті: комплексне розуміння складових та шляхи ефективної їх реалізації / М. В. Опачко [та інші] // Педагогічні інновації у фаховій освіті : зб. наукових праць IV Всеукр. заочної науково-практичної конф. (Ужгород, 19 груд. 2013). – Ужгород, 2013. – Вип. 4. – С. 248-259.
13. Опачко, М. В. Комплексний підхід у формуванні методичної майстерності вчителя фізики / М. В. Опачко // Науковий вісник УжНУ : сер. : Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2014. – Вип. 30. – С. 114-117.
14. Опачко, М. В. Навчання студентів використанню інтерактивних технологій у процесі вивчення фізики в школі / М. В. Опачко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету : сер. : Педагогічні науки. – Чернігів, 2011. – Вип. 78. – С. 254-258.
15. Опачко, М. Розвиток фізичної освіти в школах Закарпаття у чехословацький період (1919–1939) / М. Опачко, І. Пайда // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. – Вип. 42. – Ч. 2. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – С. 268-273.
16. Опачко, М. В. Формування загальної і професійної культури вчителя у педагогічній спадщині професора В. В. Сагарди / М. В. Опачко // Науковий вісник УжНУ : сер. : Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород, 2013. – Вип. 26. – С. 142-144.

17. Висіцька, Таміла. Опачко Магдалина Василівна : Дів. прізвище Маринець : канд. пед. наук, доц. / Т. Висіцька // Висіцька, Таміла. Із плеяди науковців Закарпаття : Бібліограф. довід. / Таміла Висіцька. – Ужгород : Ліра, 2005. – С.368-371. : портр.

ПЕТРО ПЕТРОВИЧ ДУРДИНЕЦЬ

**85-річчя від дня народження вченого-економіста,
державного службовця (нар. 1930)**

Одним з найзаслуженіших ветеранів вітчизняної лісової і деревообробної промисловості є Петро Петрович Дурдинець. Він майже 50 років пропрацював у цій галузі, у тому числі 32 роки на керівних посадах.

Народився Петро Петрович Дурдинець 9 серпня 1930 р. в селі Ромочевиця (тепер Мукачівського району Закарпатської області) в родині селянина.

Вчився в 1936–1941 рр. в народній школі, потім – в Мукачівській гімназії, а з 1945 по 1948 рр. – в Мукачівській середній школі ім. О. Пушкіна. З 1949 по 1953 р. він студент лісоінженерного факультету Львівського лісотехнічного інституту, а з 1955 по 1960 рр. навчався заочно на факультеті механічної технології обробки деревини цього ж вишу. В 1971 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук в Ленінградській лісотехнічній академії. Має понад 70 друкованих праць.

Після закінчення в 1953 р. інституту працював 6 років головним інженером на меблевому комбінаті в Мукачеві, 2 роки – директором філіалу Українського державного інституту по проектуванню меблів і столярних виробів „Укрдіпромеблі” (м. Мукачево). Був першим директором цього філіалу. В кінці 1960 р. був переведений на роботу в м. Київ.

З 15 грудня 1960 р. працював 5 років в Українському раднаргоспі на посаді головного інженера та начальника Головного управління лісової, паперової і деревообробної промисловості. Після ліквідації системи раднаргоспів, з 1965 до 1985 р. працював заступником Міністра лісової промисловості, а останні 6 років – першим заступником Міністра. В 1985 р. був переведений на роботу в Держплан УРСР на посаду начальника відділу економіки лісового господарства і розвитку лісової промисловості, де працював до виходу в 1992 р. на пенсію.

Більше 25 років П. Дурдинець працював на громадських засадах головою правління Науково-технічного товариства

деревообробної і паперової промисловості України, був 10 років головним редактором галузевого журналу „Лісове господарство, лісова, деревообробна і паперова промисловість України”.

Основна наукова і практична діяльність П. Дурдинця була направлена на відтворення і раціональне використання лісових ресурсів, особливо Карпат, розвитку виробництва та підвищення якості товарів народного споживання, меблів, деревно-стружкових плит. Під час роботи сприяв розвитку галузі у Закарпатті. За роки роботи побудовані і введені в експлуатацію потужності на Свалявському, Тересвянському, Мукачівському, Ужгородському, Берегівському та інших комбінатах. Практично на всіх підприємствах області були створені нові виробництва, побудовані об’єкти соціального і культурного призначення: палаци культури, дошкільні, лікувальні і санаторні заклади. Міністерство сприяло і розвитку художньої самодіяльності. Ансамблі Довжанського лісокомбінату, Великобичківського лісохімкомбінату, Рахівської картонно-паперової фабрики були носіями культури Закарпаття не тільки по Україні, але і далеко за її межами.

За багаторічну сумлінну працю Петра Дурдинця було нагороджено орденами Трудового Червоного Прапора і „Знак Пошани”, медалями „За трудову доблесть”, „Ветеран праці”, „1500-річчя м. Києва”. Нагороджений також Почесною грамотою Президії Верховної Ради України та іншими відзнаками.

Дружина П. Дурдинця Ганна – меблевик, син – інженер прикладної математики, кандидат технічних наук. Донька – лікар-офтальмолог, аспірантка.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Дурдинець, Петро Петрович. Петро Дурдинець: „Я був проти „реорганізації” лісокомплексів і в знак протесту подав у відставку...” : [розмову з вченим-економістом / вів В. Горішняк] / П. П. Дурдинець // Пагиря, Василь. Закарпатці в Києві / В. Пагиря, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 251-260.
2. Дочинець, Мирослав. Дурдинець Петро : громад.-політ. діяч, промисловець / М. Дочинець, В. Пагиря // Дочинець, Мирослав. Енциклопедія Мукачєва в іменах / М. Дочинець, В. Пагиря. – Мукачєво : Карпатська вежа, 2006. – С. 19-20. : портр.

3. Пагирия, Василь. Дурдинець Петро Петрович / В. Пагирия, В. Маркулін // Пагирия, Василь. Старійшини Мукачєва / В. Пагирия, В. Маркулін. – Мукачєво : Карпатська вежа, 2011. – С. 28-30. : портр.
4. Пагирия, Василь. Петро Дурдинець / В. Пагирия, Х. Роглев // Пагирия, Василь. Від Карпат – до Дніпра : Нариси про закарпат. „киян” / В. Пагирия, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 112-113. : портр.
5. Стецяк, І. П. Дурдинець Петро Петрович / І. П. Стецяк // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 124. : портр.

СЕРПЕНЬ: 10

МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ШОПЛЯК-КОЗАК

**115-річчя від дня народження народного казкаря
(1900–1980)**

На суспільно-політичну мапу України село Келечин Міжгірського району Закарпатської області зримо вписалося як батьківщина Президента Карпатської України Августина Волошина. Та келечинці гордяться ще одним земляком, ім'я якого вписано культурологічною сторінкою України, – народним казкарем Михайлом Івановичем Шопляком-Козаком, із репертуару якого укладено книгу „Чарівна торба” (Ужгород: Карпати, 1988).

Народився 10 серпня 1900 р. в селянській родині. Закінчив 6 класів церковно-приходської школи. Був малоземельним, на прожиття заробляв бондарюванням, виїжджав на лісорозробки в Чехію, під час Другої світової війни був інтернований в Угорщину. Маючи початкову освіту, захоплювався читанням Біблії, художньої літератури, володів чеською й угорською мовами. В його репертуарі були перекази, легенди, казки, баладні пісні, знав він багато народних притч. Усього від нього записано понад 170 сюжетів народної прози, в т. ч. автобіографічна оповідь „На речника треба родитися”, яку опубліковано в збірці „Народні оповідання” (К., 1983). Щоб відчутти стиль, образність і розуміння казкарем свого покликання, подаю уривок з тієї автобіографічної розповіді.

„У мене мудрості багато, казки і притч – міхом. Вони у мене в голові, як макові зернята. Дитина з одними бавками не буде бавитися довго.

Хоче другі. Я можу й заспівати. Знаю співанки про Довбуша і Липця. На речника треба родитися. Мені одне двічі не треба було казати – раз і гаразд. Казкам я вчився від мами. А потім ходив по роботах і слухав казки в колибах. Старі люди, бувало, казкують, а я слухаю, запам'ятовую. Аж би яку довгу казку хтось розказував – я не засплю, вислухаю до кінця.

На казкаря треба мати і язык на мотузку. Дехто і розкаже щось, айбо не смачно. Я, що чув, не оставлю, а деколи й свого прибавлю, аби було смачно, примовно. До мене ліпилося все, як реп'яхи. Їх не треба глядати – самі тебе найдуть. Лише треба йти. Я йшов. А два вуха – аби слухати. Чому Соломон був такий мудрий? Бо все, що до нього знали, зібрав. Збирав і я. Коли знаєш десять мов – ти за десятьох. Я знаю говорити по-мадярськи, по-словацькому, по-румунському. Що я почув від мадярів, чехів і румунів, все перебрав. Дурень мучиться, а розумний учитьсся. Те, що я знаю, із перста не виссеш. Хто казав – посіяв, хто слухав – пожав. Коли обмолотив, береш на зуб, чи добре зерно. Мій урожай я перевірів на практиці. Що кажу – то правда”.

Записані від М. І. Шопляка-Козака оповіді та пісні у збірнику „Чарівна торба” згруповано у чотири розділи: „Козак пригадує” (топонімічні та історичні перекази про воєводу Хуста, короля Матяша, опришків Пинтю, Яношіка та Довбуша, цікаві бувальщини про силачів, демонологічні оповіді), „Козак сміється” (казки, сміховинки, анекдоти), „Козак повчає” (притчі про рай і безсмертя, про вроджений і навчений розум, про дружбу і кохання), „Козак співає” (баладні, обрядові, ліричні пісні). У розділі „Про Козака пам'ятають” зібрано цікаві бувальщини про казкаря. Виходу книги казкар не дочекався. Помер він 9 березня 1980 р.

Односільчани звали його Козаком. Серед келечинців Михайло Іванович був шанованою людиною, майстром на всі руки (міг зробити бочку, пошити постолі, полагодити годинник), знався на народній медицині (міг пораяти зілля від усяких болячок, виврати з'їдений карієсом зуб, а для марновірних – і поворожити), та головне – був мудрим і веселим оповідачем. Його цікавило все: і як виникла людська мова, і звідки першопоселенці прийшли на Верховину, і чому село називається Келечином, а рід Шопляків – Козаками, і як обертається колесо історії, одних розчавлюючи, інших виносячи на вершину слави. Тим, хто його знав, хто з ним

спілкувався, залишив добру пам'ять про себе: „Люди йшли до Козака, бо він знав і язиком, і руками робити” (М. Коваль), „Козак знав більше притч, як будь-який учитель. Якби він вивчився, то, може, й професором був би” (Ф.Бушко), „Козак півдня робив, а півдня із захопленням розглядав свій виріб” (М. Сегляник), „Найкращою була та п'єса, у якій смішну роль грав Козак” (М. Синиця), „Козак говорив про старовину, а думав про теперішнє. Тому його слухати було интересно”.

Фольклорист С. В. Мишанич у книзі „Усні народні оповідання” (К., 1986) дав високу оцінку репертуару та оповідацькій майстерності келечинського носія народної мудрості.

ІВАН СЕНЬКО

Джерельні приписи:

1. Чарівна торба : українські народні казки, притчі, легенди, перекази, пісні та прислів'я записані від М. І. Шопляка-Козака / Упоряд., передм., прим. та слов. І. М. Сенька ; Запис текстів: І. М. Сенька, В. М. Сенька. – Ужгород : Карпати, 1988. – 170 с.

2. Сенько, Іван Михайлович. Келечин – рідне село Августина Волошина : іст.-етнограф. нарис / І. М.Сенько. – Ужгород : „Видавництво Закарпаття”, 2007. – 376 с. : іл.
Зі змісту: [про І. М. Шопляк-Козак]. – С. 10, 13-14, 27, 57-58, 70, 95, 98-101, 119, 121, 123-124, 126-127, 130, 137, 144, 154-157, 169, 181-182, 207, 208, 270-271, 272, 275-277, 279-280, 301, 312, 348-349, 351.
3. Сенько, І. М. Чародій слова Шопляк-Козак : [про носія нар. мудрості М. І. Шопляка із с. Келечин Міжгір. р-ну] / І. М. Сенько // Чарівна торба: укр. нар. казки, притчі, легенди, перекази, пісні та прислів'я, записані від М. І. Шопляка-Козака. – 1988. – С. 5-8.

4. Сенько, Іван. Келечинський мудрець: До 100-річчя від дня народж. Михайла Шопляка : [фольклорист] / І. Сенько // Календар „Просвіти” на 2000 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіти”, 2000. – С. 119.

ІВАН ЮРІЙОВИЧ ЯЦКАНИН

**65-річчя від дня народження українського письменника
(нар. 1950)**

Йому належить нині чільне місце в літературі та житті українців Словаччини. Ім'я письменника-прозаїка, літературного критика, перекладача, журналіста-публіциста, одного з чільних громадських діячів та організаторів українського літературного процесу на теренах Пряшівщини знане не тільки країнам на його рідній Пряшівщині, але й у всій Словаччині, Україні та світі.

Тривалий час, поки існував відділ братиславського Словацького педагогічного видавництва (потім Слов'янського прогресивного видавництва Пріма) в Пряшеві, він працював тут завідувачем редакцією художньої літератури та його очільником, крім цього, з 1991 р. і досі – головний редактор літературно-мистецького та публіцистичного журналу Спілки українських письменників Словаччини „Дукля”, що має своє виразне творче обличчя, в останні роки паралельно редагує український часопис Словаччини для дітей „Веселка”. Як радіожурналіст співпрацює з редакцією радіопередач українською мовою в Кошицях, систематично співпрацює також з чеською пресою в Празі. Очолює Спілку українських письменників Словаччини.

Народився Іван Яцканин на Пряшівщині 28 серпня 1950 р. в українській селянській родині Юрія Яцканина у живописному передгірському селі Ряшеві, зовсім поруч з відомим древнім містом Бардієвом, що славиться великим, добре збереженим і відреставрованим середньовічним архітектурним ансамблем. Не менш вражаючою пам'яткою є й старовинна Ряшівська церква 1600 р., що й тепер стоїть у сусідньому селі Трочани – справжнє дерев'яне диво, полишене світові закоханими у прекрасне його предками.

Після сільської початкової закінчив основну школу в Бардієві та українську гімназію у Пряшеві. Вищу освіту за спеціальністю українська та словацька мови здобув на педагогічному факультеті Університету ім. П. Й. Шафарика в Пряшеві (1972) і почав трудитися на ниві журналістики в українській студії Чехословацького радіо в Пряшеві, де працював до 1975 р. Далі – вчителював у селі Мальцеві

на Бардіївщині (1975–1979), був редактором словацькомовної окружної газети в Бардієві (1979–1985), після чого переїхав у Пряшів на книговидавничу роботу, у 2001–2005 рр. – педагог вищої школи, викладач кафедри слов'янської філології Університету ім. Матея Бели в Банській Бистриці. Відтоді певний час був безробітним, поки не вийшов на пенсію. Нині активно займається творчою роботою, очолює спілчанську організацію, трудиться як редактор двох поважних літературно-художніх періодичних видань.

У літературу входив оповіданнями на сторінках україномовної преси Словаччини. Дебютував у колективному збірникові „Молоде вино” (1982). Видав окремі збірки оповідань „Місце проживання” (1987), „Усе залишиш” (1990), „Тіні й шрами” (1994), „Втеча” (1995), „Дерев'яний смуток” (1997), „...як збиті пси” (1998), „Вернісаж” (2000), „В усьому винні чоловіки” (2004), „Чорний ящик зрілої дами” (2009), „Втеча без вороття” (2010), „Задуха” (Пряшів, 2013), „Пора вузеньких вулиць” (2013) та повість „Ангел над містом” (2001).

Для дітей написав окремі книги оповідань „Наталка вже не плаче” (1988), „Чарівний рюкзак” (2006) та „Мій Робінзон” (2013; уклав для шкіл зі словацькою мовою навчання підручник словацькою мовою „Читанка. До словацько-українських літературних зв'язків...” (1993), який знайомить словацького школяра зі сторінками літературного єднання українців і словаків, подає кращі зразки творів видатних словацьких письменників української тематики та творів української літератури від народнопоетичної творчості, „Слова о полку Ігоревім” та Шевченка до Олеся Гончара, Павличка, Ліни Костенко, Симоненка і Драча, представляє сучасну творчість українців Словаччини; переклав словацькою мовою книгу українських народних казок Закарпаття „Майстер Іванко” (1995).

Як перекладач з української мови на словацьку і навпаки плідно працює у сучасному українському та словацькому красному письменстві, щедро друкуючи переклади кращих зразків української класичної та сучасної новелістики словацькою мовою на шпальтах літературної періодици Словаччини. Видав у перекладах словацькою мовою книгу оповідань С. Ганушина „Vysoke schody” (1989), підготував до друку і видав у власних перекладах поважну книгу новелістики письменників розстріляного українського відродження „Mesacny usmev” (2009). Досконале володіння

словацькою мовою та глибокі знання і любов до словацької літератури увінчалися упорядкованою і перекладеною ним українською мовою антологією сучасної словацької новелістики „Полегшуючі обставини” (1994), гідної широкого читацького загалу України, але вийшла вона мізерним тиражем лише для потреб українців Словаччини. Відтак письменником підготована до друку ще одна поважна обсягом і змістом антологія сучасного словацького оповідання у його перекладах „Таїна”, (2011) – вийшла в Україні (Ужгород, видавництво ТІМΠΑНИ) за підтримки словацької агенції „Слоліа”, що сприяє поширенню словацької літератури на світових обшарах. За її підтримки в Україні у тому самому видавництві вийшли також у його перекладах книжки „Гороб’ячий король” Юліуса Балца (2009), „Відчайдушно гарне життя” Марека Вадаса (2011), „Ластів’яні казки” Станіслава Штепки (2012), „Зона натхнення” Йозефа Банаша (2012). Він також автор низки статей з теорії і практики художнього перекладу в журналах, наукових збірниках та окремого монографічного дослідження.

Публіцистика Яцканина доходила й доходить до радіослухачів і телеглядачів, друкується у періодиці Словаччини та України.

Його літературознавчі статті присвячені багатьом постатям української літератури Пряшівщини та України, а також сучасного словацького літературного процесу.

Мала проза письменника, що домінує у його творчості, постала на життєвих й естетичних пластах рідних околиць, та не замкнулася на рустикальній, сільській тематиці, як і на фольклорних та класичних літературних українських художніх набутках; вона позначена виразним новелістичним началом, пульсацією почувань особистості, окресленістю внутрішнього світу персонажа, що зумовлює ті чи інші зовнішні прояви-вчинки і надає його творам читабельності. В ядрі індивідуального оповідного стилю прозаїка спресовано художні прийоми рідної народної белетристики, казки, найкоротших жанрів фольклорної прози – паремій, насамперед прислів’їв і приказок, афористичну мудрість біблейських текстів. Внутрішня ж, художницька, потреба якомога повнішого проникнення у душу персонажа, що виразно проступає уже з перших його оповідань, зумовила експресивну манеру творення образу, органічне залучення у власний художній світ знахідок класичної та сучасної української і словацької новелістики, художніх пошуків світової літератури.

У густому письмі І. Яцканина пізнаємо перш за все образ милої його серцю Пряшівщини з її людністю, горбистими селами і містами, буковими лісами, сливовими і грушевими садками, над якими недільної або святкової днини озиваються церковні дзвони. „Передзвін летить, не пробує кружляти над високими довгостовбурними сливами, а хоче чимскоріш пролетіти селом, зайти у кожне подвір'я, потрясти шибками вікон, а потім вже вигулькнути на Пастівник і тихо догасати у густій ліщині... голос дзвону такий пронизливий, ніби в ньому вибухнув час...”

Твори прозаїка охоплюють життєві пласти авторового повноценного покоління та покоління батьків-дідів, хоча відображеною в них письмом сучасним традиційною звичаєвістю, етикою, народною філософією сягають значно глибших й ширших у часі й просторі рамок.

Із життєвого досвіду дідівсько-батьківського покоління на сторінки його оповідань „Срібна верба”, „То мій страх” вривається Друга світова війна, постають її партизанські будні, героїка й жахливо пам'ятна дійсність. Експресивно насичені, по-імпресіоністичному забарвлені картинки-спогади персонажа надають оповіданню „То мій страх”, коли державна ідеологічна машина аж захлиналася про необхідність воєнізації молодших поколінь, сучасного філософського звучання. Герой твору, старий Осиф Рачков, спонукає читача до думки, що війна – жах, і її люди мусять боятися. Коли він іде на зустріч із пережитим, все його єство проймає страх – він не тільки сам маліє від того страху, маліє й ріка, і навіть лікар-час не може стерти цього болючого стану душі. Звідси ненав'язлива авторська думка, що постає з художньої тканини твору, – бережімо світ від жахливих воєнних катаклізмів.

Раннє повоєнне дитинство з меншим братом Андрійком і зовсім маленькою сестричкою Марійкою, непоказною добротою й самовідданою працьовитістю батька-матері, мудрістю дідусів і бабусь, своєрідністю сприймання маленькими душами сусідів й односельців – у основі автобіографічного, овіяного романтичним серпанком дитинства оповідання „А поле грало парубоцьку”.

Репресії тоталітарного режиму Чехословаччини в повоєнному українському селі на Словаччині, теж через дитяче сприймання, знаходять високохудожнє втілення в новелі „То вітер задув”. Холодно завітрене, прибите бурєю село лихоманять доноси своїх,

кожен чекає, коли візьмуть його. Батько з синами-малолітками і худобою ледь добирається з пастівника додому, а тут вже очікують на нього двоє чоловіків у чорних шкіряних плащах. „Вони коротко щось кинули батькові, взяли його між себе і попрямували до хвіртки. Хлопці мовчки стоять біля стайні, з тих плащів дихає на них страх”. Батько лише встиг сказати дітям: „То вітер задув”. Так назва новели, наскрізною метафорою пройшовши через весь текст, своїм ненав’язливим асоціативно-символічним звучанням художньо увиразнює і невимовне лихо, й минушість холодних грозяних завірюх, а отже, і антинародного репресивного режиму.

Через символіку назви твору – чепіги й вказівний перст, – що наскрізною деталлю проймає весь текст, майстерно розкрито антинародну, аморальну природу вчинків партійного функціонера окружного рівня часів тоталітарного режиму в оповіданні „Чепіги і палець”. Його герой, глибоко закорінений у рідний ґрунт селянин Андрій Сова, коли друг дитинства, тепер окружний партійний секретар, перепиняє його на крутій дорозі з возом гною і сповіщає, що Андрія позбавлять партійного квитка, спокійно вйокає на коней і везе гній на поле, якому врожаїти. А з вказівним пальцем, часткою тіла, й знервованим, пихатим партфункціонером-особою, як у чарівних казках, найбільше позначених ірреальністю та містикою, з рогами, що виростають у лиходія, чи тваринною шкурою, яка приростає до злочинця, діється щось аж до фантазмагорії неймовірне. Він сів у персональну чорну „Волгу”, спробував вирівняти свого владного вказівника – символ істини в останній інстанції, – якось притиснути його до долоні, але той, клятий, ніяк не вирівнювався.

Зовсім сучасна постать нині типового міського жителя в центрі новели „Асфальтовий хлопець”. Десять глибоко у підсвідомості в ній ще живе пам’ять свого сільського роду-племінні і веде його до тої одвічної селянської злитності з природою, яку не зовсім притлумила міська цивілізація – він їде з міста на озеро, на якому розігрується буря, й трагічно гине. Поданий письмом сучасним з уривчастими внутрішніми монологами та потоком свідомості розрив персонажа твору зі своїм генетичним минулим, порушення гармонії між людиною і довкіллям, як у знаменитій Астаф’ївській „Цар-рибі” чи ще раніше Чендеевих „Птахах...”, і складають життєву основу цієї гостро драматичної, трагічної колізії, яка дедалі більше цікавить прозаїка, актуальною морально-етичною проблематикою входить на

сторінки багатьох оповідань збірок „Дерев’яний смуток”, „Втеча”, „...як збиті пси”, „Вернісаж”, „В усьому винні чоловіки”, художньо досліджується в повісті „Ангел над містом”.

У творах І. Яцканина пульсує життя міста і села з клопотами, моральними набутками і втратами розмаїтих особистостей – народних (чи антинародних) характерів інтелігента, селянина, митця, робітника, бізнесмена, – що не зводяться до примітиву „біле-чорне”, „добро-зло”. Чи живуть вони в місті, чи селі, майже всі вони вихідці з села в першому або наступних поколіннях, так чи інакше сформовані традиціями і звичаями села, примножують або руйнують ціннісні орієнтації предків-трудоарів. Кожен з них – індивід з лише йому притаманним світом. Доконечність неповторності особистості як основи суспільного поступу автор усвідомив уже з перших своїх оповідань – дід з новели „А поле грало парубоцьку” карбує цю істину в пам’яті внука простим напуттям: і камінь від каменя відрізняється, тож не личить людям бути однаковими.

Цілісність художнього світу прозаїка проглядається в наскрізній проблематиці його творів – морально-етичній або ширше – духовній цілісності особистості, що трактується у плані спадкоємності індивідом набутоків роду та народу і звучить засторогою сучасників від звиродніння на ґрунті втрати пам’яті про свої етнічні, морально-етичні, духовні корені.

Проза письменника позначена чітким індивідуальним письмом, особливості якого стисло, але досить повно й глибоко окреслює Д. Павличко: „Івана Яцканина неможливо приписати до жодної школи української сучасної прози. Він реаліст, але з делікатною домішкою імпресіонізму... Вміння письменника бути не тільки дзеркалом свого персонажу, а співрозмовником, партнером, зрештою, коментатором подій, у яких він, автор, участі не бере, – це дивовижне мистецтво Івана Яцканина... У нібито селянських творах Івана Яцканина зустрічаємо явно імпресіоністичні речі, де панує загадковість і надреалізм, де все відбувається на рівні однієї розширеної метафори, яка обіймає інколи ціле людське життя... Читаючи твори Івана Яцканина, не можемо позбутися враження, що поза межами зображених письменником сюжетів та переживань існує зв’язок між його всіма героями. Тому можемо сказати, що його письменницьке слово зображує певну цілісність художнього регіону, сказати б нашу прашівську Йокнапатофу, як у Фолкнера,

землю, на якій живуть стражденні, але разом з тим працелюбні, розумні, замислені над сенсом свого життя люди”.

Іван Яцканин – лауреат міжнародних премій імені Григорія Сковороди, імені Д. Нитченка, премії “Тріумф-2002” та літературної української премії в галузі дитячої літератури імені Олени Пчілки й премії імені Івана Франка Словацького літфонду та інших відзнак.

ДМИТРО ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Банаш, Йозеф. Зона натхнення : драм. історія дружби й любові 1968–2008 рр. : роман / Й. Банаш ; пер. зі слов. І. Яцканин. – Ужгород : TIMPANI, 2012. – 436 с.
2. Вадас, Марек. Відчайдушно гарне життя : оповідання / М. Вадас ; пер. зі словац. І. Ю. Яцканин ; ред. Д. М. Федака. – Ужгород : TIMPANI, 2011. – 112 с. : портр.
3. Літературні таланти / упоряд. текстів, вступ. ст. І. Яцканин. – Пряшів : ЕХСО, 2001. – 24 с.
4. Полегшуючі обставини : антологія сучасного словацького оповідання / пер., вступ.ст. І. Яцканин. – Братіслава : Слов. пед. вид-во ; Пряшів : Відділ укр. л-ри, 1994. – 160 с.
5. Таїна : антол. слов. малої прози у пер. І. Яцканина / пер. зі слов. І. Яцканин ; ред. Д. М. Федака. – Ужгород : TIMPANI, 2011. – 272 с. : портр.
6. Штепка, Станіслав. Ластівчані казки / С. Штепка ; пер. зі слов. І. Яцканин. – Ужгород : TIMPANI, 2012. – 40 с. : кольор. іл.
7. Я Тебе дуже любив... : антол. слов. любов. поезії / пер. В. Конопелець, іл. Л. Цупер, передм. І. Яцканин. – Пряшів : NITECH s.r.o., 2003. – 96 с. : іл.
8. Яцканин, Іван Юрійович. Втеча без вороття : [оповідання] / І. Ю. Яцканин. – Пряшів, 2010. – 216 с.
9. Яцканин, Іван Юрійович. Діалог літератур / І. Ю. Яцканин. – Пряшів : Спілка укр. письмен. Словачини, 2008. – 134 с. : іл, портр. – Текст укр., слов. мовами. – Бібліогр. наприкінці робіт.
10. Яцканин, Іван. В усьому винні чоловіки / І. Яцканин. – Пряшів : NITECH s.r.o., 2004. – 144 с.
11. Яцканин, Іван. Тіні й шрами / І. Яцканин. – Братіслава : Слов. пед. вид-во ; Пряшів : Відділ укр. л-ри, 1994. – 100 с.
12. Яцканин, Іван. Чарівний рюкзак / І. Яцканин ; іл. Т. Житнян. – Пряшів : Спілка укр. письменників Словачини, 2006. – 104 с. : кольор. іл.
13. Яцканин, Іван Юрійович. Чорний ящик зрілої дами / І. Ю. Яцканин ; післямова Д. В. Павличко. – Вид. 1-ше. – Пряшів : Спілка укр. письмен. Словачини, 2009. – 164 с. : іл.

14. Яцканин, Іван. ...Як збиті пси / І. Яцканин. – Пряшів : ЕХСО, 1998. – 112 с. : іл.

15. Яцканин, Іван Юрійович. „Чому ми не зупинилися десь у Нідерландах? Там тюльпани цвітуть, вітрячки крутяться...”: [розмова із головою Спільноти укр. письмен. Словаччини ; в т. ч. автор. вечір в Закарпат. ОУНБ / веда М. Нейметі] / І. Ю. Яцканин // Новини Закарпаття. – 2010. – 4 груд. – С. 18. : фот.

16. Неврлий, Микола Ярославович. Людина ідейна, працьовита й скромна : (до 50-річчя І. Яцканина) / М. Я. Неврлий // Неврлий, М. Я. Минуле й сучасне : зб. слов'язознав. праць / Микола Ярославович Неврлий. – К. : Смолоскип, 2009. – С. 647-648.
17. Талабірчук, Оксана. Творчість Івана Яцканина в рецепції критики / О. Талабірчук // Науковий вісник Ужгородського університету : сер. : Філологія. Соціальні комунікації. – Ужгород : Говерла, 2011. – Вип. 26. – С. 139-143. – Бібліогр. наприкінці ст.
18. Яцканин І. Ю. То вітер задув. Чепіги й палець. З хреста зняті. І духові твоєму. І довжникам нашим... Вернісаж. Хід королевою. Пора вузьких вулиць / Іван Яцканин // Під синіми Бескидами: антологія поезії та малої прози українських письменників Словаччини. – Ужгород: ВАТ Видавництво «Закарпаття», 2006. – С. 484–525.

19. Роман, Михайло. Слово про Івана Яцканина : (з нагоди його 60-річчя від дня народж.) / М. Роман // Дукля. – 2010. – № 5. – С. 85-88.
20. Роман, Михайло. Тайна перекладацької майстерності І. Яцканина : [про антол. словац. малої прози „Таїна” (Ужгород, 2011) в перекл. І. Яцканина] / М. Роман // Дукля. – 2011. – № 4. – С. 90-92. : фот.
21. Федака, Дмитро. З роси і води Вам, пане Іване! : І. Яцканину – 60 / Д. Федака // Нове життя [р]. – 2010. – 10 верес. – С. 1, 2. : фот.
22. Чужа, Оксана. Творчий вечір Івана Яцканина : [в Закарпат. облас. універс. наук. б-ці] / О. Чужа // Нове життя. – 2010. – 19 листоп. – С. 4. : фот.

ОМЕЛЯН ВАСИЛЬОВИЧ ВАШ

90-річчя від дня народження партійного і державного діяча (1925–1979)

Омелян Васильович Ваш народився 5 вересня 1925 р. в селянській родині в селі Лоза (тепер Іршавського району Закарпатської області). У 1937 р. закінчив 6 класів народної школи, а у 1944 р. – гімназію у м. Хусті.

З перших днів після визволення Закарпаття Червоною Армією О. Ваш активно включився у громадсько-політичну діяльність. За дорученням Іршавського окружного комітету партії працював по створенню первинних організацій Співки молоді Закарпатської України (СМЗУ). В листопаді 1944 р. був обраний секретарем Іршавського окружного СМЗУ.

З вересня 1947 по липень 1949 р. О. Ваш навчався у Центральній комсомольській школі при ЦК ВЛКСМ у Москві. Після її закінчення працював першим секретарем Ужгородського міськкому комсомолу, секретарем і другим секретарем обкому ЛКСМУ. Із серпня 1953 по червень 1961 р. – начальником управління культури Закарпатського облвиконкому. У червні 1961 р. О. Ваш був обраний першим секретарем Мукачівського міськкому партії, а з 1973 р. він працював секретарем Закарпатського обкому Компартії України.

На усіх ділянках партійної, радянської і комсомольської роботи Омелян Васильович Ваш проявляв притаманну йому високу працездатність, наполегливість, відповідальність, творчість і ініціативу. Був взірцем беззавітного служіння рідній Вітчизні. Своєю самовідданою працею він зробив гідний внесок у розвиток економіки і культури області.

Омелян Васильович був вимогливим і принциповим як до колег, так і до себе. Користувався заслуженим авторитетом і повагою у трудящих області. Обирався депутатом Закарпатської обласної Ради депутатів трудящих з X по XIV скликання. За багаторічну сумлінну працю О. В. Ваш був удостоєний найвищої урядової нагороди – ордена Леніна, а також нагороджений орденом „Знак Пошани” та медалями.

Помер Омелян Васильович Ваш після важкої і тривалої хвороби на 54 році життя 14 червня 1979 року.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Дочинець, М. Ваш Омелян : парт. діяч (1925–1979) / М. Дочинець, В. Пагіря // Дочинець, М. Енциклопедія Мукачєва в іменах / М. Дочинець, В. Пагіря. – Мукачєво : Карпатська вежа, 2006. – С. 12. : портр.
2. Видатні мукачівці : [в т. ч. про О. Ваша] / Пагіря В. Мукачєво : історія міста над Латорицею / В. Пагіря, Василь Ціцак – Ужгород : Карпати, 1996. – С. 185–186.

ВЕРЕСЕНЬ: 16

АНТОНІЙ ГРИГОРОВИЧ БЕСКИД

160-річчя від дня народження громадсько-політичного діяча, губернатора краю (1855–1933)

А. Бескид походив з поважної родини духовної інтелігенції. Його брат Михайло Бескид (1858–1932) попував у ряді руських сіл Пряшівщини, активно боровся проти мадяризації, за чехословацьких часів був на державній службі у Кошицях. Губернаторів кузен Микола Олександрович Бескид (1883–1947) був доктором філософії, відомим істориком і журналістом, працював у консисторії Пряшівської єпархії. Сам А. Бескид народився у с. Ганигівці біля містечка Сабинів Шариського комітату. 1874–1877 р. учився в юридичній академії Пряшева, 1877–1879 р. – на юрфаці Будапештського університету. Далі працював адвокатом у Будапешті 1880–1883 р., Кежмарку 1883–1907 р., Спішській Старій Весі і Пряшеві. Був юрисконсультом Пряшівської греко-католицької єпархії 1906–1910 р.

Політична кар'єра почалася з обранням 1910 р. депутатом угорського парламенту від опозиційної Народної (католицької) партії. Представляв там найзахіднішу руську окраїну – повіт Старої Любовні. З трибуни парламенту виступав на захист православних закарпатців під час Мараморош-Сиготських процесів 1913–1914 р. Натомість уже 1916 р. він займав цілком угодовську позицію. Коли

угорський уряд виступив за переведення греко-католицьких богослужбових книг з кириличного алфавіту на латинський, А. Бескид відмовився протестувати проти такого наміру.

Наприкінці жовтня 1918 р. Австро-Угорщина розвалюється. 6 листопада 1918 р. на самому заході історичного Закарпаття, у Старій Любовні утворено Народну Раду на чолі з Омеляном Невицьким. Вона одразу ж оприлюднила Маніфест, яким висловилася за приєднання краю до України. 19 листопада ця рада перенесла свій осідок до Пряшева. Але А. Бескид за допомогою галицьких москвофілів А. Гагатка і в Д. Вислоцького, опираючись на підтримку чеської поліції і жандармерії, розігнав раду О. Невицького. Проте за українську позицію останнього висловилися збори у Бардієві 27 листопада, Свиднику 29 листопада, Стропкові 30 листопада, Межилабірцях 2 грудня і Гуменному 3 грудня. Але О. Невицького чеські власті переслідували настільки, що той мусив виїхати до США, де і помер. Натомість А. Бескид очолив нову Пряшівську раду зі зміненим складом. Ця рада висловилася за приєднання Пряшівщини до ЧСР. Наприкінці грудня туди прибули чеські війська. У січні 1919 р. Пряшівська рада відверто виступила за приєднання вже всієї Угорської Русі до Чехословаччини. Тоді ж чеський уряд включив А. Бескида до складу чехословацької делегації на Паризьку мирну конференцію.

У Парижі проти входження Закарпаття до Чехословацької республіки (ЧСР) виступила делегація Української Народної Республіки, посилаючись на рішення Хустського з'їзду 21 січня 1919 р., учасники якого одногосно висловилися за входження краю до України. Українська делегація вимагала, щоб чеський уряд вивів свої війська з краю; надіслав туди спеціальну комісію, яка б з'ясувала справжню позицію місцевого населення; встановив би справедливий етнографічний кордон між Словаччиною і Угорською Руссю. Проте А. Бескид виступив проти цих вимог, заявивши, ніби карпатороси є частиною російського народу і не мають нічого спільного з українцями. Щоправда, сам він не був членом жодної з комісій мирної конференції. Його приводив на засідання чехословацький міністр закордонних справ Е. Бенеш, чий ідеї А. Бескид і озвучував.

У травні 1919 р. А. Бескида під тиском чехів було обрано головою Центральної Руської Народної Ради в Ужгороді. У жовтні

1919 р. ця рада розкололася на русофільську фракцію А. Бескида і руську (українську) фракцію А. Волошина. Наприкінці 1919 р. А. Бескид здійснив агітаційне турне по США, де схиляв наших емігрантів до підтримки ЧСР. 1920 р. А. Бескид заснував в Ужгороді Руський Народний банк. Невдовзі він злився з Підкарпатським банком. У політичному ж відношенні А. Бескид проявляє себе як запеклий українофоб. Коли 29 квітня 1920 р. в Ужгороді спробували заснувати товариство „Просвіта”, на збори прийшла група русофілів на чолі з А. Бескидом. П. Ясько згадував, що від початку вони „всіма силами намагалися кричати, рикати, щоби ціль свою досягнути: не допустити докінчити денний порядок зборів. До якої нечуваної міри дійшла лютість наших ворогів, доказує факт, що доктор Антоній Бескид, адвокат, чоловік у поважному віці й інтелігент, наганявся палицею на нашого заслуженого патріота, директора о. А. Волошина і хотів його побити. Завдяки холоднокривності председателя загальних зборів Ю. Брацайка обійшлося без пролиття крові”. Це засідання таки було зірване, але „Просвіту” заснували на наступних зборах 9 травня 1920 р.

У травні 1921 р. А. Бескид заснував у Пряшеві „Русскую народную партию”. Вона заявила про себе як різко опозиційна. А. Бескид надіслав до Праги меморандум, де просив „в ці нелегкі часи захистити і обронити нас від несправедливості наших західних словацьких братів”. За цим послідувало ще цілий ряд набагато радикальніших меморандумів з критикою уже урядової політики на Пряшівщині і Підкарпатті. Проте подібна опозиційність виявилася позірною.

Після відставки 1921 р. Г. Жатковича край два роки не мав губернатора, управлявся віце-губернатором чехом П. Еренфельдом, який прихильно ставився до українців. 1923 р. його замінили на чеха же Антоніна Розсипала (1866–1937), якого дипломат і мемуарист В. Шандор характеризує як „централіста і завзятого проти-українця”. Так званим „ляльковим” губернатором при ньому став Антоній Бескид.

Тепер він цілком відверто сформулював свої погляди на національне питання в краї, заявивши, що „мовою навчання в Підкарпатській Русі може бути тільки російська”. У наступні роки він повторював: „Мы желаем просвещаться в русскому духе, ибо мы русские. Мы желаем, чтобы процветал русский язык литературный,

который и должен быть в нашей школе”. А. Бескид наполягав, щоб „іммігранти зі Сходу, надто з Галичини, які в перші дні після революції без усякого права позаймали найкращі місця в адміністративному апараті, були звільнені”.

Хоча до свого губернаторства А. Бескид позиціонував себе як рішучий опозиціонер щодо урядової політики на Підкарпатті, отримавши владу, він припиняє будь-які випади. Саме тепер розгортається активна чехізація краю, який ділився на 4 жупи і 19 округів. 3 жупи очолювали чехи. З 19 окружних начальників лише 3 були русини. Правління жупного уряду у Мукачеві 1927 р. налічувало 23 чехи, 7 русинів, 4 угорці. У президії Цивільного управління в Ужгороді працювало 12 чехів і лише 2 русини. Якщо закарпатцям тоді справді бракувало керівників першої ланки, то місцевих кадрів для другого-третього ешелону цілком вистачало. Проте цей резерв так і не було використано – не в останню чергу через інертність і угодовство А. Бескида.

Після заснування 1923 р. русофільського Общества ім. Духновича українська „Просвіта” позбулася підтримки найвищих керівників краю. Проте услід за А. Бескидом на прочеські позиції перейшла лише частина місцевих русофілів. Лідери ж більшості русофільських партій (як-от Гагарко, Камінський) після 1925 р. стали блокуватися з місцевими мадяронами (Куртяк), угорськими партіями (Корлат, Егрі) і навіть комуністами. Політично консолідувати край А. Бескиду так і не вдалося.

Ще більшими виявилися економічні проблеми, що постали перед ним. Як не парадоксально, але демократична Чехословацька республіка принесла на Закарпаття рішучі позитивні перемини у духовному житті і водночас заклала підвалини подальшої глибокої технологічної відсталості нашого краю. Саме тоді він остаточно перетворюється на „Африку посеред Європи”, „землю без імені”, „забутий край”, як любили називати нас самі чеські публіцисти.

Справа в тому, що Чехословаччина успадкувала від Австро-Угорщини $\frac{3}{4}$ її промислового потенціалу і лише $\frac{1}{4}$ її населення. Це призвело до звуження внутрішнього ринку, волаючого проблемами зі збутом продукції. Про ринок же зовнішній молодому чеському капіталу поки доводилося тільки мріяти. Тому уряд повів політику деіндустріалізації національних окраїн. Підкарпаття мало стати

ринком для промисловості західних районів ЧСР, але в жодному разі не промисловим конкурентом їм.

На наш край і так припадало 9% території і 5% населення ЧСР, а виробничих потужностей – ледве 0,67 %, тобто у 136 разів менше, ніж у Богемії та Моравії. Тепер же почалося нищення навіть цього мізеру.

За цих умов малоініціативний та економічно не підкутий А. Бескид виявився найгіршим з усіх можливих губернаторів. Загалом вибір серед тодішніх місцевих політиків був дуже обмежений. Але, скажемо, природжений борець, один з лідерів Гуцульської республіки 1919 р., а потім успішний лісопромисловець Дмитро Клипуш був би значно кращою для нас кандидатурою на посаду губернатора.

В результаті нової економічної кон'юнктури залізоробна і скляна промисловість Підкарпаття, котрі сьак-так існували у попередню добу, тепер остаточно занепадають. Чеський капітал знищив навіть ті місцеві підприємства, які мали достатню сировинну базу – зокрема, Чинадіївську сірникову фабрику, Ужгородську акціонерну спілку спиртових виробів. Хімзаводам чеські монополії нав'язали найменш вигідні для них види продукції. Солотвинська сіль вивозилася за сотні кілометрів до моравського міста Оломоуц, де мололася, пакувалася, а потім знову поверталася на Підкарпаття – звісно, набагато дорожчою. На західні ж землі вивозився ліс-кругляк, аби повертатися готовими виробами.

Ліва газета „Карпатська правда” 12 грудня 1927 р. так визначала суть економічної політики Праги щодо Підкарпаття: „Якнайбільше використати й пограбувати край, знищити в ньому всю промисловість і мати таким чином добрий ринок для збуту своїх товарів, дешеве джерело сировини і дешеву робочу силу”. Звісно, комуністи ніколи не любили режим Масарика, але що можна заперечити по суті цієї цитати?!

Губернатор А. Бескид не став жодною перепорою для деструктивної політики чеського капіталу. Він не зміг захистити місцеві ліси, 286 тисяч гектарів яких опинилися в руках чеських підприємців. Значна їх частина згодом була перепродана ще більш хижацьким монополіям США, Англії, Франції. 1928 р. уряд продав величезні маєтки графів Шенборнів франко-голландсько-швейцарській фірмі „Латориця”. Цю брудну і скандальну справу тоді ж охрестили

„лісовою Панамою”. Ціни на деревину на Підкарпатті були удвічі нижчими, ніж у Чехії. Не знімаючи головної провини за повені 1998 і 2001 р. з губителів лісу останніх десятиліть, все ж зазначимо, що перші кроки до екологічного лиха було зроблено ще у добу А. Бескида.

Зрозуміло, що головною економічною турботою губернатора аграрного краю мала би стати земельна реформа – тим більше, що уряд успішно розгорнув її по всій країні. Але якраз на Підкарпатті її проведено найменш послідовно. Тут вона охопила тільки 24% земельного фонду, тоді як у Словаччині – 87%, а у Чехії і Моравії – 94%. В результаті реформи становище частини наших селян покращилося, але 6000 господарств, за даними самої чеської статистики, так і лишилися безземельними. Натомість чеські поміщики, що конче потребували робочих рук, вербували за низьку плату наймитів з Підкарпаття, у чому їм активно сприяли місцеві власті.

Активно розвивалися у краї лише інфраструктурні галузі, покликані закріпити його колоніальне становище – це транспорт та торгівля. Розвиваються акціонерні товариства „Батя” і „Попер” – по продажу чеського взуття, „Негера” – одягу. Чеський прем’єр А. Швєгла був украй незадовлений загальною цілком прогнозованими результатами виборів 1924–25 р. на Підкарпатті, на яких перемогли опозиційні партії, перш за все комуністи. Відповідальність за провал проурядових сил він поклав на перших керівників краю. Прем’єр вирішив послати сюди „цілком нових людей, молодих, відповідальних, серйозних, досвідчених і, найважливіше, вихованих у його власній школі, тих, кому він може вірити”. Було навіть прийнято (але не реалізовано) рішення про зміщення губернатора А. Бескида.

А. Швєгла планував ще глибше інтегрувати Підкарпаття у структуру ЧСР, перетворивши край на четверту провінцію, подібну до Богемії, Моравії-Сілезії і Словаччини. Проти цього виступили підкарпатські політики усіх орієнтацій. 8 лютого 1927 р. в Ужгороді відбулися масові протести, зачинилися крамниці, застрайкували робітники. 9 лютого на короткому засіданні навіть об’єдналися дві супротивні Народні Ради – русофільська Гагатка-Камінського і народовецька А. Волошина. Вони надіслали до уряду петицію, вимагаючи: 1) створити парламентську комісію для підготовки нових виборів; 2) скликати крайовий сойм „у найближчому майбутньому”;

3) остаточно встановити словацько-руський кордон лише після плебісциту у Східній Словаччині.

Проте 14 липня 1927 р. уряд схвалив адмінреформу (чинності вона набула через рік), за якою Підкарпаття ставало звичайною четвертою провінцією ЧСР. В Ужгороді створено провінційну раду з 24 чоловік, 16 з яких обиралися, а решта призначалися. Віце-губернатор ставав президентом провінції і головою провінційної ради. Він призначав голів 12 округів, на які було розділене Підкарпаття. Політичні зусилля централізаторів завершилися успіхом на Підкарпатті, що продемонстрували парламентські вибори 1929 р., де вперше і востаннє перемогли проурядові сили. А. Бескид і А. Розсипал стають усе затятішими противниками місцевих діячів української орієнтації, котрі групувалися навколо „Просвіти”. 1926 р. на українські позиції переходять підкарпатські комуністи. Відповідно офіційна Прага починає все відвертіше переходити на антиукраїнські позиції.

Економічні ж наслідки губернаторства А. Бескида були взагалі провальними. На 1929 р. електрострумом у нас користувалися тільки 17 сіл з 510, електрики на душу населення тут вироблялося у 23 рази менше, ніж у Чехії, і у 27 разів менше, ніж у Моравії. Оскільки того року почалася світова економічна криза, то далі показники ще погіршилися. Ледь животіючи, підкарпатська промисловість пережила кризу набагато болісніше, ніж чеська. З 92 наших промислових підприємств 30 припинило виробництво на самому початку кризи. Промислова криза тісно переплелася з аграрною, яка проявилася в різкому падінні цін на продукцію землеробства та тваринництва. 1930 р. у краї налічувалося 60 тисяч безробітних, 1932 р. – уже 100 тисяч.

Криза призвела і до політичних змін. У ЧСР намітилися тенденції до згортання демократії, розширення повноважень виконавчої влади, туга за „сильною рукою”. І все ж наприкінці 1930 р. уряд було реорганізовано за рахунок залучення до нього соціал-демократів та деяких інших партій. На Підкарпатті ж, навпаки, посилюється тиск чеських чиновників на місцеве населення, що викликає зворотну негативну реакцію. А. Бескид стає максимально непопулярною особою – причому як для чехів, так і для власних співплемінників. Аби хоч якось зберегти впливовість, він засновує 1931 р. газету

„Карпаторусский голос”, що мав спершу москвофільську, а після його смерті – угрофільську орієнтацію, украї вороже ставився до усього українського. Скандально, що газета губернатора фінансувалася з-за кордону. 1933 р. ужгородський часопис „Українське слово” звинуватив цю газету, що вона отримала 40 тисяч крон від польського посла, причому такі субсидії виявилися регулярними. 16 березня 1935 р. Крайовий Суд розглядав цю справу і визнав правоту „Українського слова”. На суді було оприлюднено листа вже покійного А. Бескида до редактора С. Фенцика, де той пише, що „пан Бенеш жодної субвенції на „Карпаторусский голос” дати не хоче, але пан Гржибовський дав 40 000 крон й буде давати надалі”. Проти А. Бескида виникла опозиція навіть всередині його аграрної партії. У серпні 1931 р. на Підкарпатті створюється за підтримки місцевої парторганізації громадська організація Союз працюючого селянства, що ставила за мету захист краян від усе зростаючого зубожіння. 1932 р. ця гостро опозиційна структура була заборонена властями.

Помер А. Бескид в Ужгороді 16 червня 1933 р. Опубліковані некрологи були на диво безбарвними. Писати особливо не було про що. Чехи постійно підкреслювали, що нададуть автономію Підкарпаттю лише тоді, коли тут виховається нове покоління, спроможне на самоврядування. Проте губернатор А. Бескид виявився неспроможним підготувати таку когорту. За його правління чеська поліція неодноразово розганяла мітинги і демонстрації в краї. З 1919 по 1928 р. жандармерія 90 разів застосовувала тут зброю. За цей же період було арештовано понад 23 тисячі чоловік. Преса піддавалася цензурі. Слабкий губернатор провокував повсякчасну політичну нестабільність у краї, служив ширмою для чехізації. Парадоксально, але політик, що прийшов до влади під гаслом автономії, об’єктивно зробив усе, щоб цю автономію унеможливити. Втім, він виявився ще далеко не найгіршим губернатором Закарпаття за усю нашу багатостраждальну історію.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Антоній Бескид : [губернатор Подкарпат. Русі] // Ільницький, Василь Іванович. Перші особи : історія Закарпаття у біографіях його керівників : [25 нарисів про лідерів краю] / В. І. Ільницький, С. Д. Федака. – Ужгород : ТІМΠΑНИ, 2011. – С. 26-35. : портр. – (Фест-студії).

2. Бескид Антоній Григорович : (1855–1933) // Павленко, Григорій Васильович. Діячі історії, науки і культури Закарпаття : малий енциклоп. слов. / Г. В. Павленко. – Ужгород, 1999. – С. 20.
 3. Бращайко, Юлій Михайлович. „Що видів я на Закарпаттю...” : [спогади] / Ю. М. Бращайко. – Ужгород : Ліра, 2009. – 64 с.
Зі змісту: [про А. Бескида]. – С. 41.
 4. Магочій, П.-Р. Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948) / Магочій П.-Р. – Ужгород : „Поличка „Карпат. краю”, 1994. – 296 с.
Зі змісту: [про А. Бескида]. – С. 58, 60, 62, 63, 65, 94, 97, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 136, 156, 172.
 5. Пушкаш А. Цивілізація или варварство: Закарпатье (1918–1945 гг.). – М., 2005. – 564 С.
Зі змісту: [про А. Бескида]. – С. 73, 93.
 6. Філіп, Людвіг. Пам’яті губернатора Подкарпатської Руси : [про А. Бескида – юриста, губернатора краю в 1923–1933 рр.] / Л. Філіп // Ужгород. – 2010. – 25 верес. – С. 13.
 7. Шандор В. Спомини. Карпатська Україна 1938–1939. Т. 1 / Шандор В. – Ужгород : Гражда.- Карпат. Союз: Нью Йорк, 1996. – 388 с.
Зі змісту: [про А. Бескида]. – С. 28, 29, 40, 41, 77.
- ***
8. Конечні С. В службах народа і штату // Русин. – 2000. – № 5-6.

ВЕРЕСЕНЬ: 16

ГАЛИНА ПЕТРІВНА ГЕРАСИМОВА

80-річчя від дня народження вченого-літературознавця,
культуролога, бібліографа, перекладача (нар. 1935)

Наше знайомство з цією непересічною особистістю відбулося 28 січня 2005 р. в Інституті історії України НАН України. Саме в цей день проходив захист кандидатської дисертації випускниці аспірантури Ужгородського національного університету Оксани Ферков і я був офіційним опонентом. Треба підкреслити, що взаєморозуміння у наших стосунках склалося з перших хвилин зустрічі. Галина Петрівна жваво цікавилася подіями на Закарпатті, а особливо істориками та угорськими філологами. З теплотою згадала професорів Я. І. Штернберга і П. М. Лизанця, доцента

Є. Ф. Гортвай, повідомила, що неодноразово була у нашому краї. Від того січневого дня пройшло майже 10 років. Ми продовжуємо підтримувати ділові і дружні контакти. В особі Галини Петрівни я знайшов надійного радника і друга. Дізнався про неї багато цікавого. І ось її прийдешній ювілей спонукав мене до написання цієї статті.

Галина народилася 16 вересня 1935 р. на станції Бикове Роменського району Московської області в родині службовців. Батько, Петро Юхимович, був головним інженером Московського управління сільськогосподарської авіації. А ще займався наукою, написав дисертацію про ефективні шляхи боротьби з малярійними комарами засобами авіації (на жаль, захистити її не встиг через початок війни). Мама, Антоніна Федорівна, працювала друкаркою. Згодом, у 1940 р., батька перевели в Наркомат охорони здоров'я УРСР, потім його призначили начальником Чернігівської малярійної станції. Ніщо не віщувало біди. Аж тут у мирне життя мільйонів людей чорним круком увірвалася Велика Вітчизняна війна. Петро Юхимович добровільно пішов на фронт, де й загинув. Мама з донькою залишилися на тимчасово окупованій території і пізнали сповна що таке „новий порядок”.

З юних літ наша героїня прилучилася до читання книг з багатої батьківської бібліотеки. Вона дотепер пам'ятає назви тих, найперших: „Робінзон Крузо” Д. Дефо, „Тисяча і одна ніч”, „Останній з могікан” Ф. Купера, „Айвенго” В. Скотта, „Людина-амфібія” О. Беляєва та ін. Юнка захоплювалася благородними рицарями і мушкетерами, допитливими мандрівниками, безстрашними індіанцями... Так почалася її закоханість в історію та літературу, що з часом тільки міцніла і триває дотепер.

Після визволення Києва мати з донькою переїхали в столицю, до бабусі. Тут Галина закінчила школу № 98 із срібною медаллю і стала студенткою романо-германського відділення (іспано-англійська група) філологічного факультету Київського державного (тепер національний) університету ім. Т.Г. Шевченка. Ювілярка згадує: „З усіх предметів я найбільше любила історію і зарубіжну літературу; моїм кумиром був Анатолій Хомич Іллічевський, жодної лекції якого я не пропустила і мала в нього „відмінно cum laude”. Під час навчання студентка відчула потяг до наукової роботи. Вона досліджувала історичні романи В. Скотта. А ще мріяла

про аспірантуру та вивчення романтичних творів Джека Лондона. Однак, коли поділилася планами на майбутнє з улюбленим наставником, той заявив, що „віднайти новий підхід до творчості Д. Лондона практично неможливо, а компіляція чужих розробок – то вже не наука”. Це була повна руйнація мрій і планів, бо інші теми не приваблювали молодого спеціаліста. І розпочався новий життєвий поворот.

Галина Петрівна пропрацювала один рік (1957–1958) вчителем англійської мови у школі с. Павлівка, що на Вінниччині. Наступну сторінку життєпису було написано під час роботи у найбільших книгозбірнях столиці. Протягом майже 30 років (1959–1988) вона трудилася в ЦНБ АН УРСР, наукових бібліотеках Інституту історії партії при ЦК КПРС, Київського інституту народного господарства, Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного. У 1988–1991 рр. – вона науковий співробітник відділу літератури соціалістичних країн Європи Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, секретар Міжнародної асоціації з вивчення і поширення слов’янських культур. У 1991–2003 рр. – науковий співробітник робочої групи відділу історії культури українського народу відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України. З жовтня 2003 р. перебуває на пенсії. Це офіційно, а насправді активно продовжує займатися науковими пошуками.

...Подолавши чимало життєвих негараздів, Галина Петрівна знову повернулась до науки. Сталося це в період її роботи на посаді завідувачки відділом наукової літератури Київського інституту народного господарства. Тут вона познайомилася з групою угорських студентів, що прибули на навчання. Саме вони спонукали її до вивчення угорської мови, участі у республіканській вікторині „Хто краще знає Угорщину”, подарували книгу „Етюди о Венгрии” із статтею Жужанни Зельдхейї-Деяк „Росія і росіяни в творчості Мора Йокаї”. „Ця тема заповонила мене і я почала цілеспрямовано вишукувати потрібні матеріали із простої цікавості”, – згадує Галина Петрівна.

І тут доля несподівано подарувала їй зустріч з аспірантом-гунгарологом Іваном Петровичем Мегелюю. Він зумів переконати її в тому, що хобі повинно трансформуватись у справжнє наукове дослідження. І навіть схвалив тему дисертації: „Історія Росії в зображенні Мора Йокаї: достовірність і фантазія”. А найголовніше –

заставив повірити у свої сили, інтелектуальний потенціал. Галина Петрівна вирішила писати роботу під керівництвом відомого вченого К. О. Шахової, але та запропонувала іншу тему, яка не сподобалась здобутниці. Тоді Мегела порадив їхати в Ужгород, до професорів Я. І. Штернберга і П. М. Лизанця.

В Ужгородському університеті Галина Петрівна знайшла повне розуміння і підтримку. Так, Яків Ісакович Штернберг дав їй можливість ознайомитися із змістом його 3-томної докторської дисертації „Суспільні і культурні зв'язки між Росією і Угорщиною у другій половині XIX – перші роки XX століття” (1970). А Петро Миколайович Лизанець, завідувач кафедри угорської філології, прикріпив до кафедри, погодився бути науковим керівником, надавав цінні поради. Надійною помічницею столичної дослідниці стала доцент Є. Ф. Гортвай. Ужгородські вчені допомогли налагодити зв'язки з угорськими колегами, Національною бібліотекою у Будапешті, підтримували морально. Тому Галина Петрівна уже просто не могла підвести людей, які у неї повірили. Вона наполегливо і систематично вивчала теорію літератури, удосконалювала знання угорської мови і літератури, більш глибоко вникала в історію Угорщини та Росії, ґрунтовно знайомила з працями Мора Йокаї (1825–1904) на російську та українську тематику, готувалась до кандидатських іспитів та успішно складала їх, брала участь у роботі наукових конференцій (у тому числі всесоюзних і міжнародних з'їздів гунгарологів) тощо. І у листопаді 1991 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради при Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка блискуче захистила дисертацію „Історія Росії у зображенні Мора Йокаї: достовірність і фантазія” на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. До речі, першим опонентом була К. О. Шахова.

У дисертації та низці публікацій Г. П. Герасимова глибоко опрацювала твори Мора Йокаї на угорській мові з російської тематики. Вона наголосила, що переважна більшість проаналізованих творів (за винятком роману „Свобода під снігом”, 1881) не публікувались ні в дореволюційній Росії, ні в СРСР. Крім того, вона вивчила дореволюційні російські, радянські і зарубіжні історичні та літературознавчі дослідження на російській, українській, угорській, польській, німецькій, французькій і англійській мовах, що стосуються різних аспектів дисертаційної роботи. Усе це дозволило їй вперше в радянському і угорському літературознавстві комплексно

вивчити усі твори угорського письменника з теми російської історії в плані співвідношення в них достовірності і фантазії.

Після захисту дисертації Галина Петрівна не зрадила обраний темі. Вона її лише розширила. На цей момент вона має низку студій з проблеми „Мор Йокаї і Україна”. Дослідниця доводить, що угорський романіст добре знав географію України, у тому числі окремих її історичних областей – Галичини, Буковини, Волині, Поділля. Він яскраво описав Карпатські гори, річки Буг і Дніпро, місто Київ, безмежні українські степи, Крим. Він був обізнаний про тяжке становище українських кріпаків, підтримував їх право на соціальні виступи (повстання, бунти, війни), хоча й розумів, що це не приведе до бажаних результатів. У його творах згадуються про поїздку Катерини II на Україну, вибори козаками кошового отамана, їх боротьбу проти турків і поляків, роль Богдана Хмельницького та Івана Мазепи у національно-визвольних рухах, внесок гайдамаків („могутнє грізне плем’я”) у боротьбу проти визискувачів тощо. Проаналізувавши твори Мора Йокаї з „україністики”, дослідниця прийшла до висновку, що він „не зміг зрозуміти і гідно оцінити феномен Запорозької Січі – козацької демократичної республіки, прогресивної форми організації суспільства, яка по суті була несумісною з царською деспотією, із-за чого й була знищена”.

У той же час ювілярка вважає, що Йокаї зробив дуже багато: він звертав увагу на Україну, будив інтерес угорців до її історії, ніколи не називав українців „малоросами”. Таким чином, він розрізняв українців і росіян, визнавав право перших на свою державність. І в цьому продемонстрував історичну далекоглядність. У контексті до вищевикладеного додамо, що у 2009 р. у видавництві В. Падяка побачила світ монографія Г. П. Герасимової „Россия и Украина в изображении Мора Йокаи: достоверность и фантазии”, що одержала схвальні відгуки фахівців.

Як уже було сказано, у 1988–1991 рр. Галина Петрівна працювала в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка. Якщо врахувати те, що вона добре володіє англійською, іспанською, польською і угорською мовами, є за покликом літературознавцем, то легко можна уявити й її чималі здобутки в царині історії культури українського народу. Тут ми тільки перерахуємо назви окремих її студій: „Актуальні проблеми української культури”, „Образ гетьмана І. Мазепи в світовій музиці”, „Історія України, українського

народу та його культури у працях учених діаспори (за матеріалами журналу „Визвольний шлях””, „Педагогічна діяльність Ганни Берло (1859–1942)”, „Українське наукове товариство і меценатство (1907–1921 рр.)”, „Ганна Берло і київські науковці кінця XIX – початку XX ст.”, „Подальша доля невідома...”: До біографії Прокопа Понятенка” та ін.

З особливою приємністю акцентуємо увагу читачів на бібліографічних здобутках ювілярки. Бібліографією вона почала займатись ще в студентські роки. Продовжила цю справу трудячись на бібліотечній ниві. А працюючи в академічних інститутах, Галина Петрівна підкорила чимало вершин у цій царині. Так, разом з І. П. Мегелою вона уклала покажчики „Угорська література” і „Українська література в Угорщині”, опубліковані відповідно у 4 і 5 томах синтетичного видання „Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті” (К., 1991–1994). А ще уклала розділи „Джерела і література” до видання „Політичний терор і тероризм в Україні XIX–XX ст.” (К., 2002), „Бібліографія” до праць „Україна і Росія в історичній ретроспективі” (К., 2004. – Т. 3) та „Історія українського селянства” (К., 2006. – Т. 2) та ін. Нею знайдено, описано і зафіксовано понад 5000 позицій джерел та літератури. А загалом вона є автором понад 350 статей до довідкових видань („Малий словник історії України”, „Українські історики”, „Шевченківська енциклопедія”, „Енциклопедія історії України”, „Енциклопедія сучасної України”). Підкреслимо, що дослідниця намагається знайти біобібліографічні відомості про істориків, письменників, літературознавців, культурних діячів минулого, у тому числі тих, хто був колись замовчуваний, заборонений, забутий. Тобто вона повертає імена кращих представників вітчизняної та зарубіжної історії. І цим робить надзвичайно благородну справу.

Портрет ювілярки буде неповним, якщо не згадаємо її перекладацькі здобутки. Безперечно, найбільш вагомим є переклад роману угорського письменника Ласла Дюрка „Тень смерті” (М., 1991). Його зміст засвідчив, що Галина Петрівна добре знає не тільки теорію, але й практику перекладу.

Галина Петрівна має велике задоволення від наукових здобутків, яких, як ми бачили вище, у неї чимало. Але найбільшу материнську радість має від доньки Стелли. Вона, Стелла Валеріївна

Герасимова-Кудрицька, музикант, випускниця Київського інституту музики імені Р. М. Глієра, повторила шлях, прокладений українськими емігрантами у 1890-х роках. Вона перебралася у Північну Америку і живе у чудовому місті Торонто. Колись ювілярка щиро зізналася: „При всій моїй багатій фантазії ніколи в житті я навіть уявити не могла, що моя дочка стане громадянкою Канади і житиме в районі Великих Озер, оспіваних Ф. Купером, романами якого я захоплювалася в юності!”. Що ж, воістину, путі Господні незвідані!

Чудової осені 2015 р. Галина Петрівна Герасимова зустріне свій славний життєвий ювілей. Зустріне з почуттям задоволення від досягнутого. І це дійсно так! Але вона не любить (і не хоче) спочивати на лаврах! Це не для неї. Вона завжди у пошуку.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Герасимова, Г. Россия и Украина в изображении Мора Йокаи: достоверность и фантазия : научная монография / Г. Герасимова. – Ужгород : Изд-во В. Падяка, 2009. – 264 с.

2. Герасимова, Г. Актуальні проблеми української культури / Г. Герасимова // Слово і час. – 1993. – № 3. – С. 55-56.
3. Герасимова, Г. Мор Йокаї / Г. Герасимова // Всесвіт. – 1975. – № 12.
4. Герасимова, Г. О. С. Пушкін і Мор Йокаї / Г. Герасимова // Слов'янське літературознавство і фольклористика. – К., 1984. – Вип. 14.

5. Geraszimova, G. Egy fordítás története / G. Geraszimova // Kárpáti Kalendárium '75. – Uzshorod : Kárpáti Kiadó, 1974. – 32-33. old. – Текст угор. мовою.
6. Geraszimova, G. Benyovszky Móric mint irodalmi hős / G. Geraszimova // Kárpáti Kalendárium '85. – Uzshorod : Kárpáti Kiadó, 1984. – 34-35. old. – Текст угор. мовою.
7. Герасимова, Г. Образ гетьмана І. Мазепи в світовій музиці / Г. Герасимова // Художня культура: проблеми, перспективи. – К., 1995.
8. Герасимова, Г. Образ гетьмана Мазепи в європейських літературах XVII-XVIII ст. / Г. Герасимова // Духовне відродження слов'ян у контексті європейської та світової культури : Х Всеукр. славіст. конф. – Чернівці, 1996.
9. Герасимова, Г. Педагогічна діяльність Ганни Берло (1859–1942) / Г. Герасимова // Україна ХХ ст. : культура, ідеологія, політика : зб. ст. – К., 2001. – Вип. 4.

10. Герасимова, Г. Українське наукове товариство і меценатство (1907–1921 рр.) / Г. Герасимова // Україна ХХ ст. : культура, ідеологія, політика : зб. ст. – К., 2001. – Вип. 5.
11. Герасимова, Г. „Подальша доля невідома...” : до біографії П. Понятенка // Україна ХХ ст. : культура, ідеологія, політика : зб. ст. – К., 2004. – Вип. 7.
12. Герасимова, Г. П. Йокаї Мор / Г. Герасимова // Енциклопедія історії України : в 5 [10] т. / НАН України, Ін-т історії України ; редрада : В. М. Литвин [та ін.] ; редкол. : В. А. Смолій [та ін.]. – К. : Наук. думка, 2005. – Т. 3. – С. 653-654.
13. Герасимова, Г. Доленосна зустріч : [про І. М. Мегелу] / Г. Герасимова // Наукові читання Інституту журналістики. – Вип. 7 : Присвяч. 60-літтю від дня народ. І. П. Мегели / за ред. В. В. Різуна. – К., 2006. – С. 61-64.

14. Герасимова, Г. Угорська література / Г. Герасимова, І. Мегела // Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: в 5 т. Т. 4 : Література країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні. – К. : Наук. думка, 1991. – С. 301-353.
15. Герасимова, Г. Українська література в Угорщині / Г. Герасимова, І. Мегела // Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: в 5 т. Т. 5 : Українська література в країнах Центральної і Південно-Східної Європи. – К. : Наук. думка, 1994. – С. 351-450.
16. Герасимова, Г. Джерела і література / Г. Герасимова // Політичний терор і тероризм в Україні ХІХ–ХХ ст. : іст. нариси / Ін-т історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2002. – С. 878-921.
17. Герасимова, Г. Бібліографія / Г. Герасимова // Україна і Росія в історичній ретроспективі : в 3 т. Т. 3. – К. : Наук. думка, 2004. – С. 274-325.

18. Герасимова, Г. П. // Библиографический указатель (хунгарологи Армении, Грузии, России, Украины, Эстонии) / под ред. П. Н. Лизанца. – Ужгород, 1997. – С. 19. : фот.
19. Герасимова, Галина Петрівна // Інститут історії України НАН України. 1936–2006 / НАН України, Ін-т історії України ; редкол.: В. А. Смолій (голова, відп. ред.) [та ін.]. – К., 2006. – С. 511.
20. Корнієвська, О. Герасимова Галина Петрівна / О. Корнієвська // Вчені Інституту історії України : біобібліогр. довід. / НАН України, Ін-т історії України, Фонд розвитку іст. дослідж. ; редкол.: В. А. Смолій (голов. ред.) [та ін.]. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 54-55. – (Серія „Українські історики”).

ІВАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ МАНДРИК

70-річчя від дня народження історика-гунгаролога,
педагога і адміністратора вищої школи (нар. 1945)

Ужгородський національний університет завжди славився потужною школою вчених-гунгарологів. Досить згадати імена Е. А. Балагурі, А. А. Бірова, А. Й. Головача, І. М. Горвата, І. М. Гранчака, Є. Б. Кіш, Й. В. Кобаля, І. М. Мешка, І. Г. Повхана, І. І. Скиби, Т. М. Сопка, М. В. Трояна, О. В. Ферков, В. І. Худанича, А. В. Цапovichа, Е. П. Чейпеш, Г. І. Шманька, К. К. Шовша, Я. І. Штернберга... Зараз одним з провідних дослідників історії Угорщини є доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової і новітньої історії та історіографії УжНУ Іван Олександрович Мандрик. Наступного року він зустріне славний 70-літній ювілей.

Іван Мандрик народився 17 вересня 1945 р. у мальовничому селі Вишково, що на Хустщині, у досить заможній родині. Зрозуміло, що усі статки були нажиті тяжкою працею. Тому дітей, Івана і Олександра, батьки (Ганна Іванівна і Олександр Іванович) змалку виховували працелюбними. Безперечно, це було дуже добре, бо тільки сумлінно трудячись, можна чогось досягти у житті.

Іван навчався у Вишківській середній школі № 1. Тут працювало чимало чудових вчителів – Матрона Василівна Сливка, Василь Юрійович Гарастей, Олена Іванівна Гайович, Адальберт Васильович Гегедюш, Василь Федорович Перинець, Томаш Іванович Орбан (згодом понад 30 років стояв біля штурвалу Хустського райвно), Василь Іванович Олаг (майбутній доцент істфаку УжНУ). Саме вони прищепили юнакові любов до навчання, у тому числі до історії. До речі, школяр Мандрик був найактивнішим читачем шкільної та сільської бібліотек. Тому й не дивно, що, одержавши у 1963 р. атестат зрілості, він вступив на історичний факультет Ужгородського університету.

Навчання у виші запам'яталося як дуже насичений і цікавий період життя. Тут досвідчені викладачі розкривали студентам таємничий світ історії. Молодь прагнула засвоїти якнайбільше і проявити себе з найкращого боку. Часу вистачало на все: навчання, громадську роботу, культурно-розважальні заходи, туристичні

походи. А ще невід'ємною частиною студентського життя був третій семестр – допомога колгоспникам у зборі врожаю. Усе це згуртовувало юнаків і дівчат, готувало їх до самостійного життя.

У 1967 р. Іван Мандрик одержав диплом з відзнакою і був направлений на роботу в Нижньоселищанську середню школу Хустського району. Він з великим ентузіазмом приступив до вчительської праці: старанно готувався до уроків, із задоволенням відповідав на питання учнів, організовував екскурсії. І діти зразу полюбили нового історика. У той же час молодий спеціаліст відчував потяг до наукової праці. І він вирішив вступати до аспірантури. Спроба виявилася вдалою.

Ставши у жовтні 1967 р. аспірантом кафедри загальної історії Ужгородського університету, він під керівництвом професора Івана Михайловича Гранчака (1927–2000) почав досліджувати проблему становища сільськогосподарських робітників Угорщини на початку ХХ століття. Звернемо увагу на той факт, що колега добре знав угорську мову та розумів менталітет сусіднього народу (що й не дивно, якщо згадати, що у Вишкові проживає багато угорців). Тому з головою поринув у роботу. Він сумлінно шукав і опрацьовував потрібні матеріали угорських російських та українських архівів, опубліковані документи, статистику, періодичні видання... Усе це дозволило молодому науковцю глибоко розкрити такі питання: становище сільськогосподарських робітників Угорщини на початку ХХ ст., їх боротьба за покращення умов праці та політичні права у передвоєнний період. Історик за допомогою фактів довів, що кількість робітників у досліджуваній період невпинно зростала, вони набували цінного досвіду соціальної боротьби, нерідко виступали спільним фронтом із представниками інших національностей. Крім того, аспірант публікував окремі статті і повідомлення з обраної теми. А у грудні 1973 р. успішно захистив кандидатську дисертацію „Становище і революційна боротьба сільськогосподарського пролетаріату Угорщини на початку ХХ ст. (1900–1914 рр.)”.

Після захисту кандидатської дисертації Іван Олександрович вирішив продовжувати наукові пошуки. Свій погляд він зупинив на проблемі розвитку Угорщини у 1867–1890 рр. Треба зауважити, що робота над вивченням нової теми посувалася повільніше, ніж в аспірантський період. Справа у тому, що з жовтня 1970 р. колега розпочав педагогічну роботу на посаді викладача кафедри загальної

історії Ужгородського університету. До цього додалися й деякі інші проблеми. Але все-таки дослідження велося досить успішно, а головне – сумлінно. Підкреслимо, що джерельною основою його докторської дисертації послужили матеріали архівів Угорщини, України та Російської Федерації, публікації парламентських документів. Крім того, історик скрупульозно опрацював збірники джерел з політичної історії Угорщини, робітничого і національного рухів, проаналізував програми різних політичних партій, а також твори провідних діячів досліджуваного періоду (Л. Кошут, Ф. Деак, Й. Етвеш, Л. Мочарі тощо) та спогади активних учасників австро-угорського зближення.

Іван Олександрович брав активну участь у роботі міжнародних, всесоюзних, республіканських, регіональних та вузівських конференцій, де його доповіді чи повідомлення неодмінно викликали науковий інтерес та призводили до дискусій. А ще публікував результати наукових пошуків у фахових виданнях (їх число перейшло за чотири десятки). І у квітні 1997 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради при Ужгородському університеті відбувся успішний захист докторської дисертації „Проблеми відновлення державності та політичний розвиток Угорщини на першому етапі дуалізму (1867–1890 роки)”. Згодом побачила світ і монографія, основу якої склали дисертаційні матеріали. Додамо, що колега написав низку високофахових рецензій на праці окремих угорських істориків (Д. Фаркаш, І. Галантай, Е. Палаташ та ін.).

Зрозуміло, що Іван Олександрович, будучи уродженцем Закарпаття, не міг оминати своєю увагою окремі сторінки його історії. Так, він, зокрема, проаналізував історіографію історії краю, особливості аграрних відносин в регіоні на другому етапі нового часу, причини та наслідки закарпатської еміграції наприкінці XIX – на початку XX ст., характер економічних зв'язків та гуманітарної взаємодопомоги між населенням Закарпаття і Угорщини у новий час, специфіку національної політики угорських урядів щодо Закарпаття в останній третині XIX ст., дослідив історію с. Вишкова тощо. Підкреслимо, що усі наукові публікації колеги вирізняються вагомою джерельною базою, вдалою структурою, гарною літературною мовою (українською, російською чи угорською), аргументованістю висновків. Безперечно, вони зберігають свою наукову цінність.

Професор Іван Мандрик – чудовий педагог. Студентам

викладає (чи викладав) нормативні курси: „Нова історія країн Європи та Америки” та „Історія Угорщини”, а також спецкурси: „Історія Франції”, „Історія Англії”, „Історія США”, „Історіографія нової і новітньої історії”, „Джерелознавство нової і новітньої історії”, „Досягнення європейської культури XIX – XX ст.”, „Культура країн Західної Європи і США в XIX – на початку XX ст.”, „Національні проблеми і національні рухи в Австро-Угорщині (кінець XIX – початок XX ст.)”. Незважаючи на 44-річний педагогічний стаж, до кожної зустрічі зі студентами готується дуже ретельно, використовуючи додаткову літературу (у тому числі й іноземними мовами). Іван Олександрович – природжений лектор, в аудиторії почувається дуже комфортно, в його арсеналі багато цікавої, але маловідомої інформації. Усе це спонукає студентів до наполегливої праці. Як позитив занять Івана Олександровича відзначимо їх високу відвідуваність студентами. Додамо, що у 1988–1989 навчальному році колега прочитав спецкурс для студентів кафедри історії Східної Європи Будапештського університету імені Лоранда Етвеша. Крім того, його нерідко запрошують читати лекції для вчителів історії в Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти (м. Ужгород).

Колега є автором низки навчально-методичних праць, у яких частково узагальнив свій солідний педагогічний досвід. Серед них назвемо такі: „Тематика практичних занять з нової історії для студентів-заочників п’ятого курсу” (Ужгород, 1974), „Програма та методичні поради з курсу „Історія, культура і географія Франції для студентів французького відділення факультету романо-германської філології” (Ужгород, 1979), „Методичні поради по вивченню спецкурсів з наскрізною програмою спеціалізації для студентів III-IV курсів денного навчання історичного факультету” (Ужгород, 1982; у співавторстві), „Програма дисципліни „Історія нового часу країн Європи і Америки (середина XVII ст. – 1918 р.)” (Ужгород, 2001) та ін. Додамо, що під його керівництвом студенти охоче пишуть курсові, бакалаврські, дипломні та дисертаційні роботи. І. Мандрик проводить дуже змістовні консультації. А ще охоче ділиться книгами із своєї багатой бібліотеки.

Варто звернути увагу й на те, що Іван Олександрович має неабиякі адміністративні здібності. Так, він майже 7 років (1996–2003) очолював історичний факультет. За цей час дбав про покращення

навчально-виховного процесу, зміцнення внутрішнього трудового розпорядку, покращення матеріально-технічної бази факультету... Був справедливим, до усіх кафедр ставився однаково („ніколи не тягнув ковдру на свою”), поважав колег, нікого не ображав. У той же час тактовно вказував на недоліки окремих з них. Крім того, з грудня 2001 р. по теперішній час завідує кафедрою нової і новітньої історії та історіографії. Він – прихильник розв’язання усіх проблем демократичним шляхом. У випадку потреби завжди захистить, допоможе словом і ділом.

Іван Олександрович завжди мав широке коло громадських обов’язків. Так, він обирався членом групи народного контролю факультету, академнаставником, головою первинної організації Товариства охорони пам’яток історії та культури, виступав з лекціями в трудових колективах, був народним дружинником... Зараз він – член Вченої ради історичного факультету, редколегії „Наукового вісника Ужгородського університету. Серія: Історія”, заступником голови спеціалізованої вченої ради з захисту кандидатських і докторських дисертацій, а ще член наукового товариства області Саболч-Сатмар-Берег Угорської Академії наук та Закарпатського угорськомовного наукового товариства. Підкреслимо, що до виконання громадських доручень колега ставиться також відповідально, виконує їх своєчасно та якісно.

Додамо, що Іван Олександрович – чудовий сім’янин. 40 років тому він поєднав свою долю з чарівною красунею, художницею Зорою Євгенівною. З тих пір живуть у мирі й злагоді, душевній гармонії, зберігаючи родинний затишок. Виростили і виховали двох гарних доньок. Одна з них викладає англійську мову та літературу в Ужгородському університеті, а друга – працює лікарем-онкологом на Іршавщині. Вони подарували батькам безцінний скарб – розумних і допитливих внуків, які є найбільшою радістю і втіхою для молодих ще дідуся та бабусі.

Ось таким у загальних рисах вийшов у нас портрет відомого вченого, педагога, громадського діяча і просто Людини Івана Олександровича Мандрика. На його життєвому календарі тепла, золотиста осінь. Зустрічає її ювіляр у доброму настрої з вагомими здобутками. Але він не збирається „спочивати на лаврах”. Є ще чимало цікавих планів та задумів.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Мандрик, І. О. Проблеми відновлення державності Угорщини на першому етапі дуалізму (1867–1890 роки) / Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород : Патент, 1997. – 199 с.

2. Мандрик, І. О. Умови праці та заробітна плата сільськогосподарських робітників Угорщини на початку XX століття / І. О. Мандрик // Питання нової та новітньої історії європейських соціалістичних країн : (Темат. зб.) / АН УРСР, Ін-т історії, МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : І. М. Гранчак (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1969. – С. 173–184.
3. Мандрик, І. О. Становище і революційна боротьба сільськогосподарського пролетаріату Угорщини в 1900–1914 рр. / І. О. Мандрик // Укр. іст. журнал. – 1971. – № 3. – С. 107–108.
4. Мандрик, И. А. Попытки осуществления русско-венгерского сближения накануне первой мировой войны / И. А. Мандрик // Вопросы новой и новейшей истории : респ. междуведомств. науч. сб. / МВ и ССО УССР, Киев. ордена Ленина гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко ; [редкол.: А. К. Мартыненко (отв. ред.) и др.]. – К.: Изд-во при Киев. гос. ун-те издател. об-ния „Вища школа”, 1982. – Вып. 28. – С. 61–70. – Текст рос. мовою.
5. Мандрик, И. А. Венгерский общественный деятель второй половины XIX в. Лайош Мочари и славянские народы Венгрии / И. А. Мандрик // Формирование и развитие исторических связей и сотрудничества братских социалистических стран : тезисы докладов и сообщ. республик. науч. конф. Львов, 28 – 30 сентября 1983 г. / МВ и ССО УССР, Науч. совет „История стран социалистического содружества” АН УССР, Львов. гос. ун-и им. И. Франко, Ин-т истории АН УССР, Ин-т социал. и эконом. проблем заруб. стран АН УССР, Ин-т обществ. наук АН УССР ; [редкол.: В. П. Чугаев (отв. ред.) и др.]. – Львов, 1983. – С. 244–245. – Текст рос. мовою.
6. Мандрик, І. О. Закарпатська еміграція кінця XIX – початку XX ст. / І. О. Мандрик // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки / АН УРСР, Ін-т історії України ; [голов. редкол. : Ю.Ю. Кондуфор (голов. ред.) та ін.; редкол. : П. С. Сохань (відп. ред.) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1991. – Вип. 1. – С. 48–56.
7. Мандрик, І. Національна політика угорських урядів на території Закарпаття в останній третині XIX ст. / І. Мандрик // Культура Українських Карпат: традиції і сучасність : матеріали міжнар. наук. конф. (Ужгород, 1–4 верес. 1993 р.) ; [редкол. : П. Чучка (голова) та ін.]. – Ужгород : Гражда, 1994. – С.162–172.

8. Мандрик, І. О. Угорський закон 1868 року „Про національне рівноправ'я”, його історична оцінка / І. О. Мандрик // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : Історія. – Вип. 1 / [редкол. : І. М. Гранчак (відп. ред.) та ін.] ; відп. за вип. О. М. Жукова. – Ужгород : [Вид-во УЖДУ], 1995. – С. 93-99.
9. Mandrik, I. Agrárproblémák Kárpátalján a XIX. század végén és a XX. század elején // Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári évkönyv/ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai ; Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, Levéltár Kiadványai ; szerkesztő : Dr. Nagy Ferenc. – Nyíregyháza, 1997. – Évkönyvek 12. – 47-57. old. – Текст угор. мовою.
10. Мандрик, І. Основні риси аграрних відносин в Закарпатті кінця ХІХ – початку ХХ століття / І. Мандрик // Дослідження історії соціально-економічного розвитку країн Центральної та Південно-Східної Європи: сучасний стан, проблеми, перспективи : доп. та повідомл. наук. конф., присвяч. 70-річчю д-ра іст. наук, проф., заслуж. працівника освіти України Гранчака Івана Михайловича, 7 жовт. 1997 р. / Упр. освіти Закарпат. ОДА, Ужгород. держ. ун-т, Ужгород. держ. ін-т інформатики, економіки і права, Закарпат. регіон. центр соц.-екон. і гуманітар. дослідж. НАН України ; [редкол. : М. А. Лендел (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород : Патент, 1998. – С. 238-248.
11. Мандрик, І. О. Становлення угорської політичної опозиції у 60–70-х роках ХХ століття / І. О. Мандрик // Acta Hungarica: [збірник] / МО України, Ужгород. держ. ун-т, Центр гунгарології ; [редкол.: В. Ю. Васовчик та ін.] ; відп. ред. П. М. Лизунець. – Ужгород-Дебрецен : [Патент], 1998. – С. 109-118.
12. Мандрик, І. О. Антисемітський рух в Угорщині 70–80-х років ХІХ століття / І. О. Мандрик // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Сер. : Історія. – Вип. 6 : З нагоди 70-річчя відомого укр. вченого-археолога, проф. Ужгород. нац. ун-ту Едуарда Альбертовича Балагурі / МОН України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол.: І. О. Мандрик (голова) та ін.]. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2002. – С. 52-58.
13. Мандрик, І. О. Ідеологія та практика проведення державної політики мадяризації в 70–80-х роках ХІХ століття / І. О. Мандрик // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Сер. : Історія. – Вип. 7 / МОН України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : І. О. Мандрик (голова) та ін.]. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2002. – С. 112-119.
14. Мандрик, І. О. Ференц Деак і Йозеф Етвеш про національні відносини в Угорщині 60-х років ХІХ століття / І. О. Мандрик // Науковий вісник Ужгород. ун-ту. – Сер. : Історія. – Вип. 9 / МОН України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол. : І. О. Мандрик (голова) та ін.]. – Ужгород : Вид-во УжНУ, 2003. – С. 139-147.
15. Мандрик, І. Політичний розвиток Угорщини періоду дуалізму в дослідженнях Густава Граца // Науковий вісник Ужгородського

- університету. – Сер. : Історія. – Вип. 16 / МОН України, Ужгород. нац. ун-т; [редкол.: М. М. Вегеш та ін.]. – Ужгород : Вид-во УжНУ „Говерла”, 2006. – С. 130-139.
16. Мандрик, І. Угорська політика на території Закарпаття в кінці XIX – на початку XX ст. / І. Мандрик // Україна – Угорщина: спільне минуле та сьогодення : матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 14-16 квіт. 2005 р.) / НАН України, Ін-т історії України; [редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін.]. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2006. – С. 177–189. ; Те ж саме : Mandrik I. Magyar politika Kárpátalján a XIX. század végén – XX. század elején// Magyar – Ukrán: közös múlt és jelen: Nemzetközi tudományos konferencia anyagai (2005. április 14-16) / Az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia, Történettudományi Intézete; [szerkesztőbizottság: V.A. Szmolij (főlelős szerkesztő) stb.]. – Kijev, 2006. – 172–184. old. – Текст угор. мовою.

 17. Вчені Росії про Закарпаття: Із карпатознавчої спадщини / МОН України, Ужгород. нац. ун-т, Каф. нової і новітньої історії та історіографії; упоряд., підгот. текстів, передм. та прим. О. С. Мазурка та І. О. Мандрика. – Ужгород : Ужгород. міська друк., 2009. – 520 с., в т.ч. 56 л. іл.

 18. Мандрик И. А. // Хунгарологи Армении, Грузии, России, Украины, Эстонии : библиогр. указ. / М-во образования Украины, Ужгород. гос. ун-т, Центр хунгарологии; сост.: П. Н. Лизанец, А. А. Гедеш; под ред. П. Н. Лизанца. – Ужгород, 1997. – С. 47 : фот. – Текст рос. мовою.
 19. Мандрик Іван Олександрович // Під покровительством музи Клію : іст. ф-ту Ужгород. нац. ун-ту – 60 років / МОН України, Ужгород. нац. ун-т; уклад.: М. В. Олашин, М. Ю. Токар, Ю. О. Остапеч, В. І. Фенич. – Ужгород, 2005. – С. 58-59, 98-99 : фот.
 20. Mandrik Iván = Мандрик Іван Олександрович = Mandryk Ivan // Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság: Életrajzi lexikon = Закарпатське угорськомовне наукове товариство : біогр. довід. / Ungvári állami egyetem = Ужгород. держ. ун-т, Hungarológiai központ = Центр гунгарології. – [2-е вид., доп.]. – Ungvár = Ужгород, 2006. – С. 103-104 : фот. – Текст угор. мовою.
 21. Олашин, М. В. Мандрик Іван Олександрович / М. В. Олашин // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи XX ст. / Закарпат. обл. осередок Наук. т-ва ім. Т.а Шевченка, Карпат. ун-т ім. А. Волошина; [редкол.: В. В. Бедь (голова) та ін.]. – Ужгород: Гражда, 2007. – С. 201-202 : фот.
 22. Мандрик Іван Олександрович // Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету : біобібліогр. довід. / Держ. вищ. навч. заклад „Ужгород. нац. ун-т”; бібліогр. ред. О. Д. Закривидорога; відп. за вип. І. О. Мандрик. – Ужгород: Гражда, 2010. – С. 73-74 : фот.

ОЛЬГА ЛЮДВИГІВНА СКАКАНДІЙ

65-річчя від дня народження художниці (нар. 1950)

Творчість художника – це живі рефлексії його світоглядницьких та естетичних пристрасей, вияв його креативної сутності. Мистецькі праці талановитої ужгородської майстрині Ольги Скакандій, яка цьогоріч святкує своє шестидесятип’ятиріччя, водночас – це ствердження позитивів нашої екзистенції, намагання знайти і повернути втрачену духовність, а також опір „техногенності” людських почувань та емоцій у вирі сучасного життя.

Вивчаючи і художньо осмислюючи життя у всьому багатстві і безмежжі його найрізноманітніших проявів, вона вже упродовж більш ніж чотирьох десятиліть розмірковує і фантазує, тішиться і сумує, дивується і споглядає. Творчість мисткині прикметна, передовсім, широкою амплітудою жанрово-тематичних і сюжетних захоплень. В її творчих напрацюваннях органічно і безконфліктно „співіснують” такі різні за формою візуального мовлення види образотворчості як кераміка і живопис, батик і об’ємна пластика, емалі і графіка, декоративні диньки і художні ляльки. В окрузі її малярських інтересів портрет і краєвид, натюрморт і фігуративна композиція. Кожна без винятку мистецька праця пані Ольги виявляє її чистий, просвітлений, життєствердний погляд на світ.

Вихованка Ужгородського училища декоративно-прикладного мистецтва О. Скакандій від самого зачатку безпомилково виозначила свої творчі орієнтири у художній атрибуції закарпатського образотворення. Не полишаючи меж традиційного реалістичного формовияву, вона з перших самостійних кроків в царині візуального мовлення намагалась „обминати” формальні запозичення та художні штампи, творчо розвивала крайову живописну традицію, намагалась знайти власну систему малярських одкровенень та образно-настрєєвих тлумачень. Навчання на факультеті художнього оформлення, де її наставниками з фаху були такі знані закарпатські майстри В. Свида, І. Гарапко, „спровокувало” перші мистецькі пріоритети молоді художниці. Глина, одна з найбільш привабних і шляхетних матеріалів, м’яка і піддатлива, тепла і слухняна, стала її улюбленим засобом творення. Джерела інспірації О. Скакандій

знаходила в творчості народних майстрів, надихалась поетикою фольклорної культури. Породжуючи власні міфообрази, і художньо відтворюючи реалії життя, вона шукає все нові виражальні можливості кераміки, демонструє добру обізнаність з прийомами сучасної професійної пластики. Вона реалізує свої мистецькі ідеї, послуговуючись різними засобами об'ємного виображення: рельєфи і дрібна пластика, горельєфи і кругла скульптура. Майстриня створює образи, неподібні за своїм сюжетним і емоційним наповненням. Серйозні інтонації змінюються ліричною пісенністю образотворчої лексики, філософічна заглибленість мовлення – жартівливою всміхненістю зображальних висловів. Сцени народного буття, квіти і метелики, риби і птахи, істоти реальні і фантазійні, картини одвічної круговерті життя – всі разом ці керамічні композиції відтворюють особистісне розуміння авторкою різноколірної, часом строкатої палітри світотворення.

Постійний творчий неспокій і воля до нових відкриттів у образотворенні знайшли свій вияв у зверненні Ольги Скакандій до техніки олійного малярства, що в останні роки посідає все вагоміше місце в мистецтві художниці. В стихії живописного щедробарв'я вона почуває себе вільно і розкуто. Традиції реалістичного живопису крайової школи, стали надійним дороговказом на цьому шляху. Улюблений малярський сюжет – квіти, польові і садові, в декоративних горшечках і вазах, розквітлі косиці на ошатних клумбах і лісових галявинах. Вони, як і люди, кожна зі своїм характером, настроєм, емоціями: гордовиті і скромні, зверхні і сором'язливі, зворушливі і урочисті. Авторка зачарована їх природною принадою, в творчій уяві мисткині вони є уособлення гармонії і краси світобудови.

Символом спадкоємності і тяглості історичного буття народу, ознакою його етно-національної окремішності є картини з зображенням предметів народного побуту минувшини – керамічних глечиків і довжанок, старих прасок і маслобойок, дідівських ліхтарів та бувалих винних фляг. На відміну від квіткових натюрмортів, означених декоративною привабливістю формовияву, ці малярські звернення вирізняються вмотивованою стриманістю і небагатослівністю художньої риторики. Авторка зводить воєдино різнофактурні поверхні – оксамитову матовість кераміки і сяючу глянцевість скла, м'яке тепло дерева і тверду шороховатість чавуну,

домагаючись враження цілісного картинного образу. Ці праці засвідчують талант мисткині розпізнавати в простому – багатозначне, в скромному – важливе, в непримітному – суттєве.

Відданість художній традиції карпатського краю красномовно виявляється в пейзажній творчості О. Скакандій. Картинний світ у переважній більшості її краєвидів – чіткий, ясний, осяйний, що є виявом стану її душі та світоглядницьких ідеалів. Авторка далека від поверхової споглядальності натури, вона творить одухотворений образ природи, у кожному такому живописному одкровенні – відлуння глибоких авторських емоцій, почувань і роздумів. Вона прагне донести до глядача своє розуміння того, що людина і природа є нерозривними взаємозалежними частками мудрої упорядкованості світоустрою.

До безсумнівних здобутків художниці належать твори портретного жанру. Портретні праці мисткині – це реалістично potraktовані, емоційно наповнені живописні образи. Моделями авторки є, здебільшого, люди з її близького оточення, з ними її єднають теплі, довірливі і щирі стосунки. Портретні композиції пані Ольги незмінно валять слушно віднайдену узгодженість малярської форми і творчої ідеї. Авторка не обтяжується бажанням точного копіюванням зовнішніх рис портретованих. Головне – пізнати характер, розкрити внутрішній світ людини.

Діалог О. Скакандій зі своїми сучасниками знаходить своє продовження в творах сюжетно-оповідного спрямування. Художниця прагне візуалізувати і донести до глядача особистісні тлумачення одвічних законів екзистенції, у оточенні яких існує наш мінливий і непростий світ. В картинах мисткині простий, здавалося б, безхитрісний сюжет наповнюється глибоким багатозначним змістом.

Поряд з керамікою і малярством графічна творчість і батик – вагомі і яскраві грані мистецького дарування Ольги Скакандій. При спілкуванні з монотипіями художниці привертає увагу їх загострена емоційність, в них простежується схильність до символізації образів, зашифрованої метафоричності художнього мовлення. Авторку хвилює проблема розгубленості і самотності людської особистості в сучасному світі. Порятунком і вихід вона бачить у зверненні до природи, у гармонійному і органічному з нею взаємопорозумінні.

Мистецтво батику, у якому майстриня в останні роки демонструє значні успіхи, розкриває таємниці складної авторської техніки

розпису по шовку, що в процесі обробки може проявити несподівані колірні і живописні деформації, тому цей різновид образотворення вимагає від майстра творчого передбачення, тонкої художньої інтуїції та вправного володіння матеріалом. Відзначення серії робіт, виконаних в техніці батику, премією імені Й. Бокшая та А. Ерделі, є красномовним свідченням успішності художнього пошуку у цій царині. Батики пані Ольги визначаються витонченістю, артистизмом, делікатною декоративністю формовияву. В них висвічується постулат її художницького бачення – естетизація простих, буденних реалій життя.

Надзвичайна працьовитість, творча „невгамовність”, нестримне бажання спробувати свої сили у ще незвіданих різновидах образотворення „спрокували” нове мистецьке зацікавлення майстрині. В оточенні її творчих інтересів потрапила художня лялька – один із наразі нечасто вживаних і неексплуатованих способів мистецького звернення – грайливого і водночас серйозного, дотепного і вдумливого. Він вимагає від художника особливої гостроти спостереження і неабиякого таланту та вміння підмітити і виявити в кожному персонажі лялькової оповіді ознаки неповторності, окремішності і винятковості. За власними зізнаннями пані Ольги, ці кумедні фігурки несподівано прийшли до неї увісні. Майстриня не зволікаючи взялась за художнє втілення вподобаної ідеї.

В творчій робітні О. Скакандій з’явилися перші дружні шаржі – об’ємно-пластичні зображення колег, членів власної родини, друзів і просто знайомих. В цих веселих і потішних, забарвлених доброзичливим гумором і зігрітих теплою авторською посмішкою фігурках проступають найбільш промовисті риси зовнішньої подібності і характеру моделей.

Відкритість назустріч новим творчим захопленням, потяг до художнього пошуку і експерименту – стійка формула мистецького життя Ольги Скакандій. Вона не мислить себе поза процесом творення і в її кожній креативній праці висвічує теплий сонячний промінь душі мисткині.

ОЛЕНА ПРИХОДЬКО

Джерельні приписи:

1. Скакандій, Ольга. Живопис, батік, кераміка, ляльки : Каталог робіт / О. Скакандій. – Ужгород : Вид-во AG „ONOGO”, 2010.

2. Скакандій, Ольга. Першим її „замовником” була молодша донька... Художниця Ольга Скакандій захопилася боді-артом : [розмова / вела Г. Руденко] / О. Скакандій // Новини Закарпаття. – 2009. – 25 лип. – С. 20.

3. Ольга Скакандій : [про худож. ; у т. ч. твори „Весна”, „Натюрморт з весняними квітами”] // Міжнародна спілка незалежних художників ім. Антона Кашшая „KET” : каталог / уклад. М. Керечанін. – Ужгород : Мистецька лінія, 2005. – С. 23. : портр., кольор. іл.
4. Скакандій Ольга Людвигівна : Лауреат обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі (2009, 2010) : (графік, живописець, худож. декоративно-прикладного мистецтва) : [в т. ч. твір „Що там за небокраєм?”] // Художники Закарпаття = Artists of Transcarpathia : [альбом-каталог] / упоряд., відп. за вип., ідея проекту Б. І. Кузьма, передм., пер. англ. М. В. Сирохман. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2011. – С. 138. : портр., кольор. іл.

5. Шутко, Маріанна. В „Ужгороді” восени зацвіли магнолії : [вист. худож. О. Скакандій в галереї „Ужгород”] / М. Шутко // Новини Закарпаття. – 2010. – 12 жовт. – С. 7.

ЖОВТЕНЬ: 14

ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ АНДОР (АНДОР ДЬОРДЬ)

**90-річчя від дня народження журналіста, агронома
(1925–2001)**

Він міг би стати архітектором як Йозеф Крупка чи Імре Штейндль і увічнити своє ім'я в закарпатській архітектурі. Врешті міг би стати неповторним карикатуристом й шаржистом Дьордем Андором (про це не раз при нагоді йому говорив Федір Манайло) і прикрасити, а то й збагатити своєю творчістю знану закарпатську мистецьку школу. Він усе це міг би зробити, якби не соціальне походження.

Міркую собі при цьому: чому майже в той же час його ровесник, син емігранта, виходця з історичного Закарпаття чи правильніше Підкарпатської Русі, Андрій Варгола став світозаним і ніхто в Америці не зважав на його соціальне походження. Чому? Напевне тому, що ніхто там не запитував: ти з родини робітників чи фер-

мерів. Цікаво все-таки виходить в історії більшовицької держави: вожді революції аж ніяк не були поголовно дітьми робітників чи селян. Врешті й теоретики пролетарської революції не належали до трудового класу, тобто класу експлуатованих, а, навпаки.

Все ж, повертаємося до того, хто міг би стати і архітектором, і художником, а став журналістом.

Юрій Олексійович Андор, або за правилами його рідної угорської мови Андор Дьордь, народився 14 жовтня 1925 р. в Ужгороді в родині, як через 19 років констатує нова влада, не пролетарській. А звідси і всі майбутні проблеми, зокрема неможливість вступити на архітектурний факультет, хоча до того був рік архітектурних студій в Будапешті, а перед тим навчання у престижній і знаній в усій Угорщині гімназії в Калочі. Яке ж непролетарське походження в Андора? Лише уявіть собі, батько був директором банку! Не свого власного, а державного. Був. Тому що в перший день чи то пак першу ніч приходу військ Червоної Армії в Ужгород 28 жовтня 1944 р. його заарештували, хоча знаючі люди й радили забиратися з міста. Але ж Андор-старший як порядний челядник казав усім, що найперше має віддати представникам нової влади ключі від банку та сейфі. Так диктувала совість. Не кидати ж гроші напризволяще. Ключі таки віддав. При цьому й життя віддав хтозна в яких сибірах...

Діставався Юрій Андор з Будапешта в Ужгород на даху вагона восени 1944-го, коли Червона Армія мала ось-ось здолати лінію Арпада. Не зауваживши обвислого дроту, він зачепився за нього і впав на землю. На щастя, машиніст наступного поїзда, побачивши тіло на колії, таки порятував хлопця. А потім мати ще довго зберігала закривавлену сорочку сина. Та спершу втративши чоловіка, вона рятувала від визволителів синів – Йозефа та Дьордя – і вони ховалися аж до літа 1945 р. у винному льосі на винограднику в околицях Ужгорода.

Уміючи гарно малювати та й вважаючись студентом архітектурного, адже провчився в Будапешті цілий рік, Дьордь Андор разом з Йосипом Бокшаєм, Адальбертом Ерделі, Федором Манайлом та іншими майстрами пензля був у ініціативній групі, що займалася організацією Ужгородського художнього училища. Врешті міг навіть стати студентом училища, але якщо в його старших колег уже було ім'я, яке давало можливість заробити на дараб хліба, то молодому

20-літньому юнакові художнє поприще зовсім цього не гарантувало. І шлях у новостворений Ужгородський університет був закритий, знову ж таки через соціальне походження. І у львівські вузи добрі люди теж радили не потикатись. Це було, по-перше. А, по-друге, – нова радянська влада не визнавала ніяких буржуазних дипломів. То ж аби мати хоча б атестат про якусь освіту, мусів Юрій Андор вступати в Мукачівське ПТУ, яке тоді містилося в замку Паланок (і це після знаної на всю довоєнну Угорщину гімназії в Калочі!). Тоді, як жартома казали, це ПТУ готувало голів колгоспу, а насправді механізаторів-трактористів. Після його закінчення хтось підказав Юрієві їхати в Одесу, в сільськогосподарський. Там, мовляв, далеко від західних областей не так присікуються до того, хто ти родом. От Андор і став агрономом-виноробом, отримавши червоний диплом. А до того ще була праця в газеті „Червоний прапор” (Vörös zászló) у Берегові.

...Деренковець, Нове Село, Береги, Бакта від середини 50-х до середини 60-х минулого століття – робочі візитні карточки Юрія Олексійовича Андора. Тут він і головував у колгоспах, і агрономував у тих же ж колгоспах, а також у районному управлінні сільського господарства. Уже згодом, через десятиліття, місцеві мешканці згадуватимуть: чимало садів довкола їхніх сіл було посаджено саме завдяки сприянню Юрія Андора. І найбільший з них у Лужанці, який довгий час називався Садам дружби. Сади ці прогресивні – пальметні, карликові, інтенсивні. А ще як заслугу Юрієві Олексійовичу Андору в ролі агронома обласного управління сільського господарства записують впровадження високоштабмових виноградних насаджень.

Маючи за плечима багатий практичний і теоретичний багаж, вирішив Юрій Олексійович вступити в аспірантуру Ужгородського державного університету, адже червоний диплом давав на це право. Та не так тії воріженьки підсобляли, як свої рідненькі, що не проминали нагадувати про соціальне походження Андора. Ясна річ, з аспірантурою нічого не вийшло. Це був, грубо кажучи, удар під дих, як згадують його діти – Ласло і Агнеш. Зате зелене світло засвітив вступ в партію. Це ніби солодка пілюля після невдачі з аспірантурою, яка однак таки загірчила 1968 р., коли сталася радянська інвазія на Чехословаччину. Тоді, як згадує дочка Агнеш, він сказав, що якби знав про це, ніколи б не вступав.

...У 1968 р. сім'я переїхала в Ужгород. Після села відкривалася нова можливість для застосування знань: тут з колишнього угорськогомовного дубляжу газети „Закарпатська правда” творилося нове оригінальне видання „Kárpáti Igaz Szó” і Ю. Андора запросили очолити відділ сільського господарства. Це, що називається, було тою стихією, в якій наш герой почувався, мов риба у воді чи, якщо брати його сільськогосподарський профіль, мов капуста, огірок, помідор на грядці. А при цьому ще й ті всі поради, які стосувалися тих таки помідорів, огірків, капусти та інших родичів гарбузових з початку 90-х публікувалися в „Календарі сільського трудівника” (Gazdanapló).

Мови угорська, німецька (у родині нею розмовляли як рідною угорською, така була традиція), латинська, словацька, чеська, українська, російська давали можливість довідуватися про нове як у світі художньої літератури, так і спеціальної – сільськогосподарської. Були й власні новели під назвою „Арніка”. Були й переклади художньої літератури з угорської українською. При цьому скромність і надзвичайна інтелігентність деколи відігравали злий жарт, тому що той, хто був просто коректором, якимось дивом ставав першим, а справжній автор – другим на титульній сторінці книги.

Буремні дев'яності – це виступи перед народом про новий союзний договір, на якому наполягав М. С. Горбачов. І от одного разу спитали Ю. Андора про різницю між федерацією та республікою. Відповідь була по-андорівськи дотепна: федерація – це коли мішок, у розумінні держави, зав'язаний над головою, а республіка, коли зав'язано трохи на шії. Але це теж небезпечно, бо можуть зав'язати сильніше і задушити.

Потім було депутатство у першому демократичному скликанні Ужгородської міської Ради і горезвісне ГКЧП 1991 р., коли Ю. О. Андора у числі 67 депутатів засудив путчистів. То був акт громадянської позиції. Позиції твердої і переконливої не до порівняння з позицією нинішніх депутатів.

Та попри все Юрій Андора був доброю людиною: за майже 30 літ роботи в газеті він став учителем доброго десятка молодих журналістів. Ті, хто приходив на практику, автоматично „відряджалися” у розпорядження Дюрі-бачія, або, як казали про нього в редакції, фивника. Він умів навчити, умів не допікати за якусь

помилку чи недогляд, бо найперше бачив перед собою ЛЮДИНУ, а не учня. Так і відійшов у вічність 15 вересня 2001 року.

ОСИП ЛОБОДА

Джерельні приписи:

1. 1. Andor, J. Юрій Олексійович. Високоштамбовий виноград : посіб. / Ю. О. Андор, В'ячеслав Васильович Скрипник. – Ужгород: Карпати, 1970. – 96 с.
 2. Andor, György. Kevesebb költséggel több szőlőt / Gy. Andor // Naptár 1964. – Uzshorod : Kárpátontúli Területi Kiadó, 1963. – О. 74. – Текст угор. мовою.
 3. Andor, György. Felelősség : humoreszk / Gy. Andor // Kárpáti Kalendárium, 1969. – Uzshorod: Kárpáti Könyvkiadó, 1968. – О. 139. – Текст угор. мовою.
 4. Andor, György. Szent-leltározás : [próza] / Gy. Andor // Kárpáti Kalendárium, 1974. – Uzshorod : Kárpáti Kiadó, 1973. – О. 24-25. – Текст угор. мовою.
 5. Andor, György. Falumúzeum : [próza] / Gy. Andor // Kalendárium, 1977. – Uzshorod : Kárpáti Könyvkiadó, 1976. – О. 76. – Текст угор. мовою.
 6. Andor, György. Bronzszobor a ligetben / Gy. Andor // Kalendárium '84. – Uzshorod : Kárpáti Kiadó, 1983. – О. 112. – Текст угор. мовою.
 7. Andor, György. Tennivalók a hétvégi és házikertben / Gy. Andor // Kalendárium '87. – Uzshorod : Kárpáti Kiadó, 1986. – О. 20-21. – Текст угор. мовою.
 8. Andor, György. Kertbarátoknak / Gy. Andor // Kalendárium '89. – Uzsgorod : Kárpáti Kiadó, 1988. – О. 60-61 ; 92-93. – Текст угор. мовою.
 9. Andor, György. Telekgazdák kisanptára / Gy. Andor // Kalendárium '90. – Uzsgorod : Kárpáti Kiadó, 1989. – О. 27. – Текст угор. мовою.
 10. Andor, György. Kiskerti teendők / Gy. Andor // Kalendárium '91. – Ungvár : Kárpáti Kiadó, 1990. – О. 14-17. – Текст угор. мовою.
 11. Andor, György. Biokertészkedők naptára / Gy. Andor // Kalendárium '95. – Ungvár : Kárpáti Kiadó, 1995. – О. 27-37. : ill. – Текст угор. мовою.
- ***
12. Andor György : A vén Fickó // Kárpáti Igaz Szo. – 1968. – dec. 22. – О.3. – Текст угор. мовою.
 13. Kovács, Elemér. A mi Bálint gazdánk : A hetvenesztendős Andor György köszöntése / E. Kovács // Kalendárium '95. – Ungvár : Kárpáti Kiadó, 1995. – О. 88. – Текст угор. мовою.

МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ГОЛОВЕЙ

90-річчя від дня народження вченого, почесного хіміка,
лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки
(нар. 1925)

Михайло Іванович Головей – відомий український вчений у галузі неорганічної, фізичної хімії, кристалохімії, хімії твердого тіла, є провідним спеціалістом із матеріалознавства функціональної електроніки. В Ужгороді ним створено наукову школу хіміків-матеріалознавців із розробок фізико-хімічних основ і технології одержання складних хімічних сполук як матеріалів функціональної електроніки.

М. І. Головей народився 27 жовтня 1925 р. в багатодітній селянській сім'ї, в селі Сімер Перечинського району Закарпатської області. Початкову освіту здобув в Сімерській народній школі (1932–1937 рр.) та в Перечинській горожанській школі (1937–1941 рр.). З перших днів звільнення Закарпаття він бере активну участь у громадському та політичному житті рідного краю. У 1947–1948 рр. закінчує підготовчі курси при Ужгородському державному університеті і, здавши екстерном екзамен на атестат зрілості при СШ № 1 м. Ужгорода, в 1948 р. вступає на хімічний факультет Ужгородського університету. У 1953 р. М. І. Головей закінчує з відзнакою університет і продовжує навчання в аспірантурі при кафедрі фізичної і колоїдної хімії.

У подальшому наукова та науково-організаційна діяльність М. І. Головея була пов'язана з рідним університетом. В ній можна виділити три основні етапи. Перший з них (1952–1959 рр.) стосується навчання в університеті, аспірантурі та перших років після аспірантури і пов'язаний з науковою тематикою кафедри фізичної та колоїдної хімії УжДУ у галузі кінетики та каталізу. Під керівництвом професора П. М. Стадника, він провів серію досліджень по каталітичному окисненню водню, спиртів та вуглеводнів. Написав кандидатську дисертацію на тему: „Каталітичне окислення метанолу із використанням „гартування”, яку захистив у 1958 р. в Інституті фізичної хімії АН УРСР. На розроблену в дисертації методику одержано перше в УжДУ авторське свідоцтво. Після

закінчення аспірантури М. І. Головея був залишеним на кафедрі, де працював на посадах асистента та старшого викладача.

У 1960 р. М. І. Головея було обрано доцентом кафедри аналітичної та неорганічної хімії і призначено деканом хімічного факультету (до червня 1968 р.р.). Цей період можна виділити як другий етап творчої діяльності, коли особливо проявляються його організаторські, педагогічні та наукові здібності. Завдяки його ініціативі за три роки набір на хімічний факультет зростає з 50 студентів в рік (25 на денну і 25 на вечірню форму навчання) до 125 (75 на денну і 50 на вечірню). Для підготовки викладацьких кадрів, необхідних для перспективного хімічного факультету суттєво розширяється аспірантура, а для покращення якості підготовки студентів в 1961 р. він організує читання спецкурсу „Фізико-хімічні методи дослідження” та лабораторію для виконання спецпрактикуму з цього спецкурсу для всіх спеціалізацій студентів. У 1963 р. М. І. Головей засновує на факультеті кафедру загальної і неорганічної хімії, якою завідує до 1966 р. Враховуючи появу нової галузі в хімічній науці – „хімію напівпровідників”, – в 1964 р. вперше серед хімічних факультетів університетів України він організовує в УжДУ спеціалізацію студентів з хімії напівпровідників, а в 1966 р. з такою назвою і кафедру, перейменовуючи її з часом в кафедру „хімії твердого тіла і напівпровідників”, якою завідує до 1976 року. Ідея організації такої кафедри і нового наукового напрямку у нього виникає ще у 50-і роки, коли він захопився питанням адсорбції і каталізу на напівпровідниках. Творчо опрацювавши ідеї Н. О. Горюнової, М. І. Головей на основі електронної будови атомів та їх розміщення в Періодичній системі, а звідси і передбачуваного характеру хімічної взаємодії розробляє чітку систему одержання складних напівпровідникових речовин у вигляді полі- і монокристалів, тонких плівок та склоподібних матеріалів. Для проведення експериментальних досліджень в цій галузі ним було створено ряд нових навчальних та наукових лабораторій, зокрема, лабораторій по одержанню особливо чистих речовин та їх аналітичного контролю; синтезу складних сполук та одержанню їх у вигляді моно- та полікристалів, склоподібних та тонкоплівочних матеріалів; дослідженню їх структури (рентгенофазовий та рентгеноструктурний аналізи), термодинамічних, термографічних та електрофізичних параметрів одержуваних речовин. Необхідно підкреслити, що саме в цей період (1960–1976 рр.) зусиллями

М. І. Головея в УжДУ був сформований самостійний науковий напрям у галузі складних напівпровідникових матеріалів.

Для більш швидкого розвитку започаткованого наукового напрямку та обміну досвідом М. І. Головей встановлює тісні контакти з провідними спеціалістами в цій галузі ряду наукових закладів СРСР, куди часто направляє на стажування студентів, аспірантів та співробітників. Добре розуміючи, що без глибоких фізичних досліджень одержані матеріали не знайдуть практичного застосування, він встановлює тісні контакти з кафедрою фізики напівпровідників, якою завідував проф. Д. В. Чепур. Так, під керівництвом М. І. Головея було підготовлено ряд спеціалістів-матеріалознавців, разом з якими одержано десятки складних речовин, що представляють інтерес як матеріали функціональної електроніки. За результатами розроблених методик кафедра заключає госпдоговори з багатьма організаціями на значні суми, чим поповнює бюджет університету, а кількість співробітників кафедри в 1975 р. зростає до 135 чоловік. У 1972 р. при кафедрах фізики напівпровідників та хімії твердого тіла і напівпровідників створюється проблемна лабораторія по одержанню і дослідженню складних напівпровідників, в якій М. І. Головей обіймає посаду наукового керівника хіміко-технологічного відділу. Ця лабораторія і стала базою для відкриття в 1992 р. при УжДУ Науково-дослідного інституту фізики і хімії твердого тіла. Узагальнюючи проведені дослідження, М. І. Головей в 1974 р. в Інституті проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича АН УРСР блискуче захищає докторську дисертацію на тему: „Дослідження в галузі потрійних халькогенідів систем $A^I(A^{II})-B^V-C^{VI}$ ”, а в 1976 р. йому присуджено наукову ступінь професора.

Одержанням матеріалів, перспективних для проблем функціональної електроніки, технологія яких розробляється на кафедрі хімії твердого тіла і напівпровідників Ужгородського університету, зацікавилася Міністерство хімічної промисловості та керівники Всесоюзного науково-дослідного інституту монокристалів з м. Харкова, що сприяло створенню в липні 1976 р. в м. Ужгороді науково-дослідної спецлабораторії нелінійних і електрооптичних кристалів ВНДІ монокристалів. Начальником цієї лабораторії призначається М. І. Головей, при цьому він одночасно залишається професором створеної ним в університеті кафедри. За розробленим М. І. Головеєм чітким планом структури лабораторії, при безпосередній участі

у його виконанні, опираючись на молодь – своїх учнів, за короткий час було створено всі необхідні умови для успішного виконання наукових досліджень. Саме з цією лабораторією, а в подальшому – і з відділом оптичних матеріалів квантової електроніки Інституту електронної фізики НАН України пов'язаний третій етап наукової діяльності М. І. Головея – етап продовження наукових досліджень в галузі складних халькогенідних матеріалів, розробка фізико-хімічних основ і технологій одержання монокристалів та тонких плівок халькогенідних та кисневих сполук як функціональних матеріалів акустооптики і нелінійної оптики, оптоелектроніки, напівпровідникової і лазерної техніки та дозиметрії. Протягом десяти років існування спецлабораторії нелінійних і електрооптичних кристалів вдалося виконати низку урядових постанов по розробці і впровадженню в практику технології одержання нових монокристалів для потреб нелінійної оптики, акустооптики й електрооптики, захисних і просвітлюючих та інтерференційних покриттів оптичних елементів лазерної техніки (зокрема для потужних технологічних лазерів). У 1986 р. лабораторія переведена в Ужгородське відділення Інституту ядерних досліджень АН України. За пропозицією М. І. Головея лабораторія була реорганізована у відділ оптичних матеріалів квантової електроніки, яким він завідував до виходу в 1990 р. на пенсію. В листопаді 2003 р. на запрошення Київського славістичного університету організує кафедру економіки і природничих дисциплін в Закарпатській філії КСУ, якою завідує і сьогодні.

Своїми науковими дослідженнями, створенням наукових та навчальних лабораторій, організацією випуску спеціалістів в цій сучасній галузі хімічної науки М. І. Головеєм створено потужну наукову школу в галузі хімії і технології складних напівпровідникових сполук як матеріалів функціональної електроніки. В роки роботи в університеті М. І. Головей проводить надзвичайно важливу роботу не тільки безпосередньо в університеті. Він надає допомогу ряду підприємств і шкіл області (Виноградівський завод сантехнічних виробів, Вертолітний завод в с. Дубове, Мукачівський завод комплектних лабораторій, перечинські заводи „Стеатит” та лісохімкомбінат та інші). Він депутат Ужгородської міської Ради, народний засідатель обласного суду, голова товариства ім. Д. І. Менделєєва, член обласного правління товариства „Знання” і т.д. Вперше серед

університетів України організовує хімічні олімпіади юних хіміків. Всіма засобами сприяє розвитку серед студентської молоді спорту, художньої самодіяльності, покращуючи цим їх активність і фахову підготовку. М. І. Головей – організатор ряду Всесоюзних наукових конференцій, виступає з доповідями та лекціями, приймає участь в обміні досвідом не тільки в ряді наукових і навчальних закладів СРСР, але також у Чехословаччині, Угорщині та Югославії.

Створена М. І. Головеєм наукова школа успішно розвивається і сьогодні. Започатковані ним дослідження продовжуються в Ужгородському національному університеті під керівництвом професорів Є. Ю. Переша та Ю. М. Височанського, у Волинському університеті – завідувача кафедри проф. І. Д. Олексеюка, у Мінському інституті електроніки – проф. І. В. Боднара, в Ужгородському відділенні запису інформації АН України с.н.с. О. В. Богданової, в Інституті електронної фізики НАН України під керівництвом проф. П. П. Пуги та інших.

М. І. Головей є спеціалістом в галузі неорганічного синтезу, росту кристалів, фізичної хімії та матеріалознавства функціональної електроніки. В цих галузях ним опубліковано біля 350 наукових праць, одержано 20 авторських свідоцтв, під його керівництвом виконано 39 наукових держбюджетних та госпдоговірних тем.

М. І. Головей неодноразово обирався членом спеціалізованих Наукових Рад АН СРСР, АН УРСР, Державного комітету науки і техніки СРСР, членом Наукових спеціалізованих Рад по захисту кандидатських і докторських дисертацій при Ужгородському і Львівському державних університетах. Він є почесним хіміком СРСР. Нагороджений орденом Трудового Червоного прапора, медалями АН СРСР, АН УРСР, ВДНГ СРСР, грамотами Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і спеціальної середньої освіти УРСР, рядом інших медалей, грамот, премій, подяк.

Під його керівництвом виконали кандидатські дисертації 15 науковців, а 6 захистили докторські дисертації. Загальним визнанням наукових досягнень школи професора М. І. Головея є присудження йому та його учням і співробітникам Ю. М. Височанському, Ю. В. Ворошилову, М. І. Гурзану, І. Д. Олексеюку, Є. Ю. Перешу Державної премії України в галузі науки і техніки за 2000 р. за цикл робіт „Хімія, технологія і властивості складних халькоген-галогенних матеріалів”.

Нині в руслі сформованого ним наукового напрямку працює 10 докторів та понад 50 кандидатів наук. Значний внесок у розвиток започаткованого ним наукового напрямку вносять доктора хімічних наук Є. Ю. Переш, Ю. В. Ворошилов, І. Д. Олексеюк, М. В. Поторій, І. Є. Барчій, Й. С. Балог, І. В. Боднар та ряд кандидатів наук, якими вивчено характер хімічної взаємодії в багатьох потрійних та більш складних системах, розроблено технологію одержання понад 200 складних сполук у вигляді моно- і полікристалів, стекол і тонких плівок, вивчено їх склад, структуру, фізико-хімічні властивості, встановлено шляхи їх практичного використання. Школа М. І. Головея була організатором ряду Всесоюзних та Українських конференцій, шкіл і симпозіумів по матеріалознавству в Ужгороді (1966, 1969, 1975, 1980, 1988, 1994, 1998, 2000).

ВАСИЛЬ ЛЕНДЕЛ

Джерельні приписи:

1. Головей, Михайло Іванович. Дорогою життя : іст.-біограф. нарис / М. І. Головей. – Перечин : Вид-во „ТУРпрес”, 2003. – 160 с.

2. Головей, Михайло. Михайло Головей: „Весілля у нас було по-студентськи простим: розписалися, випили по келиху вина і побігли до ректорату за направленням на роботу” : [інтерв’ю з д-ром хім. наук, проф. / вела Т. Літераті] / М. Головей // Ужгород. – 2008. – 14 черв. – С. 13.

3. Торич, З. З. Головей Михайло Іванович : [хімік, д-р хім. наук, проф.] / З. З. Торич // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 6 : Го - Гю. – К., 2006. – С. 56. : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.
4. Лендел, В. Г. Головей Михайло Іванович / В. Г. Лендел // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи ХХ століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 96-97. : портр.

5. Філіппов, О. „Перпетум – мобіле” Михайла Головея : [науковець] / О. Філіппов // Паланок. – 2005. – 3-9 листоп. – С. 15.

ЖОВТЕНЬ: 30

ЯКІВ ГОЛОТА

**135-річчя від дня народження культурно-освітнього діяча
(1880–1964)**

Народився в містечку Бранешти на Буковині. Середню освіту здобув у Коломийській гімназії, яку закінчив 28 травня 1901 р. Ще в роки ранньої юності захоплювався військовою справою, а одержавши атестат зрілості, добровільно вступив до австро-угорської армії. Але потяг до знань його не полишає, тому після одного року військової служби з чині кадет-фельдфебеля звільняється у запас. 1902 р. поступає на філософський факультет Чернівецького університету, який успішно закінчує 1906 р. і одержує кваліфікацію середньошкільного професора української мови, історії та географії з правом викладання в школах з українською і німецькою мовами навчання. Стає професором державної вчительської семінарії в Чернівцях, а пізніше у Вашківцях на рідній Буковині. 1 серпня 1914 р. мобілізований в австро-угорську армію, у якій як офіцер пройшов воєнними дорогами упродовж чотирьох років, зазнавши чимало важких днів і ночей. Наприкінці 1918 р. переходить до Української галицької армії, у якій воює проти більшовиків до 31 серпня 1920 р. У складі військової частини УГА, яка під командуванням генерала Клавса відступала перед більшовицькою навалою, опинився в Чехословаччині і перебував у містах Ліберець та Йозефов, що в північній Чехії. Чехословацькі власті дозволили йому викладати на гімназійних семінарійних курсах, що були організовані в цих містах зразу після утворення Чехословацької республіки. У серпні 1921 р. як офіцер був переведений до української робітничої сотні УГА, яка дислокувалася в Ужгороді. Незабаром краєвий відділ шкіл Підкарпатської Русі призначає його директором і професором Берегівської гімназії. Але в Берегові він працював недовго. У зв'язку з організацією в Ужгороді торговельної академії на чолі з Августиним Штефаном він стає професором руської (української) мови та історії новоствореної академії. Тут на повну силу розкривається його педагогічний талант і любов до культурно-освітньої роботи в школі, чим завойовує авторитет серед студентської молоді. Згадуючи добрим словом своїх учителів, колишній учень Ужгородської

торговельної академії а нині відомий учений і громадський діяч США д-р Вікентій Шандор пише: „Щоправда, Олекса Приходько не був єдиним, кого студенти дуже поважали. До кращих професорів торговельної академії належали також Михайло Велигорський, Яків Голота, Іван Трухлий, Леонід Бачинський, Василь Чапля, Андор Шані та чех Стуна”.

Улітку 1926 р. академія з Ужгорода переселяється до Мукачева, куди разом з іншими членами педагогічного колективу переїжджає і Яків Голота. Поряд із викладацькою роботою керує студентським самоосвітнім гуртком „Рідна нива”, на заняттях якого розглядаються питання, пов'язані з правописною нормалізацією руської (української) мови, заслуховуються реферати студентів на краєзнавчі та інші теми. Приємні спогади про мукачівський період роботи Якова Голоти залишилися у шанованого нами Вікентія Шандора вже як слухача четвертого річника Мукачівської торговельної академії: „Професор Голота стався нашим класним керівником і як викладач повністю відповідав високим вимогам педагогічної роботи як щодо ведення викладів, так і щодо нашого національного виховання. Це був справжній козак тілом і душею”.

На запрошення А. Волошина повертається в Ужгород і з 1 вересня 1938 р. стає тут професором руської (української) мови та історії. Одночасно завідує шкільною бібліотекою, працює класним керівником, керує роботою „Пласту” і драматичного гуртка, виступає з доповідями на урочистих вечорах. Як на уроках, так і в позаурочний час професор Голота вміло прививав любов до України і її героїчного минулого, послідовно відстоював ідею соборності Української держави. Це була людина великої і щедрої душі, друг і щирий порадник молоді, тому так горнулися до нього семінаристи. Роль Я. Голоти у патріотичному вихованні студентської молоді відзначив колишній гімназист М. Бабидорич: „У вчительській семінарії під крилом її директора А. Волошина, зі старань таких викладачів, як Яків Голота, тут панував український дух, культ козацтва, на урочистостях майже всі учні з'являлися у вишиванках”.

Але більшу частину свого вільного часу Яків Голота присвячував краєвому товариству „Просвіта” як управитель його канцелярії, організатор просвітнянських з'їздів та іншої культурно-освітньої роботи. У народному будинку „Просвіти” він зустрів свою майбутню дружину Володимиру Микитюк, яка приїхала на Закарпаття з

Коломій як професійна просвітянська працівниця. Проживали вони в окремому будинку на Підградській вулиці, а свої літні відпустки проводили у селі Тур'я Ремети.

30 жовтня 1938 р. був одним з організаторів патріотичної маніфестації в Ужгороді, якій перешкождали різні антиукраїнські елементи. Дійшло навіть до серйозної сутички між ворожими терористами і групою маніфестантів, що, приїхали поїздом із Перечинщини та Березнянщини. Про роль у цій маніфестації Якова Голоти як представника „Просвіти” згадує у своїй монографії наш земляк, професор із США Петро Стерчо: „Навіть поважному громадянинуві, що очолював Березнянщину, професорові Голоті доводилося брати активну участь в обороні безборонних дівчат і дітей, що прибули масово в національних строях, і на яких накинулися терористи насамперед”.

Працюючи в школах Підкарпатської Русі, Я. Голота займається і науковою роботою, його увагу привертає, зокрема, питання правописної нормалізації руської (української) мови, яка була в писемному вжитку при чехословацькому режимі. Про одну з його статей, що була опублікована в третьому річнику часопису „Подкарпатська Русь” під назвою „Тверде чи м'яке „Л”, згадує Й. О. Дзендзелівський, аналізуючи вміщені в ньому матеріали за 1923–1936 р.

У листопаді 1938 р. професор Голота переїжджає до Хуста, де разом з А. Штефаном бере активну участь у створенні міністерства шкільництва Карпатської України. Але невдовзі уряд посилає його до Севлюша на допомогу о. Василеві Лару при організації там державної учительської семінарії, яка утворювалася із слухачів Ужгородської і Мукачівської семінарій, що не бажали залишатися на окупованій території. З початком навчання, в другій половині грудня 1938 р., він стає заступником директора Василя Лара і професором української мови та історії, працює класним керівником 4-го річника, активно організовує всю виховну роботу школи. У своїх спогадах про улюбленого професора колишній гімназист Іван Феке-та писав: „Згадую часи навчання в Севлюшській семінарії, і переді мною постає підготовлений профессором Голотою урочистий вечір, присвячений 125-й річниці від дня народження Т. Г. Шевченка, який відбувся в суботу 11 березня 1939 р. в залі міського будинку культури. Поряд із літературною частиною програми студентський хор під керівництвом процесора музики і співу Юрія Костюка з

великим успіхом виконав „Пісню січових стрільців” композитора Філарета Колесси на слова Осипа Маковея”.

У понеділок 13 березня 1939 р. у семінарії ще йшло нормальне заняття за розкладом. У вівторок, 14 березня, усі класи спорожніли. З боку південного кордону від села Фанчикова доносився гуркіт кулеметів і рушниць. Зранку нас інформували, що український кордон порушили мадярські терористи, т. зв. соботчопот (уг. szabadcsapat), і їх необхідно зупинити. У класі 4-го річника зібралися всі ті наші хлопці, котрим була дорога воля Карпатської України, хто готовий був віддати за неї життя. Частина семінаристів розійшлася по своїх домівках. Уся організація боротьби слухачів семінарії з наступаючим ворогом лягла на плечі Я. Голоти. Його надійний помічник Михайло Козичар наспіх сформував бойову роту і заспокоював нас, що з військових казарм скоро піднесуть зброю, а професор Голота розповідав про героїчну боротьбу українського козацтва з ворогами України. Але вибухи гармат і мінометів поступово наближалися до Севлюша. Затримуватися далі у цьому місті без зброї було недоцільно. У післяобідні години під керівництвом професора Голоти з піснею „Ой у лузі червона калина похилилася” ми вирушили в дорогу до Хуста (біля 80 чоловік), щоб там одержати зброю і вступити в бій. Оскільки в мене був велосипед, мені було доручено їхати до Хуста в штаб „Січі” і повідомити, що семінаристи в дорозі, що їм потрібна зброя. Своє завдання я виконав, але, повертаючи з Хуста, хлопців я не зустрів, бо з Великої Копані січовики відправили їх динбусом до Королева. Я поїхав знову до Хуста, щоб там заночувати. Та перебути цю ніч мені довелося в селі Іза, бо в місті після збройної сутички січовиків із чеськими жандармами і військовими було неспокійно, на нічліг мене не приймали. Вранці 15 березня я поспішав на допомогу друзям і доїхав до рокошівського Красного поля, де вже січовики і семінаристи вели запеклий бій з мадярськими окупантами. Але безрезультатно, бо наступала до зубів озброєна регулярна армія. Тільки тепер професор Голота як командир цієї лінії оборони переконався, що без оголошення війни з таємним дозволом Гітлера фашистська Мадярщина окупує Закарпаття. Один із учасників цього бою, слухач 4-го річника семінарії Карло Горват згадував: «До нас підійшов наш класний керівник (уже під час бою) Яків Голота і схвильовано сказав: „Хлопці! Нас зраджено. З дозволу німецького уряду угорські війська окупувають Карпат-

ську Україну. Нам не під силу зупинити і відбити агресора. Дарма проллємо кров і віддамо своє невинне життя. Скоріше відступайте і спасайтесь!”

Після повної окупації краю більшість учасників цієї битви кинуто в концтабір „Ворюлопош” на околиці Ніредьгази, а професор Голота 16 березня арештований окупантами в Тячеві, де в тюрмі пробув 8 діб. Після багатьох допитів 24 березня його випустили на волю як офіцера австро-угорської армії. Наприкінці березня 1939 р. Я. Голота разом із дружиною виїхав до Відня, а через деякий час переселився на постійне місце проживання до міста Брно на Моравії. Але спокійно жити йому не довелося і в еміграції. Під час Другої світової війни, незважаючи на пенсійний вік, відправлений на примусові роботи в Німеччину. Спочатку працював у містах Гросберген та Мосбург, а пізніше у Відні. По війні продовжив активну громадсько-політичну і культурно-освітню роботу серед українців Чехословаччини. Помер 17 вересня 1964 р. у Брно і похований на центральному кладовищі міста.

СЕРГІЙ ФЕДАКА

Джерельні приписи:

1. Голота Я. Від Королева до Хуста // Карпатська Україна в боротьбі. – Ужгород, 2005. – С. 140-142.

2. Бабидорич М. Повернення із забуття : [в т. ч. про Я. Голоту] // Закарпатська правда. – 1992. – 25 берез. – С. 4.
3. Горват К. Поїзд мертвих на Красному полі : [в т. ч. про Я. Голоту] // Тиса. – 1994. – № 3-4. – С. 103-113.
4. Дзензелівський Й. О. „Який мы народ и який наш язык?” : [в т. ч. про Я. Голоту] // Карпатський край. – 1995. – № 9-12. – С. 42-51.
5. Фекета, Іван. Професор із Красного Поля у спогадах учнів : [видаєт. педагога і громад. діяча Я. Голоти] / І. Фекета // Новини Закарпаття. – 1999. – 6 лют. – С. 14. : портр.

6. Вегеш, Микола Миколайович. Голота Яків : [культ.-освіт. діяч, проф. Мукачів. торг. акад.] / М. М. Вегеш // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 6 : Го - Гю. – К., 2006. – С. 105.
7. Фекета, Іван. Професор Яків Голота у спогадах учнів : [видаєт. педагог і громад. діяч в нашому краї у 20-і – 30-і рр. ХХ ст.] / І. Фекета // Календар „Просвіти” на 2006 рік. – Ужгород, 2006. – С. 103-106. : портр.

8. Педагоги та освітньо-культурні діячі першої половини ХХ століття : [в т. ч. про Я. Голоту] // Освіта Закарпаття : монографія / В. В. Химинець, П. П. Стрічик [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 2009. – С. 126-128. : фот.
9. Стерчо П. Карпато-українська держава. – Львів, 1994. – С. 288.
Зі змісту: [про Я. Голоту]. – С. 69.
10. Токар, М. Ю. Голота Яків : (1880–1964) / М. Ю. Токар // Вони боронили Карпатську Україну : нариси історії нац.-визвол. боротьби закарпат. українців / Закарпат. облдержадмін. ; Н.-д. ін-т карпатознавства ; УжНУ ; під. ред. М. М. Вегеша. – Ужгород : Карпати, 2002. – С. 471-479.
11. Фекета, Іван. Яків Голота : (1880–1964) // Карпатська Україна : док. і матеріали : хроніка подій : персоналії Т. 2. / упоряд. С. Д. Федака ; редкол.: І. І. Качур ; М. М. Вегеш [та ін.] ; ред. Д. М. Федака. – Ужгород : Закарпаття, 2010. – С. 460-465. : портр.
12. Шандор В. Спомини. Карпатська Україна 1938–1939. Т. 1 / Шандор В. – Ужгород : Гражда. – Карпат. Союз: Нью Йорк, 1996. – 388 с.
Зі змісту: [про Я. Голоту]. – С. 56, 58-61, 84, 87-89, 344.

ЛИСТОПАД: 1

МИХАЙЛО ОМЕЛЯНОВИЧ ПОПОВИЧ

85-річчя від дня народження скульптора (1930–2011)

Відомий український скульптор, член Національної спілки художників України, Михайло Омелянович Попович вніс вагомий вклад у самобутнє образотворче мистецтво Закарпаття. Сповідуючи високі принципи гуманізму, митець послідовно присвятив свою творчість рідній країні, народу і простій людині праці. Символічно і дуже промовисто через його долю і творчість переломилися і грозіві роки страшної війни, і повоєнні очікування добра, щастя, і мирні будні трудівників. Але, найголовніше, у творчості скульптора Михайла Омеляновича Поповича яскраво звучала тема його сучасника.

Скупі, майже лаконічні рядки біографії Михайла Поповича нагадують відповіді на анкету: був, служив і так далі. Знайомство з життєписом людини часто стає ніби каркасом, матрицею, на якій вже нанизуються емоції, обставини, причини. Цей спосіб формування образу подібний до процесу створення пластики.

1 листопада 1930 р. в селі Біленький на Херсонщині побачив світ хлопчик Михайло Попович. Практично незадовго, того ж таки 1930 р., сім'я переїжджає в Харківську область. Тут проходить дитинство і молодість обдарованого юнака. Роботящі руки хлопчини знадобилися і родині, і країні. Як тільки Харківська область була звільнена від гітлерівських окупантів, був призов до радянських будівельних військ для відновлення комунікацій, побудови шкіл. Діти країни повинні були бути за партами 1 вересня. Михайло пішов добровольцем у будівельний батальйон, відбудовувати Харківщину. Будучи від природи скромною людиною, ніколи не виділяв свої заслуги перед суспільством у роки війни. Сім'я зберігає довідку про його участь у війні добровольцем. У 1946 р. вступив до Харківського училища прикладного мистецтва. Тут він навчався упродовж 1946-1949 рр. Потім – Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва. Роки навчання 1949–1955. Закінчив факультет художньої обробки дерева. Викладачами з фаху були І. В. Севера, А. Ф. Оверчук.

Після закінчення інституту та одержання диплому Михайло Омелянович Попович був спрямований на роботу в Ужгородське училище прикладного мистецтва. Потрібно було фахово зміцнювати викладацький склад першого мистецького закладу Закарпаття. Саме М. Попович – майстер-різьбяр, професіонал – очікувано вніс новий струм у творче середовище краю. Віддано служачи музі педагогіки, Михайло зростає творчо і сам. Спостерігаючи за відомими майстрами І. Гарапком, В. Свидою, підвищував свої знання. У ранні 50-ті роки в училищі фахові дисципліни – рисунок, живопис, композицію – викладали А. Ерделі, Й. Бокшай, Е. Контратович, А. Борецький, Ш. Петкі. 1955–1966 – період чесного і відданого служіння мистецтву, педагогіці, ремеслу. З-під різця майстра М. Поповича виходять тривимірні скульптури з дерева „Борці”, „Бокораші”, „Проводи партизан”, „Карпатський опришок”.

У 1958 р. в Ужгород приїздить на роботу в училище прикладного мистецтва добрий приятель Михайла Омеляновича ще з Львова, з часів студентства. Це був Костянтин Лозовий (1930–1976). Закінчивши навчання у Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва, молодий художник-керамік одержує творчу домівку в Ужгороді. К. Лозовий був не просто другом, він був одностудентом Михайла. Тривала співпраця М. Поповича та К. Лозового приносила

добрі результати. Цікавими для публіки виявилися твори, виконані у співавторстві: „Збір винограду” (гіпс), „Портрет Борканюка” (дерево), „Лісоруб” (дерево) тощо. Успіх приходить до них удвох, ніби сприяючи розширити діапазони польоту творчої думки. Новий тандем майстрів збагачується новими знахідками у технологічних процесах пластики. З виставки до виставки зростала майстерність К. Лозового та М. Поповича.

У 1963 р. Михайло Омелянович Попович став членом Національної Спілки художників України. Рекомендації для вступу дають В. Свида, А. Кашшай, В. Берец.

Михайло Омелянович Попович активно бере участь у обласних – з 1956 р., всеукраїнських – з 1957 р., закордонних – з 1966 р. виставках. Портретну галерею сучасників гідно репрезентують твори, виконані у різні часи. Це і скульптурні твори 1964 р. до виставки на честь 150-річчя від дня народження Т. Шевченка, і пам’ятні знаки діячам культури. Погруддя роботи Михайла Поповича „Портрет Йосипа Бокшая” 1985 р. переконує у майстерності виконання. Реалізм втіленого в шамоті образу має глибоко індивідуальне бачення і сприйняття. Передати не тільки зовнішню подібність, а й внутрішнє напруження особи важливо. Скульптор спрямовує увагу глядачів до непростого світу художника. Відомо, що 1970-ті роки були важкими для Й. Бокшая. Почалися проблеми, хвороби. Стан здоров’я погіршувався. Авторський портрет митця, виконаний прижиттєво, майже документально-фотографічний.

У 1970-ті роки з-під різця Михайла Омеляновича виходять твори, які зайняли гідне місце в колекції Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая: „Побратими”, 1975 (дерево), „Після бою”, 1973, „Розвідник”, 1976, „Старі лісоруби”, 1979. Попович достовірно-точно відтворив у дереві невеличкі епізодичні, але вагомі постаті людей. Атмосфера бою наглядно передана через самотність коня, що втратив вершника. Малі розміром дерев’яні пластини несуть потужну енергетику емоцій. Автор прагне через ритми обробленого дерева розкрити душу людини, яка дуже вразливо сприймає цей навколишній світ. Мала за розміром пластика М. О. Поповича несе в собі потужний романтичний струмінь. Скульптор розкриває ліричність, навіть музичність своїх творів.

У творчості Михайла Поповича виявилися тенденції до дивовижного симбіозу, комбінації або сплаву матеріалів, технік

тощо. Таке стилістичне поєднання вносило імпульс новизни та несподіванки у авторське потрактування теми. Вперше у 1970-х рр. автор звертається до виконання пластики у оргсклі, засобом оргаліту та кераміки. Нові і новітні матеріали приносили не тільки нові, інакші, можливості ретельного опрацювання форми шляхом відливу. Художник апробував досконалу імітацію з надання матеріалу вигляду металу. Цей спосіб вибудови ілюзорності, майже голографічної додавав відчутної матеріальності твору мистецтва. Попович застосував подібний прийом з оргалітом у портретах, зокрема „Ф. Держинський”, 1983 р. Поряд з технологіями кераміки та скла, в тому числі органічного, Михайло Омелянович працює і в дереві, мармурі.

Стихія дерева як живого елемента особливо сприяє авторському порозумінню з навколишнім світом. Цей світ дуже часто постає у зверненні до минулого народу, до його історії і культури. Десь із глибин колективної підсвідомості випливали вимріяні чи бачені образи квітів, символів, хрестів. Автор прагне сумістити стихії дерева і глини, тобто кераміки, кольорових полив, сплавів. Якась метафізика відчуття постає з його відвертої реальності дерев’яних скульптур „Садівники”, 1986 р., керамічних „На базарі”, 2003 р. І все ж, у симфонії кольору митець часто обирає народнописанні символи-знаки: червоне, синє, біле. Саме ця нота етнічної ідентифікації окреслює „Козацькі хрести”, 1994 року. Хрест як символ на прапорі Війська Запорізького, козацтва, як ідея обраності Богом, є потужним елементом 4-ох частинної композиції. Паралель до натільних хрестів козацтва, до іконок та іконостасів відчутна у творі. Авторський „опус” „Козацькі хрести” 1994 р. демонструє вдале поєднання декоративних пластик та дерева. Він нагадує поширені в часи козацтва кам’яні хрести на могилах.

Скульптору М. Поповичу громадськість міста Ужгорода вдячна за лаконічний і водночас романтичний пам’ятник О. Пушкіну 1979 р. Цей пам’ятник став виразним акцентом на площі, яка виходить до ріки Уж і носить ім’я російського поета.

Для творчого стилю Михайла Омеляновича Поповича характерною рисою є прагнення до реалістичної достовірності. Таким стилістичним вирішенням майже документальної подібності означений ще один скульптурний твір Михайла Омеляновича Поповича. Виконаний у 1991 р. „Портрет письменника Олександра

Маркуша” є взірцем класичної скульптури. Для цього образу автор використовує білий мармур. Авторитетний педагог, громадський діяч, український прозаїк і видавець, О. І. Маркуш (1891–1971) постає зосереджено-сконцентрованим. Зовнішня подібність портрета підтверджує майстерність митця. Автор вдало вирішує питання анатомічної побудови, чим переконує глядача у бездоганному і віртуозному володінні технікою різьблення.

Як справжнього скульптора, Михайло Омеляновича Поповича завжди приваблювали люди. Образи сучасників митця зберігають епоху, країну, час. Сам митець теж живе своїми творіннями. Вони прикрашають будинки, санаторії, площі. Героями творів Михайла Омеляновича Поповича були відомі і невідомі, чоловіки і жінки, діячі культури і мистецтва. У мріях авторських останніх, непростих, років життя була „дрібна” пластика. Вона зігрівала душу і серце, втілювала плани, філософствувала як японські фігурки-постаті „нецке”. Але важко служили вже пальці. Мрії залишились мріями.

Нашого земляка, Михайла Омеляновича Поповича, уродженця сонячної Херсонщини, не стало 7.03.2011 року. Багато зробив за своє земне життя працьовитий і обдарований скульптор Михайло Омелянович Попович. Мистецтво скульптора М. О. Поповича гідно репрезентує Україну. Твори майстра М. Поповича закуплені Міністерством культури та мистецтв України, зберігаються в колекціях музеїв України, Росії. Навіть після смерті митця окремі твори автора завдяки його сім’ї одержали музейну прописку в Закарпатському обласному художньому музеї ім. Й. Бокшая.

ЛЮДМИЛА БІКСЕЙ

Джерельні приписи:

1. Михайло Попович : [про скульптора ; в т. ч. твір „Садівники”] // Митці Закарпаття. – Ужгород, 1994. – С. 86-87. : портр., іл.
2. Обласна ювілейна ретроспективна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю возз’єднання краю з Радянською Україною : Київ, серп.–верес. 1975 р. : [в т. ч. худож. М. О. Поповича] // Каталог виставок творів художників Закарпаття в ювілейному 1975 році. – Ужгород. 1975. – С. 74.
3. Попович Михайло Омелянович : (1930 р. н.) // Мистецтво Закарпаття : Кат. творів із фондів музею. Кн. 1 / Закарпат. облас. худож. музей ім. Й. Бокшая ; авт. ідеї О. Зайцев ; вступ. ст. Л. Біксей. – Ужгород : Шарк, 2005. – С. 158.

4. Попович Михайло Омелянович : Лауреат обласної премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі (2001) : (скульптор) : [в т. ч. твір „Портрет письменника О. Маркуша”] // Художники Закарпаття = Artists of Transcarpathia : [альбом-каталог] / упоряд., відп. за вип., ідея проекту Б. І. Кузьма, передм., пер. англ. М. В. Сирохман. – Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2011. – С. 112. : портр., кольор. іл.
5. Попович Михайло Омелянович : [про скульптора ; в т. ч. твори „Портрет художника Й. Й. Бокшая”, „Козацькі хрести”] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України / упоряд. : Б. І. Кузьма, К. Є. Стельмах. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 170–171. : портр., кольор. іл.
6. Скульптура : [в т. ч. худож. М. О. Поповича] // Виставка творів художників Закарпаття, присвячена 40-річчю возз’єднання краю з Радянською Україною : Черв. – лип. 1985 р. : каталог / уклад. : Л. В. Васильєва, В. В. Тегза. – Ужгород : Закарпат. облполіграфвидав, 1985. – С. 9, 19.
7. Скульптура : [в т. ч. худож. М. Е. Поповича] // Художники Закарпаття : живопись, графика, скульптура, декоративно-прикладное искусство : Кат. вист. – М. : Совет. худож., 1979. – С. 20-21, 60. : илл.
8. Скульптура : [в т. ч. твори худож. М. О. Поповича] // XX ювілейна обласна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 30-річчю визволення Радянської України та Закарпаття від фашистських загарбників : каталог / уклад. : О. М. Балла-Чернега [та інші]. – Ужгород, 1974. – С. 42-50.
9. Скульптура : [в т. ч. твори худож. М. О. Поповича] // 29 обласна ювілейна виставка творів художників Закарпаття, присвячена 110-й річниці з дня народження В. І. Леніна : каталог / уклад. : Палоці Е. Ю. [та інші]. – Ужгород, 1980 (січень–лютий). – С. 7.
10. Скульптура : [в т. ч. худож. М. О. Попович] // XIX обласна виставка творів художників Закарпаття / уклад. С. Й. Мальчицький. – Ужгород, 1973. – С. 28.
11. Скульптура : [в т. ч. худож. М. О. Поповича] // XIII обласна виставка робіт художників Закарпаття, присвячена 20 річниці возз’єднання Закарпатської України з Радянською Україною : каталог / уклад. : О. М. Чернега, Ю. Ю. Сташко. – Ужгород, 1965. – С. 21-22.
12. Скульптура : [в т. ч. худож. М. О. Попович] // Обласна виставка творів художників Закарпаття, присвячена XXIV з’їзду КП України. – Ужгород, 1971. – С. 11.

СЕРГІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ МІЩЕНКО

90-річчя від дня народження фронтовика,
вченого-історика, педагога і адміністратора вищої школи
(1925–1986)

За роки навчання на історичному факультеті Ужгородського державного (тепер національний) університету (1978–1983) довелося слухати лекції багатьох викладачів. Усі вони залишили певний слід у моїй пам'яті. До когорти улюблених наставників належав Сергій Олексійович Міщенко – кандидат історичних наук, доцент, великий правдолюб, захисник студентів і колег. З ним можна було поділитися своїми проблемами, переживаннями, і отримати реальну підтримку. Саме тому пам'ять про цю особистість живе, а його добрі справи не забуваються.

Сергій Міщенко народився 9 листопада 1925 р. в селі Івангород (тепер Бахмацького району Чернігівської області) в сім'ї електромонтера залізниці. Через 8 років батька перевели на роботу на станцію Корсунь (тепер Корсун-Шевченківський Черкаської області). Тут хлопчина пішов у перший клас залізничної школи № 25. Перед початком війни закінчив восьмий клас. З серпня 1941 р. по лютий 1944 р. перебував на тимчасово окупованій території. Щоб уникнути вивезення на примусові роботи до Німеччини, працював різноробочим на залізниці. Після звільнення м. Корсунь у лютому 1944 р. був мобілізований до лав Червоної Армії, в 131-й окремий батальйон зв'язку, що входив до складу 2-го Українського фронту. За рік був двічі поранений, результатом другого стала ампутація правого передпліччя і передчасна демобілізація.

У 1945–1947 рр. Сергій Міщенко навчався у СШ № 1 м. Корсунь, де й одержав атестат зрілості. Після чого вступив на історичний факультет Київського державного (тепер національний) університету ім. Т.Г. Шевченка. Вчився дуже добре і, мабуть, тому Державна екзаменаційна комісія рекомендувала його в аспірантуру. Він скористався цим шансом і у 1952–1955 рр. навчався в денній аспірантурі. Достроково захистив кандидатську дисертацію. З 1 вересня 1955 р. працював на історичному факультеті Ужгородського

університету на таких посадах: старший викладач (1955–1959), доцент (1959–1971, 1983–1986), професор (1971–1983), завідувач (1972–1983) кафедри історії СРСР, декан (1962–1974). Тобто, життя наставника було активним, насиченим добрими справами, чималими здобутками в науковій, педагогічній, адміністративній роботі. На жаль, трагічний день 4 квітня 1986 р. став останнім у земному життєписі цієї непересічної особистості.

Навчаючись в аспірантурі, молодий науковець почав досліджувати проблему розвитку освіти в УРСР у 1946–1950 роках. Варто підкреслити, що до цієї справи він підійшов дуже відповідально і сумлінно. Історик наполегливо і цілеспрямовано опрацював потрібні матеріали поточних архівів різних установ і організацій (Міністерство освіти УРСР, Центральний комітет профспілок працівників початкової і середньої школи, Київський обласний відділ народної освіти, Київський обласний інститут удосконалення вчителів, Київський міський відділ народної освіти та ін.). Було зібрано великий фактичний матеріал, проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентувала розвиток середньої освіти. Усе це дозволило вченому прослідкувати динаміку розбудови середньої школи, а саме: показати темпи будівництва чи відбудови шкіл, підготовки педагогічних кадрів, забезпечення шкільних установ паливом, а вчителів – квартирами, розбудови мережі шкіл-інтернатів, надання дітям-сиротам матеріальної допомоги, невпинного зростання контингенту школярів (у 1950–1951 навчальному році він становив 6435700 учнів), розвитку шкіл робітничої і сільської молоді, забезпечення навчальних закладів меблями, підручниками, технічними засобами навчання. Окремо вчений торкнувся питання розвитку освіти в західноукраїнських областях. Розкрив і проблему функціонування позашкільних установ (палаци піонерів, технічні і сільськогосподарські станції, будинки художнього виховання, екскурсійно-туристичні станції...).

Як уже було сказано, аспірантуру С. Міщенко закінчив достроково і 30 травня 1955 р. на засіданні Вченої ради Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка успішно захистив кандидатську дисертацію „Розвиток народної освіти Української РСР в роки четвертої п'ятирічки (1946–1950)”. Вона стала певним внеском у дослідження вищеназваної теми.

Працюючи в Ужгородському університеті, Сергій Олексійович обрав собі нову тему – Україна під час боротьби з Денікіним (1919–1920). З цієї проблеми ним було опубліковано більше 10 студій. У них глибоко і всебічно розкрито наступні питання: зlodіяння денікінців на українських землях, мобілізація населення на боротьбу з ворогом, розмах антиденікінської боротьби та її напрямки, відновлення органів державної влади та державного управління на визволеній території та ін. Додамо, що історик розробив і опублікував конспект лекцій „Боротьба трудящих України проти білогвардійської армії Денікіна” (Ужгород, 1963).

Третя проблема, над якою працював С. Міщенко, це – розвиток економіки західноукраїнських областей у повоєнний період. Він був автором публікацій про здобутки у галузі сільського господарства, промисловості, використання сировинних і підготовку трудових ресурсів, змагання між трудовими колективами Закарпаття і Чернівецької області та Східнословачького краю Чехословаччини. Підкреслимо, що усі його студії базувалися на конкретному фактичному матеріалі.

Ще один напрям наукових зацікавлень Сергія Олексійовича – це історія рідної Alma mater. Він підготував (у співавторстві) кілька довідкових видань, а саме: „Ужгородский государственный университет” (Ужгород, 1981) і „Ужгородський державний університет = Ужгородский государственный университет” (Ужгород, 1984). У них коротко викладено історію вишу та його підрозділів. Писав він і про рідний історичний факультет.

З приємністю констатуємо той факт, що С. Міщенко був природженим педагогом (про це, мабуть, у деякій мірі свідчив і вибір теми кандидатського дослідження). Студентам викладав нормативні курси: „Історія Української РСР” і „Історія СРСР (доба феодалізму)” та спецкурси: „Економічні і політичні зв’язки України і Росії у другій половині XVII ст.”, „Громадянська війна на Україні”, „Формування висококваліфікованих кадрів робітничого класу в західноукраїнських областях у роки семирічки (1959–1965)”. Сергій Олексійович чудово знав фактичний матеріал, методику проведення занять, психологію студентської молоді. Був викладачем демократичного типу, викликав цілковите довір’я, завжди був тактовним.

Доцент С. Міщенко успішно виконував адміністративні функції декана історичного факультету та завідувача кафедри. Він усією

душею вболівав за справи очолюваних ним підрозділів, невпинно дбав про злагоджену роботу науково-педагогічного колективу, покращення навчально-виховної роботи, проведення практик, умови проживання студентів у гуртожитках, їх дозвілля тощо. Для нього не існувало другорядних проблем, дрібниць. Він умів захистити як студента чи колегу, так і колектив у цілому. Тому, усі кому випало навчатися чи працювати під керівництвом Сергія Олексійовича, згадують цей період життя тільки з найкращого боку.

Усім добре відомо, що найбільше навантажують того, хто сумлінно працює. Сказане у повній мірі стосується й С. Міщенка. Крім основної роботи, у нього завжди було чимало громадських обов'язків. Так, він був членом Вченої ради факультету і університету та спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій. А ще неодноразово обирався членом бюро Ужгородського міськкому Компартії України, секретарем та членом парткому УжДУ, секретарем партбюро факультету. Регулярно виступав з лекціями серед населення області.

Своїми успіхами Сергій Олексійович у значній мірі завдячував дружині – Нінелі Петрівні. З нею він познайомився у 1949 р., коли вона розпочала навчання на історичному факультеті Київського університету. Правда, по закінченні першого курсу дівчина перевелася у Саратовський державний університет ім. М. Г. Чернишевського. Однак зв'язки молоді люди підтримували і у 1953 р. взяли шлюб. А ще через рік народився син Сашко, згодом – Андрійко. Дітей виростили і виховали високопорядними людьми. Нінелі Петрівна пережила чоловіка більш як на 25 років і відійшла за межу Вічності 5 лютого 2012 року. Додамо, що вона теж була вченим і педагогом вищої школи (стала кандидатом історичних наук, доцентом).

За багаторічну сумлінну працю С. Міщенка було нагороджено орденом Червоної Зірки (1967), чотирма медалями, багатьма грамотами. Крім того, керівництвом університету йому було оголошено десятки подяк. Але найбільшою нагородою для нього були шана і повага студентів, колег, знайомих. Тому пам'ять про нього продовжує жити. І вона житиме до тих пір, поки ми його пам'ятатимемо.

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Міщенко, С. О. Боротьба трудящих України проти білогвардійської армії Денікіна : конспект лекцій по спецкурсу з історії УРСР для студентів іст. ф-ту та спеціальностей: журналістики, права, бібліотекознавства, загальнонаукового факультету / С. О. Міщенко ; Ужгород. держ. ун-т ; відп. ред. М. В. Троян. – Ужгород, 1963. – 74 с.
2. Ужгородский государственный университет / Е. Д. Довганич, С. А. Мищенко / МВ и ССО УССР Ужгород. гос. ун-т ; отв. за вып. В. И. Лендьел. – Ужгород : Патент, 1981. – 27 с. – Текст рос. мовою.
3. Ужгородський державний університет = Ужгородский государственный университет : нарис укр. та рос. мовами / О. Д. Довганич, В. І. Лендьел, С. О. Міщенко. – Ужгород : Карпати, 1984. – 80 с. : 24 іл.

4. Гранчак, І., Тридцять щасливих весен : [про розвиток Закарпатської області в радянську добу] / І. Гранчак, С. Міщенко // Весна відродженого краю : [зб. ст.]. – Ужгород: Карпати, 1974. – С. 117–175.
5. Міщенко, С. О. Буштина : [іст. нарис] / С. О. Міщенко // Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т. Закарпат. обл. / [голов. редкол. : П. Т. Тронько (голова) та ін. ; редкол. тома : В. І. Белоусов (голова) та ін.]. – К. : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1969. – С. 581-590
6. Міщенко, С. О. Піднесення сільського господарства : [Закарпаття у повоєнний час] / С. О. Міщенко // Шляхом до щастя : нариси історії Закарпаття. – Ужгород : Карпати, 1973. – С. 215-234.
7. Міщенко, С. О. Розвиток промисловості Радянського Закарпаття / С. О. Міщенко // Розквіт Закарпаття в братній сім'ї народів СРСР / Відп. ред. І. М. Гранчак. – Львів: Вища шк. Вид-во при Львів. ун-ті, 1985. – С. 44-62.
8. Міщенко, С. О. Розквітає колгоспне Закарпаття / С. О. Міщенко // Великі перетворення : [про розвиток краю у повоєн. час]. – Ужгород : Закарпат. обл. кн.-газ. вид-во, 1961. – С. 46-78.
9. Міщенко, С. О. Успіхи в розвитку сільського господарства / С. О. Міщенко, В. І. Ілько // Розквіт Закарпаття в братній сім'ї народів СРСР / відп. ред. І. М. Гранчак. – Львів: Вища шк. ; Вид-во при Львів. ун-ті, 1985. – С. 63-85.

10. Dovhanics O. A szovjet rendszer szülötte: 40 évvel ezelőtt nyílt meg az Uzshorodi állami egyetem / O. Dovhanics, Sz. Miscsenko // Kalendárium' 85. – Uzshorod : Kárpáti Kiadó, 1984. – 126. old. – Текст угор. мовою.
11. Miscsenko Sz. O. A mezőgazdaság fellendülése / Sz. O. Miscsenko // A boldogság felé: Kárpáton túl vázlatos története. – Uzshorod : Kárpáti Könyvkiadó, 1975. – 221-241. old. – Текст угор. мовою.

12. Міщенко, С. О. З історії більшовицького підпілля на Україні в період денікінщини / С. О. Міщенко // Наукові записки [УжДУ]. Т. XXXIX : Присвяч. 20-річчю возз'єднання укр. земель в єдиній Укр. Радянській соціаліст. державі / МВО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, Каф. історії КПРС ; [редкол. : Г. П. Олійник (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1959. – С. 102-114.
13. Міщенко, С. О. З історії поширення слов'янських книг на Закарпатті у другій половині XVIII сторіччя / С. О. Міщенко // Тези доповідей до XX щорічної наукової конференції Ужгородського державного університету. Сер. історичних наук / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : Е. А. Балагурі (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1966. – С. 33-38.
14. Міщенко, С. О. Розвиток сільського господарства Закарпаття за роки Радянської влади / С. О. Міщенко, А. К. Шеневідько // Великий Жовтень і розквіт возз'єданого Закарпаття : матеріали наук. сесії, присвяч. 50-річчю Великої Жовтневої соціалістичної революції, 29 червня-2 липня 1967 р. / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т, АН УРСР, Ін-т історії ; [редкол. : М. В. Троян (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1970. – С. 348-366.
15. Міщенко С. О. Сировинні і трудові ресурси західних областей УРСР для розвитку промисловості в 1959–1970 рр. / С. О. Міщенко // Культура і побут населення Українських Карпат: (матеріали республ. наук. конф.) / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : І. М. Гранчак (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1973. – С. 30-38.
16. Міщенко, С. О. Співробітництво робітників західних областей УРСР з робітничим класом європейських країн соціалізму (1959–1965 рр.) / С. О. Міщенко // Питання нової та новітньої історії європейських соціалістичних країн : темат. зб. / АН УРСР, Ін-т історії, МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : І. М. Гранчак (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1969. – С. 69-82.
17. Міщенко, С. О. Т. Г. Шевченко поборник дружби українського та російського народів / С. О. Міщенко // Доповіді та повідомлення [УжДУ]. Сер. філологічна. – № 6: Матеріали наукової сесії, присвяч. 100-річчю із дня смерті Т. Г. Шевченка / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т; [редкол. : С. П. Бевзенко (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1961. – С. 43-49.
18. Міщенко, С. О. Успіхи народної освіти на Україні в роки четвертої п'ятирічки (1946–1950 рр.) / С. О. Міщенко // Наукові записки [УжДУ]. Сер. історична. Т. XXX : присвяч. 40-річчю Радян. України / МВО УРСР, Ужгород. держ. ун-т ; [редкол. : І. Г. Шульга (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород, 1957. – С. 153-166.
19. Передрій, О. С. Розвиток аграрно-промислового комплексу Закарпатської області / О. С. Передрій, А. К. Шеневідько, С. О. Міщенко // Закарпаття:

минуле і сучасне : збірник / МВ і ССО УРСР, Ужгород. держ. ун-т; [редкол. : М. В. Троян (відп. ред.) та ін.]. – Ужгород: УжДУ, 1986. – С. 149-163.

20. Міщенко Сергій Олексійович // Під покровительством музи Клію: Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / МОН України, Ужгород. нац. ун-т; Уклад.: М. В. Олашин, М. Ю. Токар, Ю. О. Остапець, В. І. Фенич. – Ужгород, 2005. – С. 47 : фот.
21. Міщенко Сергій Олексійович // Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету : біобібліогр. довід. / Держ. вищий навч. заклад „Ужгород. нац. ун-т” ; бібліогр. ред. О.Д. Закривидорога ; відп. за вип. І. О. Мандрик. – Ужгород: Гражда, 2010. – С. 57-58. : фот.
22. Олашин, М. Міщенко Сергій Олексійович // Українські історики : біобібліогр. довід. Сер. „Українські історики” / НАН України, Ін-т історії України ; [редкол. : В. А. Смолій (голов. ред.) та ін.]. – К., 2010. – Вип. 3. – С. 186-187.

ЛИСТОПАД: 14

МАРІЯ ВАСИЛІВНА ПОТОРІЙ

**70-річчя від дня народження доктора хімічних наук,
професора (нар. 1945)**

Поторій М. В. народилася 14 листопада 1945 р. в с. Макарівово Мукачівського району Закарпатської області. В 1963 р. закінчила Ужгородську школу-інтернат № 1 і вступила на хімічний факультет Ужгородського держуніверситету, який у 1968 р. закінчила з відзнакою, отримавши спеціальність – хімік, викладач хімії, – та одержала рекомендацію для продовження навчання в аспірантурі.

Трудову діяльність М. В. Поторій розпочала у вересні 1968 р. на посаді асистента кафедри хімії напівпровідників УжДУ. Одночасно М. В. Поторій наполегливо займається науковою роботою, яка в цей період присвячена вивченню електрофізичних параметрів напівпровідникових матеріалів. У жовтні 1973 р. М. В. Поторій вступає до заочного відділення аспірантури при кафедрі хімії напівпровідників і переходить працювати на посаду молодшого наукового співробітника Проблемної науково-дослідної

лабораторії синтезу і комплексних досліджень властивостей нових напівпровідникових речовин. Наукові здобутки М. В. Поторій дали можливість захистити у 1980 р. у Львівському державному університеті ім. І. Я. Франка дисертацію „Одержання та дослідження фізико-хімічних властивостей потрійних селенідів, що утворюються в системах $\text{Me}-\text{B}^{\text{V}}-\text{Se}^{\text{VI}}$ ” і здобути вчений ступінь кандидата хімічних наук. З 1985 р. М. В. Поторій працює на посаді старшого наукового співробітника ПНДЛ, а в 1992 р. одержує і вчене звання старшого наукового співробітника.

М. В. Поторій є відомим спеціалістом з напівпровідникового матеріалознавства. Займається дослідженням фізико-хімічної взаємодії у фосфорвмісних потрійних халькогенідних системах, де в якості металевого компонента виступають мідь, срібло, цинк, кадмій, ртуть, індій, талій, олово, свинець, сурьма, вісмут, а в якості халькогена – сірка та селен. Для всіх досліджених систем нею побудовані діаграми стану псевдобінарних розрізів та ізотермічні перерізи потрійних систем. У вивчених системах ідентифіковано 38 потрійних сполук, кристалічна структура 11 з них повністю розшифрована. Досліджені Марією Василівною діаграми дозволяють науково обґрунтовувати вибір методів синтезу та вирощування монокристалів потрійних фаз. Нею розроблені оптимальні умови вирощування монокристалів фосфорвмісних потрійних халькогенідів методом направленої кристалізації з розплаву та методом хімічних транспортних реакцій та проведена кристалохімічна класифікація потрійних фаз, вперше запропонований механізм формування фосфорвмісних халькогенідів. Встановлено, що сполуки $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$ та $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{Se}_6$ володіють нестандартно високими значеннями p' езомодулів і піроелектричних коефіцієнтів, завдяки чому вони можуть бути конкурентноздатними до кристалів тригліцеринсульфату в якості p' езо- і піродатчиків.

З 1992 р. М. В. Поторій обіймає посаду доцента кафедри хімії твердого тіла і напівпровідників, а в 1994 р. в Львівському державному університеті ім. І. Я. Франка захищає докторську дисертацію „Взаємодія в системах $\text{Cu}(\text{Ag}, \text{Zn}, \text{Cd}, \text{In}, \text{Tl}, \text{Sn}, \text{Pb}, \text{Sb}, \text{Bi})-\text{P}-\text{S}(\text{Se})$ ”. У 1995 р. М. В. Поторій обирається на посаду професора кафедри неорганічної хімії, а в 1997 р. їй присвоєне вчене звання професора по кафедрі неорганічної хімії.

Поторій М. В. є автором близько 150 наукових праць, одержала 2 авторські свідоцтва на винаходи, нагороджена дипломом другого ступеня за участь у Виставці досягнень народного господарства Української РСР (1990 р.), є автором монографії „Професор М. І. Головей – фундатор наукової школи матеріалознавства на Закарпатті”, протягом ряду років була відповідальним виконавцем ряду наукових госпдоговірних та госпбюджетних тем. М. В. Поторій – член науково-методичної Ради УжНУ, член бібліотечної Ради УжНУ, член вченої Ради хімічного факультету, голова науково-методичної комісії хімічного факультету, систематично входить до складу державних екзаменаційних комісій по захисту дипломних робіт студентами хімічного факультету.

ВАСИЛЬ ЛЕНДЄЛ

Джерельні приписи:

1. Поторій, М. В. Дослідження взаємодії в системі CuSbSe_2 -„ P_2Se_4 ” / М. В. Поторій, С. Ф. Мотря [та інші] // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : Хімія. – Вип. 30. Ужгород, 2013. – С. 28-31. : рис.
2. Поторій, М. В. Дослідження фізико-хімічної взаємодії в системі $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ - $\text{In}(\text{P}_2\text{Se}_6)_3$ та побудова ізотермічного перерізу квазіпотрійної системи Cu_2Se - In_2Se_3 -„ P_2Se_4 ” / М. В. Поторій, С. Ф. Мотря [та інші] // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : Хімія. – Вип. 22. – Ужгород, 2009. – С. 183–187. : рис.
3. Поторій, М. В. Фазові рівноваги в системі $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$ / М. В. Поторій, І. П. Приц [та інші] // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : Хімія. – Вип. 24. – Ужгород, 2010. – С. 122-125. : рис.
4. Поторій, М. В. Фізико-хімічна взаємодія в системі CuBiSe_2 -„ P_2Se_4 ” / М. В. Поторій, І. І. Макауз [та інші] // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : Хімія. – Вип. 25. – Ужгород, 2011. – С. 35-37. : рис.
5. Поторій, М. В. Фізико-хімічна взаємодія в системі AgInSe_2 -„ P_2Se_4 ” / М. В. Поторій, І. І. Мотря [та інші] // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : Хімія. – Вип. 23. – Ужгород, 2010. – С. 29-31. : рис.
6. Поторій, М. В. Фізико-хімічна взаємодія в системі CuCrS_2 -„ P_2Se_4 ” та вирощування монокристалів CuCrP_2S_6 / М. В. Поторій, С. Ф. Мотря [та інші] // Науковий вісник Ужгородського університету. – Сер. : Хімія. – Вип. 28. – Ужгород, 2012. – С. 36-39. : рис.
7. Поторій, М. В. Характер взаємодії в квазіподвійній системі Cu_2S - In_2S_3 -„ P_2S_4 ” / М. В. Поторій, С. Ф. Мотря [та інші] // Науковий вісник

Ужгородського університету. – Сер. : Хімія. – Вип. 26. – Ужгород, 2011. – С. 26-30. : рис.

8. Лендел, В. Г. Поторій Марія Василівна / В. Г. Лендел // Енциклопедія Закарпаття: визначні особи XX століття. – Ужгород : Гражда, 2007. – С. 261-262. : портр.
9. Поторій Марія Василівна // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, проф. Ужгород. нац. ун-ту / передм. М. М. Вегеша. – Ужгород: Гранда, 2005. – С. 101-102. : портр.

ЛИСТОПАД: 25

МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ГУРЗАН

**75-річчя від дня народження вченого-хіміка, лауреата
Державної премії України в галузі науки і техніки
(нар. 1940–2011)**

М. І. Гурзан народився 25 листопада 1940 р. в селі Лісковець Міжгірського району Закарпатської області в селянській сім'ї. Середню освіту здобув у 1958 р. в Пилипецькій середній школі. Наступні п'ять років навчався на хімічному факультеті Ужгородського державного університету. Трудову діяльність М. І. Гурзан розпочинає в 1963 р. на посаді асистента кафедри загальної та неорганічної хімії Ужгородського університету. Протягом 1965–1968 рр. навчався в аспірантурі при кафедрі хімії напівпровідників Ужгородського університету. Під керівництвом М. І. Головея займався синтезом та дослідженням потрійних алмазоподібних сполук. Позитивний вплив на формування майбутнього науковця справила творча співпраця з колегами у Ленінградському фізико-технічному інституті імені А. Ф. Йоффе, куди він був відраджений у 1967 р. для проведення експериментальних досліджень. З допомогою професора Н. О. Горюнової він істотно поповнив свої знання та набув необхідних навичок експериментатора для вирішення проблем синтезу та вирощування кристалів напівпровідникових сполук.

Після закінчення навчання в аспірантурі М. І. Гурзан деякий

час працював старшим лаборантом кафедри хімії напівпровідників УжДУ, а з 1970 р. був переведений на посаду старшого наукового співробітника науково-дослідного сектору Ужгородського університету. Дисертаційну роботу „Одержання і дослідження монокристалів потрійних халькогенних сполук, що використовуються в оптоелектроніці”, М. І. Гурзан захистив в 1984 р. в Ленінградському державному університеті, тим самим здобувши вчений ступінь кандидата хімічних наук, а пізніше – вчене звання старшого наукового співробітника.

У 1987–1988 рр. М. І. Гурзан працював провідним технологом СКТБ Інституту ядерних досліджень АН УРСР, а від 1989 до 1996 р. обіймав посаду провідного наукового співробітника Ужгородського відділення Інституту проблем реєстрації інформації НАН України. З 1996 р. і до кінця життя працював старшим науковим співробітником Науково-дослідного інституту фізики і хімії твердого тіла Ужгородського національного університету.

Михайло Іванович є знаним фахівцем у галузі напівпровідникового матеріалознавства. Основний напрямок його наукової діяльності – розробка технологічних умов одержання та дослідження фізико-хімічних властивостей складних халькогенідних матеріалів, перспективних для практичного використання в оптоелектроніці, зокрема, таких перспективних для оптоелектроніки сполук як Ag_3AsS_3 , Ag_3SbS_3 , AgGaS_2 , CdGa_2S_4 .

У 1977 р. Михайло Іванович започаткував дослідження процесів вирощування кристалів цікавого у науковому і практичному відношенні сегнетоелектрика-напівпровідника $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$ та його аналогів, які у подальшому стали об'єктами всесторонніх фізико-хімічних та фізичних досліджень в Ужгородському університеті.

Гурзан М. І. є співавтором понад 160 публікацій в науковій літературі, 9 авторських свідоцтв на винаходи, був учасником багатьох всесоюзних та республіканських конференцій і семінарів з фізики і хімії складних халькогенідних матеріалів. За роботу „Хімія, технологія і властивості складних халькоген-галогенних матеріалів (1965–1999)” йому в складі творчого колективу УжНУ у 2000 р. присвоєне почесне звання лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки.

ВАСИЛЬ ЛЕНДЄЛ

Джерельні приписи:

1. Гурзан, М. И. Влияние добавок некоторых примесей на электропроводность монокристаллов прустита и пираргирита / М. И. Гурзан, М. П. Боднар, Д. В. Чепур // Изв. АН СССР. Неорганические материалы. – 1975. – Т. 11, № 8. – С. 1349-1352.
2. Гурзан, М. И. Характер травления и совершенство синтетических монокристаллов прустита и пираргирита / М. И. Гурзан, И. Д. Олексеюк, Ю. В. Ворошилов [та ін.] // Изв. АН СССР. Неорганические материалы. – 1975. – Т. 11, № 2. – С. 207-212.

3. Гурзан, М. І. Дослідження краю оптичного поглинання в кристалах $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$ та SnP_2S_6 / М. І. Гурзан, І. П. Студеняк, В. В. Митровцій [та ін.]. // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Фізика. – Вип. 6. – Ужгород, 2000. – С. 32-39 : с. 39 – портр. авторів ст., зокрема М. І. Гурзана, та коротка біограф. довідка.
4. Гурзан, М. І. Край оптичного поглинання та фазові переходи в кристалах $\text{CuInP}_2\text{Se}_6$ / М. І. Гурзан, І. П. Студеняк, В. В. Митровцій [та ін.]. // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія : Фізика. – Вип. 5. – Ужгород, 1999. – С. 5-10.
5. Гурзан, М. І. Однопроменевий фоторефрактивний фільтр новин на основі $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$ / М. І. Гурзан, І. В. Кедик, О. О. Грабар [та ін.]. // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Фізика. – Вип. 4. – Ужгород, 1999. – С. 94-98.
6. Гурзан, М. І. Тензіметричні дослідження кристалів $\text{Sn}_2\text{P}_2\text{S}_6$ / М. І. Гурзан, В. В. Бунда, С. М. Гасинець [та ін.]. // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія : Фізика. – Вип. 11. – Ужгород, – 2002. – С. 141-145.
7. Гурзан, М. І. Фононні спектри кристалів $\text{CuInP}_2\text{S}(\text{Se})_6$ / М. І. Гурзан, Л. М. Белей, В. О. Стефанович [та ін.]. // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Фізика. – Вип. 19. – Ужгород, 2006. – С. 37-43.

8. Гурзан, М. И. Зонная структура пираргирита под. действием всестороннего сжатия / М. И. Гурзан, Е. И. Герзанич, С. А. Добрянский [та ін.]. // Изв. вузов. Физика. – 1975. – № 1. – С. 148-150.
9. Гурзан, М. И. Зонная структура пираргирита под. действием всестороннего сжатия / М. И. Гурзан, Е. И. Герзанич, С. А. Добрянский [та ін.]. // Изв. вузов. Физика. – 1975. – № 1. – С. 148-150.

10. Гурзан Михайло Іванович // Шманько П. І. Хіміки Закарпаття / Шманько П. І, Лендсел В. Г., Шманько І. І. – Ужгород : Патент, 2003. – С. 56-58 : портр.

МИКОЛА ІВАНОВИЧ БІДЗІЛЯ

85-річчя від дня народження вченого-біолога, біофізика, радіобіолога, державного діяча (нар. 1930)

Микола Іванович Бідзіля народився 9 грудня 1930 р. у селі Сасові (тепер Виноградівського району Закарпатської області) в багатодітній селянській родині, в якій було 8 дітей. Початкову школу закінчив у рідному селі, горожанську – в Королеві, а середню – у Виноградіві. Потім навчання на біофаці Київського державного університету, аспірантура в Інституті фізіології і генетики рослин НАН України. Він – кандидат біологічних наук, біофізик, радіобіолог. Має близько 160 наукових праць.

Ще кілька років тому його ім'я було популярне з-поміж радіобіологів, біофізиків. Коли затхлість політичного життя республіки почала наповнюватись озоновими вітрами Народного Руху України, на політичному обрії з'явилась постать Миколи Івановича Бідзілі.

Микола Бідзіля на початку 1990 р. був обраний головою Московської (тепер Голосіївська) районної ради м. Києва, згодом головою ради і виконкому. 13 липня 1991 р. з його ініціативи було вперше піднято синьо-жовтий прапор біля райради. Далі він глава райдержадміністрації і представник Президента. Займаючи відповідальні посади, допомагав бідним, незахищеним, скривдженим. Любить Україну і її народ за чесність, відвертість, прямоту. Не сприймає брехню, несправедливість, підступність, зраду, нахабство, хабарництво, корупцію. І веде з ними постійну боротьбу.

І хоча у Миколи Івановича по вінця всіляких турбот, він не полишає науку, продовжує вивчати природні радіопротекторні речовини, щоб хоч якоюсь мірою знизити смертоносну дію на людину радіоактивного забруднення, в якому доводиться жити не тільки нам, але й прийдешнім поколінням.

Микола Бідзіля не має дачі, машини, гаражу. Живе в старій трикімнатній квартирі. Працює над книгами. Планує видати малу дитячу енциклопедію по екології, бо матеріалу для неї зібрано вдосталь.

Микола Іванович отримує моральне задоволення і моральні дивіденди, спостерігаючи, як змінюються люди, як вони політично

зростають, прагнуть поліпшити своє становище. Це радує його, бо присвятив цій благородній справі усе своє свідоме життя.

ВАСИЛЬ ПАГИРЯ

Джерельні приписи:

1. Бідзіля, Микола Іванович. „Колишні партократи полюбляли пограти у демократію. І, здається, догралися...” : [розмову з вченим-біологом, держ. діячем, головою громад. орг. „Закарпатці в Києві” / вів В. Горішняк] / М. І. Бідзіля // Пагіря, Василь. Закарпатці в Києві / В. Пагіря, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 2000. – С. 260-265.
2. Бідзіля, Микола. „Наші у Києві” : [про закарпатців, які проживають в столиці України] / М. Бідзіля // Те саме. – С. 48-50.
3. Бідзіля, Микола. Інтерв’ю з Миколою Бідзілею, взяте Христо Роглевим : [інтерв’ю з вченим-біологом, держ. діячем / вів Х. Роглев] / М. Бідзіля // Пагіря, Василь. Від Карпат – до Дніпра : Нариси про закарпат. „киян” / В. Пагіря, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 149-152.
4. Звернення президента Товариства „Закарпатці в м. Києві” Миколи Бідзіля // Хто є хто. Закарпаття : міжнар. довід-бібліограф. вип. 1. / авт. ідеї та авт.-упоряд. В. В. Болгов ; відповід. за вип. І. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2004 – С. 214.

5. Бідзіля Микола Іванович : [про президента т-ва „Закарпатці в м. Києві”] // Хто є хто. Закарпаття : міжнар. довід-бібліограф. вип. 1. / авт. ідеї та авт.-упоряд. В. В. Болгов ; відповід. за вип. І. В. Болгов. – К. : Поліграфкнига, 2004 – С. 215. : портр, фот. кольор.
6. Пагіря, Василь. Микола Бідзіля / В. Пагіря, Х. Роглев // Пагіря, Василь. Від Карпат – до Дніпра : Нариси про закарпат. „киян” / В. Пагіря, Х. Роглев. – Ужгород : Патент, 1997. – С. 114-115. : портр.

ГРУДЕНЬ: 14

ГАЛИНА АНДРІЙВНА УШЕНКО

**80-річчя від дня народження заслуженої артистки України
(1935–2004)**

Багаторічну історію театрального мистецтва на Закарпатті творило чимало знаменитих творчих особистостей, до числа яких, поза всяким сумнівом, належить і відома майстриня сцени з багатограним талантом, заслужена артистка України Галина Андріївна

Ушенко (в різні періоди творчого шляху на сцені виступала під прізвищами: Ноженко, Ушенко-Ноженко, Ушенко).

Свою творчу біографію в нашому обласному українському музично-драматичному театрі Г. Ушенко розпочинала у співпраці з такими талановитими фундаторами його становлення, як заслужені артисти України К. Маринченко, А. Ратмиров, В. Аведіков, М. Пільцер, артисти М. Сочка, П. Гоца, Н. Лагодіна... Їй пощастило працювати в колективі з відомими майстрами сцени – народною артисткою України М. Харченко, заслуженими артистами України А. Вертелецьким, Л. Івановою, В. Костюковим, М. Геляс, В. Арендашем та іншими.

Сценічний талант актриси формувався, збагачувався, розквітав під впливом досвідчених режисерів В. Авраменка, Г. Ігнатовича, О. Гриба, М. Курінного, Я. Геляса, Ю. Горулі, знаного в краї музиканта, композитора і диригента Є. Шерегія, а також таких яскравих особистостей, як композитор С. Мартон, балетмейстер К. Балог, художники Ф. Манайло, А. Коцка, М. Манджуло та інших, котрі брали участь у постановці окремих вистав.

Народилася майбутня зірка сцени 14 грудня 1935 р. у м. Ворошиловграді у родині військовослужбовця. У 1941 р. разом з батьками була евакуйована до Середньої Азії, а після війни в 1946 р. з батьками приїхала на Закарпаття до Ужгорода.

Її шлях до театральної сцени був дещо своєрідним і, власне, став результатом її активної участі в багатьох осередках народної художньої самодіяльності. Здобувши в 1954 р. загальну середню освіту в м. Мукачеві, а згодом і отримавши диплом випускниці Хустського культурно-освітнього училища з кваліфікацією „культурно-освітня робота”, пристрасна любителька нев’яучої краси народної пісні, музики, художнього слова впродовж усього творчого життя вірою і правдою, своїм невичерпним духовним багатством служила його величності мистецтву – театральному і музично-пісенному.

Отже, до поступлення на роботу в театр (1957) Г. Ушенко не закінчувала театрального навчального закладу. Її акторською школою став сам театр, а також надлюдська сила волі, надзвичайна працьовитість, зібраність і незгасна любов до мистецтва. Щоправда, під час проживання в Мукачеві вона все ж здобула безцінні уроки акторської науки в Мукачівському народному театрі під керівництвом талановитої майстрині сцени Софії Нижньої. Саме вона навчила

юну актрису виконувати сценічні ролі з глибоким переживанням озвучуваного драматургічного тексту.

Артистка здатна була створювати на сцені сильні та безкомпромісні характери, демонструючи неабияку силу волі, високу людську гідність, глибинну щедрість всього свого єства. Саме такий колоритний образ робітниці Нюри, котра боролась проти аморально-корисливого ставлення до високого почуття кохання, створила артистка у виставі „В день весілля” В. Розова (режисер М. Курінний, 1968).

У виставі „Вовчиха” О. Ананьєва за повістю О. Кобилянської (керівник вистави О. Гриб, режисер П. Линьов, 1967) Г. Ушенко яскраво і переконливо відтворила на сцені образ Оксани, що доречно підкреслив і один із авторитетних рецензентів, режисер, заслужений артист України Н. Станіславський. У статті „Вовчі закони старого світу”, опублікованій у газеті „Закарпатська правда” за 10 січня 1967 р., він писав: „Серед учасників спектаклю вона (Г. Ушенко, В. Г.) особливо переконливо висловила ставлення своєї героїні до ненависної і незрозумілої для народу першої світової війни. При звістці про початок війни і мобілізації хвилююча, бурхлива поведінка Оксани – Ушенко вражає життєвою достовірністю”.

Отже, як бачимо, режисери віддавали їй надзвичайно складні ролі, виконання яких було під силу далеко не кожному актору. Так було і в грудні 1972 р., коли тодішній головний режисер театру В. Усенко вирішив поставити на сцені комедію-сатиру „Увага, какаду!” В. Минка, у якій злісно висміяно міщанство, зокрема у ставленні розбещених побутовою скупістю дітей до рідних батьків. Саме такими було введено на сцені образи молодого подружжя Гупаленків – Ніни (Г. Ушенко) та Антося (В. Подлігаєв), які в погоні за дорогими меблями та одягом забули про елементарну родинну повагу до матері Антося, котру вони виперли ночувати в коридор, аби та не забруднила квартирні меблі та килими. Огидне міщанське нутро Ніни переконливо відтворила Г. Ушенко.

Працьовитість артистки, її нестримний потяг до сценічної творчості були дивовижними і засвідчили велику любов до улюбленої справи. На протязі календарного року вона інколи встигала брати участь у багатьох прем'єрних виставах, що вимагало значної мобілізації зусиль, наполегливості та постійної настирливості. Так, до прикладу, у 1961 р. артистка виконувала ролі аж у чотирьох

прем'єрних виставах: „Дністрові кручі”, „Пророк”, „Весілля в Малинівці” та „Шумить Дніпро”. До того ж вона майстерно володіла не лише сценічним словом і здатністю створювати яскраві характери дійових осіб, але й прекрасними голосовими даними, про що свідчить, зокрема, її участь у згаданих вище музичних комедіях „Шумить Дніпро” Д. Суптелі і О. Рябова (Валентина, агроном), „Весілля в Малинівці” Л. Юхвіда (Яринка), в опереті „Трембіта” Ю. Мілютіна (Олеся) та інших виставах музичного характеру.

Зокрема, однією з успішних робіт театру критика вважає музичний водевіль „Пісня Софії” осетинських авторів Р. Рубенцової і Г. Хугаєва з музикою І. Єльчевої у перекладі з осетинської М. Джерелюка (1960, режисер В. Бабич). Водевіль позначений гострокомедійною спрямованістю, чому, зокрема, сприяла яскрава артистичність Г. Ушенко, котра виконувала роль працюючої дорядки Софії, закоханої в інженера-механіка Хундагу. Як зазначив тодішній головний режисер театру Г. Ігнатович у своїх знаменитих нарисах з історії українського театру на Закарпатті „Від гасниці до рампи”, артисти „...проводили свої сцени на високому рівні художньої переконливості, ніде не відходячи від плану спектаклю як водевілю”. Він же, оцінюючи гру акторів, зокрема і Г. Ушенко, у виставі „Весілля в Малинівці”, писав: „...повноцінні вокальні дані головних виконавців, добре зіграний акторський ансамбль забезпечили протягом багатьох років успіх вистави й акторам...”.

Артистка любила і успішно виконувала і комедійні ролі. Не випадково однією з визначних дебютних ролей у її артистичній біографії була роль Галини Кочубей у сценічній комедії „Тиха українська ніч” Є. Купченка у постановці режисера В. Авраменка (1958). Комедійну роль Оксани Миронівни блискуче зіграла артистка у ліричній комедії „Пора жовтого листа” М. Зарудного (режисер Ю. Горуля, 1973).

Вагомою частиною багаторічної сценічної праці артистки є її активна участь у чисельних гастрольних поїздках.

З колективом театру її гастрольні дороги пролягли до багатьох культурних центрів України, Білорусії, Кубані, Північної Осетії, Мордовії, Дагестану та інших регіонів колишнього СРСР, а також Чехословаччини, Угорщини та Румунії. Наприклад, у 1977 р. впродовж 90 днів вона разом з колективом театру щедро дарувала свій творчий хист жителям Оренбурга, Орська, Запоріжжя, Бердянська,

Мелітополя та інших міст України і Російської Федерації, де відбулися десятки творчих зустрічей, майже дві сотні вистав, концертів, які переглянуло близько ста тисяч глядачів. То було доволі складне фізичне навантаження, але водночас воно давало їй і велике моральне та духовне задоволення. У газеті „Социалистическая Осетия” за 6 липня 1982 р. збереглося цікаве фото з текстом: „...у сцені із спектаклю „Весілля в Малинівці” – артисти Г. Ушенко та В. Арендаш”. На цьому фото вона весела, усміхнена, життєрадісна, повна життєвої і творчої енергії, щедро дарувала тепло своєї душі і серця людям далеких країв. Такою і залишилась у пам’яті благодатних глядачів, бо ж у свою працю на сцені вкладала глибокі почуття, всю міць свого експресивного характеру, завжди викликаючи вибух оплесків і голоси подяк. Особливо запам’ятались її дуетні виступи із талановитим актором Василем Подлігаєвим, також улюбленцем публіки.

Отже, підсумовуючи сказане, слід відмітити, що за роки роботи в обласному українському музично-драматичному театрі талановита і працелюбна актриса зіграла безліч як головних, та і епізодичних ролей у драматичних і музичних виставах. Серед них особливо яскравими, колоритними, художньо та сценічно правдивими були такі ролі, як Наталка („Наталка-Полтавка” І. Котляревського), Мелашка („Наймичка” І. Карпенка-Карого), Дарина („Ой, не ходи, Грицю” М. Старицького), Уляна, а потім Одарка („Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ’яненка), Нюрка („В день весілля” В. Розова), Юлка, Ганка („Жменяки” за М. Томчанієм), Хівря („Сорочинський ярмарок” М. Старицького).

Як бачимо, впродовж 34-річної сценічної праці її творчі уподобання змінювались, вона пробувала свої сили і досягала відрадних результатів у різножанрових виставах. Зокрема, в останні роки своєї творчості все більше помітне тяжіння актриси до гострохарактерних ролей з яскраво вираженими гумористичними та комедійними рисами, вона демонструє свої мистецькі можливості у різнопланових акторських роботах. Серед створених майстринею сцени колоритних образів останніх років слід виділити ролі Параски („В степах України” О. Корнійчука), Баронеси фон Боценгейм („Пригоди бравого солдата Швейка” за Я. Гашеком), Гелени („Голос великої ріки” Д. Кешелі), Терпелихи („Наталка-Полтавка” І. Котляревського), Векли („Зона” М. Куліша) та інших.

Невдовзі після виходу на пенсію вона пішла з театру, бо відчула, що душевний стан, рівень внутрішнього горіння не може сповна компенсувати природне прагнення покоряти зі сцени серця глядачів. Вважала, що з віком у актора поволі згасає творче горіння, котре так палало у молоді роки, то ж він мусить бути до кінця чесним перед своїм сумлінням і перед тими, кому покликаний служити своїм талантом.

За багаторічну творчу діяльність Г. Ушенко удостоєна почесного звання заслуженої артистки України (1977) та багатьох інших нагород. Вона відійшла у вічність у 2004 р. Разом із своїм чоловіком Володимиром Павловичем Ушенком, котрий і сьогодні в облмуздрамтеатрі працює на відповідальній посаді завідувача постановочною частиною, актриса своїм непересічним і багатогранним талантом внесла вагомий вклад у розвиток та естетичне збагачення театрального мистецтва в нашому краї.

ВАСИЛЬ ГАБОРЕЦЬ

Джерельні приписи:

1. Ігнатович, Гнат Гнатович. Від гасниці до рампи : нариси з історії укр. театру на Закарпатті. Кн. 2 / Г. Г. Ігнатович ; упоряд. І. І. Ігнатович ; С. І. Ігнатович ; післямова О. С. Ігнатович. – Ужгород : Ліра, 2011. – 168 с. : іл.
Зі змісту : [про Г. Ушенко-Ноженко]. – С. 39, 50, 52, 54, 58, 60, 61, 63, 69, 71, 73, 74, 76, 80, 86, 87, 90.
 2. Руснак, Василь Іванович. Театр Срібної Землі : закарпат. облас. укр. муз.-драм. театр на півстоліт. рубежі / В. І. Руснак ; вступ. ст., ред. Й. О. Баглай. – Ужгород : Карпати, 1996. – 184 с. : іл.
Зі змісту : [про Г. Ушенко-Ноженко]. – С. 47, 50, 51, 57, 59, 61, 73, 87, 95, 102, 104.
- ***
3. Гур'єв, Б. Квіти друзям : [про арт. Г. Ушенко] / Б. Гур'єв // Социалистическая Осетия. – 1982. – 6 лип. – С. 4.
 4. Завадяк, Марія. Бенефіс Галини Ушенко : [творч. вечір з нагоди 55-річчя засл. арт. України] / М. Завадяк // Вісті Ужгородщини. – 1990. – 18 груд. – С. 1.: фот.
 5. Кобаль, Василь. Людина на своєму місці... : В. Ушенко вже понад століття працює „господарем театру” : [про зав. постановч. ч. Закарпат. ОУМДТ ім. братів Ю.-А. і Є. Шерегіїв та його дружину Галину, актрису театру] / В. Кобаль // Новини Закарпаття. – 2012. – 22 верес. – С. 21. : фот.

6. Крашевський, Н. Знайомство відбулося : [про арт. Г. Ушенко] / Н. Крашевський // Красний октябрь. – 1978. – 7 лип. – С. 3.
7. Кузьмович, Л. Маршрути „Наталки-Полтавки” : [про виступ колективу Закарпат. облас. держ. укр. муз.-драм. театру в гірс. селах Воловецького р-ну ; в т. ч. про арт. Г. Ушенко] / Л. Кузьмович // Вісті Ужгородщини. – 1990. – 12 трав. – С. 3.
8. Руснак, В. Віха творчого шляху : [про 30-річчя творч. діяльн. Закарпат. укр. муз.-драм. театру ; в т. ч. про арт. Г. Ушенко] / В. Руснак // Закарпатська правда. – 1976. – 18 груд. – С. 4. : фот.
9. Руснак, В. Дев’яносто гастрольних днів : [про гастрольне турне колективу Закарпат. облас. укр. муз.-драм. театру за межами обл. ; в т. ч. про засл. арт. УРСР Г. Ушенко] / В. Руснак // Закарпатська правда. – 1977. – 22 верес. – С. 4.

ГРУДЕНЬ: 19

МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ ЯСЬКО

115-річчя від дня народження українського фольклориста (1900–1960)

Фольклорознавча думка на Закарпатті формувалася і розвивалася у складних суспільно-політичних умовах, враховуючи здобутки сусідів (Яна Коллара, Якова Головацького, Володимира Гнатюка та ін.) і долаючи різні перешкоди (в дорадянський час – церковної цензури, а після Другої світової війни – цілий комплекс комуністичних ідеологічних заборон). Тож не дивно, що в науковій спадщині місцевих фольклористів знайдемо дослідження, які з позицій сьогодення сприймаються з осудом. Є такі дослідження і в спадщині М. Г. Яська – упорядковані ним збірники фольклорних творів Закарпаття „Скавав піп через пліт...” (Ужгород, 1958) та „Слава Леніну!” (Ужгород, 1960)... Але у його доробку є й такі солідні об’єктивні публікації, як „Іван Франко і Закарпаття”, „Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття”.

Деякі сторінки життєпису вченого пояснюють причину його роботи над замовною від комуністичних ідеологів тематикою досліджень. Із автобіографії в „Особовій справі Яська Миколи”, яка зберігається в архіві УжНУ, узнаємо, що він народився 19 грудня

1900 р. у сім'ї „заможного козака” села Корніївка на Полтавщині, що його батька у 1929 році було розкуркулено і заслано в Архангельську область, під час війни, будучи доцентом і деканом Ворошиловградського (тепер Луганського) педінституту, Я. Г. Ясько не встиг евакуюватися з 58-ма студентами і проживав на окупованій фашистами території. Мабуть, усе це вплинуло на те, що його, призначеного у вересні 1945 р. Міністерством вищої освіти СРСР на посаду проректора з навчальної роботи в новоствореному Ужгородському державному університеті, понижували на службових посадах: з лютого 1946 – завідуючий кафедрою української літератури університету, з вересня 1950 р. – лише старшим викладачем цієї ж кафедри.

В Ужгород Микола Ясько приїхав у вересні 1945 р. на посаду проректора з навчальної роботи в університеті. В лютому 1946 р. очолив кафедру української літератури університету. Написані за законами соціалістичного реалізму (бажане видається за дійсне) його статті про Сталіна і Донбас дозволили йому протриматися на цій посаді до 1950 року. Чи тому, що не громив націоналістів і космополітів, чи інша причина, але з вересня 1950 р. він лише старший викладач цієї кафедри, а 1953 р. хоч і перейшов працювати завідуючим кафедрою української літератури в Ужгородський учительський інститут, то тільки на один рік, щоб звідти знову повернутися на попереднє місце роботи старшим викладачем. Статті про образ Сталіна і Леніна у фольклорі Закарпаття – це спроба вийти із тіні неблагонадійності, яку кидали на нього його соціальне походження і перебування на окупованій території.

Пониження на службовій драбині було прямопропорційним підвищенню рівня його наукових пошуків. У статті „Іван Франко про усну народнопоетичну творчість Закарпаття” (1957) він узагальнив розпорошену в різних виданнях інформацію про те, що Каменяр „старанно вивчав рукописні пісенники та фольклорні збірники Закарпаття, допомагав Гнатюкові друкувати закарпатські фольклорні матеріали, друкував у керованому ним журналі „Житє і слово” у розділі „З уст народу” фольклорні записи закарпатського письменника Анатолія Кралицького”, рецензував збірник „Русский соловей” Врабеля і хрестоматію Сабова, вивчав пісенну творчість закарпатців про Кошута, у 1908 році опублікував текст закарпатського „Бетлегема” із Верхньої Апші... Добрим словом згадує Ми-

кола Ясько і фольклориста Івана Панькевича, якого тоді зарахували в число тих, кого йменували лайливо „буржуазний націоналіст”. Це в архіві Івана Панькевича в Празі збереглися подаровані кафедрі української мови УжДУ записи колядок гуцульського села Ясіня, зібрані Борканюком у 1924 р. й кваліфіковано охарактеризовані Яською за їх велику значимість... Надзвичайно інформаційна й сьогодні його стаття „Рукописний збірник прислів'їв і приказок Закарпаття 1806 р. та його укладач Іван Югасевич”.

Будучи ланкою у тогочасній командно-адміністративній системі, М. Ясько вийшов за окреслене нею коло обов'язків і зробив посильний щодо себе і часу внесок у краєзнавство. Мав намір написати велике дослідження про розвиток фольклористики на Закарпатті, і названі статті про Югасевича, Франка, Гнатюка – частина цього дослідження. Та вчений не встиг завершити своєї основної праці. Помер Микола Ясько 31 липня 1960 р., похований в Ужгороді на Кальварії.

Пройшовши крученими дорогами Радянського Союзу через війни, революцію (його навчання в середній школі міста Прилуки припадає на 1914–1918 роки), розкуркулення і голодомор, сформувавшись під впливом лозунгів періодичних видань „Червоні квіти”, „Більшовик”, „Пролетарська Правда”, „Студент Революції”, до яких він дописував, у 1945 році волею долі чи недолі потрапив на Закарпаття, пропрацював тут у вищій школі 15 років, полюбив цю землю і знайшов у ній спочинок.

Він брав активну участь у становленні Ужгородського університету, цікавився культурою краю, намагався вписати її в загальноукраїнський контекст. Статті останніх років життя вченого засвідчують, що він звільнявся від романтичного сприйняття фольклорних явищ, заглиблювався в проблеми побутування жанрів усної народної творчості. Є всі підстави сказати, що його дослідження – одна із сторінок розвитку науки про фольклор на Закарпатті.

ІВАН СЕНЬКО

Джерельні приписи:

1. Скавав піп через пліт... : [зб. закарпат. укр. гумору і сатири про релігію, церкву та попів] / упоряд. та передм. М. Ясько ; літ. Опрацював І. Чендей. – Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1958. – 86 с.

2. Ясько, М Володимир Гнатюк – дослідник фольклору Закарпаття / М. Ясько // Наукові записки УжДУ. – Ужгород, 1958. – Т. XXXIII. – С. 101-115.
3. Ясько, М. Иван Франко і Закарпаття // Радянське Закарпаття. – 1956. – № 1. – С. 100-114. ; Советское Закарпатье. – 1956. – 29 мая. – С. 3.
4. Ясько, М. Иван Франко про усну народно-поетичну творчість Закарпаття // Наукові записки УжДУ. – 1956. – Т. 25. – С. 19-30.
5. Ясько, М. Иван Франко о народном творчестве Закарпаття // Советское Закарпатье. – 1956. – 27 августа. – С. 3.
6. Ясько, М. Перші переклади творів Івана Франка на угорську мову // Жовтень. – 1957. – № 3. – С. 91-92.
7. Ясько, М. Франко про буржуазні вибори на Закарпатті // Закарпатська правда. – 1955. – 25 січ.

8. Сенько І. М. Микола Ясько // Педагоги-науковці / упоряд. і передм. В. В. Турянця. – Ужгород: Ужгород. держ. ун-тет, 1997. – С. 128-132.
9. Ясько Микола // Хланта, І. В. Літературне Закарпаття у XX столітті : біобібліограф. покажч. / І. В. Хланта ; відпов. за вип. Л. З. Григаш. – Ужгород : Закарпаття, 1995. – С. 840-843. : портр.

10. Микола Ясько : [про фольклориста, літературознавця, викл. каф. укр. літ. УжДУ] // Ужгородський університет. – 1993. – 27 жовт.

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2015 року

- 2014–2024 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю Десятиріччям постійної енергетики для всіх (A/RES/67/215)
- 2013–2022 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям зближення культур (A/RES/67/104)
- 2011–2020 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН третім Десятиріччям за викорінення колоніалізму (A/RES/65/119)
- 2011–2020 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям біорізноманіття (A/RES/65/161)
- 2011–2020 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям дій по забезпеченню безпеки дорожнього руху (A/RES/64/255)
- 2010–2020 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям, присвяченим пустелям і боротьбі з опустелюванням (A/RES/62/105)
- 2008–2017 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Другим Десятиріччям по боротьбі за ліквідацію бідності (A/RES/62/205)
- 2006–2016 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН Десятиріччям реабілітації і сталого розвитку постраждалих регіонів (третє десятиріччя після Чорнобиля) (A/RES/62/9)
- 2005–2015 рр.** оголошені Генеральною Асамблеєю ООН (2003) Міжнародним десятиріччям дії „Вода для життя” (A/RES/58/217)
- 2006–2020 рр.** оголошені Верховною Радою України (№2455-ІУ, від 3.03.2005) періодом виконання Загальнодержавної програми „Питна вода України”

- 2007–2015 рр.** оголошені Верховною Радою України (№537-У, від 09.01.2007) періодом розвитку інформаційного суспільства в Україні”
- 2011–2030 рр.** оголошені Верховною Радою України (№ 3268-VI, від 21.04.2011) періодом розвитку Загальнодержавної програми мінерально-сировинної бази України
- 2012–2016 рр.** Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (Розп. від 21.11.2012 р. № 1002-р.–)
- 2015** – Міжнародний рік світла і світлових технологій (A/RES/68/221).
Рішення 71 пленарного засідання 68 сесії Генеральної Асамблеї ООН

у 2015 році
у ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ
УКРАЇНИ ВІДЗНАЧАТИМУТЬСЯ
ТАКІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

- 1200 років** від дня народження Мефодія, слов'янського просвітителя, проповідника православ'я (бл. 815–885)
- 960 років** від дня народження Нестора, давньоруського письменника і літописця, ченця Києво-Печерського монастиря, автора „Повісті временних літ” та інших церковно-історичних творів (бл. 1055–бл.1113)
- 830 років** від часу написання „Слова о полку Ігоревім”, найдавнішої пам'ятки давньоукраїнської літератури часів Київської Русі (1185–1187)
- 420 років** від дня народження Богдана (Зіновія) Хмельницького, українського державного діяча, гетьмана України, полководця і дипломата (бл.1595–1657)
- 400 років** від часу заснування Київським богоявленським братством Київської братської школи, першим ректором якої був Іов Борецький (1615)
- 350 років** тому гетьманом Правобережної України обрано Петра Дорошенка (1665)
- 170 років** тому Тарас Шевченко написав свій „Заповіт”
- 70 років** від дня створення Організації Об'єднаних Націй (ООН), куди Україна увійшла як член-засновник (1945)
- 70 років** ЮНЕСКО (1945)
- 70 років** Перемоги над фашизмом та закінчення Другої світової війни (1939–1945)

- 70 років** від часу створення у Мюнхені Українського наукового інституту
- 70 років** тому Закарпатська Україна возз'єдналась з Радянською Україною (1945)
- 40 років** від дня підписання у Гельсінкі Заключного акта Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі (1975)

Січень

- 1 – Новий рік. Вважається неробочим днем (ст.73 Кодексу законів про працю України)
- 1 – Всесвітній день Миру. Проголошено папою Павлом VI. Відзначається з 1968 р.
- 5 – 80 років від дня народження Миколи Архиповича Шудрі, українського прозаїка, літературознавця, кінорежисера (1935–2012)
- 7 – Різдво Христове
- 7 – 110 років від дня народження Костянтина Олександровича Лордкіпанідзе, грузинського письменника (1905–1986)
- 7 – 90 років від дня народження Джеральда Даррелла, англійського письменника і натураліста (1925–1995)
- 8 – 80 років від дня народження Василя Андрійовича Симоненка, українського поета, журналіста, одного з найбільш яскравих представників покоління „шістдесятників” (1935–1963)
- 8 – 80 років від дня народження Бориса Васильовича Янчука, українського прозаїка, перекладача (1935–2009)
- 9 – 125-річчя від дня народження Карела Чапека, чеського письменника прозаїка, драматурга, фантаста (1890–1938)
- 10 – 90 років від дня народження Галини Олександрівни Гриненко, української письменниці, перекладачки (1925)
- 12 – День українського політв’язня
- 13 – День святої Меланії Римлянки
- 13 – 140 років від дня народження Володимира Сінгалевича, українського громадсько-політичного діяча у Галичині, правника (1875–1945)
- 14 – Новий рік за старим стилем. День пам’яті Василя Великого
- 15 – 23 роки тому Президія Верховної Ради України ухвалила указ про Державний гімн України, затверджено музичну редакцію, автором якої є М. М. Вербицький (1992)
- 15 – 220 років від дня народження Олександра Сергійовича Грибєдова, російського драматурга, поета, дипломата (1795–1829)
- 15 – 200 років від дня народження Василя Івановича Подолинського, українського громадсько-політичного діяча в Галичині, історика, публіциста (1815–1876)

- 17 – 180 років від дня народження Ксенофонта Григоровича Климковича, українського письменника (1835–1881)
- 18 – 130 років від дня народження Джованні Джерманетто, італійського письменника, публіциста (1885–1959)
- 19 – Свято богоявлення Господнього (або Водохреще в Йордані)
- 20 – 150 років від дня народження Михайла Івановича Туган-Барановського, українського вченого-економіста, історика, політичного діяча (1865–1919)
- 21 – 170 років від дня народження Олени Антонівни Косач, української письменниці і громадської діячки (1845–1927)
- 22 – День Соборності та Свободи України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1209/2011, від 30.12.2011р.) „Про відзначення в Україні деяких пам’ятних дат та професійних свят”
- 22 – 96 років тому Директорія Української Народної Республіки проголосила на Софіївській площі в Києві злуку всіх українських земель (західних і східних) в єдину Українську Державу (1919)
- 22-23 – 23 роки тому в Києві відбувся Перший Світовий конгрес українців (1992)
- 24 – 125-річчя з дня народження Ервіна Бактаї (Готтесманн), угорського перекладача (1890–1963)
- 24 – 90 років від дня народження Петра Петровича Ротача, українського письменника, краєзнавця, поета-пісняря (1925–2007)
- 25 – Тетяни день. День поминання святої мучениці Тетяни, яка жила в III ст. до н.е. у Римі. В цей день 1755 р. було засновано Імператорський Московський університет, а свята Тетяна стала покровителькою студентства
- 26 – Всесвітній день митниці. Відзначається з 1983 р. У листопаді 1952 р. набрала чинності Конвенція про утворення Ради митного співробітництва, а 26 січня 1953 р. у Брюсселі відбулася перша сесія цієї Ради, яка згодом (у 1994 р.) отримала сучасну назву – Всесвітня митна організація (ВМО). Через 30 років саме цей день було обрано для щорічного святкування Міжнародного дня митних служб
- 26 – День працівника контрольно-ревізійної служби України. 26 січня 1993 р. був підписаний Закон „Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні”. З тих пір 26 січня святкується як „День працівника контрольно-ревізійної служби України”

- 26 – 160 років від дня народження Ганни Іванівни Павлик, громадсько-політичної діячки в Галичині (1855–1928)
- 27 – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/7 від 21 листопада 2005 р.)
- 28 – 23 роки тому прийнято ухвалу про синьо-жовтий колір Державного Прапора України (Верховна Рада України : Пост.: №2067-ХІІ, від 28.01.1992 р.)
- 28 – 110 років від дня народження Петра Йосиповича Колесника, українського письменника і літературознавця (1905–1987)
- 29 – День пам'яті Героїв Крут. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№15/07 від 15 січня 2007 р.). Офіційно цю дату почали відзначати після того, як 29 січня 2007 р. Президент України підписав Указ „Про вшанування пам'яті Героїв Крут”
- 30 – Всесвітній день допомоги хворим проказою. Відзначається з 1954 р.
- 31 – 80-річчя з дня народження Ое Кензабуро, японського письменника, есеїста, критика (1935)

Лютий

- 1-7 – Всесвітній тиждень гармонійних міжконфесійних відносин. Відзначається протягом першого тижня лютого (A/RES/65/5)
- 2 – Всесвітній день водно-болотних угідь. Відзначається в день підписання „Конвенції про охорону водно-болотних угідь” у місті Рамсар (Іран) (1971)
- 2 – Міжнародний день захисту Дунайського біосферного заповідника
- 3 – 280 років від дня народження Ігнація Красіцького, польського письменника-просвітителя (1735–1801)
- 3 – 85-річчя з дня народження Шандора Чорі, угорського поета (1930)
- 4 – 70 років тому відкрилася Кримська /Ялтинська/ конференція глав урядів СРСР, США і Великобританії (1945)
- 4 – Всесвітній день боротьби проти раку. Щорічно, в цей день міжнародний союз по боротьбі з онкологічними захворюваннями (UICC) ініціює заходи, спрямовані на підвищення обізнаності людей проти раку

- 7 – 130-річчя з дня народження Гаррі Сінклера Льюїса, американського письменника (1885–1951)
- 9 – Міжнародний день стоматолога
- 9 – 120 років від дня народження Івана Романовича Галинського (спр. Лопата), українського співака-бандуриста, кобзаря (1895–1965)
- 11 – Всесвітній день хворого. Засновано 30 травня 1992 р. папою Іоаном Павлом II. Відзначається католиками у день Лурдської Богоматері
- 12 – 100 років від дня народження Василя Миколайовича Ажаєва, російського письменника (1915–1968)
- 14 – День Святого Валентина
- 14 – День комп'ютерника. Саме в цей день в 1946 р. був запущений перший реально працюючий електронний комп'ютер ENIAC
- 15 – Стрітіння Господнє
- 15 – День вшанування учасників бойових дій на території інших держав. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№180/2004, від 11.02.2004 р.) у день остаточного виводу радянських військ з Афганістану (1989)
- 15 – Всесвітній день онкохворої дитини. Основна мета цього дня – покращити інформування суспільства про проблеми дитячих онкологічних хвороб. У цей день проводиться ряд акцій, що покликані звернути увагу суспільства на проблеми онкохворих дітей, такі як фотовиставки (наприклад, „Миті життя”), акція „Запали свічку” та інші
- 17 – 150 років від дня народження Сильвіє Страхимира Краньчевича, хорватського поета, критика (1865–1908)
- 19 – 23 роки тому Верховна Рада України затвердила Тризуб як малий герб України, вважаючи його головним елементом великого Державного герба України (1992)
- 20 – Всесвітній день соціальної справедливості. Міжнародний день, що відзначається ООН щороку 20 лютого, починаючи з 2009 р. (резолюція № A/RES/62/10) від 18 грудня 2007 р.
- 20 – 110 років від дня народження Уласа Олексійовича Самчука, українського письменника і громадського діяча (1905–1978)
- 21 – Міжнародний день рідної мови. Проголошений Генеральною конференцією ЮНЕСКО (резолюція 30-ї сесії ЮНЕСКО) у

листопаді 1999 р. і відзначається кожен рік, починаючи з лютого 2000 р.

- 21 – 110 років від дня народження Дмитра Нитченка (псевд.: Д. Чуб, Остап Зірчастий), українського літературознавця, письменника, мемуариста, літературного редактора, громадського діяча, що жив і працював в Австралії, члена НТШ (1905–1999)
- 22 – Міжнародний день підтримки жертв злочинів. Відзначається з 1990 р., коли в цей день уряд Англії надрукував “Хартію жертв злочинів”
- 22 – 480 років від дня народження Петера Борнемісса, угорського поета, драматурга (1535–1584)
- 24 – 150 років від дня народження Івана Львовича Липи, українського письменника і громадського діяча (1865–1923)
- 24 – 120 років від дня народження Дмитра Артемовича Май-Дніпровича (Майборода), українського поета (1895–1930)
- 25 – 80 років від дня народження Олексі Григоровича Мусієнка, українського письменника (1935)
- 29 – 115-річчя з дня народження Йоргоса Сеферіса, грецького поета, історика, есеїста (1900–1971).

Березень

- 1 – Міжнародний день боротьби з наркоманією та наркобізнесом. Відзначається за рішенням ООН
- 1 – Міжнародний день захисту тюленів
- 1 – Всесвітній день Цивільної оборони
- 1 – Свято початку весни “Мерцішор”. Відзначається як національне свято у Румунії та Молдові
- 1 – 85 років від дня народження Олексія Григоровича Дашевського, українського письменника (1930–2005)
- 2 – Міжнародний день сірника. Спочатку винахід не зацікавив фабрикантів. Вперше „безпечні сірники” стали випускати в 1851 р. шведи брати Лундстремі. Тому безфосфорні сірники довго називали „шведськими”
- 3 – День миру для письменника. Відзначається за рішенням 48-го конгресу Міжнародного Пенклубу, який відбувся 12-18 січня 1986 р.

- 4 – 200 років від дня народження Михайла Михайловича Вербицького, українського композитора і хорового диригента (1815–1870)
- 5 – 150 років від дня народження від дня народження Григорія Івановича Грушевського, українського драматурга, фольклориста (1865–1922)
- 6 – 200 років від дня народження Петра Павловича Єршова, російського письменника (1815–1869)
- 7 – Міжнародний день прав жінок і миру. 16 грудня 1977 р. Генеральна Асамблея ООН закликала держави проголосити у відповідності до їхніх історичних і національних традицій будь-який день року Міжнародним днем прав жінок і миру. Організація об'єднаних націй почала відзначати цей день – 8 березня 1975 р., яким було проголошено Міжнародним роком жінок
- 7 – 145-річчя з дня народження Золтана Турі, угорського письменника, публіциста (1870–1906)
- 8 – Міжнародний жіночий день. Рішення про щорічне святкування цього дня було прийнято на 2-ій Міжнародній конференції соціалісток у м. Копенгагені у 1910 р. В Україні вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодекс законів про працю України)
- 9 – 201 рік від дня народження Тараса Григоровича Шевченка, українського поета, художника (1814–1861)
- 9 – 190 років від дня народження Павла Леонтовича, українського поета, письменника, католицького священника (1825–1880)
- 9 – 70 років від дня народження Михайла Миколайовича Олефіренка, українського прозаїка (1945)
- 11 – 240 років від дня Василя Григоровича Анастасевича, українського бібліографа, видавця, перекладача, громадського діяча (1775–1845)
- 14 – День землевпорядника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1556/99, від 11.12.1999 р.) у Всесвітній день архітектури в другу суботу березня
- 15 – Всесвітній День прав споживача. Вперше було відзначене у 1983 р.
- 15 – День працівників житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№46/94, від 15. 05. 1994 р.) в редакції Указу

- Президента №385/95 19.05.1995 р. у третю неділю березня як професійне свято
- 17 – 110 років від дня народження Павла Андрійовича Оровецького, українського письменника (1905–1976)
 - 18 – День працівника податкової та митної справи. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 554/2013 від 11.10.2013р) щорічно в цей день
 - 19 – 120 років від дня народження Максима Тадейовича Рильського, українського поета, перекладача, громадського діяча (1895–1964)
 - 19 – 85 років від дня народження Ліни Костенко, української поетеси (1930)
 - 20 – Міжнародний день Франкофонії. Відзначається у 47 країнах світу
 - 20 – День планетаріїв. Найближча неділя до весняного рівнодення. Це свято має європейське „коріння”, вперше воно було проведено в Італії в 1990 р. з ініціативи Асоціації італійських планетаріїв
 - 21 – Міжнародний день ліквідації расової дискримінації. Відзначається щорічно за рішенням XXI сесії Генеральної Асамблеї ООН від 26 жовтня 1966 р. Проводиться в день, у який в 1960 р. поліція відкрила вогонь і вбила 69 чоловік під час мирної демонстрації в Шапервіллі (Південна Африка).
 - 21 – 27 – Тиждень солідарності з народами, які борються проти расизму і расової дискримінації. Проводиться за закликом Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/34/24 (1979).
 - 21 – День Землі. Відзначається щорічно у день весняного сонцестояння. Проголошено Генеральним секретарем ООН у березні 1971 р.
 - 21 – Всесвітній день поезії. Відзначається щорічно відповідно з рішенням XXX-ої сесії ЮНЕСКО (1999)
 - 21- Міжнародний день лялькаря. Ідея відзначити у всьому світі Міжнародний день лялькаря прийшла відомому діячеві лялькового театру Джівада Золфагаріху (Іран)
 - 22 – Всесвітній день водних ресурсів. Відзначається за резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (22 грудня 1992)
 - 22 – День таксиста. 22 березня таксисти всіх країн святкують своє

- професійне свято – День таксиста
- 22 – 120 років від дня народження Івана Ле (Мойся Іван Леонтійович), українського письменника (1895–1978)
- 22 – 100 років від дня народження Прокопа Дмитровича Мисника, українського письменника і літературознавця, критика (1915–1977)
- 23 – Всесвітній день метеорології. Відзначається з 1961 р. на честь дня (23 березня 1950 р.), коли вступила в дію Конвенція Всесвітньої метеорологічної організації
- 24 – Всесвітній день боротьби з захворюванням на туберкульоз. Відзначається за рішенням Всесвітньої організації охорони здоров'я у день, коли в 1882 р. д-р Роберт Кох відкрив туберкульозну бацилу
- 25 – День служби безпеки України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№193/2001 від 22.03.2001р.)
- 25 – 90 років від дня народження Ірини Дибко-Филипчак, української письменниці, перекладачки, драматурга (США) (1925)
- 26 – День внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№216/96, від 26.03.1996 р.) у день прийняття Верховною Радою України 1992 р. Закону України “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України”
- 27 – Міжнародний день театру. Відзначається щорічно з 1962 р. Засновано у 1961 р. у Відні на IX конгресі Міжнародного інституту театру при ЮНЕСКО
- 29 – 130-річчя з дня народження Деже Костолані, угорського письменника, перекладача (1885–1936)
- 29 – 110-річчя з дня народження Єне Рейте (псевдоніми Р. Howard, G. Lavery), угорського письменника (1905–1943)
- 30 – цього місяця виповнюється 385 років від часу переможного бою козацько-селянського війська під проводом Т. Федоровича проти польської залоги м. Корсуня (1630)
- 31 – 80 років від дня народження Галини Леонідівни Гордасевич, української поетеси (1935–2001)

Квітень

- 1 – Міжнародний день птахів. У 1906 р. підписано Міжнародну Конвенцію про охорону птахів
- 1 – 100-річчя з дня народження Тібора Череша, угорського письменника, журналіста (1915–1993)
- 1- 80 років від дня народження Вадима Дмитровича Крищенка, українського поета (1935)
- 2 – Міжнародний день дитячої книги. Відзначається у день народження Г.-Х. Андерсена
- 2 – 210 років від дня народження Ганса Християна Андерсена, датського письменника (1805–1875)
- 4 – День створення НАТО
- 4 – Міжнародний день просвіти з питань мінної загрози і допомоги в діяльності, зв'язаної з розмінуванням. Відзначається згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/97 від 18 січня 2006)
- 5 – День геолога. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№110/95, від 07.02.1995 р.) у першу неділю квітня як професійне свято працівників геології, геодезії та картографії
- 5 – 80 років від дня народження Миколи Олексійовича Сороки, українського прозаїка, публіциста (1935)
- 7 – Міжнародний день пам'яті євреїв – жертв фашизму
- 7 – Всесвітній день здоров'я. У цей день у 1948 р. вступив у дію Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHA/A.2/Res.35)
- 7 – 70 років від дня народження Василя Івановича Голобородька, українського поета (1945)
- 8 – Міжнародний День циган. У цей день, у 1971 р. у Лондоні, відбувся Всесвітній конгрес циган, де були представники 30 країн світу. Цигани (роми) визнали себе єдиною не територіальною нацією і прийняли національні символи – прапор і гімн
- 9 – 80 років від дня народження Тамари Панасівни Коломієць, української поетеси (1835)
- 11 – Міжнародний день звільнення в'язнів з фашистських концтаборів. 11 квітня 1945 р. в'язні Бухенвальда підняли повстання і разом з армією США знищили табір, а в'язнів було визволено. Відзначається ця дата з 1945 року

- 11 – Всесвітній День боротьби з хворобою Паркінсона
- 12 – Великдень (Пасха). Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу про працю України)
- 12 – 85 років від дня народження, Мирослава Васильовича Поповича, українського філософа, громадського діяча (1930)
- 12 – Всесвітній день авіації та космонавтики. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної авіаційної федерації
- 12 – День працівників ракетно-космічної галузі України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№230/97, від 13.03.1997 р.)
- 14 – День ДАІ МВС України. 14 квітня 1997 р. Кабінет Міністрів затвердив Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ
- 14 – 70 років від дня народження Сергія Сергійовича Дяченка, українського письменника, сценариста (1945)
- 15 – День співробітників карного розшуку України. 15 квітня 1919 р. Декретом Раднаркому України була утворена секція судово-кримінального розшуку
- 17 – День пожежної охорони. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 555/2013, від 11.10.2013р.) щороку в цей день
- 17 – 90 років від дня народження Ласла Надя, угорського поета і перекладача (1925–1978)
- 18 – Міжнародний день пам'яток та визначних місць
- 18 – День пам'яток історії та культури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1062/99, від 23.08.1999 р.) у Міжнародний день пам'яток і визначних місць
- 18 – День довкілля. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№855/98, від 06.08. 1998 р.) у третю суботу квітня
- 19 – День Голокосту. Відзначається в пам'ять про євреїв – жертв нацизму. Цей день приурочено до початку повстання у Варшавському гетто 19 квітня 1943 р.
- 19 – 70 років тому у Чернівцях утворено Літературно-меморіальний музей Ю. Федьковича (1945)
- 19 – 70 років від дня народження Василя Васильовича Плюща, українського письменника (1945–2003)
- 22 – День Землі. Вперше як міжнародна подія відзначалася у 1990 р. Знаменує початок довгострокових зусиль з рішення глобальних

проблем, пов'язаних з охороною навколишнього середовища. Проводиться за ініціативою США, де традиційно відзначається з 1970 р.

- 22 – Міжнародний день секретаря. Остання середа повного тижня квітня. Міжнародний день секретаря (Formerly Secretaries Day) почали відзначати з 1952 р. в США. Цей день проходить у рамках тижня професійних адміністративних працівників (Administrative Professionals Week), що став традиційним у США
- 23 – Всесвітній день книги. Цей день засновано ЮНЕСКО в 1996 р. 28-ою сесією в пам'ять про відомих письменників: Вільяма Шекспіра, Мігеля де Сервантеса і Гарсіласа де ла Вега (відомим під іменем Інка), які померли в один день – 23 квітня 1616 р. Випадковий збіг і став приводом для пропаганди книги. В цей день в книжкових магазинах і бібліотеках проходять зустрічі з письменниками, працюють книжкові ярмарки
- 23 – Всесвітній день книги і авторського права. Відзначається з ініціативи ООН (Резолюція 3.18.28-сесії ЮНЕСКО)
- 23 – Всеукраїнський день психолога
- 23 – 95 років від дня народження Григорія Михайловича Тютюнника, українського письменника (1920–1961)
- 24 – 170-річчя з дня народження Карла Спіттелера, шведсько-німецького поета, драматурга, романіста (1845–1924)
- 25 – Всесвітній день, боротьби проти малярії. Заснований Всесвітньою асамблеєю охорони здоров'я (60-ю сесією в травні 2007 р.)
- 25 – Міжнародний день ДНК. Цей день встановлено на честь виходу 25 квітня 1953 р. британського журналу „Nature”, в якому опублікована невелика стаття вчених з Кембриджу англійця Френсіса Кріка та американця Джеймса Уотсона під назвою „Молекулярна структура нуклеїнових кислот” та відкриттю подвійної спіралі ДНК
- 25 – 110 років від дня народження Дарії Ярославської (літ. псевд. Дарії Столярчук), української письменниці, журналістки (США) (1905–1982)
- 26 – Міжнародний день інтелектуальної власності. Генеральна асамблея Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) на своєму засіданні у вересні 2000 р. прийняла рішення

про встановлення цього свята. При цьому вона виходила з того, що 26 квітня знаменує собою народження ВОІВ, організації, покликаної сприяти охороні і розвитку інтелектуальної власності в усьому світі

- 26 – Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій. Відзначається за рішенням ООН
- 26 – День Чорнобильської трагедії (1986)
- 26 – 70 років тому Україна увійшла до складу ООН як член-засновник (1945)
- 26 – 80 років від дня народження Станіслава Володимировича Тельнюка, українського поета, прозаїка, критика (1935–1990)
- 26 – 80 років від дня народження Ігоря Йосиповича Нижника, українського поета, прозаїка (1935)
- 28 – Всесвітній день поріднених міст. Проводиться щорічно в останню неділю квітня за рішенням Всесвітньої федерації поріднених міст
- 28 – Всесвітній день охорони праці. Щороку в багатьох країнах світу 28 квітня за пропозицією Канадського конгресу профспілок відзначається День пам'яті загиблих на виробництві. У 2001 р. Міжнародна організація праці (МОП) приєдналася до ініціативи профспілок, координованої Міжнародної Конфедерації вільних профспілок (МКВП), а з 2002 р. встановила 28 квітня Всесвітнім днем охорони праці (безпека праці та здоров'я). В Україні ця дата відзначається з 2003 р.
- 28 – Міжнародний день астрономії. День, коли Місяць має фазу поблизу 1-й чверті, що припадає на інтервал з середини квітня до середини травня. Це свято народилося в Америці в 1973 р. і об'єднало всіх справжніх любителів астрономії під девізом „Несем Астрономію людям”
- 29 – Міжнародний день танцю. Відзначається з 1982 р. за рішенням ЮНЕСКО в день народження Ж. Ж. Новера, французького балетмейстера

Травень

- 1 і 2 – День Міжнародної солідарності трудящих. Встановлено конгресом II Інтернаціоналу (Париж, 14-21 липня 1889 р.). Святковий день (ст. 73 Кодексу законів про працю)

- 3 – Всесвітній день свободи преси. Відзначається щорічно, за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (20 грудня 1993 р.). Ця дата була обрана, щоб вшанувати Віднхукську декларацію про сприяння незалежній і плюралістичній пресі Африки, яка була прийнята 3 травня 1991 року
- 3 – Міжнародний день Сонця. Запроваджено в 1994 р. Міжнародним товариством сонячної енергії (МТСЕ)
- 3 – 120 років від дня народження Теодосія Степановича Осьмачки, українського письменника, перекладача (1895–1962)
- 3 – 110 років від дня народження Юрія Андріановича Лавріненка (псевд.: Юрій Дивнич), українського літературознавця, критика, редактора, публіциста, дослідника „Розстріляного Відродження” (США)(1905–1987)
- 5 – День Європи. Відзначається щорічно на честь дня (5 травня 1949 р.), коли у Лондоні підписано Статут Ради Європи
- 5 – Міжнародний день акушерства. Відзначати цей день запропоновано у 1987 р. Міжнародною конфедерацією акушерок
- 6 – День Святого Юрія
- 7 – День радіо. Професійне свято працівників всіх галузей зв’язку
- 7 – 130 років від дня народження Федора Дудка (літ. псевд.: Одуд, Ф. Карпенко) українського письменника, журналіста (США) (1885–1962)
- 8 – Всесвітній день Червоного Хреста та Червоного Півмісяця. Відзначається з 1953 р.
- 8 – 9 – Дні пам’яті та примирення, присвячені пам’яті жертв другої світової війни. Відзначаються за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/59/26)
- 9 – День Перемоги. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)
- 9 – День Європи. Відзначається щорічно за рішенням, прийнятим лідерами країн – членів ЄС на зустрічі у Мілані у 1985 р.
- 10 – Міжнародний день мігруючих птахів. Відзначається з 2006 р.
- 10 – День Матері. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№489/99, від 10.05.1999 р.) у другу неділю травня
- 12 – Міжнародний день медичної сестри. Започатковано в 1971 р. та відзначається на честь англійської медсестри Флоренс Найтінгейл

у день її народження 12 травня 1820 р. за рішенням Міжнародної організації Червоного Хреста

- 12 – День екологічної освіти. Цю дату святкують із 1992 р. У цей день заходи проводять у навчальних закладах усіх рівнів, починаючи з дитячих садків та закінчуючи вищими навчальними
- 12 – 200 років від дня народження Віктора Івановича Григоровича, російського мовознавця і літературознавця (1815–1876)
- 12 – 150 років від дня народження Софії Окуневської-Морачевської, української письменниці, першої української жінки-лікаря в Австро-Угорщині (1865–1926)
- 13 – 220 років від дня народження Павла Йозефа Шафарика, чеського і словацького діяча національного відродження, філолога, історика, етнографа (1795–1861)
- 15 – Міжнародний день сім'ї. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/47/237, від 20 вересня 1993 р.)
- 15 – Міжнародний день клімату. Міжнародне співтовариство відзначає цей день із 1992 р.
- 16 – День Європи. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№339/03, від 19.04.2003 р.) у третю суботу травня
- 16 – День науки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№145/97, від 14.02.1997 р.) у третю суботу травня як професійне свято працівників науки
- 16 – 120 років від дня народження Кіркконела Вотсона, канадського літературознавця, письменника, перекладача творів українських письменників (1895–1977)
- 17 – Всесвітній день інформаційного співтовариства. 27 березня 2006 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Резолюцію, в якій проголосила 17 травня – Всесвітнім Днем інформаційного суспільства
- 17 – День пам'яті померлих від СНІДу. Відзначається щорічно з 1983 р. в третю неділю травня
- 17 – Всеукраїнський день працівників культури та майстрів народного мистецтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1209/2011, від 30.12.2011р.) щорічно у третю неділю травня
- 17 – 100 років від дня народження Івана Антоновича Луценка, українського літературознавця, критика (1915–2006)

- 18 – Міжнародний день музеїв. Відзначається щорічно за рішенням XI Генеральної Конференції Міжнародної ради музеїв, яка відбулась у травні 1977 р.
- 18 – День боротьби за права кримськотатарського народу. Відзначається в Україні згідно з Указом в.о. Президента (№ 472/2014, від 16.05.2014) щорічно в цей день
- 20 – День банківських працівників. Відзначається щорічно відповідно до Указу Президента України № 316/04 від 06.03.2004 р.
- 20 – Всесвітній день метролога. Всесвітній день метрології (World Metrology Day) щорічно візначається 20 травня. День був обраний в ознаменування підписання 20 травня 1875 р. в Парижі, на міжнародній дипломатичній конференції, знаменитої „Метричної Конвенції”
- 21 – Всесвітній день культурного різноманіття в ім'я діалогу та розвитку. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/249)
- 22 – Міжнародний день біологічного різноманіття. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/201)
- 22 – День перепоховання Т. Г. Шевченка на Чернечій горі поблизу Канева
- 22 – 70 років від дня народження Юрія Євгеновича Рибчинського, українського поета-пісняра і драматурга (1945)
- 23 – 190 років від дня народження Фердинанда Барни, угорського мовознавця, бібліотекаря, перекладача (1825–1895)
- 24 – День слов'янської писемності й культури. День Святих рівноапостольних Кирила й Мефодія, учителів слов'янських. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1096/2004, від 17.09.2004 р.) щороку в цей день
- 24 – Європейський день парків. Саме 24 травня 1909 р. у Швеції було створено перші 9 європейських національних парків. Свято засноване Федерацією Європарк, що об'єднує природоохоронні території в 36-ти країнах Європи, було вперше проведено в 1999 р. Цей день тепер святкується щорічно по всій Європі
- 24 – День кадровика. Відзначається, як професійне свято щорічно 24 травня
- 24 – 110 років від дня народження Михайла Олександровича Шолохова, російського письменника (1905–1984)

- 25 – День філолога. Відзначається щороку в цей день, як професійне свято
- 25 – розпочинається Тиждень солідарності з народами усіх колоніальних територій, які борються за свободу, незалежність і права людини. Проводиться щорічно за закликм Генеральної Асамблеї ООН (1972 р.) і починається у день визволення Африки
- 25 – День зниклих безвісти дітей. Відзначається з 2002 р. у країнах Європейського Союзу з ініціативи Європейського центру зниклих і таких, що зазнали сексуального насильства, дітей
- 25 – 110 років від дня народження Олександра Євдокимовича Корнійчука, українського драматурга, кіносценариста, громадського діяча (1905–1972)
- 28 – День прикордонника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№431/03, від 21.05.2003 р.) як професійне свято, яке відзначатиметься щорічно 28 травня
- 28 – 95 років від дня народження Наума Мироновича Тихого (Штілєрман), українського поета, прозаїка (1920–1996)
- 29 – Міжнародний день миротворців. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№374/03, від 30.04.2003 р.) щороку в цей день
- 29 – 110 років від дня народження Володимира Ковалевського, українського літературознавця і журналіста (1905–1970)
- 30 – День працівників видавництв, поліграфії і книгорозповсюдження. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№563/99, від 25.05.1999 р.) в останню суботу травня
- 31 – День Святої Трійці. П'ятдесятниця.
- 31 – Всесвітній день проти тютюну. Проводиться за ініціативою Всесвітньої організації охорони здоров'я
- 31 – День хіміка. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№219/94, від 07.05.1994 р.) в останню неділю травня як професійне свято хімічної та нафтохімічної промисловості
- 31 – 385 років від часу бою між українським селянсько-козацьким військом і польсько-шляхетською армією поблизу Переяслава (тепер м. Переяслав-Хмельницький Київської обл.)

Червень

- 1 – Міжнародний день захисту дитини. Проводиться за рішенням МДФЖ, прийнятому у листопаді 1949 р.
- 1 – День захисту дітей. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№568/98, від 30.05.1998 р.)
- 3 – 90 років від дня народження Януша Радзейовського, польського історика дослідника історії України та українсько-польських відносин (1925–2002)
- 4 – Міжнародний день безвинних дітей – жертв агресії. Проголошено Надзвичайною спеціальною сесією Генеральної Асамблеї ООН 19 серпня 1982 р.
- 4 – День господарських судів України. 4 червня 1991 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон №1142-ХІІ „Про арбітражний суд” (а 6 листопада 1991 – Арбітражний процесуальний кодекс України, який набув чинності з 1 березня 1992 р.). З тих пір 4 червня і вважається днем створення господарських (арбітражних) судів України
- 5 – Всесвітній день навколишнього середовища. Проводиться згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН (15 грудня 1972 р.) у день, коли у Стокгольмі було відкрито Конференцію ООН з проблем навколишнього середовища людини
- 5 – 80 років від дня народження Євгена Васильовича Концевича, українського письменника, шістдесятника перекладача (1935–2010)
- 6 – 140 років від дня народження Томаса Манна, німецького письменника (1875–1955)
- 6 – День журналіста України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№251/94, від 25.05.1994 р.) як професійне свято працівників засобів масової інформації
- 7 – День працівників водного господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№226/03, від 18.03.2003 р.) щороку у першу неділю червня
- 7 – День працівників місцевої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№726/2002, від 20.08.02 р.) щорічно в першу неділю червня
- 7 – 90 років від дня народження Віля Григоровича Гримича, українського перекладача, критика, літературознавця (1925)

- 8 – 160 років від дня народження Наталії Іванівни Кобринської-Озаркевич, української письменниці (1855–1920)
- 10 – 135 років від дня народження Маргіт Каффка, угорської письменниці, поетеси (1880–1918)
- 11 – 85 років від дня народження Юрія Вадимовича Шаніна, українського прозаїка, літературознавця (1930–2005)
- 12 – День працівника фондового ринку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№202/2008, від 11.03.2008 р.) щорічно в цей день
- 12 – 110 років від дня народження Фросини Андріївни Карпенко, української поетеси (1905–1992)
- 13 – 150-річчя з дня народження Вільяма Батлера Йетса, ірландського поета, драматурга (1865–1939).
- 14 – День працівників легкої промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№285/94, від 9.06.1994 р.) у другу неділю червня як професійне свято працівників галузі
- 14 – Всесвітній день донора крові. Цей день засновано в травні 2005 р. з ініціативи Міжнародної федерації товариств Червоного Хреста Червоного півмісяця, Міжнародного союзу переливання крові при підтримці Всесвітньої організації охорони здоров'я. Рішення було прийнято в 2006 р. на 58-й сесії Асамблеї охорони здоров'я ВОЗ в Женеві
- 16 – 90 років від дня народження Марії Андріївни Вальо, українського бібліографа, бібліографознавця, книгознавця, літературознавця (1925–2011)
- 16 – 90 років від дня народження Бориса Аврамовича Гончаренка, українського письменника (1925)
- 17 – Всесвітній день боротьби зі спустеленням і посухами. Був проголошений Генеральною Асамблеєю ООН у 1994 р.
- 17 – 240 років тому російське самодержавство ліквідувало Запорозьку Січ (1775)
- 18 – День дільничного інспектора міліції. У 2004 р. наказом Міністра внутрішніх справ України день 18 червня був офіційно затверджений Днем дільничного інспектора міліції
- 18 – 110 років від дня народження Дмитра Григоровича Гринька, українського письменника, літературного критика і публіциста (1905–1986)

- 20 – Всесвітній день біженців. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 4 грудня 2000 р.
- 21 – День медичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№281/94, від 3.06.1994 р.) у третю неділю червня як професійне свято працівників галузі охорони здоров'я
- 21 – 210 років від дня народження Миколи Васильовича Закревського, українського історика, фольклориста, етнографа, лінгвіста, письменника (1805–1871)
- 21 – 110 років від дня народження Жан-Поля Сартра, французького філософа та письменника (1905–1980)
- 22 – День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1245/2000, від 17.11.2000 р.)
- 23 – День державної служби ООН. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№291/03, від 04.04.2003 р.) у день державної служби Організації Об'єднаних Націй
- 25 – 110 років від дня народження Петра Устимовича Бровки, білоруського поета (1905–1980)
- 25 – 85 років від дня народження Ласла Антала, угорського лінгвіста (1930–1993)
- 26 – Міжнародний день підтримки жертв тортур. Проголошено Генеральною Сесією ООН 12 грудня 1997 р.
- 26 – Міжнародний день боротьби із зловживанням наркотиками і їх незаконним обігом. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (7 грудня 1987 р.)
- 26 – 180-річчя з дня народження Отто Хермана, угорського етнографа, природознавця, публіциста (1835–1914)
- 27 – Всесвітній день рибальства. Відзначається щорічно за рішенням Міжнародної конференції з урегулювання та розвитку рибальства, яка відбулась у липні 1984 р. в Римі
- 27 – 130 років від дня народження Антоніни Миколаївни Кудрицької, української письменниці, фольклористки, журналістки (1885–1971)
- 28 – День Конституції України. Вважається святковим неробочим днем (ст. 73 Кодексу законів про працю)
- 28 – День молодіжних та дитячих громадських організацій. Відзначається щорічно в останню неділю червня відповідно до Указу

Президента України № 599/2008 від 27.06.2008 р.; зі змінами № 600/2011 від 24.05.2011 р.

- 28 – День молоді. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 323/94, від 22.06.1994 р.) в останню неділю червня
- 29 – 70 років тому був підписаний радянсько-чехословацький договір за яким Чехословаччина передала Закарпатську Україну до складу УРСР (1945)
- 30 – 135 років від дня народження Михайла Михайловича Лозинського, українського політичного діяча, публіциста, літературознавця, перекладача (1880–1937)

Липень

- 1 – Всесвітній день архітектури. Відзначається щорічно, проголошено Міжнародною спілкою архітекторів у 1985 р.
- 1 – День архітектури України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№456/95, від 17.06.1995 р.) у Всесвітній день архітектури
- 1 – День слідчого. Цього дня своє професійне свято відзначають усі слідчі України
- 1 – 130 років від дня народження Юрія Мазуренка, українського громадсько-політичного діяча, правознавця (1885–1937)
- 2 – Міжнародний день спортивного журналіста. Відзначається за ініціативою Міжнародної асоціації спортивної преси з 1995 р.
- 2 – 190 років від дня народження Володимира Степановича Александрова, українського поета, драматурга, перекладача, етнографа, фольклориста (1825–1894)
- 2 – 130 років від дня народження Франца Коковського, українського письменника, драматурга, перекладача, журналіста, етнографа (1885–1940)
- 3 – 130 років від дня народження Прохора Вороніна, українського письменника (1885–1940)
- 4 – День судового експерта. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№424/2009, від 10.06.2009 р.) щорічно 4 липня
- 4 – Міжнародний день кооперативів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (1992 р.) і відзначається у першу суботу липня, починаючи з 1995 р., коли в цей день святкувалось 100 років існування Міжнародного кооперативного союзу

- 8 – День родини. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№1209/2011 від 30. 12. 2011 р.) щорічно 8 липня
- 9 – 100 років від дня народження Миколи Йосиповича Сиротюка, українського літературознавця і прозаїка (1915–1984)
- 10 – 100-річчя з дня народження Сола Беллоу, американського письменника (1915–2005)
- 11 – Всесвітній день народонаселення. Відзначається за рекомендацією (1989 р.) керівної ради Програми розвитку ООН
- 12 – День святих апостолів Петра і Павла
- 12 – День рибалки. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№464/95, від 22.06.1995 р.) у другу неділю липня як професійне свято працівників рибного господарства
- 15 – День українських миротворців. Відзначається в Україні згідно Постанови Верховної Ради (від 21 травня 2013р. № 292-VII) щороку в цей день
- 16 – 25 років тому Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про державний суверенітет (1990)
- 16 – День бухгалтера України. Цього дня в 1999 р. був прийнятий Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”
- 17 – День етнографа. Професійне свято представників різних етнографічних шкіл, введене в честь дня народження етнографа і мандрівника М. М. Міклухо-Маклая
- 18 – 110 років від дня народження Панаса Федоровича Кочури, українського письменника (1905–1976)
- 19 – День металурга. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№187/93, від 03.06.1993 р.) у третю неділю липня, як професійне свято працівників металургійної та гірничодобувної промисловості
- 19 – 80 років від дня народження Валентини Дмитрівни Зубової, українського прозаїка (1935)
- 20 – Міжнародний день шахіста. Починаючи з1966 р., у всьому світі 20 липня відзначають Міжнародний день шахів. Це свято проводиться за рішенням ФІДЕ – Всесвітньої шахової федерації (заснована в 1924 р.)
- 20 – День шахів в Україні. Відзначають згідно постанови Верховної Ради України (№3985-VI, від 01.11.2011 р.) щороку 20 липня

- 23 – 100 років від дня народження Михайла Львовича Матусовського, російського поета, прозаїка, перекладача творів українських письменників (1915–1990)
- 23 – 80 років від дня народження Володимира Григоровича Матвіїшина, українського літературознавця (1935)
- 24 – 25 років тому на флагштоці перед Київською міською радою замайорів жовто-блакитний прапор(1990)
- 24 – День святої княгині Ольги. Велика княгиня увійшла в історію як творець державного життя і культури Київського Русі
- 25 – 110-річчя з дня народження Еліаса Канетті, австрійського письменника, драматурга (1905–1994)
- 26 – День працівників торгівлі. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№427/95, від 05.06.1995 р.) в останню неділю липня як професійне свято працівників торгівлі
- 26 – День флоту України. Відзначається в Україні згідно Указу Президента України (№1209/2011, від 30.12.2011р.) в останню неділю липня, сумістивши його в часі зі святкуванням Дня Військово-Морського Флоту Російської Федерації
- 26 – 130-річчя з дня народження Андре Моруа (Еміль Ерцог), французького письменника (1885–1967)
- 27 – 240-річчя з дня народження графині Терези Брунсвік, угорської письменниці, педагога, засновниці першого дитячого садка у м. Буді в 1828 р. (1775–1861)
- 27 – 180-річчя від дня народження Джозуе Кардуччі, італійського поета 1835–1907)
- 27 – 120 років від дня народження Володимира Яковича Герасименка, українського літературознавця, етнографа (1895–1984)
- 28 – День хрещення Київської Русі – України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 668/2008, від 25. 07.2008 р.) щорічно 28 липня у день пам'яті святого рівноапостольного князя Володимира
- 28 – День PR – спеціаліста. Зовсім недавно державне визнання вивело зв'язок з громадськістю з розряду тіньових професій. „Піар” набув статусу такого ж необхідного інструменту, як маркетинг, реклама й інші напрямки діяльності організації, що сприяють розвитку бізнесу

- 31 – Міжнародний день системного адміністратора. „Батьком” свята є американець Тед Кекатос, котрий вирішив, що хоч раз на рік системні адміністратори повинні відчувати вдячність з боку користувачів. Відзначається з 2000 р. в останню п’ятницю липня

Серпень

- 1 – День інкасатора. Своє професійне свято інкасатори відзначають щороку в цей день
- 2 – День Святого Іллі
- 2 – День аеромобільних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№937/99, від 02.08.1999 р.)
- 2 – Міжнародний день Голокосту ромів. В цей день 1944 р. у концтаборі Аушвіц-Біркенау гітлерівські фашисти влаштували „циганську ніч”. Відзначається в Україні згідно з постановою Верховної Ради (№ 2085, від 08.10.2004р.)
- 2 – День Повітряних Сил Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№579/2007, від 27.06.2007) в першу неділю серпня
- 5 – День звільнення від податків
- 5 – 165-річчя з дня народження Гі де Мопассана, французького письменника (1850–1893)
- 6 – Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї. В цей день американська авіація здійснила атомне бомбардування японського міста Хіросіма (1945)
- 6 – Міжнародний день “Лікарі світу за мир”. Відзначається за рішенням виконкому Міжнародного руху “Лікарі світу за запобігання ядерної війни”
- 8 – День військ зв’язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№154/2000, від 01.02.2000 р.)
- 8 – 225-річчя з дня народження Ференца Келчеї, угорського поета, літературного критика (1790–1838)
- 9 – Міжнародний день корінних народів світу. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (23 грудня 1994 р.) протягом Міжнародного десятиріччя корінних народів світу
- 9 – День будівельника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№273/93, від 22.07.1993 р.) у другу неділю серпня

як професійне свято працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів

- 9 – День працівників ветеринарної медицини. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1035/01, від 01.11.2001 р.) у другу неділю серпня як професійне свято
- 9 – 90 років від дня народження Ореста Івановича Корсовецького, українського поета (1925–2000)
- 10 – 170 років від дня народження Абая Кунанбаєва, основоположника нової писемної казахської літератури (1845–1904)
- 10 – 120 років від дня народження Михайла Михайловича Зоценка, російського письменника-сатирика (1895–1958)
- 11 – 265-річчя з дня народження Іштвана Шандора, угорського письменника, бібліографа (1750–1815).
- 12 – Міжнародний день молоді
- 12 – 75 років від дня народження Володимира Атаназійовича Качкана, українського публіциста, літературознавця (1940)
- 14 – Вшанування Хреста Господнього (Перший Спас)
- 14 – 100 років від дня народження Івана Смолія, українського поета, журналіста, громадського діяча (США)(1915–1984)
- 14 – 90 років від дня народження Миколи Івановича Карпенка, українського поета, перекладача (1925–2007)
- 15 – День археолога. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№694/2008 від 06.08.2008 р.) в цей день
- 15 – 130 років від дня народження Омеляна Іллі Падучака, українського громадського діяча, організатора „Просвіти” у Парагваї (1885–1961)
- 17 – 70 років від дня народження Ігоря Прокоповича Січовика, українського поета, прозаїка (1945)
- 18 – 95 років від дня народження Михайла Сабадоша, українського письменника (Словаччина)(1920)
- 19 – Преображення Господнє (Другий Спас)
- 19 – Всесвітній гуманітарний день. Відзначається щорічно, за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в грудні 2008 р. Цей день покликаний сприяти підвищенню інформованості громадськості про діяльність по наданню гуманітарної допомоги у всьому світі, а також віддати належне всім гуманітарним працівникам, що віддали життя або постраждали під час виконання свого обов’язку

- 19 – День пасічника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№815/97, від 15.08.1997 р.) як професійне свято бджолярів
- 19 – 235 років від дня народження П'єра Жана де Беранже, французького поета (1780–1857)
- 22 – 135 років від дня народження Лайоша Біро, угорського письменника, журналіста (1880–1948)
- 23 – Міжнародний день пам'яті жертв работоргівлі та її ліквідації (Рішення 8.2 150-ої сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО)
- 23 – День пам'яті жертв тоталітарних та авторитарних режимів. Рішення пленарного засідання Європарламенту від 2 квітня 2009 р.
- 23 – День Державного прапора України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента України (№ 987/2004 від 23. 08. 2004 р.) щорічно 23 серпня
- 23 – 80 років від дня народження Анатолія Олексійовича Перепаді, перекладача з французької, журналіста (1935–2008)
- 24 – День Незалежності України. Відзначається згідно з Постановою Верховної Ради України (№2143-ХІІ, від 20.02.1992 р.) як державне загальнонародне свято. Вважається святковим неробочим днем (ст.73 Кодексу законів про працю)
- 24 – 70 років від дня народження Віктора Івановича Сильченка, українського письменника (1945)
- 25 – 75 років від дня народження Миколи Григоровича Жулинського, українського літературознавця, критика (1940)
- 27 – 120 років від дня народження Володимира Олександровича Кобилянського, українського поета, перекладача, критика (1895–1919)
- 27 – 85 років від дня народження Ержебет Галгоці, угорської письменниці (1930–1989)
- 28 – Успіння Пресвятої Богородиці
- 28 – 90 років від дня народження Аркадія Стругацького, російського письменника (1925–1991)
- 29 – День авіації. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№305/93, від 16.08.1993 р. та змінами, внесеними згідно з Указом №119/96, від 10.02.1996 р.) в останню суботу серпня як професійне свято військових і цивільних авіаторів та працівників авіаційної промисловості і транспорту

- 29 – День Далекобійника. Щорічно в останню суботу серпня тисячі водіїв відзначають своє професійне свято
- 29 – 90 років від дня народження Марлени Давидівни Рахліної, української поетеси (1925)
- 30 – День шахтаря. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№304/93, від 16.08.1993 р.) в останню неділю серпня як професійне свято працівників вугільної промисловості
- 31 – 100 років від дня народження Юрія Жлуктенка, українського мовознавця й перекладача (1915–1990)
- 31 – 90 років від дня народження Віри Климівни Артамонової, української поетеси (1925)

Вересень

- 1 – Всесвітній день миру. Відзначається в день початку Другої світової війни
- 1 – День знання. Відзначається з 1984 р.
- 1 – 75 років від дня нападу фашистської Німеччини на Польщу. Початок Другої світової війни (1939)
- 1 – 190 років від дня народження Яна Захаріасевича, польського та українського письменника, громадського діяча, журналіста (1825–1906)
- 2 – 70 роки тому підписано Акт про беззастережну капітуляцію Японії. Закінчення Другої світової війни (1945)
- 2 – День нотаріату. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 211/2010, від 22.02.2010 р.) щороку 2 вересня
- 2 – 170 років від дня народження Івана Білика (І. Я. Рудченко), українського письменника, літературного критика, фольклориста, публіциста (1845–1905)
- 3 – 85 років від дня народження Віктора Петровича Тимченка, українського поета, прозаїка (1930)
- 4 – 50 років тому відбулися виступи В. Стуса, В. Чорновола, І. Дзюби в кінотеатрі „Україна” (м. Київ) проти хвилі арештів української інтелігенції (1965)
- 6 – День підприємця. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1110/98, від 05.10.1998 р.) у першу неділю вересня
- 6 – 140 від дня народження Михайла Дашкевича, українського письменника (Румунія) (1875–1948)

- 6 – 90 років від дня народження Ярослава Розумного, українського літературознавця, педагога, громадського діяча (Канада)(1925)
- 7 – День знищення військової іграшки. Відзначається з 1998 р. за ініціативою Всесвітньої асоціації допомоги сиротам та дітям, які не мають батьківської опіки
- 8 – Міжнародний день грамотності. Відзначається системою ООН
- 8 – Міжнародний день солідарності журналістів. Проводиться за рішенням IV конгресу Міжнародної організації журналістів, який відбувся у травні 1958 р. в Бухаресті
- 8 – 380-річчя з дня народження герцога Пала Естергазі, угорського письменника, композитора, політичного діяча (1635–1713).
- 8 – 185-річчя з дня народження Фредеріка Містрала, французького поета, лауреата Нобелівської премії (1904) (1830–1914).
- 9 – Всесвітній день краси. Проводиться за ініціативою Міжнародного комітету естетики та косметології
- 11 – 150 років від дня народження Яна Райніса (Я. К. Плієкшанс), латиського поета, драматурга, громадського діяча (1865–1929)
- 11 – 130 років від дня народження Девіда Герберта Лоуренса, англійського письменника (1885–1930)
- 12 – День фізичної культури і спорту. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№340/94, від 29.06.1994 р.) у другу суботу вересня
- 12 – День українського кіно. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№52/96, від 12.01.1996 р.) у другу суботу вересня як професійне свято працівників кінематографії
- 13 – День танкіста. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№922/97, від 29.08.1997 р.) у другу неділю вересня
- 13 – День працівників нафтової, газової та нафтопереробної промисловості Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№302/93, від 12.08.1993 р.) у другу неділю вересня
- 13 – Міжнародний день пам'яті жертв фашизму. Відзначається щорічно у другу неділю вересня
- 15 – 70 років від дня народження Людмили Михайлівни Скирди, української поетеси, критика, літературознавця (1945)
- 16 – Міжнародний день збереження озонового шару. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН в день підписання

Монреальського протоколу про речовини, які руйнують озоновий шар (1987 рік)

- 16 – 90 років від дня народження Михайла Семеновича Грицяя, українського фольклориста й літературознавця (1925–1988)
- 17 – День рятувника. Свято відзначається в День святкування православною церквою Ікони Божої Матері „Неопалима Купина”, яка є покровителькою пожежників і рятувальників і надає допомогу всім, хто потрапив у біду. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№830/2008, від 12.09.2008 р.) щорічно 17 вересня
- 17 – Міжнародний день миру. Відзначається у третій вівторок вересня в день відкриття чергової сесії Генеральної Асамблеї ООН. Вперше відзначався у 1982 р.
- 18 – 110 років від дня народження Степана Охримовича, українського журналіста, громадсько-політичного діяча, одного з зачинателів молодіжних рухів в Галичині (1905–1931)
- 19 – День винахідника і раціоналізатора. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№443/94, від 16.08.1994 р.) у третю суботу вересня як свято винахідників і раціоналізаторів
- 19 – День фармацевтичного працівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1128/99, від 07.09.1999 р.) у третю суботу вересня
- 20 – День працівника лісу. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№356/93, від 28.08.1993 р.) у третю неділю вересня як професійне свято працівників лісового господарства, лісової, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості
- 20 – 130 років від дня народження Дмитра Павловича Осічного, українського письменника (1885–1962)
- 20 – 70 років від дня народження Світлани Андріївни Йовенко, української поетеси, прозаїка, критика (1945)
- 21 – День миру. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№100/02, від 05.02.2002 р.) щорічно 21 вересня підтримуючи рішення Генеральної Асамблеї ООН.
- 21 – Різдво Пресвятої Богородиці Марії (Друга Пречиста). Вшанування українських Богородичних ікон
- 21 – 60 років від дня народження Катерини Петрівни Пасічної, української поетеси, прозаїка (1955)

- 22 – День партизанської слави. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1020/01, від 30.10.2001 р.) щорічно в цей день
- 22 – 28– Всесвітній день моря. Відзначається за рішенням X сесії Асамблеї Міжурядової морської консультативної організації, яка відбулася у листопаді 1977 р. У різних країнах День моря святкується в найбільш доречний день останнього тижня вересня
- 22 – 130 років від дня народження Мацелла Бенедика, угорського письменника, літературознавця (1885–1969)
- 23 – 100 років від дня народження Володимира Юрійовича Бандурака, українського письменника (1915–1982)
- 24 – 105 років від дня народження Іштвана Ваша, угорського письменника, поета, перекладача (1910–1991)
- 25 – 60 років від дня народження Лесі Георгіївни Мушкетик, перекладача з угорської на українську мову, член спілки письменників Угорщини, літературознавця (1955)
- 26 – 130 років від дня народження Калістрата Романовича Анищенка, українського письменника (1885–1929)
- 27 – Свято Воздвиження Чесного Хреста Господнього
- 27 – Всесвітній день туризму. Засновано III сесією Генеральної асамблеї Всесвітньої туристської організації, яка відбулась у 1980 р.
- 27 – День туризму. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1047/98, від 21.09.1998 р.)
- 27 – День вихователя і всіх дошкільних працівників. Ідея цього нового загальнонаціонального свята – допомогти суспільству звернути більше уваги на дитячий сад і на дошкільне дитинство в цілому
- 27 – День машинобудівника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№361/93, від 08.09.1993 р.) у четверту неділю вересня як професійне свято працівників машинобудування і приладобудування.
- 27 – Міжнародний день глухонімих. Встановлено в пам'ять про створення Міжнародної Федерації глухонімих (1951 рік). Відзначається в останню неділю вересня
- 30 – День святих мучениць Віри, Надії, Любові та матері Софії
- 30 – Всеукраїнський день бібліотек. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№471/98, від 14.05.1998 р.) щорічно в цей день

- 30 – День усиновлення. Відзначається щорічно відповідно до Указу Президента України №1088/2008 від 27.11.2008р.
- 30 – Міжнародний день перекладача. У 1991 р. Міжнародна Федерація перекладачів (FIT) проголосила День святого Ієроніма, що традиційно вважається покровителем перекладачів – Міжнародним днем перекладачів
- 30 – Міжнародний день Інтернету. Міжнародний день Інтернету заведений Папою Римським Іоанном Павлом II в 1998 р.
- 30 – 180 років від дня народження Федора Івановича Заревича, українського письменника і журналіста (1835–1879)

Жовтень

Жовтень – Міжнародний тиждень листа. Відзначається за рішенням Всесвітньої поштової спілки та завжди включає в себе 9 жовтня – Всесвітній день пошти

- 1 – День ветерана. За ініціативою ООН 1 жовтня в усьому світі відзначається як Міжнародний день осіб похилого віку, а в Україні також і День ветерана
- 1 – Міжнародний день музики. Проводиться за рішенням Міжнародної музичної ради ЮНЕСКО
- 1 – День народження поштової листівки (Відень)
- 1 – 350 років тому гетьманом Правобережної України обрано Петра Дорошенка (1665)
- 3 – Створення Всесвітньої Федерації профспілок
- 3 – 140 років від дня народження Сулеймана Ахундова, азербайджанського письменника, драматурга (1875–1939)
- 3 – 120 років від дня народження Сергія Олександровича Єсеніна, російського поета (1895–1925)
- 4 – Всесвітній день тварин
- 4 – День початку космічної ери людства. Проголошено Міжнародною Федерацією астронавтики на честь запуску першого в світі штучного супутника Землі
- 4 – День працівників освіти. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№513/94, від 11.09.1994 р.) у першу неділю жовтня як професійне свято працівників освіти
- 4 – 130 років від дня народження Дмитра Васильовича Андрусенка,

- українського кобзаря, диригента, педагога (1885–1965)
- 5 – Всесвітній день вчителів. Засновано ЮНЕСКО у 1994 р. (UNESCO-PRESSE vol.4, no. 17, p 9)
 - 5 – Всесвітній день середовища проживання. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (1985 р.) у перший понеділок жовтня
 - 5 – 190-річчя з дня народження Яноша Ксентуса, угорського письменника, природознавця, етнографа (1825–1894)
 - 7 – 100 років від дня народження Маргарити Йосипівни Алігер, російської поетеси (1915–1992)
 - 8 – День юриста України. Це свято, яке об'єднує юристів різних сфер діяльності, що стоять на захисті прав і свобод громадян України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1022/97, від 16.09.1997 р.) в цей день
 - 9 – Всесвітній день пошти. Проводиться за рішенням XIV конгресу Всесвітньої поштової спілки в день її створення
 - 9 – 130 років від дня народження Володимира Юхимовича Свідзинського, українського поета (1885–1941)
 - 10 – Всесвітній день охорони психічного здоров'я
 - 10 – Міжнародний день стандартизації. Відзначається в день створення Міжнародної організації зі стандартизації
 - 10 – День працівників стандартизації та метрології. В Україні відзначається на підставі Указу Президента (№910/2002, від 08.10.2002 р.) в цей день
 - 10 – 90 років від дня народження Петра Олександровича Костюченка, українського письменника (1925–1992)
 - 11 – День художника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1132/98, від 09.10.1998 р.) у другу неділю жовтня
 - 11 – День працівників державної санітарно-епідеміологічної служби. В Україні відзначається на підставі Указу Президента (№ 1178/2004, від 5.10.2004 р.) в другу неділю жовтня
 - 11 – 130-річчя з дня народження Франсуа Моріака, французького письменника (1885–1970)
 - 13–19 – Європейський тиждень місцевої демократії. Держави-члени Ради Європи, які підписали Хартію (15 жовтня 1985 р.), зобов'язуються втілювати принципи місцевого самоврядування у своєму національному законодавстві. Відзначається в Україні

згідно з Указом Президента (№ 922/2007, від 27.09.2007 р.) щорічно в тиждень, що включає 15 жовтня

- 13 – 130 років від дня народження Романа Михайловича Волкова, українського фольклориста і літературознавця (1885–1959)
- 14 – Покрова Пресвятої Богородиці
- 14 – День захисника України. Відзначається в Україні щорічно згідно з Указом Президента (№806/2014, від 14.10.2014 р.)
- 14 – День Українського козацтва. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№966/99, від 07.08.1999 р.) в день свята Покрови Пречистої Богородиці
- 14 – Міжнародний день по зменшенню небезпеки стихійних бід. У 2001 р. Генеральна Асамблея ООН постановила щорічно відмічати цей день у другу середу жовтня (резолюція 56/195, від 21 грудня)
- 15 – Всесвітній день сільської жінки. Засновано Організацією Об'єднаних Націй в 1997 р. Право на проведення надано фонду Всесвітнього жіночого конгресу (Женева, Швейцарія). Ініціатором відзначення цього свята в Україні стало Всеукраїнське громадське об'єднання „Рада жінок-фермерів України”, яке створено в 1998 р.
- 15 – 120 років від дня народження Володимира Зеноновича Гжицького, українського письменника (1895–1973)
- 15 – Міжнародний день кредитних спілок. Свято відзначається щороку з 1948 р. кожен третій четвер жовтня
- 16 – Всесвітній день продовольства. Відзначається за рішенням Організації Об'єднаних Націй з питань продовольства і сільського господарства в день створення цієї організації
- 16 – 290-річчя з дня народження Йозефа Гвадані, угорського письменника (1725–1801)
- 17 – Міжнародний день боротьби з бідністю. Проводиться з 1992 р. і підтримано Генеральною Асамблеєю ООН (22 грудня 1992 р.)
- 17 – День працівників целюлозно-паперової промисловості. Свято відзначається щорічно у третю суботу жовтня на підставі Указу Президента України (№885/2008, від 01. 10.2008 р.) як професійне свято
- 17 – 80 років від дня народження Олександра Даниловича Пономаріва, українського літературознавця, перекладача (1935)

- 18 – День працівників харчової промисловості. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№714/95, від 08.08.1995 р.) у третю неділю жовтня як професійне свято працівників харчової промисловості
- 20 – Міжнародний день авіадиспетчера. Міжнародна федерація асоціацій авіаційних диспетчерів була створена в Амстердамі 20 жовтня 1961 р. Федерація представляє інтереси більше сорока тисяч авіадиспетчерів 127 країн світу
- 22 – 80 років від дня народження Бориса Ілліча Олійника, українського поета (1935)
- 22 – 70 років від дня народження Василя Поліоновича Сагайдака, українського поета (1945)
- 24-30 – Тиждень роззброєння. Проводиться щорічно за закликом спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (1978) і починається у день річниці заснування ООН
- 23 – День працівників реклами (День рекламіста)
- 23 – 80 років від дня народження Петра Миколайовича Дідовича, українського прозаїка (1935–2010)
- 24 – День Організації Об'єднаних Націй. Проводиться в день, коли у 1945 р. вступив у дію Статут ООН
- 24 – Всесвітній день інформації про розвиток. Запроваджено Генеральною Асамблеєю ООН у 1972 р. резолюцією від 19 грудня
- 25 – Міжнародний день боротьби жінок за мир
- 25 – День маркетолога
- 25 – День автомобіліста і дорожника. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№452/93, від 13.10.1993 р.) в редакції Указу Президента (№1173/97, від 22.10.1997 р.) в останню неділю жовтня як професійне свято працівників автомобільного транспорту і дорожнього господарства
- 25 – 190-річчя з дня народження Йоганна Штрауса, австрійського композитора, скрипаля, диригента (1825–1899)
- 25 – 100 років від дня народження Леоніда Сильвестровича Лупана, українського поета (1915–1938)
- 27 – Міжнародний день шкільних бібліотек. Відзначається щорічно четвертого понеділка жовтня, починаючи з 1999 р. Мета цього свята – підкреслити ключову роль шкільних бібліотек у справі навчання та виховання дітей та привернути увагу суспільства до шкільних бібліотек

- 27 – 110 років від дня народження Тамари Михайлівни Мороз-Стрілець, української письменниці, літературознавця (1905–1994)
- 27 – 90 років від дня народження Юрія Михайловича Кругляка, українського письменника (1925–1998)
- 28 – 25 років тому Верховна Рада УРСР затвердила Закон про державний статус української мови (№8312/XI, від 28.10.1989р.)
- 28 – День визволення України від фашистських загарбників. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№836/2009, від 20.10.2009р.) 28 жовтня щорічно
- 28 – 85-річчя з дня народження Ласла Добоша, угорського письменника, журналіста (1930)
- 29 – День працівників служби позавідомчої охорони
- 30 – День податкової служби України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1094/2000, від 29.09.2000 р.)
- 30 – 120 років від дня народження Луки Луціва (літ. псевд.- Л. Граничка), літературознавця, педагога, публіциста (США) (1895–1984)
- 31 – Міжнародний день Чорного моря. Ініційовано громадськістю та владними структурами причорноморських країн
- 31 – Всесвітній день заощаджень. Цей день відзначають у багатьох країнах Європи, де громадяни користуються послугами банків і зберігають там свої заощадження. У 20-30-ті роки ХХ ст. свято ощадності активно відзначали в Галичині

Листопад

- 1 – День працівника соціальної сфери. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№ 374/99, від 13.04.1999 р.) в першу неділю листопада
- 1 – 80 років від дня народження Володимира Степановича Мирного, українського письменника (1935)
- 2 – 80 років від дня народження Володимира Родіоновича Коломійця, українського поета (1935)
- 3 – День інженерних військ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1390/99, від 27.10.1999 р.)
- 3 – День ракетних військ і артилерії. Відзначається в Україні згідно

- з Указом Президента (№1215/97, від 31.10.1997 р.)
- 3 – 150 років від дня народження Сергія Петровича Мартоса, українського письменника (1865–1911)
 - 4 – День залізничника. 4 листопада працівники залізничного транспорту України відзначають своє професійне свято згідно з Указом Президента України (№1140, від 11.12.2002) і саме в цей день в 1861 р. з Відня через Перемишль до залізничного вокзалу у Львові прибув перший поїзд на території сучасної України. Цей день вважається початком історії залізниць в Україні
 - 5 – 100 років від дня народження Анатолія Мефодійовича Хорунжого, українського письменника (1915–1991)
 - 6 – Міжнародний день запобігання експлуатації навколишнього середовища під час війни та збройних конфліктів
 - 6 – 160 років від дня народження Дмитра Івановича Яворницького, українського історика, археолога, етнографа, фольклориста, письменника (1855–1940)
 - 7 – Всесвітній день чоловіків. Цей день було встановлено в 2000 р. за ініціативою магістрату Відня (Австрія) і керівництва відділення ООН у Відні. Його святкують першої суботи листопада. Ключовим моментом цього заходу було щорічне вручення „Всесвітньої чоловічої премії” (бронзова копія роденівського „Мислителя”) видатним діячам політики, науки, бізнесу, культури і мистецтв
 - 8 – 80 років тому у Чернігові відкрито Літературно-меморіальний музей М. М. Коцюбинського (1935)
 - 9 – Всесвітній день якості. Відзначається за ініціативою міжнародних організацій зі стандартизації та якості, при підтримці ООН
 - 9 – День української писемності та мови. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1241/97, від 6.11.1997 р.) в день вшанування пам’яті преподобного Нестора –літописця.
 - 9 – 96 років тому Українська Національна Рада проголосила Західно-Українську Народну Республіку (1918)
 - 10 – Всесвітній день молоді. Відзначається у день створення Всесвітньої Федерації демократичної молоді
 - 13 – Всесвітній день сліпих. Відзначається у день народження Валентина Гаюї, французького педагога, який у 1784 р. заснував у Парижі перший у світі інтернат для сліпих

- 13 – 140 років від дня народження Михайла Михайловича Мочульського, українського літературознавця, критика, перекладача (1875–1940)
- 13 – 120 років від дня народження Аурела Берната, угорського художника, письменника (1895–1982)
- 14 – Всесвітній день боротьби з діабетом. Спочатку відзначався у день народження Фредеріка Гранта Бантинга, канадського фізіолога, який винайшов гормон інсуліну. Посилаючись на резолюції Всесвітньої Асамблеї охорони здоров'я (WHA42.36, від 19.05.1989 р.), Міжнародна діабетична федерація при участі ВООЗ з 1991 р. відмічає як Всесвітній день боротьби з діабетом. Генеральна Асамблея постановила оголосити 14 листопада 2007 р. днем ООН (A/RES/61/225, від 18.01.2007 р.)
- 15 – День працівників сільського господарства. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№428/93, від 07.10.1993 р.) у третю неділю листопада як професійне свято
- 15 – Всесвітній день іммігранта. Відзначається у третю неділю листопада за ініціативою національних єпископських конференцій
- 16 – Міжнародний день терпимості. Проголошено Генеральною сесією ООН 12 грудня 1996 р.
- 16 – День працівників радіо, телебачення та зв'язку. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№667/94, від 11.11.1994 р.) саме цього дня
- 17 – Міжнародний день студентів. Встановлено на Всесвітньому конгресі студентів у Празі у 1946 р.
- 17 – День студента. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№659/99, від 16.07.1999 р.)
- 19 – День працівників гідрометеорологічної служби. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№208/03, від 11.03.2003 р.)
- 19 – День склороба. Щорічно 19 листопада в Україні відзначається згідно з Указом Президента (№1417/2003, від 09.12.2003) професійне свято працівників скляної промисловості
- 19 – Міжнародний день відмови від паління. Відзначається у третій четвер листопада
- 19 – 140 років від дня народження Катерини Василівни Гриневичевої, української письменниці (Австрія)(1875–1947)
- 19 – 90 років від дня народження Володимира Матвійовича Хижняка, українського прозаїка, перекладача (1925)

- 20 – Всесвітній день дітей. У 1954 р. Генеральна Асамблея ООН рекомендувала державам запровадити Всесвітній день дітей і відзначити його на свій розсуд. 20 листопада Генеральна Асамблея ООН схвалила Декларацію прав дитини
- 21 – Всесвітній день телебачення. 17 грудня 1996 р. Генеральна Асамблея проголосила 21 листопада Всесвітнім днем телебачення в ознаменування дати проведення першого Всесвітнього телевізійного форуму в Організації Об'єднаних Націй
- 21 – Всесвітній день привітань. Відзначається з 1973 р. Ідея проведення цього дня зародилася у братів Майкла та Брайяна Маккормак з американського штату Небраска як реакція на посилення міжнародної напруженості
- 21 – 130 років від дня народження Ірини Шухевич (Величковська), української письменниці, іконописця (США)(1885–1979)
- 24 – Міжнародний день без покупок. Вперше „День без покупок” був проведений у США (1992)
- 24 – 100 років від дня народження Лайоша Леврінце, угорського лінгвіста, літературознавця (1915–1993)
- 25 – Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок
- 25 – 90 років від дня народження Юрія Дмитровича Бедзика, українського прозаїка, драматурга (1925 – 2008)
- 28 – День пам'яті жертв Голодомору. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1310/98, від 26.11.1998 р.) у четверту суботу листопада
- 28 – 130 років від дня народження Івана Калиновича, українського бібліографа, видавця, перекладача, політичного діяча (1885–1927)
- 28 – 100 років від дня народження Костянтина Михайловича Симонova, російського письменника (1915–1979)
- 29 – Міжнародний день солідарності з палестинським народом. Відзначається щорічно за закликом резолюції Генеральної Асамблеї ООН (1977р.) у день, коли у 1947 р. Генеральною Асамблеєю ООН було схвалено резолюцію про розділ Палестини
- 30 – 180-річчя з дня народження Марка Твена, американського письменника (1835–1910)

- 30 – 80 років від дня народження Дмитра Семеновича Чередниченка, українського письменника, поета, перекладача, мистецтвознавця (1935)

Грудень

- 1 – 24 роки тому на всенародному референдумі підтверджено Акт проголошення незалежності України (1991)
- 1 – Всесвітній день боротьби зі СНІДом. Проголошено Всесвітньою організацією охорони здоров'я. Відзначається з 1988 р.
- 1 – День працівників прокуратури. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1190/2000, від 02.11.2000 р.) як професійне свято
- 1 – 110 років від дня народження Олексія Івановича Полторацького, українського письменника (1905–1977)
- 2 – Міжнародний день скасування рабства. Відзначається в день схвалення Генеральною Асамблеєю ООН конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатації інших осіб
- 2 – 120 років від дня народження Григорія Прокоповича Яковенка (Вікторова), українського письменника (1895–1940)
- 3 – Міжнародний день інвалідів. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН 14 жовтня 1992 р.
- 4 – 140 років від дня народження Райнера Марії Рільке, австрійського та німецького поета (1875–1958)
- 5 – Міжнародний день добровольців в ім'я економічного та соціального розвитку. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (резолюція 40/212 від 17 грудня 1985 р.)
- 5 – День працівників статистики. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1120/2002, від 02.12.2002 р.)
- 5 – 100 років від дня смерті Юхима Степановича Кримського, українського літератора, видавця, педагога, бібліографа (1838–1915)
- 6 – День Збройних Сил України. Відзначається в Україні згідно з Постановою Верховної Ради (№3528-12, від 19.10.1993 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1991 р. Закону України “Про Збройні Сили України”
- 6 – 350 років від дня народження Міклоша Берчені-молодшого, угорського письменника (1665–1725)

- 6 – 160 років від дня народження Олександра Федоровича Волошина, українського фольклориста і етнографа (1855–1929)
- 6 – 110 років від дня народження Григорія Кириловича Саченка, українського поета і літературознавця (1905–1939)
- 7 – Міжнародний день цивільної авіації. Відзначається з 1994 р. за ініціативою Міжнародної організації цивільної авіації
- 7 – День місцевого самоврядування. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1250/2000, від 25.11.2000 р.) щорічно 7 грудня
- 8 – 14 років від дня підписання у Бресті Білоруссю, Росією і Україною Біловезької Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав. СРСР припинив існування як суб'єкт міжнародного права і геополітична реальність
- 8-12 – Всеукраїнський тиждень права. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1149/2008, від 08.12.2008р.) щороку в тиждень, що включає день прав людини, який відзначається (10 грудня) в пам'ять проголошення Генеральною Асамблеєю ООН у 1948р. Загальної декларації прав людини
- 8 – 225-річчя з дня народження Іштвана Балого, угорського драматурга, перекладача (1790–1873).
- 8 – 110-річчя з дня народження Лайоша Холлош Корвіна, угорського письменника, поета, журналіста (1905–1971)
- 9 – Міжнародний день боротьби з корупцією. Відзначається згідно з рішенням генеральної Асамблеї ООН. В цей день в 2003 р. у мексиканському місті Меріда на політичній конференції була для підписана Конвенція ООН проти корупції і вже 14 грудня 2005 р. Конвенція набула чинності, як міжнародно-правовий документ, обов'язковий до виконання її сторонами
- 10 – День прав людини. Рішення про святкування цього Дня прийняте 4 грудня 1950 р. на 5-ій сесії Генеральної Асамблеї ООН. Відзначається у день прийняття Загальної Декларації прав людини (1948)
- 10 – 90 років від дня народження Ореста Борисовича Ткаченка, українського вченого-мовознавця (1925)
- 11- Міжнародний день гір. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/57/245)

- 11 – 100 років від дня народження Марії Теодорівни Скрипник, української перекладачки, письменниці, громадської діячки (Канада) (1915–2012)
- 12 – День Сухопутних військ України. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1167/97, від 18.10.1997 р.)
- 13 – Всесвітній день дитячого телебачення і радіомовлення. Святкову дату оголосили представники Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Канні в квітні 1994 р. Відзначається дане свято в другу неділю грудня
- 14 – День ліквідатора. 14 грудня в Україні відзначається День вшанування учасників ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС (більш відомий, як День ліквідатора), який був офіційно введений Президентом України в 2006 р.
- 15 – День працівників суду. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1318/2000, від 08.12.2000 р.)
- 18 – Міжнародний день мігрантів. Відзначається за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/55/93)
- 18 – 90 років від дня народження Миколи Івановича Печеніжського, українського драматурга (1925–1998)
- 19 – День Святого Миколая
- 19 – 60 років від дня народження Миколи Костянтиновича Дмитренка, українського прозаїка, поета, фольклориста, літературознавця (1955)
- 20 – Міжнародний день солідарності людей. Відзначається щорічно за рішенням Генеральної Асамблеї ООН (A/RES/60/209)
- 20 – День міліції. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№567/92, від 17.11.1992 р.) у день прийняття Верховною Радою України в 1990 р. Закону “Про міліцію”
- 22 – День працівників дипломатичної служби України. Цього дня в Україні щорічно відзначається професійне свято встановлене Указом Президента (№1639/2005, від 21.11.05)
- 22 – День енергетика. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№522/93, від 12.11.1993 р.) щороку 22 грудня в день зимового сонцестояння
- 24 – День працівників архівних установ. Відзначається в Україні згідно з Указом Президента (№1200/98, від 30.10.1998 р.) як професійне свято

- 27** – 90 років від дня народження Надії Олександрівни Вишневської, українського літературознавця (1925–2007)
- 29** – Міжнародний день біологічного різноманіття. Проголошено Генеральною Асамблеєю ООН (19 грудня 1994 р.) і відзначається у день, коли вступила в дію Конвенція ООН про охорону біологічного різноманіття
- 30** – 190 років тому відбулося збройне повстання Чернігівського полку проти царизму в Україні (1825)
- 30** – 150 років від дня народження Джозефа Редьярда Кіплінга, англійського письменника (1865–1936)
- 31** – 170 років від дня народження Сильвестра Теодоровича Лепкого, українського письменника і громадсько-культурного діяча (1845–1901)
- 31** – 130-річчя з дня народження Аладара Кунца, угорського письменника, редактора, перекладача (1885–1931)

ПОКАЖЧИК ПРИЗВИЩ ЮВІЛЯНТІВ ТА АВТОРІВ СТАТЕЙ ПРО НИХ

А

Агапіт, архимандрит
(Бевцик І. В.) **15**
Адамкович А. **30**
Адлер А. *див.*
Оцел Е. **16**
Ажаєв В. М. **270**
Александров В. С.
286
Алеша П. **20**
Алігер М. Й. **297**
Алмашій М. І. **43**
Анастасевич В. Г.
272
Андерсен Г. Х. **275**
Андор Д. *див.* Ан-
дор Ю. О. **45, 218**
Андрашко Ю. В. **26**
Андрелла М. **58**
Андрусенко Д. В.
296
Андрусяк І. П. **14**
Анищенко К. Р. **295**
Антал Л. **285**
Антошин М. С. **47**
Арпа І. **37**
Арсентьев М. В. **55**
Артамонова В. К. **292**
Архій Й. І. **12**
Асталаш С. М. **5**
Афанасьєв А. П. **7**
Ахундов С. **296**

Б

Бабей П. **35**
Бабенко О. С. **31**
Бабець П. М. **29**

Бабиченко Л. В. **10**
Байцура І. **55**
Бактаї Е. **268**
Балла О. **54**
Балла П. К. **22**
Балог І. **305**
Бандурак В. Ю. **295**
Бандурчак М. **21**
Бараболя Марко **23**
Барна Ф. **281**
Барновський М. **53**
Барток Б. **42**
Баяновська М. Р. **3, 163, 174**
Бевцик І. В. *див.*
Агапіт, архиманд-
рит **15**
Бедзик Ю. Д. **303**
Бедзір В. О. **3, 154**
Бедзір-Кремниць-
ка Є. Л. **21**
Беллоу С. **287**
Бенедек М. **295**
Беранже П. Ж. **291**
Бердар В. Д. **55**
Берегі І. І. **21**
Берец І. І. **46**
Берец В.-Й. І. **45**
Бернат А. **302**
Берчені-молод-
ший М. **304**
Бескид А. Г. **55, 190**
Бібіков К. А. **56**
Бідзіля М. І. **53, 252**
Бідзіля Ю. М. **50**
Біксей Л. І. **3, 110, 129, 238**

Білак С. М. **8**
Білак С. П. **52**
Білик І. **292**
Біро Л. **291**
Бісс Є. **30**
Біттнер *див.* Забав-
ська А. **24**
Блиха М. **46**
Бовді А. А. **36**
Боґдан П. **46**
Боднар В. Л. **32**
Боднар Ю. В. **150**
Боєвір *див.* Мо-
гіш Ф. І. **8**
Божук І. І. **5**
Бойчук Й. П. **52**
Бокшай Й. Й. **17**
Бонкало О. **8**
Борецький А. А. **49**
Борнемісс П. **271**
Боршош-Кум'ят-
ський Ю. В. **33**
Бочко С. І. **46**
Бровдій В. М. **29**
Бровка П. У. **285**
Бродій А. І. **32**
Брудняк П. **37**
Брунскі Т. **288**
Бурлін О. К. **37**
Бухало В. П. **20, 118**
Буцко С. С. **28, 141**

В

Вагнер Л. **59**
Вайнагій М. Ю. **8**
Вайнагій О. М. **34**
Вакаров Д. О. **48**

Вальо М. А. **284**
 Ванчишин С. **29**
 Варга Ю. **23**
 Вархол Н. **21**
 Вар'ян *див.* Вархол Н. **21**
 Вахнянин О. **18**
 Ваш І. **295**
 Вашкеба К. Г. **88**
 Ваш О. В. **39, 189**
 Ведреш М. **40**
 Величковська *див.* Шухевич І. **303**
 Вербицький М. М. **272**
 Вертелецький А. О. **33**
 Вишневська Н. О. **307**
 Вінковський В. І. **27**
 Віраг Ю. **39**
 Владимир Л. А. **42**
 Волков Р. М. **298**
 Волошин А. І. **34**
 Волошин О. Ф. **305**
 Волощак О. **43**
 Воронін П. **286**
 Вотсон К. **280**

Г

Габда В. Г. **33**
 Габовда П. І. **33**
 Габорець В. С. **3, 88, 140, 258**
 Гаврило М. А. **35**
 Гаврош Ок. І. **3, 69**
 Гадар П. Т. **34, 156**
 Гайсак М. І. **50**
 Гакавий М. В. **50**
 Галайда П. **48**
 Галай *див.* Печора А. М. **13**
 Галгоці Е. **291**
 Галинський І. Р. **270**

Галиця М. М. **12**
 Галушка М. В. **41**
 Гама М. С. **24**
 Гангур В. М. **53**
 Ганчев Ф. **36**
 Гарайда І. А. **9**
 Гарастей І. І. **18**
 Гарастей Ю. **40**
 Гартл А. **53**
 Гаті Й. **23**
 Гафіяк І. К. **34**
 Гвадані Й. **298**
 Гвоздулич Ю. **13**
 Геваза Ю. І. **26, 133**
 Гевеші Д. **50**
 Георгій, протоієрей *див.* Чулей Ю. О. **43**
 Герасименко В. Я. **288**
 Герасимова Г. П. **41, 198**
 Гербер *див.* Маргіттої С. **60**
 Гереш С. Ю. **30**
 Герцег Л. М. **46**
 Гжицький В. З. **298**
 Глогинець С. **26**
 Голас А. **54**
 Голобородько В. І. **275**
 Головач М. І. **36**
 Головей М. І. **47, 223**
 Голота Я. **47, 229**
 Гомба Ю. **39**
 Гомілков О. **59**
 Гомоннай В. В. **53**
 Гончаренко Б. А. **287**
 Горват Ж. О. **30**
 Горват К. І. **27**
 Горват-Палоці Д. **37**
 Гордасевич Г. Л. **274**
 Горкай В. **17**

Горняк Ю. М. **17**
 Горонді Г. П. **5**
 Гортвай Є. Ф. **41**
 Гость М. **36**
 Готтесманн *див.* Бактаї Е. **268**
 Гранчак *див.* Керецман Н. П. **33**
 Гранчак *див.* Кляп М. І. **31**
 Грибоедов О. С. **267**
 Гривна С. **51**
 Гривна В. **22**
 Грига І. В. **32**
 Григаш Л. З. **20**
 Григорович В. І. **280**
 Гримич В. Г. **283**
 Гриндич Ю. В. **25**
 Гриневичева К. В. **302**
 Гриненко Г. О. **267**
 Гринько Д. Г. **284**
 Грицай М. С. **294**
 Грицище О. І. **52**
 Гриць *див.* Лопата М. **6**
 Гроцький П. **21**
 Грушевський Д. І. **272**
 Гулачі Л. **6**
 Гулович Ю. **20**
 Гуменяк О. В. **40**
 Гурзан М. І. **50, 249**
 Густі В. П. **3, 90**

Ґ

Ґавула А. **40**
 Ґавулич І. **16**

Д

Данилич Т. Ф. **16**
 Данилькевич Г. О. **18**
 Данч Г. А. **54**

Дармаї В. **52**
Даррелл Д. **267**
Дашевський О. Г. **271**
Дашкевич М. **292**
Демко І. **31**
Дерець Т. **44**
Дерчені Я. **25**
Дерке М. Ж. **9**
Джерманетто Д. **268**
Джура *див.* Прокіп-
чак Ю. **34**
Дибко-Филипчак І. **274**
Дикань М. **8**
Дистанов Г. К. **6**
Дідович П. М. **299**
Діянич В. В. **34**
Дмитренко М. К. **306**
Дністрянський С. **49**
Добош Л. **300**
Довбуш О. **38, 58**
Довганич О. Д. **24**
Довгович Л. Є. **43**
Довгошей М. І. **41**
Долгош М. Ю. **40**
Долгош С. С. **38**
Драгун В. І. **40**
Дребота М. О. **23**
Дубай М. **39**
Дубініна М. П. **7**
Дубровський М. Г. **35**
Дудаш А. **50**
Дудко Ф. **279**
Дулішкович І. **49**
Дурдинець П. П. **37, 176**
Дутко О. М. **32**
Духнович О. В. **19**
Дьєрі Д. **17**
Дьєрфі І. **55**
Дяченко С. С. **276**

Е

Ердевдій М. Й. **46**

Ерцог Е. *див.* Мо-
руа А. **288**
Естергазі П. **293**

Є

Єршов П. П. **272**
Єсенін С. О. **296**

Ж

Жаткович Ю.-К. Ю. **44**
Жидовський П. **28**
Жирос І. Ю. **32**
Жлуктенко Ю. **292**
Жулинський М. Г. **291**

З

Забавська А. **24**
Заєць В. А. **7**
Закревський М. В.
285
Заревич Ф. І. **296**
Затлоукал Я. **15**
Захаріасевич Я. **292**
Зейкан І. О. **58**
Зеленяк А. М. **51**
Зірчастий О. *див.*
Нитченко Д. **271**
Зошенко М. М. **290**
Зубова В. Д. **287**
Зубрицький Д. *див.*
Торисин **30**

І

Іванчо А. С. **60**
Іванчо І. **17**
Ігнатков Ю. **25**
Ігнатов *див.* Ігнат-
ков Ю. **25**
Ілку Ф. П. **40**
Іллеш Б. **18**

Й

Йетс В. Б. **284**

Йовенко С. А. **294**

К

Каган І. Б. **17**
Кадар *див.* Пилип-
чак М. **24**
Казанкевич В. П. **54**
Калинин Ю. Ф. **10**
Калинич В. **55**
Калинович І. **303**
Каліст І. **18**
Калман Ю. **44**
Калмінський Е. І. **30**
Канетті Е. **288**
Караффа А. **43**
Карваль М. **56**
Кардуччі Д. **288**
Карловські К. Л. **56**
Карпенко М. І. **290**
Карпенко Ф. А. **284**
Карпенко Ф. *див.*
Дудко Ф. **279**
Касьяненко О. М. **34**
Катеринюк М. М. **40**
Каффка М. **284**
Качій Ю. Ю. **15**
Качкан В. А. **290**
Кашула І. Ю. **12**
Келлій М. **56**
Келчеї Ф. **289**
Кензабуро О. **269**
Кепич І. Д. **22**
Керецман Н. П. **33**
Керечанин В. М. **14**
Керита Х. В. **10**
Кернашевич М. **35**
Кимак В. Ф. **59**
Кимак І. **22**
Кіплінг Д. Р. **307**
Климентій, єпископ
див. Келлій М. **56**
Климкович К. Г. **268**

- Климпуш М. Д. **130**
 Клочурак В. **44**
 Клочурак С. С. **12**
 Кляп М. І. **31**
 Кобаль Є. **52**
 Кобеляцька *див.*
 Пацкань І. І. **28**
 Кобилянський В. О. **291**
 Кобринська-Озаркевич Н. І. **284**
 Ковалевський В. **282**
 Ковач І. С. **30**
 Ковтан М. В. **36**
 Козаченко Ю. В. **51**
 Кокінчак І. **21**
 Коковський Ф. **286**
 Колесник П. Й. **269**
 Коломієць Т. П. **275**
 Коломієць В. Р. **300**
 Колотуша Г. М. **38**
 Комловшій І. Ф. **45**
 Контратович А. Р. **8**
 Концевич Є. В. **283**
 Копейко В. І. **7**
 Корабинський Я. М. **12**
 Корба М. **38**
 Корвін Л. Х. **305**
 Корнійчук О. Є. **282**
 Король М. Д. **35**
 Корсовецький О. І. **290**
 Косач О. А. **268**
 Костенко Л. **273**
 Костолані Д. **274**
 Костюченко П. О. **297**
 Кохан Ю. **24**
 Коцак А. **21**
 Коцак О. Ф. *див.*
 Коцак А. **21**
 Коцан М. М. **20**
 Кочура П. Ф. **287**
 Кравець Л. **12**
 Крайняк Й. **22**
 Кралицький А. Ф. **11**
 Краньчевич С. С. **270**
 Красіцький І. **269**
 Кратюк О. **41**
 Кречковський М. Й. **20, 117**
 Кречко М. М. **39**
 Кримський Ю. С. **304**
 Крищенко В. Д. **275**
 Крічфалушій М. В. **39**
 Кругляк Ю. М. **300**
 Ксантус Я. **297**
 Кубиній Ю. Ю. **9**
 Кудрицька А. М. **285**
 Кукольник В. Г. **9**
 Кул Ю. А. **35**
 Куля Ф. А. **13**
 Кунанбаєв А. **290**
 Кундрат Ю. **34**
 Кун С. В. **33**
 Куниця В. К. **10**
 Кусько А. **16**
 Кухаренко М. І. **24**
 Куцов К. О. **4, 105**
 Кучеренко О. **12**
 Кучерявий М. **16**

Л
 Лабош М. М. **33**
 Лавер В. І. **50**
 Лавер О. Г. **29, 144**
 Лавріненко Ю. А. **279**
 Ладизинський С. **15**
 Лазар Е. **48**
 Лазар І. В. **159**
 Лазар І. І. **35**
 Лазар М. М. **18**
 Лазур В. Ю. **11**
 Ландовський Е. Ф. **37**
 Лацанич І. В. **33, 165**
 Лебедевська В. П. **5**
 Леврінце Л. **303**
 Легоцький Т.-Я. **44**
 Ледней П. В. **27**
 Ле І. **274**
 Лемак М. Я. **31**
 Лендел В. Г. **4, 99, 134, 228, 248, 250**
 Леонтійович М. І. *див.* Ле І. **274**
 Леонтович П. **272**
 Лепкий С. Т. **307**
 Лизанець П. М. **32**
 Лимонова Л. В. **28**
 Липа І. Л. **271**
 Ліб *див.* Мункачі М. **23**
 Лінчевська С. О. **12**
 Ліпнер *див.* Іллеш Б. **18**
 Лобода О. С. **4, 222**
 Логойда Г. **17**
 Логойда М. **45**
 Лозинський М. М. **286**
 Лозовий К. М. **7**
 Локкер О. В. **11**
 Лопата *див.* Галинський І. Р. **270**
 Лопата М. **6**
 Лопата П. **18**
 Лордкіпанідзе К. О. **267**
 Лоуренс Д. Г. **293**
 Лукачко Ю. І. **10**
 Лупан Л. С. **299**
 Луценко І. А. **280**
 Луцик А. **19**
 Луців Л. **300**
 Льюїс Г. С. **270**

М

Магочі-Діц Ш. **52**
Магочій П.-Р. **9**
Мадяр-Новак В. В. **4, 84**
Маєрович М. **30**
Мазила В. М. **46**
Мазуренко Ю. **286**
Майборода *див.* Май-
Дніпрович Д. А. **271**
Май-Дніпрович Д. А. **271**
Макара С. **37**
Мальцева О. Б. **19**
Манайло Ф. Ф. **46**
Мандрик І. О. **41, 206**
Манкович М. **45**
Манн Т. **283**
Маргіттої С. **60**
Маринець *див.* Опач-
ко М. В. **36**
Маріаш О. А. **10**
Маркулин В. **21**
Мартос С. П. **301**
Марченкова Н. В. **34**
Масарик Т. Г. **15**
Матвіїшин В. Г. **288**
Матусовський М. Л. **288**
Матьовка М. П. **5**
Мачошко М. **19**
Медвецький М. В. **51**
Медулич І. П. **24**
Мейгеш Ю. В. **8**
Мейсарош Б. **46**
Мейсарош О. С. **14**
Мельник В. М. **14, 92**
Мельник І. Г. **36**
Мельниченко Т. М. **40**
Месар П. І. **33**

Мефодій, просвіти-
тель **265**
Мешко І. М. **50**
Мешко Ю. В. **22**
Мигальов А. **6**
Мигович М. **41**
Микита І. І. **27**
Мирний В. С. **300**
Мисник П. Д. **274**
Мігаліко Й. **46**
Мізун П. Г. **9**
Містраль Ф. **293**
Міца В. М. **21**
Міщенко С. О. **48, 240**
Моґіш Ф. І. **8**
Молчаній О. **49**
Мольнар М. **48**
Монорі Ш. М. **22**
Мопассан Гі, де **289**
Моріак Ф. **297**
Мороз-Стрілець Т. М. **300**
Моруа А. **288**
Мочульський М. М. **302**
Мункачі М. **23**
Мураній І. І. **47, 100**
Мусієнко О. Г. **271**
Мушкетик Л. Г. **295**

Н

Надь Л. **276**
Небесник І. І. **31**
Нестор, літописець **265**
Нижник І. Й. **278**
Нитченко Д. **271**

О

Одуд *див.* Дудко Ф. **279**
Окуневська-Мора-
чевська С. **280**

Олашин В. С. **53**
Олашин М. В. **4, 76, 148, 204, 210, 243**
Олеар Є. **6**
Олекса М. **46**
Олексеюк І. Д. **29**
Олефіренко М. М. **272**
Олійник Б. І. **299**
Опачко М. В. **36, 171**
Оринич *див.* Кор-
ба М. **38**
Орловський С. Т. **42**
Оровецький П. А. **273**
Орос М. А. **42**
Ортутай Д. **18**
Осиф *див.* Кратюк О. **41**
Осічний Д. П. **294**
Осьмачка Т. С. **279**
Охримович В. Ю. **27**
Охримович С. **294**
Оцел Е. **16**

П

Павлик Г. І. **269**
Павлова *див.* Кра-
вець Л. **12**
Павлюк В. В. **47**
Пагіря В. В. **4, 118, 132, 177, 190, 253**
Падучак О. І. **290**
Пажур С. **27**
Паздерник *див.* Сим-
ко Т. **7**
Пак-Салай М. Й. **32**
Палінчак М. М. **6, 70**
Палко А. І. **32**
Палфій Ф. Ю. **13**
Палько В. В. **7**
Панчук Н. М. **4, 50, 158**

Панчура І. **20**
Панько С. І. **11**
Пап М. **35**
Пасічна К. П. **294**
Пассут Е. **49**
Пастеляк І. І. **25**
Пацкань І. І. **28**
Перевузник Ю. Ю.
52
Перепадя А. О. **291**
Петрашевич Н. **15**
Петрашко М. В. **49**
Петрище П. П. **34**
Петровцій І. Ю. **26**
Печеніжський М. І.
306
Печора А. М. **13**
П'єщак І. **11**
Пивоварник І. **42**
Пилипчак М. **24**
Пирогова Л. В. **20**
Пиханич І. **36**
Пісьо І. **19**
Пітюлич М. І. **44**
Пічкара І. М. **16**
Плієкшанс Я. К. *див.*
Райніс Я. **293**
Плющ В. В. **276**
Погоріляк Є. Я. **18**
Подолинський В. І.
267
Пойда П. М. **30**
Половка С. **21**
Полторацький О. І.
304
Полюжин М. М. **8**
Поляк-Шеремет Г. М.
28, 136
Пономарів О. Д. **298**
Поп Г. С. **14, 95**
Попенко М. Я. **31**
Попик Т. Ю. **54**

Попова І. В. **14**
Попович *див.* Бал-
ла О. **54**
Попович М. В. **276**
Попович М. О. **47,**
234
Попович Т. Л. **41**
Поторій М. В. **49, 246**
Потушняк Ф. М. **13**
Прибула О. **35**
Пригода Й. **22**
Прислупський Я. **45**
Приходько В. О. **7**
Приходько О. В. **4,**
217
Прокіпчак Ю. **34**
Прогазка Ю. **44**
Пружинський С. **36**
Пуза Є. **10, 85**

Р

Радзейовський Я.
283
Райніс Я. **293**
Раковський І. І. **14**
Ракоці І Ф. **12**
Ракоці Ф. ІІ **112**
Рахівський О. *див.*
Бонкало О. **8**
Рахліна М. Д. **292**
Рейте Є. **274**
Рекіта-Пазуханич Г. І.
16
Рибчинський Ю. Є.
281
Рильський М. Т. **273**
Рівіс Й. Ф. **11**
Рільке Р. М. **304**
Рішко М. **21**
Рогач В. А. **10**
Рожек Ф. **16**
Рознійчук І. Ф. *див.*

Бараболя Марко
23
Розумний Я. **293**
Ройкович Д. **49**
Роман М. **48**
Романюк В. М. **15**
Ромішовська В. К.
60, 79
Ротач П. П. **268**
Ротман М. Є. **16, 103**
Рошко Г. М. **17**
Рубіш Ф. Ф. **33**
Рудловчак А. **37**
Рудченко І. Я. *див.*
Білик І. **292**
Русин В. І. **19**
Русин-Гарагонич С. Г.
50
Русинко М. **50**
Русин О. І. **52**
Руснак В. І. **11**
Рушак М. Ю. **14**
Ряшко М. І. **41**

С

Сабадош І. М. **24**
Сабадош М. **290**
Сабадош М. М. **37**
Сабов М. Ю. **32**
Сабо Й. Й. **13**
Сабо І. М. **41**
Сагайдак В. П. **299**
Саллер О. М. **22,**
126
Самчук У. О. **270**
Сапатюк М. М. **16,**
107
Сартр Ж.-П. **285**
Саченко Г. К. **305**
Свереняк В. **38**
Свідзинський В. Ю.
297

Севлеші Т. **36**
Сенько І. М. **4, 180, 261**
Сеферіс Й. **271**
Сильченко В. І. **291**
Симко Т. **7**
Симодейко А. А. **5**
Симоненко В. А. **267**
Симонов К. М. **303**
Симчин І. М. **33**
Сиротюк М. Й. **287**
Сідлецький П. **28**
Сікура Л. В. **10**
Сінгалеви́ч В. **267**
Сірка Й. **19**
Січовик І. П. **290**
Січ О. І. **4, 125**
Скакандій О. Л. **44, 214**
Скала *див.* Шлях-
та М. **13**
Скирда Л. М. **293**
Скрипник М. Т. **306**
Сливка Ю. Ю. **19**
Смеренська А. В. **41**
Смолій І. **290**
Смотер Р. **51**
Смочкова *див.* Шим-
ша Н. Г. **25**
Сорока М. О. **275**
Співак Б. І. **16**
Спіттелер К. **277**
Ставровський-Попра-
дов Ю. **7**
Стародуб І. **42**
Стенчук Ю. І. **23**
Степанова-Нікіті-
на Г. Г. **42**
Стойка О. **45**
Стойка С. М. **16**
Стойко Р. С. **26**

Столярчук Д. *див.*
Ярославськ Д.
277
Стрипський Г. М. **15**
Стругацький А. **291**
Студеняк Я. І. **38**
Сурмаї Ш. **54**
Сюсько І. М. **51**

Т

Танчин Й. **22**
Твен Марк **303**
Тегза Ф. І. **60**
Тельнюк С. В. **278**
Теодорович М. **52**
Терек-Медвецькі О. І.
23
Тимченко В. П. **292**
Тихий Н. М. **282**
Ткаченко О. Р. **305**
Товт Й. **17**
Товтин В. Ю. **26**
Товт К. **13**
Томашівський С. **6**
Торбич Й. А. **43**
Торисин **30**
Трухлий В. І. **55**
Туган-Баранов-
ський М. І. **268**
Туренко Т. В. **55**
Турі З. **272**
Туркияк *див.* Дут-
ко О. М. **32**
Турияця Г. Л. **39**
Турияця С. М. **53**
Турянчик В. Ю. **22**
Тютюнник Г. М. **277**

У

Удварі І. **34**
Улинець В. В. **7**
Усик С. Г. **29**

Устич С. І. **28**
Устюгова Л. М. **48**
Ушенко Г. А. **54, 253**

Ф

Федака Д. М. **4, 43, 122, 187**
Федака П. М. **14**
Федака С. Д. **4, 87, 93, 102, 115, 197, 233**
Федорків А. **53**
Федькович М. **25**
Фельдеші Ю. **59**
Фецанин І. **6**
Феценко І. **10**
Філіппов А. Ю. **39**
Філь І. П. **45**
Фодор Г. **44**
Фодо Ш. **12**
Франц Йосиф І, імпе-
ратор **59**
Фуцич В. І. **53**

Х

Хавлюк П. І. **29**
Хаміла А. **10**
Херман О. **285**
Хижняк В. М. **302**
Хімій О. Ф. **60**
Хіміч І. В. **31**
Хланта О. В. **42**
Хлипняч Я. **27**
Хмельницький Б. **265**
Хмельницький З. *див.*
Хмельницький Б.
265
Хоменко Т. І. **29**
Хорунжий А. М. **301**

Ц

Цвик І. **44**
Цифра М. М. **11**

Цібере П. П. 23
Цмур Ю. Ю. 15

Ч

Чаварга І. М. 25
Чапек К. 267
Чекрій П. С. 48
Червак Ю. Ю. 10
Черевко Г. Г. 123
Чередниченко Д. С.
304
Черепаня В. П. 6, 63
Череш Т. 275
Чернега М. І. 44
Чічур А. А. 43
Чорі Ш. 269
Чорний І. 19
Чуб Д. *див.* Нитчен-
ко Д. 271
Чубірко М.-М. М. 38
Чулей Ю. О. 43
Чундак С. Ю. 4, 143,
165

Ш

Шандор І. 290
Шанін Ю. В. 284
Шафарик П. Й. 24,
280

Шафарі Л. 49
Шафранко Е. 11
Шафранко М. 7
Шевченко Т. Г. 272
Шекета А. М. 54
Шелепець В. І. 4,
169
Шепа А. А. 35
Шерегій Є. М. 6
Шестидесятна Н. Л.
9
Шилохвост П. С. 6
Шимоновський Ф. М.
20
Шимша Н. Г. 25
Шкіря Т. 9
Шкултеті Ч. 56
Шлепецький А. 9
Шляхта М. 13
Шмайда М. 48
Шмідт-Рошко-
вич Л. Ф. 6
Шовкопляс *див.* Хо-
менко Т. І. 29
Шолохов М. О. 281
Шолтес П. Л. 45
Шопляк-Козак М. І.
37, 178
Штраус Й. 299

Шудря М. А. 267
Шутюк Ю. С. 35
Шухевич І. 303
Шушкевич М. Я. 29
Шютев К. 54

Щ

Щур І. І. 60

Ю

Юда І. 31
Юрченко В. О. 28

Я

Яворницький Д. І.
301
Яковенко Г. П. 304
Якубець В. І. 32
Якушко Н. П. 7
Янечко А. М. 49
Янчук Б. В. 267
Ярославська Д. 277
Ясько М. Г. 55, 259
Яцканин І. Ю. 38,
181
Яцканич О. Ю. 36
Яцош І. 18

Weisz 25

ЗМІСТ

Від укладачів	3
КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2 0 1 5 РОКУ	5
ЦЕ ЦІКАВО ЗНАТИ – 2015 рік –	57

КРАЄЗНАВЧІ ЗНАМЕННІ ДАТИ

ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ ЧЕРЕПАНЯ	63
МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ ПАЛІНЧАК	70
ВІРА КАРЛІВНА РОМІШОВСЬКА	79
ЄВГЕН ПУЗА	85
КАТАЛІНА ГЕЙЗІВНА ВАШКЕБА	88
ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ МЕЛЬНИК	92
ГРИГОРІЙ СТЕПАНОВИЧ ПОП	95
ІВАН ІВАНОВИЧ МУРАНІЙ	100
МИКОЛА ЄВГЕНОВИЧ РОТМАН	103
МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ САПАТЮК	107
ФЕРЕНЦ II РАКОЦІ	112
МИХАЙЛО ЙОСИПОВИЧ КРЕЧКОВСЬКИЙ	117
ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ БУХАЛО	118
ГАННА ГРИГОРІВНА ЧЕРЕВКО	123
ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ САЛЛЕР	126
МИРОСЛАВ ДМИТРОВИЧ КЛИМПУШ	130
ЮРІЙ ІВАНОВИЧ ГЕВАЗА	133
ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА ПОЛЯК-ШЕРЕМЕТ	136
СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ БУЦКО	141
ОЛЕКСАНДР ГЕОРГІЙОВИЧ ЛАВЕР	144
ЮРІЙ ВАСИЛЬОВИЧ БОДНАР	150

ПІРОШКА ТОМАШІВНА ГАДАР	156
ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ ЛАЗАР	159
ІГОР ВАСИЛЬОВИЧ ЛАЦАНИЧ	165
МАГДАЛИНА ВАСИЛІВНА ОПАЧКО	171
ПЕТРО ПЕТРОВИЧ ДУРДИНЕЦЬ	176
МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ШОПЛЯК-КОЗАК	178
ІВАН ЮРІЙОВИЧ ЯЦКАНИН	181
ОМЕЛЯН ВАСИЛЬОВИЧ ВАШ	189
АНТОНІЙ ГРИГОРОВИЧ БЕСКИД	190
ГАЛИНА ПЕТРІВНА ГЕРАСИМОВА	198
ІВАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ МАНДРИК	206
ОЛЬГА ЛЮДВИГІВНА СКАКАНДІЙ	214
ЮРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ АНДОР (АНДОР ДЬОРДЬ)	218
МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ГОЛОВЕЙ	223
ЯКІВ ГОЛОТА	229
МИХАЙЛО ОМЕЛЯНОВИЧ ПОПОВИЧ	234
СЕРГІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ МІЩЕНКО	240
МАРІЯ ВАСИЛІВНА ПОТОРІЙ	246
МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ ГУРЗАН	249
МИКОЛА ІВАНОВИЧ БІДЗІЛЯ	252
ГАЛИНА АНДРІЇВНА УШЕНКО	253
МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ ЯСЬКО	259
КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2015 РОКУ	263
У 2015 РОЦІ У ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ ВІДЗНАЧАТИМУТЬСЯ ТАКІ ЗНАМЕННІ ДАТИ	265
Показчик прізвищ ювілянтів та авторів статей про них	308

Довідкове видання

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ПАМ'ЯТНИХ ДАТ НА 2015 РІК

Рекомендаційний бібліографічний посібник

УКЛАДАЧІ:

Н. М. Вачиля, Г. В. Бобонич

за участі

І. М. Горват, Ч. Ш. Горват

(угорські краєзнавчі дати)

Випусковий редактор:

Л. О. Падяк

Коректор:

Н. М. Панчук

Відповідальна за випуск

О. А. Канюка

Видавництво Валерія Падяка

вул. Гагаріна 14/3, Ужгород, 88006,

тел. (0312)-693132, моб. 0503726210

E-mail <padiak.valeri@gmail.com>

www.padyak.com

Власник В.І. ПАДЯК, к.ф.н.

(Свідectво Держкомінформу України ДК № 963 від 20.06.2002 р.)

Оригінал-макет: Л. Ільченко

Замовлення № 320. Підписано до друку 30.09.2014 р. Формат 60х84/16.
Папір офсет. Гарнітура: Times, Arial. Умов. друк. арк. 18,6 Тираж 300 прим.

Друкарня ТОВ "Папірус-Ф"

Ужгород, вул. Собранецька, 146/39

К17 Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2015 рік [Текст] :
рекоменд. бібліогр. посіб./ Закарпат. облас. універс. наук. б-ка
ім. Ф. Потушняка, Від. краєзнав. л-ри; Від. наук. інформації та
бібліографії ; уклад. : Н. М. Вачиля, Г. В. Бобонич, І. М. Горват,
Ч. Ш. Горват ; відп. за вип. О. А. Канюка ; випуск. ред. Л. О. Па-
дяк. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2014. – 320 с.

ISBN 978-966-387-089-2

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2015 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які відзначатиме в 2015 році громадськість світу та України.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

УДК 015

ББК 92

